

Rosa Calafat Vila

TORCEBRAÇ ENTRE DUES CULTURES

De l'ecosistema de les llengües:
de discursos i de percepcions

Torcebraç entre dues cultures

**De l'ecosistema de les llengües:
de discursos i de percepcions**

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
CÀTEDRA UNESCO DE LLENGÜES I EDUCACIÓ
BIBLIOTECA CÀTEDRA UNESCO, II

ROSA CALAFAT VILA

Torcebraç entre dues cultures

**De l'ecosistema de les llengües:
de discursos i de percepcions**

Pròleg de
SALVADOR CARDÚS

BARCELONA
2010

Calafat, Rosa

Torcebraç entre dues cultures : de l'ecosistema de les llengües: de discursos i de percepcions. — (Biblioteca Càtedra UNESCO ; 2)

Bibliografia

ISBN 9788492583966

I. Càtedra UNESCO de Llengües i Educació II. Institut d'Estudis Catalans III. Títol

IV. Col·lecció: Biblioteca Càtedra UNESCO ; 2

1. Català — Aspectes socials 2. Català — Aspectes polítics

3. Llengües en contacte — Països Catalans

804.99:316

Imatge de la sobrecoberta extreta de la publicació *Cartografía hispano-científica o sea los mapas españoles: en que se representa a España bajo todas sus diferentes fases*, Madrid, 1852. (Cedida per la Biblioteca de Catalunya.)

Disseny de la sobrecoberta: Marc Argenter

© Rosa Calafat Vila

© Càtedra Unesco de Llengües i Educació
de l'Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: maig del 2010

Primera reimpressió: octubre del 2010

Tiratge: 200 exemplars

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Imprès a Service Point F.M.I., S.A.

ISBN: 978-84-92583-96-6

Dipòsit Legal: B. 40004-2010

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Al lector

*Un castell no és carregat fins que no està ben descarregat, recordava Barnils.
Aquestes pàgines que teniu ara davant vostre necessiten també ser descarregades.
De ben segur que cada lector ocuparà un lloc al castell; i només amb les múltiples lectures i
interpretacions que se'n poden descarregar, la feina serà feta.*

Taula

PRÒLEG	9
PRESENTACIÓ	11
AGRAÏMENTS	13
PART I: DELS CONDICIONANTS DE L'ECOSISTEMA CATALÀ (SEGLE XXI):	
PODER I VULNERABILITAT DE LA COMUNITAT LINGÜÍSTICA CATALANA	15
1. Comunitat lingüística catalana en els mitjans de comunicació	17
1.1. La llengua, punta de l'iceberg en la comunitat lingüística catalana	27
1.2. Fallàcies i despropòsits	30
2. Forces endògenes i exògenes de descompactació grupal: una cultura bilingüe?	39
2.1. Del símbol a la distorsió	40
2.2. La imposició externa, en sentit simbòlic	46
2.2.1. Estratègies d'ús per a la desfeta cultural	48
2.2.2. El punt de vista, català?	51
2.3. Eines de cohesió <i>versus</i> forces de descohesió	59
2.3.1. Confrontació lingüística: mots opacs	64
PART II: DE LA SUBTILESA DELS CANVIS: COMUNITAT LINGÜÍSTICA,	
MÉS ENLLÀ DEL LÍMIT FÍSIC, UNA PERCEPCIÓ PSICOLÒGICA	67
3. La comunitat lingüística catalana i el discurs de projecció social	69
3.1. El discurs europeista i la comunitat lingüística catalana	71
3.2. Efectes psicolingüístics del <i>no molestar</i>	79
3.2.1. De la dependència en la tria lingüística	82
4. El disseny d'un imaginari col·lectiu: de reduccions i de complexos	103
4.1. El complex vigent del <i>no molestar</i>	117

PART III: DEL DISCURS TAXONÒMIC. LA HISTÒRIA <i>NATURAL</i> : CLASSIFICACIÓ, LLEIS I PRINCIPIS PER A UNA COMUNITAT LINGÜÍSTICA	129
5. De la negació a la neocreació: neohistòria, neollengua	131
5.1. El simbolisme de la negació i de la <i>recuperació</i> esbiaixada	132
5.2. Mots d'història: absents i inacabats	134
5.3. Neohistòria mediàtica	145
6. Del nom i de la història: de catalans a neomediterranis	151
7. Les comunitats autònomes: els mots amb denominació d'origen	181
EPÍLEG	203
BIBLIOGRAFIA	205

Pròleg

HI HA TORCEBRAÇ PER ESTONA

En aquest extraordinari país, les enormes dificultats per viure amb normalitat o, si més no, amb una aparent normalitat ens han fet espavilar fins a extrems impensables en altres circumstàncies més confortables i altres latituds nacionalment més càlides. Digueu, si voleu, que de la necessitat n'hem fet virtut. Digueu que l'adversitat ens ha tret la son de les orelles. Digueu que la llarga precarietat nacional, el final de la qual sempre ha estat impossible d'assegurar, ens ha endurit. No ho sé ben bé. Però el cas és que hem acabat excel·lint en allò que més ens turmentava. I, que se m'entengui bé, no és que digui que hem après a gaudir de les desgràcies, no, sinó que hem trobat satisfacció a combatre-les, a comprometre'ns en una lluita que és desigual, que mai no acabem de guanyar, però que tampoc mai no ens hem resignat a perdre.

Ho dic arran del llibre de Rosa Calafat que teniu a les mans, aquest Torcebraç entre dues cultures, perquè es torna a demostrar —aquesta vegada a través de la intel·ligència de l'autora— que és possible escriure, encara, un altre llibre sobre la llengua, sobre les circumstàncies del català, i trobar-hi una nova porta d'entrada original, astuta, crítica, lúcida, il·luminadora i combativa. No en sóc prou expert per afirmar amb rotunditat que mai no s'ha escrit res de semblant ni sobre la llengua catalana ni sobre cap altra —en tot cas, jo no ho conec—, però sí que dubto que hi hagi cap altre treball amb tanta documentació, tan diversa i rica i tan oportuna i clarificadora com hi ha en les seves pàgines. El treball de Rosa Calafat delata una llarga i, més que llarga, intensíssima atenció al conflicte lingüístic en què viu el català, tant en les seves manifestacions més subtils com en les més grolleres, en les més amagades o en les més descarades, en les més planes o en les més recargolades.

Val a dir que el llibre és sorprenent perquè, si se'm permet l'expressió, és capaç d'encarnar —en el sentit religiós de la paraula, «revestir d'una forma corporal», que diu el diccionari de l'IEC— les més sofisticades teories sociolingüístiques en el dia a

dia més ordinari de la llengua. La potència de l'anàlisi de Rosa Calafat prové del fet que para atenció a allò que és banal, un terme que en català és pocafortunat però que ha popularitzat Michael Billig aplicat al nacionalisme. Més que banal, n'hauríem de dir donat per descomptat, evident o implícit. És a dir, allò que, de tan habitual, passa desapercebut i esdevé gairebé invisible a la consciència. Al contrari que en un joc de mans, Torcebraç entre dues cultures mostra l'engany que el truc ens havia amagat. Perquè em sembla d'una obvietat absoluta —és clar, després de llegir el llibre— que el gran «torcebraç» entre les llengües que combaten per ser reconegudes no és el que es lliura simbòlicament entre les dues i les tres hores d'espanyol a les escoles. No, el combat de veritat, el que podríem arribar a perdre, és silenciós, discret, obscur, sovint impossible de detectar si no és amb una mirada penetrant com la de Rosa Calafat. I és per això que és d'una necessitat vital —literalment, per evitar-ne la mort— que algú el descobreixi i el delati.

M'agrada especialment el títol del llibre i la metàfora que conté. Aquest pols que mantenim de fa anys la nació catalana i l'espanyola, i les llengües respectives, alhora que esgota, sembla que també ens muscula. Si no, no s'explicaria la relativa igualtat de resultats malgrat la desproporció de la corpenta. Ja sé que algú em dirà que no m'enganyi, que l'ampolla és cada dia més buida, que el nostre puny cada dia és més a prop de tocar la taula. Però en fenòmens complexos com aquest, com he escrit en alguna ocasió, hi ha ampolles que es buiden, però d'altres que s'omplen. I sembla que quan el colze és a punt de fer figa, l'avantbraç es refà. I quan l'avantbraç cedeix, s'imposa el puny. La nostra és guerra de guerrear, i no seria la primera guerra en la qual la guerrilla derrotés tot un exèrcit convencional. De manera que si alguna cosa en trec de neta de la història que explica l'autora, és que encara hi ha torcebraç per estona.

Tant de bo que a través de la mirada penetrant de Rosa Calafat siguem capaços d'observar més atentament tots els racons on es juga el futur de la llengua catalana, ens ajudi a descobrir les fortaleces de l'adversari i les nostres pròpies febleses —i també el contrari— i siguem capaços, primer, d'aguantar el pols i, després, quan les condicions polítiques ho permetin, doblegar definitivament el braç que ara ens amenaça.

SALVADOR CARDÚS I ROS
Secció de Filosofia i Ciències Socials

Presentació

La societat catalana ha arribat al segle XXI amb una crisi que alguns consideraran d'identitat, altres de projecte i altres existencial i tot. Qui som, cap on anem i què volem ser. Aquestes preguntes tenen resposta, no en tenim cap dubte, però que aquesta resposta no sigui diàfana, no sigui evident, i, fins i tot, el mateix fet d'haver de plantejar aquestes qüestions és un indicador clar d'una anomalia. I l'anomalia l'hem d'anar a buscar a una altra pregunta: d'on venim? Vet-ho aquí com una pregunta que hauria de tenir una resposta clara —el futur és una incògnita, però el passat l'hem viscut— resulta que ens enfronta a un trencaclosques. De qui parlem quan parlem de «nosaltres»? De què parlem quan parlem del «nostre país»? Per a qui escrivim quan escrivim en la «nostra llengua»? Per a quin públic treballen els professionals dels mitjans de comunicació? Quina història ens explica l'escola? Les preguntes són inacabables, però potser la pregunta real és: per què ens fem —o ens hem de fer— aquestes preguntes? Per què nosaltres sí i els luxemburguesos —per posar un exemple— no?

El llibre de Rosa Calafat enllumena aquest passat i en la reconstrucció lúcida d'aquest torcebraç assistim a un doble procés d'esmicolament i recomposició de l'espai, de la llengua i, en definitiva, de les nostres preguntes i respostes. Si l'esmicolament obstaculitza la interacció, la recomposició ens crea un espai alterat, amb un passat que no reconeixem i un present enteranyinat de discursos que fan més difícil la percepció. Aquest procés històric és il·lustrat i documentat amb una gran quantitat d'exemples i, més que exemples, documents, proves al cap i a la fi d'aquesta acció constant que ens porta a la desorientació. L'exemple del «moix al sac» que trobareu en aquest treball és una il·lustració més que contundent dels fets que denuncia.

Però *Torcebraç entre dues cultures: De l'ecosistema de les llengües: de discursos i de percepcions* va molt més enllà del recompte, la descripció i la denúncia, perquè

en la seva acció enllumenadora també ens mostra camins possibles, alternatives que ens permetin la supervivència. Allò que es va fent evident al llarg de tot el llibre és que la desorientació s'ha aconseguit a base de crear un discurs anorreador amb tots els trets de l'ideari colonial. És així com ens ha embolcallat la colonització més perillosa de totes: la mental.

L'escriptor kenyà Ngugi wa Thiong'o ha descrit a bastament aquest procés de creació de referents aliens que invaliden els propis o s'hi contraposen. Quan aquest discurs està incorporat, ja hi pot haver un procés d'independència, de caiguda d'una dictadura, és igual, el jou ja forma part de nosaltres i ens altera la percepció. Aquest és un dels símptomes de la colonització mental. Un altre símptoma és que el nou marc referencial apareix com a no marcat, innocu o, si es vol, modern i cosmopolita, mentre que els referents que ha anat creant la comunitat sotmesa apareixen com a marcats i estigmatitzadors: la cultura esdevé folklore; la llengua, un obstacle per a la comunicació; la història, com a molt una rondalla, i el passat, un miratge. Després d'una fragmentació i dissolució així, la recomposició d'una societat sotmesa, subordinada als valors dels colonitzadors, ja només sembla una conseqüència natural.

Però el potent instrument d'anàlisi que ens proporciona Rosa Calafat amb aquest llibre és també una guia per a la descolonització. La confrontació dual és un clàssic, amb l'intercanvi de papers com a solució alternativa a l'anorreament. Identificats els procediments de la colonització, cal saber desmuntar-los per poder recrear el grup des de dintre, però un cop coneguts els arguments i a l'hora de repensar la història i el futur, no té cap sentit repetir un procés que ja sabem on ens porta. I si, tal com mostra aquest llibre, el discurs és una arma potentíssima, sembla que la conclusió més evident és que hem d'elaborar un nou discurs. No un discurs mimètic ni de retruc, sinó un discurs creatiu que ens forneixi un nou marc on els nostres referents siguin allò que aportem al món i des dels quals ens hi volem relacionar. Un discurs que ens permeti sortir de la subordinació i ens faci escàpols de la història implacable. La crisi de què parlàvem ens hauria de permetre trobar noves respostes. Si el discurs de sempre ens ha portat aquí i aquí no hi volem ser, és obvi que ens cal canviar-lo.

Hem d'agrair a Rosa Calafat l'esforç de documentació que fonamenta la seva denúncia, perquè, amb l'argumentació, hi va inclosa la proposta, l'alternativa. Els seus lectors tindran accés a un treball de gran qualitat, però també a una eina d'alliberament. Després d'haver entès d'on venim, aquest és un instrument fonamental per anar allà on volem.

M. CARME JUNYENT
Masquefa, 30 de maig del 2009

Agraïments

I perquè ningú no fa la feina sol, vull agrair al poble que m'ha vist néixer, Andratx, i al poble que m'ha acollit, Esporles, l'oportunitat que m'han donat de copsar el món en una de les llengües que conformen la riquesa humana: el català.

I perquè ningú no fa la feina sol, vull agrair a Jaume Corbera Pou, professor titular de la Universitat de les Illes Balears, la lectura crítica que féu del *Torcebraç* amb ulls de dialectòleg expert i amb el rigor de qui vol i sent un estàndard nacional; a Joan Stela Fiol, professor de física teòrica de la mateixa universitat, el suport tècnic de captura d'imatges, i de lector; a Antelm P. Calafat, que, llegint llegint els textos que li anava subministrant, en va suggerir el títol, i a Gabriel Bibiloni, perquè amb les seves paraules de mestre a l'aula universitària em va mostrar el camí de la formació i de la informació rigoroses a l'hora de parlar d'un català modern, viu i cultural.

Part I

**Dels condicionants de l'ecosistema català (segle XXI):
poder i vulnerabilitat de la comunitat
lingüística catalana**

1. Comunitat lingüística catalana en els mitjans de comunicació

Què deu ser la metafísica?

U: és l'evolució,
el seu demble, que pot prendre
moltes de modalitats,
fins i tot contradictòries,
més intenses en un lloc.
Catalunya és un exemple.

Bauçà (2001)

Tot just encetat el segle XXI, l'hàbitat que ocupa la comunitat lingüística catalana continua afectat per un conjunt de condicionants que en determinen l'espai geogràfic, l'entorn humà i els corrents de pensament.

Què entenem per *comunitat lingüística*? El terme ha estat molt tractat i anomenat als llibres de (socio)lingüística.

Fishman (1972, p. 54) fa èmfasi en el fet lingüístic regulat i normatiu, en l'estàndard o varietat comuna: «Per una comunitat lingüística s'entén aquella els membres de la qual participen almenys d'una varietat lingüística i de les normes per al seu ús adequat». És a dir, en una entesa d'àmbit col·lectiu que suposa concebre la llengua com un floc que arrodoneix la capsula on s'encabeixen la variació i la varietat lingüístiques. I d'aquesta manera la diferència entre geolectes (varietats geogràfiques) d'una *llengua*, la sinonímia pel que fa al lèxic, no és percebuda com a entrebanc, sinó com a element d'inclusió en un tot simbòlic. Com diu Gabriel Biliboni (1997, p. 135) pel que fa al català: «L'ideal fóra que davant la lectura d'un text tothom veiés l'origen geogràfic de qui el llegís però no el de qui l'hagués escrit».

En qualitat de mitjà de comunicació escrit, el *Llibre d'estil d'El Punt: Llengua 2*, a la «Introducció» (p. 14) —llegiu-hi declaració d'intencions—, retreu la necessitat que té tota comunitat de parlants de compartir una llengua comuna. I més encara quan aquests parlants vehiculen la seva interacció a través de mecanismes de socialització secundària (escola, mitjans de comunicació, lleis, etc.): «En el cas d'una llengua en situació normal, el que facin els mitjans afectarà la qualitat de

l'estàndard, la varietat més funcional de la llengua; és a dir, modificarà la llengua en un sentit o altre i, per tant, marcarà com serà la llengua del futur. En una situació de subordinació lingüística com la del català, l'actitud lingüística dels mitjans de comunicació és més transcendental».

Aquest enfocament de la llengua estàndard, com a element d'inclusió, que fa que els parlants tinguin la percepció psicològica del tot i no de les parts és cabdal per cobrir la necessitat que té tota llengua en la societat actual (l'era de l'audiovisual i la informàtica) de fer ús d'una varietat funcional en un espai comunicatiu comú: «S'ha assenyalat repetidament que per a la supervivència del català és decisiva la construcció d'un espai comunicatiu propi, i que abasti tot el domini lingüístic» (p. 14).

En coherència amb aquests principis (llengua estàndard com a vehicle de comunicació que ha d'abastar tot el domini lingüístic català), el llibre d'estil esmentat fa ús de la geosinonímia com a element de pertinença a la comunitat lingüística. A l'entrada *brossa*, hi fa la següent proposta: «Escombraries, deixalles. Feu servir aquesta paraula només si és viva a la vostra àrea geogràfica. Si no, recorreu a *escombraries, deixalles, fems...*». Acaba l'article amb una [P], entre claudàtors, tot recordant que és una proposta pròpia d'aquest mitjà.

Quan les televisions estatals espanyoles o algunes d'autòniques —llegiu-hi IB3 en temps del Partit Popular (PP), des de la seva creació, el 2005, fins a mitjan 2007— emeten sèries en què hi ha una presència de l'espanyol iberoamericà, el que aconseguixen és precisament reduir la percepció de distància lingüística entre varietats d'una mateixa llengua; en aquest cas, de l'espanyol. Creen, per tant, contínuum cultural espanyol: agombolen tots els membres de la comunitat lingüística espanyola (hispanoparlants) en un hàbitat cultural comú, on la llengua és percebuda com un símbol d'unitat més enllà de variacions fonètiques, lèxiques o sintàctiques. Si en el contínuum català no es permet aquest intercanvi de varietat i variació i si cal crear una «doble llengua» per a cadascuna de les comunitats autònomes de llengua catalana que viuen, segons la legalitat vigent, a l'empara de l'Estat espanyol, som davant un fenomen de descompactació grupal. I més encara quan la recepció d'un mitjà de comunicació es veu «legalment» interrompuda: TV3 al País Valencià.

La Carrasqueta, el PP i el Govern català

El 9 de desembre, diumenge, a quarts d'onze de la nit, es va produir el que era una mort anunciada: tècnics de la Generalitat Valenciana van apagar l'emissor del senyal de TV3 que hi ha a la serra de la Carrasqueta, al terme municipal de Xixona, a la comarca de l'Alacantí, i van desmuntar i precintar l'equip, en compliment de l'ordre de tancament forçós d'aquestes emissions que Acció Cultural del País Valencià (ACPV) s'havia negat a executar. Cal recordar que l'esmentada ordre deriva d'un expedient administratiu que també condemna ACPV a una multa de 300.000 €: som, per tant, davant d'una decisió política, no de cap sentència

judicial. I per primera vegada en 23 anys, TV3 ja no es pot veure a bona part de les terres d'Alacant.

El primer que cal destacar és l'absoluta coherència del Govern valencià del PP [...].

El segon punt és que el Govern català no ha sabut aturar el tancament i, d'altra banda i al mateix temps, no ha parat d'afirmar que les negociacions anaven bé. Bé? Com poden anar bé si, de moment, l'únic resultat concret és que TV3 ja no es veu a Alacant i que el Govern valencià ha aconseguit 2 múltiples (és a dir, 8 canals més de lliure disposició!), i tot gratuïtament, sense cap concessió per la seua banda? O bé han estat enganyats, o bé s'han deixat enganyar...

Toni Gisbert

<<http://www.e-criteri.cat>> (20 desembre 2007)

En aquest espai de l'Europa democràtica hem percebut mantes vegades el fet que la legalitat alguns cops no va de bracet amb la legitimitat d'una acció institucionalitzada. I si ens atenim a l'espai català, és la societat civil catalana, a través d'organitzacions ciutadanes, associacions, manifestacions, etc., la que respon amb contundència a mesures institucionals que perjudiquen l'ecosistema català.

La Nit de la Cultura de l'OCB recorda els afectats pel tancament de la Carrasqueta

A la vetllada, es va homenatjar el poeta Blai Bonet i es van lliurar els Premis 31 de Desembre

La Nit de la Cultura de l'Obra Cultural Balear (OCB) que es va celebrar anit al Teatre Principal de Palma va servir per denunciar el tancament dels repetidors de TV3 per part del govern de Francesc Camps i per reivindicar la necessitat

que es puguin rebre els mitjans de comunicació en català a pertot arreu del territori. A la Nit de la Cultura, es va homenatjar el poeta Blai Bonet, mort ara fa deu anys, i es van lliurar els Premis 31 de Desembre.

<<http://www.vilaweb.cat/>> (16 desembre 2007)

Intervenció d'Eliseu Climent, president d'ACPV, a la conferència de premsa de la Federació Lull, feta a la seu d'Òmnium Cultural, sobre el tancament del repetidor de TV3 de la Carrasqueta.

<<http://www.vilaweb.tv/?video=5056>> (12 desembre 2007)

Eliseu Climent, president d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV), recorda que fa una vintena d'anys comença a la comunitat lingüística catalana un projecte de país a través d'una televisió catalana per a tothom (TV3, de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió). Són dues associacions culturals, ACPV i l'Obra Cultural Balear (OCB), les que articulen aquest projecte: aportacions econòmiques dels ciutadans, manifestacions, tancades, etc. Climent destaca el fet que «aquesta expressió popular fou guanyada fins fa dos dies. Alacant, Elx, Castelló, etc., s'ha acabat i a la resta del territori s'acabarà». Aquella il·lusió i aquesta realitat són ara esmicolades amb el tancament dels repetidors de TV3 al País Valencià. En primer lloc, n'assenyala els responsables: n'hi ha un de màxim, el ministre socialista d'Indústria del Govern de Zapatero a Madrid, el català Joan Clos (anteriorment, batlle de Barcelona entre el 1997 i el 2006). En segon lloc, Climent ressalta «la mala gestió del Govern de la Generalitat de Catalunya», que es resumeix en els punts següents: 1. La «genuflexió» de Joan Manuel Tresserras i Gaju, conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, tot deixant de banda ACPV i atorgant poder a la Generalitat Valenciana sobre un afer que era de la societat civil catalana; 2. El fet de no exigir al ministre Clos de complir la seva promesa inicial (gener del 2007) de mantenir les freqüències de TV3 al País Valencià, i 3. El fet de donar via lliure a la Generalitat Valenciana significa, a hores d'ara, més espanyolització mediàtica.

Acció Cultural presenta les alegacions contra el tancament del repetidor del Bartolo

L'entitat crida a participar en les concentracions contra el tancament de TV3 de dissabte

Acció Cultural del País Valencià va presentar ahir les alegacions contra el tancament del repetidor de TV3 al Bartolo (Plana Alta). El dia abans ja havia presentat les alegacions contra el tancament del repetidor del Mondúver (la Safor). Ara, doncs, l'ordre de tancament depèn únicament de la resolució judicial. El coordinador de l'entitat, Toni Gisbert, ha dit que la Generalitat no tenia competència legal per a tancar les emissions.

Gisbert també ha fet una crida a participar en les concentracions de dissabte a les set del vespre per a protestar contra el tancament de TV3 al País Valencià. N'hi haurà una al carrer Major de Castelló de la Plana, davant la Casa dels Caragols, i una altra a la plaça de l'Ajuntament de Gandia. El cap de setmana passat ja n'hi va haver tres: a València, a Ontinyent i a Sueca, amb la participació de centenars de manifestants.

<<http://www.vilaweb.cat/>> (19 desembre 2007)

Aquest traspàs de repetidors i freqüències de les associacions que els havien fet possibles i que els gestionaven als governs no és nou ni exclusiu del País Valencià. El febrer del 2005, són el Govern Balear, aleshores del PP, i la Generalitat de Catalunya els qui, «en el marc general de fructífera col·laboració», signen «un conveni per a la recepció recíproca de les televisions catalana i balear, en l'àmbit dels respectius territoris». I és en aquest mateix conveni que s'estableix que «les freqüències d'emissió de K3/33 siguin substituïdes per les d'IB3 en tots els centres emissors en què resulti necessari».

Diario de Mallorca (17 febrer 2005)

Hi havia alternatives. L'empresa de telecomunicacions ADTEL, en un informe encarregat per Voltor (OCB), entitat cívica responsable de la recepció al llarg d'aquests darrers vint anys de TV3 a les Illes, proposa les freqüències dels canals porno de Palma o de la televisió de Calvià.

Totes dues institucions autonòmiques pretenen, segons llegim en el conveni, fites lloables, com ara «aconseguir la màxima recepció d'IB3 a Catalunya». I per a què? L'espai comunicatiu català ha restat, de moment, així. Els illencs han de seguir les retransmissions de futbol (màxima audiència) obligatòriament i legalment per IB3. Democràticament resta desconnectat el senyal de TV3. I a tot estirar hom pot veure el 33 per la freqüència de TV3, adesiara veure'l i no sentir-lo. L'òpera d'un diumenge del 2006 va restar muda a molts aparells illencs. I un altre exemple: una nit de dijous, 22 de setembre del 2005, a les 23 hores, IB3 retransmet el partit Reial Madrid - Athletic de Bilbao. Per la freqüència de TV3 veiem el reportatge que emet el 33. Per la freqüència del 33, una pantalla blava, sense emissió. Per la freqüència de Canal 9 veiem Punt 2. No rebem tampoc Canal 9. Ara bé, tot ben signat, per conveni i legalitzat. I el paràgraf més interessant de tot el conveni: «La CCRTV i IB3 [...] en cas d'un eventual conflicte d'interessos per la coincidència d'àmbits i/o emissions, primarà l'interès de cada cadena dins del seu propi territori».

El desembre del 2007, a Mallorca, a través de la televisió digital terrestre, hom pot veure-hi totes les televisions que parlen en espanyol (en diferents accents espanyols: les sèries parlen majoritàriament en iberoamericana), per allò de minimitzar-ne els diferents accents i anar fent comunitat lingüística espanyola, i una de balear, l'autònoma.

Particularment, al meu poble, som alguns els que tampoc no podem veure amb qualitat de recepció TV3 per la televisió analògica, per qüestions de repetidors, diuen.

Potser —i tal volta de ben segur— més endavant a les Illes —i també, hem de creure i pensar, al País Valencià— tindrem la recepció digital de la resta de televisions autonòmiques de parla catalana. Ara com ara, no és així: «La Sexta ocupa la freqüència de TV3 al País Valencià» (<<http://www.vilaweb.cat/>>, 25 febrer 2006).

La Corporació Catalana de Televisió ens impedi veure TV3

Fa més de vint anys que tots els que desitjàvem veure televisió en català, vàrem pagar 10.000 pessetes perquè l'OCB ens proporcionàs el repetidor corresponent a Alfàbia. Així va ésser i vàrem aconseguir poder veure una televisió de qualitat i en llengua catalana. I també vàrem poder veure jugar el Barça i escoltar les retransmissions en la llengua corresponent. Però, dimecres 10 de gener, quan ens disposàvem a veure el partit Alabès - Barcelona a les 21.30, fet que anunciava

el *Diari de Balears* a la programació de televisió (cosa que no fa els dissabtes, perquè saben que aquest dia es tapa la recepció), vàrem poder comprovar que s'havia tapat el senyal de TV3 amb el Canal 33, i el partit no es retransmetia per cap altra cadena, per tant, no hi havia més raó que la repressiva. Qui havia donat l'ordre? Qui era la persona, el partit, el govern o l'entitat responsable d'aquesta malvestat? Dijous, Maria Umbert deia que IB3 no hi tenia res a veure; divendres, el *Diari de Balears*, que se n'havia preocupat força, aconseguia saber que havia estat una ordre de la Corporació Catalana de Televisió, és a dir, s'havia tapat el senyal des de TV3. Aquest mateix diari ha seguit investigant i els han dit que ho varen fer perquè només tenien els drets d'emetre dins el territori estricte del Principat. És a dir, que ara el centralisme de Barcelona i rodalies ja és real. A més, diuen que és possible que a partir d'ara hi hagi més desconexions. Serà això el document que varen signar Maragall i Matas? Com és que no es compleix la Llei de Normalització Lingüística, que diu que s'han de fer tots els intercanvis lingüístics possibles entre les comunitats que tenen la mateixa llengua? Serà que els dirigents actuals de TV3 consideren que han de seguir espanyolitzant aquesta cadena?

Joan Lladonet, articulista i pedagog

<<http://www.diaridebalears.com>> (17 gener 2007)

Per una banda, des de la comunitat lingüística espanyola, els mitjans de comunicació funcionen en la difusió d'un estàndard que inclou la variació lingüística geolectal i, per tant, la difusió d'un contínuum; per l'altra, a hores d'ara, la comunitat lingüística catalana no té mitjans institucionals que facin això mateix. Els grans mitjans de comunicació en llengua catalana viuen en l'estretor de pertànyer a àmbits autonòmics diferenciats, amb un còrrer regulador, que és l'Estat espanyol. El 1998, el Defensor del Pueblo espanyol suggeria que la Generalitat substituís als articles 9.1 i 30.2 de la Llei de política lingüística l'expressió «àmbit lingüístic català» per una altra que definís exclusivament l'àmbit territorial de Catalunya (comunitat autònoma espanyola). El Defensor considera «inoportú» que la Generalitat, les seves empreses públiques i altres institucions hagin de fer servir de manera habitual el català en els seus escrits dirigits a persones físiques o jurídiques de la Comunitat Valenciana i de les Balears.

En aquest marc contextual en què vivim els catalanoparlants des de la mort del *Generalísimo*, les institucions autonòmiques i els poders estatals han treballat un currículum força extens d'emperons a la consolidació de la comunitat lingüística catalana: «Los títulos de catalán no serán válidos en el País Valenciano. La Generalitat derogó ayer la orden de convalidación» (*Última Hora*, 23 desembre 1995).

Cultura

Francesc Esteve

L'Estatut (en) neoblaver

El nou Estatut d'Autonomia valencià publicat en el 'Diari Oficial de la Generalitat Valenciana' és, també quant a la llengua, un lamentable bunyol que hauria de fer caure la cara de vergonya als seus responsables, si de veritat es creien la importància i la dignitat que pomposament li atribueixen. Són tantes les sapastrades i les castracions neoblaveres —en la línia de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua— que costa de donar-ne compte: per la quantitat, però sobretot per la qualitat, perquè amb el model lingüístic i jurídic va implícita la concepció de país.

El Temps, núm. 1143 (maig 2006)

El 2007 —i com demostra la història—, és la societat civil catalana la que es mobilitza amb contundència. Més enllà de fronteres autonòmiques i amb l'expressió de comunitat lingüística, el 12 de desembre d'aquell mateix any, l'organització Criteri posa en funcionament la campanya «Alcem la veu» amb el text que reproduïm a sota. Pocs dies després, el 20 de desembre, la proposta ja té 1.268 adherit, d'un total de 5.144 missatges rebuts.

La recepció de TV3 ha estat prohibida al País Valencià! Per la llibertat d'expressió, NO al tancament!

Finalment, el Govern valencià ha iniciat el precintament dels repetidors de TV3 al País Valencià, començant pel de la Carrasqueta a Alacant. En un gest sense precedents a l'Europa democràtica contemporània, els ciutadans veiem vulnerats els nostres drets democràtics d'accés a la informació i a la cultura, a la llibertat d'expressió i a la pluralitat informativa, així com els nostres drets lingüístics més bàsics. En una mesura pròpia d'un règim dictatorial, s'ha comès (amb nocturnitat) un dels atacs més greus contra la llengua i cultura catalanes de la història contemporània recent. És per tot això que cal protestar enèrgicament i denunciar internacionalment aquesta situació. Fem conèixer al món aquesta injustícia, adreçant-nos amb aquesta carta a les institucions europees, en les persones de: * Viviane Reding, comissària de Societat de la Informació i Mitjans de Comunicació * Ján Figel, comissari d'Educació, Formació, Cultura i Joventut * Hans-Gert Pöttering, president del Parlament Europeu * P. Nikiforos Diamandouros, defensor del poble europeu

<<http://www.criteri.org>> (12 desembre 2007)

El periodista Ramon Barnils escriví el 1999 (en el pròleg al llibre *Sabotatge a la llengua catalana*) el fragment següent: «Llegint aquest llibre hom s'adona que qui ha fallat no ha estat el poble; després de tres-cents anys de persecució legal, cinc-cents de

desídia, avui, a l'entrada del segle XXI, la nostra llengua continua essent la del poble, que ha superat la desídia primer i la voluntat després dels poders dominants. Llegint aquestes pàgines hom no troba documentats atacs contra la nostra llengua procedents del poble, de la ciutadania, del ciutadà. Els atacs contra la llengua del poble i de la ciutadania, documenta el llibre, provenen dels col·lectius que han pretès i pretenen dominar aquest poble i aquesta ciutadania. I no res és més eficaç per a dominar que dominar la llengua, única expressió perfecta del tot individual i col·lectiu».

Los partidos de Cataluña arremeten contra Zaplana por no exigir la enseñanza de los autores catalanes

Las Provincias (8 setembre 2001)

UM vol que dos autors mallorquins siguin lectura obligada a Batxillerat

Ara no n'hi ha cap a les assignatures de llengua i literatura catalanes

La consellera insular de Cultura, Dolça Mulet (UM), mantingué una polèmica amb el departament de Filologia Catalana de la UIB després que els professors de català decidissin, en una reunió coordinada per la UIB i el Govern, retirar de la llista de lectures obligatòries de Batxillerat l'única obra d'un autor mallorquí, Bearn, de Llorenç Villalonga, i substituir-la per *La plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda.

Diari de Balears (23 gener 2006)

Y ADEMÁS

La Generalitat de Cataluña tampoco exige la enseñanza de destacados autores valencianos

La Generalitat de Cataluña no incluye en su decreto de mínimos la enseñanza de destacados autores valencianos como los poetas Vicente Andrés Estellés, Xavier Casp y Teodor Llorente o el escritor Enric Valor. En cambio, los partidos catalanes siguen reclamando al Consell valenciano la inclusión de sus escritores y poetas, así como los autores mallorquines en sus decretos de mínimos. Además, la Generalitat Catalana no diferencia a los autores valencianos de los catalanes, si bien habla de "l'Escola mallorquina" en el Modernismo. /Páginas 16 y 17

Las Provincias (8 setembre 2001)

Què ens suggereixen aquests titulars? En primer lloc, evidències: la llengua cobreix un espai ampli de situacions lingüístiques i extralingüístiques. Cap registre social de la llengua no viu aïllat del fet cultural al qual pertany: ni l'àmbit literari, ni l'àmbit dels mitjans de comunicació de masses, ni el cinema, ni l'escola, ni anar a comprar al mercat... La cultura és formada per tots aquells mecanismes de pressió/

difusió que s'imposen en normalitat reglada en cada comunitat de parlants. En segon lloc, situacions extralingüístiques: si es creen compartiments en els mitjans de comunicació —un per a cada comunitat autònoma bilingüe en català i espanyol: i ja ho veurem, quin ús en podem fer!—, es creen també compartiments en la literatura, distància en els mots, confrontacions de banderes —una amb alguna cosa blava, l'altra amb un castellet—, en la grafia, disfuncions i confusions en el sentiment de pertinença, en el nom de la llengua... Sóc mallorquina, sóc catalana? Parlo mallorquí, per tant no català? Sóc andalusa i visc a Catalunya, per tant sóc catalana?

SONDEO DEL INSTITUTO NOXA PARA 'LA VANGUARDIA'

España no cree que Catalunya sea nación

Un 77% de los españoles considera el Principat una región como cualquier otra

PERCEPCIÓN EN CATALUNYA

Un 46% de los catalanes considera el Principat una región más de España

LA NACIÓN CATALANA

En Catalunya, sólo un 28% concibe como una nación la comunidad catalana

INFLUENCIA EN MADRID

En España son mayoría los que creen que Maragall influye más que Pujol

BALANCE FISCAL

Sólo un 21% de los españoles piensa que Catalunya da más de lo que recibe

LA VANGUARDIA - 00.00 horas - 14/02/2005

Un 77% de los españoles está convencido de que Catalunya es una región como otra cualquiera de España, mientras que sólo un 13% cree que el Principat merece un tratamiento especial por su carácter diferenciado y únicamente un 9% lo percibe como una nación. Ésta es una de las principales conclusiones del sondeo elaborado por el Instituto Noxa para *La Vanguardia* sobre la imagen de Catalunya en España y entre los propios catalanes. La encuesta aborda, además, la percepción sobre el balance fiscal catalán, la influencia de la Generalitat sobre el Gobierno del Estado y la reforma estatutaria.

La visión que sobre la condición de Catalunya expresan los distintos grupos de votantes no es homogénea y, en algún caso, presenta rasgos significativos. Así, los votantes del PP son los que en mayor medida consideran que Catalunya es sólo una región: nada menos que el 92%. Entre los electores socialistas ese porcentaje baja al 79%, y se eleva al 21% la cuota de

La Vanguardia (14 febrer 2005)

És evident que un alemany viu amb normalitat social el fet de tenir garantits tots els àmbits d'ús a la seva comunitat lingüística i sense dubtes a l'hora d'adscriure's a una pertinença de comunitat de parla. Tant és que sigui un baix alemany o un alt alemany (les varietats dialectals dels quals són força allunyades): comparteixen un tot simbòlic, amb un estàndard, una bandera, etc. Talment com ho explica Bibilo-

ni (1997, p. 24): «Sense els estàndards alemany i neerlandès són impensables les comunitats lingüístiques alemanya i neerlandesa, entre altres raons perquè els parlants nord-alemanys (*Niederdeutsch* o baixalemany) formen amb els neerlandesos un bloc més compacte que amb els sud-alemanys (*Hochdeutsch* o altaalemany). Amb una altra història, perfectament hi podria haver una llengua al sud d'aquest conjunt i una altra al nord que inclogués l'actual neerlandès; o podria haver-hi diverses llengües allà on ara hi ha una sola llengua alemanya».

És precisament per tot això que per a aquests parlants seria del tot inadmissible viure situacions contextuals que són normals per a un catalanoparlant: un parlant d'alemany no admetria que a un bar de Berlín un cambrer li digués que no entén què vol dir en demanar un cafè i que si vol ser servit ho demani en una altra llengua, posem per cas en anglès.

Aquesta situació de comunicació lingüística seria del tot inacceptable per a ell, i més estranya que topar-se amb un cavall verd. En canvi, quants de nosaltres, com a catalanoparlants, hem hagut de marxar d'un bar o repetir estoicament que el que volem consumir és un cafè i un *croissant* (paraules ben semblants en qualsevol llengua romànica i de més enllà), i, tot i posar-hi voluntat per part nostra, no hem estat entesos (!). Hem hagut de marxar del lloc o bé canviar de llengua i repetir la nostra comanda en espanyol. Molts cops la diferència, en canviar de llengua, ha estat només fer-hi un lleuger canvi fonètic: *café/café*. I mentrestant hem hagut d'assistir al fet que els de la taula del costat han fet la mateixa comanda que nosaltres i han estat entesos simplement perquè hi han aplicat una fonètica diferent de la del català.

Situacions extralingüístiques que es donen a Palma, a València o a Barcelona —per anomenar les tres capitals de la comunitat lingüística catalana en situació de subordinació lingüística a l'espanyol— i que són viscudes —tot i que, per alguns, amb indignació— amb normalitat dins la nostra comunitat de parlants d'aquesta llengua romànica, anomenada català. I més encara, hi ha catalanoparlants que canvien a l'espanyol perquè s'hi senten obligats moralment, «per allò de no ser mal educats». També aquesta darrera possibilitat és percebuda com una reacció normal. Tot plegat no és un fet lingüístic, sinó un fet cultural: una imposició —pedagògica, o no— dels mecanismes de conformació social de la normalitat col·lectiva.

1.1. LA LLENGUA, PUNTA DE L'ICEBERG EN LA COMUNITAT LINGÜÍSTICA CATALANA

La llengua no viu en una vitrina, sinó que viu i alena amb els parlants i les ideologies que els formen. I aquestes ideologies (per socialització secundària) són dissenyades i dirigides (imposades) pels mecanismes de cohesió grupal: lleis, discurs polític, mitjans de comunicació... I aquests mecanismes poden funcionar amb independència del que, per socialització primària (tradició, transmissió cultural), hi ha establert en aquella comunitat lingüística.

L'escriptor Jaume Fàbrega, el 1998, a un article titulat «D'Espanya, ni bon vent ni bon casament», publicat al número 748 de la revista *El Temps*, deia: «Els afortunats portuguesos continentals —que no ultrapassen pas la xifra de catalano-parlants— poden dir, encara: *De Espanha nem bom vento nem bom casamento*. Gràcies a això els seus productes alimentaris de consum són redactats en la seva llengua. I fins i tot els elaborats o impresos a Catalunya, com els de les grans cadenes de *discounts* d'alimentació (Dia, Lidl)».

Els portuguesos, eficaçment, per canals mediàtics difonen llengua i marquen territori. El dubte seriós rau a saber com respondria la nostra xarxa mediàtica i moderna a la difusió de la dita catalana (tradicional i cultural per socialització primària) *De ponent, ni vent ni gent*.

Podem ara nosaltres, com a catalans, socialitzar per canals mediàtics de gran difusió la nostra cultura secular?

El diari *Última Hora* (7 setembre 2001) informa del fet que «Zaplana deja a escritores baleares y catalanes fuera de los libros de textos valencianos». La notícia és explicada a la secció de *Sociedad*.

L'11 de setembre del 2001, aquest diari illenc reproduïx les declaracions del conseller d'Educació del Govern Balear d'aleshores, Damià Pons, del Partit Socialista de Mallorca (PSM), sobre la decisió de Zaplana i els llibres de text: «Pons considera “incomprensible” la exclusión de autores no valencianos por el gobierno de Zaplana. Pons remitió ayer una carta de protesta al conseller Manuel Tarancón».

La notícia destaca les següents reflexions del conseller balear: «Desde hace siete siglos, la literatura de baleares, valencianos y catalanes ha sido concebida como una unidad incuestionable [...]. Separar la literatura en base a argumentos político-administrativos es una decisión del todo equivocada».

Certament, com esmenta el conseller, la decisió pot ser errònia des d'un punt de vista cultural català, emperò del tot harmònica amb la normalitat social imposada, ara, per discurs polític. Els àmbits de la literatura i dels llibres de text no resten exclosos d'aquesta normalitat de fer dels àmbits d'ús catalans illes allunyades mentalment les unes de les altres i unides —cadascuna per separat— al pont d'Espanya. Canal 9 (ens públic de televisió de la Generalitat Valenciana) emet pel·lícules en castellà; TV3 (ens públic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals) emet molts anuncis en espanyol.

D'aquesta evidència, la varietat més funcional de la llengua no en queda al marge. Des del Govern valencià es pressiona per fer una llengua estàndard en «valencià», diferenciada del marc comú de la comunitat lingüística catalana. Aquesta necessitat d'aïllar una part del tot català és directament proporcional a la necessitat de sentir-se part del marc comú de la comunitat lingüística espanyola: de l'estàndard espanyol, no en fan ois.

09.30

SESSIÓ MATINAL

SOLDADO DE FORTUNA*(Fortune Carree)*

FRA-ITA, 1955 (107 min)

D: Bernard Borderie.

I: Pedro Armendáriz, Paul Meurisse, Fernand Ledoux.

<<http://www.rtvv.es>> (12 gener 2008)

Que l'àmbit de la literatura catalana pertanyi a l'ús formal de la llengua no li treu que sigui difosa en un mercat cultural del segle XXI, amb unes circumstàncies polítiques de descompactació grupal. Ara assistim al discurs polític i institucional d'analitzar la realitat lingüística catalana com una mena de calaixera: si parlem de literatura, si els autors esmentats són antics i consolidats, toca compartir-los; si són actuals —i no s'han mort—, fem paradetes per comunitats autònomes a les fires de llibres, a les fires internacionals...

Amb normalitat social i institucional es viu sense gaires escarafalls —després de vint anys llargs de plans i campanyes de normalització lingüística— el fet de no tenir garantit en català l'àmbit, per exemple, del cinema. Deu ser perquè és una cosa moderna, de fa poc?

Les estrenes cinematogràfiques de la setmana

Aquesta setmana s'estrena *Cloverfield* ('Monstruoso', en traducció espanyola), una de les cintes més esperades. I tornen, després de molts anys, Sylvester Stallone i el seu personatge més representatiu, Rambo. Heus ací la llista de les estrenes que s'ofereixen des d'avui.

<<http://www.vilaweb.cat>> (3 febrer 2008)

Algú, des de les nostres institucions, ha alçat la veu per denunciar com n'és de discriminatori per a la comunitat lingüística catalana que un infant catalanoparlant d'entre quatre i sis anys, que s'escolaritza en català, no tingui cap oportunitat d'entendre aquella pel·lícula anunciada per televisió (i americana) com a estrena infantil, perquè com a ciutadà normal europeu (i per socialització primària: escola, veïnat, família, etc.) encara no ha entrat en contacte amb una llengua segona? Per què aquest fet, també real i normal, no ha estat posat en evidència? El discurs social assenyala reiteradament la nostra condició de bilingües, però com bé constaten les declaracions al programa *30 minuts* de Vicenç Villatoro, aleshores comissari de l'exposició «Cataluña, tierra de acogida» (Madrid, 2001), les quals són d'una justesa que hi sobren aclariments: «El suposat *bilingüisme* a Catalunya és un bilingüisme fals. Hi ha mitja població, o més de mitja, que parla català i

castellà. I els únics monolingües són els que parlen castellà. No hi ha monolingües en català» («300 anys sense imposició?», 30 *minuts*, TV3, 28 setembre 2001).

1.2. FAL·LÀCIES I DESPROPÒSITS

Pel que fa a la necessitat legal que té la comunitat lingüística catalana de ser bilingüe i l'exercici o aplicació d'aquest concepte en altres societats, Boix i Vila (1998, p. 222) en diuen el següent: «Algunes comunitats com la catalana coneixen un bilingüisme social perquè la majoria dels seus membres o tots ells són individualment bilingües. Però també pot produir-se el cas oposat: hi ha societats en què el bilingüisme social prové de la coexistència de diverses poblacions monolingües, com s'esdevé a Suïssa o Bèlgica, on hi ha diverses comunitats —teòricament— monolingües juxtaposades que comparteixen un Estat comú».

Emperò, comptel, hi ha dos fets que no es poden deixar de banda a l'hora d'analitzar aquest bilingüisme modern a la comunitat lingüística catalana.

El primer és que hi ha una realitat, també: la capacitat del poble català de fer nens monolingües i d'integrar-hi nens estrangers i dotar-los d'eines perquè adquireixin diverses llengües posteriorment. I perquè és bo i precis d'analitzar la realitat més immediata, la que hom coneix de primera mà (socialització primària), i perquè no tota la realitat és la que es difon a través dels mitjans de comunicació, n'hi ha prou amb esmentar un fet constatable. A la classe de segon d'ESO del poble on visc, en són un grapat, de monolingües en català: la fluïdesa expressiva oral en castellà no l'han adquirida, de moment no en tenen necessitat. Tot i això, el domini del castellà com una segona llengua hi és en la mesura que les notes en gramàtica castellana són de 9 o de 10, amb el benentès que la professora que els qualifica és monolingüe espanyola. Les seves notes superen amb escreix les d'alguns nens que són monolingües en espanyol i aquesta n'és la llengua familiar. Aquest fet és aplicable també a nens de família alemanya que s'han escolaritzat en català i que tenen un domini oral i escrit del català (per socialització primària: és la llengua del poble on viuen) i no per això deixen de treure bona nota en anglès i en alemany.

El segon és que el fet que «la majoria dels membres de la comunitat lingüística catalana o tots ells» siguin bilingües, en paraules de Boix i Vila, és una realitat extremadament moderna i discutible, de no fa més d'una generació —o mitja, o cap—, tot i que des dels mitjans s'entestin a no dir-ho.

En paraules d'Enric Valor (Castalla, 1911 - València, 2000), «Jo és que vaig agafar, quan vaig nèixer, un País Valencià completament valencià. Jo me'n recorde que em vaig comprar la primera televisió. Jo me'n recorde que Ximo Monegal i la família van venir i vam veure un programa molt bonic; hi havia moltes xiques molt guapes ballant i totes eixes coses, i vam estar dues o tres hores allí mirant la televisió [...]. Quan es va acabar, dic: "Què, us ha agradat?". Ximo Monegal diu:

“Sí, senyor, m’ha agradat”. Jo dic: “Però com està la cosa?”. I diu: “Escolte, no hem entès ni una sola paraula”. Com que va ser tot en castellà, diu que no n’havien entesa cap, ni una. Així estava el poble valencià. Estava completament valencianitzat. És que no anaven a escola més que un any o dos i prou. El que no se n’anava a segar a la Manxa, doncs no sabia parlar castellà» (cf. Calafat, 2000a).

Guillem d’Efak, el poeta català de Manacor (nat a la Guinea el 1929 i mort a Palma el 1995), a l’hora de comentar la seva relació amb els pagesos de Mallorca, explica el següent: «Encara que jo fos el mestre, vaig aprendre més dels pagesos que no ells de mi. Jo hauria hagut de pagar, en comptes de cobrar, i no penseu que la paga fos gran cosa [...]. Eren analfabets però tenien una gran cultura. No havien anat mai a escola; per tant, eren mallorquins en estat pur» (cf. Mestre, 1997, p. 33-34).

Per als mitjans de comunicació més difosos, aquesta realitat sembla que no existeix i que no ha existit mai; ans al contrari. Es dóna per fet que tothom de la comunitat lingüística catalana ja neix —i ha nascut pels segles dels segles— tot sabent espanyol.

Antoni M. Badia i Margarit, exrector i catedràtic de la Universitat de Barcelona, declarava en el número 729 de la revista *El Temps*: «Costa molt de dir si som un país bilingüe, o no. A mi em costa molt [...]. Els d’*El Periódico* mateix, en la propaganda que van fer al metro de tots dos diaris, reproduïen un número imaginari amb els grans titulars d’*El Periódico*, en català i en castellà, i a sota hi deia, em sembla, el que som, *lo que somos*. A mi, molts catalans em deien: això no ho podem subscriure. En realitat, cal reconèixer que és una mica el que som, perquè la societat és realitat, cal reconèixer que és una mica el que som, perquè la societat és així, oi?».

Així, o forçats al monolingüisme espanyol? «L'Estat ha publicat més de cent cinquanta normes positives, entre lleis orgàniques, lleis, decrets o decrets llei, per les quals imposa el castellà, l'obliga. I això, des de les forces armades, l'administració de justícia, l'Administració pública o en els títols acadèmics, o en els prospectes de la farmàcia. Fins i tot en els rètols dels paquets de tabac. El castellà és obligatori i les altres llengües són optatives.» Eren les paraules del professor Francesc Ferrer i Gironès, en qualitat de diputat al Parlament de Catalunya (30 minuts, TV3, 28 setembre 2001).

L'esforç d'aquests mecanismes de control per mostrar-nos bilingües traspua en els nostres mots. Al cap i a la fi, no hi ha ús lingüístic sense ús social, sense la representació simbòlica d'aquest ús en una societat determinada. Considerar un mot o un fet cultural, extern o no, només és qüestió simbòlica, de percepció col·lectiva. Us en posem un exemple:

encasellar. Verb que alguns (cf. DCC) consideraven castellanisme (cast. *encasillar*) si s'usava en sentit figurat, però tal ús ha estat reconegut pel DIEC (no pel DLC). Ex.: *Una obra difícil d'encasellar en un gènere concret. Un pensador encasellat com a nihilista.* L'alternativa seria *classificar* (Ruaix, 1996, p. 283).

Quan el llibre d'estil d'*El Periódico* (2002) introdueix un seguit de termes marcats amb una boleta, especifica que la intenció és que passin a formar part del nostre cabal lèxic. Són termes que transgredeixen volgudament la norma «en benefici de l'ús habitual».

El signe *boleta* (•) que precedeix una gran quantitat d'entrades avisa del caràcter no normatiu del terme, acceptat amb normalitat en els textos del diari. La mesura pretén deixar clars els límits de la *transgressió de la norma en benefici de l'ús habitual*, i alhora contribuir, si és el cas, a la futura ampliació del diccionari normatiu. El lector sap així, en tot moment, en quins paràmetres de permissió estilística es mou el diari [la cursiva és meua] (*Llibre d'estil: El Periódico de Catalunya*, 2002, p. 9).

Res a comentar: ho diuen clar i llampant. Som bilingües! I ho demostren en tot un seguit d'entrades de lèxic espanyol, que tot i que encara no són al diccionari, la pretensió és que hi siguin: *de guant blanc, passota, passotisme, coqueto, tonteria, enxufar, tragar, flipar...*

Algú, des de les instàncies polítiques, n'ha dit res, d'aquesta tria tan bilingüement acurada? Quan el discurs mediàtic parla de literatura, i sempre que la compartició vengui d'antic, allunyada en el temps (literatura medieval, si pot ser), hi ha entesa per defensar la unitat de la llengua. Quan és una llengua moderna i mediàtica, aquesta llengua sembla que pot ser fragmentada. Cal que aquesta llengua tingui un comportament de comunitat autònoma.

La literatura i l'àmbit de la justícia són ocasions d'ús que no resten al marge d'una legalitat cultural imposada. I a hores d'ara aquesta legalitat no ajuda, ans al contrari, a la cohesió de la comunitat lingüística catalana.

L'any 2001, la novel·la *Harry Potter i la pedra filosofal* sortia al mercat en dues versions: en català i en «valencià». Toni Cucarella n'escrivia el següent:

Pensem quina seria la reacció si en espanyol se'n feren versions adaptades a l'andalús, al manxec o al murcià, o bé que igualment s'adaptaren a l'espanyol estàndard les obres de García Márquez, Juan Rulfo o la novel·la de Cabrera Infante *Tres tristes tigres*. Com sabem, les editorials angleses no adapten per al seu mercat les obres escrites per autors dels Estats Units o d'Austràlia. I recordava l'afer dels autors i la literatura en els llibres de text per banda de les dues Generalitats, la del nord i la del sud. En aquesta línia d'accions encaminades a propiciar la fragmentació del català, cal afegir-hi altres fets recents també reproables: d'una banda, el decret de la Generalitat Valenciana que impedeix que autors i autores de la literatura catalana no nascuts al País Valencià puguin ser llegits per l'alumnat d'ESO i batxillerat, i d'altra, que la Conselleria d'Educació de la Generalitat de Catalunya haja confeccionat llistes tancades de lectures obligatòries en què la presència d'autors i autores de fora del Principat és ínfima, per no dir ridícula. Per defensar la unitat del català el problema que cal resoldre és el del nom, no el de la norma.

<http://www.escriptors.cat/pagina.php?id_text=44> (gener 2002)

En aquesta societat tecnològica de la imatge i de la paraula, la passa que ens calia no era més que la de fer elaboració terminològica en català, com en fan altres llengües (<<http://www.terminalf.net>>). Consolidar-ho tot, més enllà de foteses fonètiques o sinonímiques, en una percepció psicològica d'unitat de llengua comuna per ser dita com si no fos escrita o preparada: una llengua que simula oralitat, la nova llengua col·loquial dels mitjans de comunicació; tanmateix codificada, així com preparada.

El fet de tornar a dissenyar normes i normatives no és més que una manera «científica» de resoldre, d'una banda, l'entrada de castellanismes al nostre lèxic comú, i de l'altra, la necessitat d'encabir el nom *valencià* en un estàndard diferenciat de l'estàndard comú de la nostra comunitat lingüística. N'hi ha prou amb posar-ne un exemple ben modern i mediàtic, per il·lustrar la importància del nom de la cosa, i més en la comunitat lingüística catalana, en què la norma ja la teníem, i bé!

Política lingüística

Bienvenido a la edición en castellano del portal de Internet de la Agencia Tributaria. En este sitio encontrará toda la información y documentación que en estos momentos esté disponible en castellano.

La política lingüística de la Agencia Tributaria se basa en hacer efectiva la comunicación en su respectiva lengua cooficial a toda persona que así lo desee. Dado el volumen de información a traducir, la incorporación a esta página es gradual. Por ello encontrará contenidos en catalán, gallego, valenciano y, los no disponibles todavía en dichas lenguas, en castellano. No obstante, es compromiso de la Agencia Tributaria seguir mejorando en este sentido.

<<http://www.aeat.es/wps/portal>> (gener 2008)

L'Agència Tributària espanyola en línia —ho mostra a tothom, als noruecs, als americans, a qui vulgui que s'hi connecti i ho entengui— té dues versions: una per al català i l'altra per al valencià. I una llengua comuna: el castellà. I dos *benvingut*.

Agència Tributària	Bienvenido Benvingut Benvido Benvingut Política lingüística Ajuda Mapa web Accessibilitat
Ciudadans Persones físiques que no realitzen activitats econòmiques. » Família » Certificats » Residents Més informació ⓘ Versió en català	Ciudadans Persones físiques que no realitzen activitats econòmiques. » Família » Certificats » Residents Veure més ⓘ Versió en valencià

Les diferències lingüístiques entre totes dues versions: mínimes. Hi ha algunes qüestions de diferenciació lèxica —poca cosa— i algunes d'estil. Per fer-ho una mica més diferent, decideixen no emprar-hi els pronoms febles: elements de referència bàsics en llengua catalana, l'ús dels quals no coincideix amb l'ús que en fa el castellà.

En llegir a la «versió en valencià» el sintagma *veure més*, pel cap baix cal demanar-nos què vol dir *veure*? Veure més ocells volant? Veure-hi més ocells? Ens hi manca el referent: «De tot això, *veure'n més*».

Tanmateix, no cal passar ànsia; si hom no ho entén, o en necessita més informació, la versió en castellà ho aclareix tot: «Por ello encontrará contenidos en catalán, gallego, valenciano y, los no disponibles todavía en dichas lenguas, en castellano».

És una manera, prudent, de recomanar-nos que sàviament consultem la versió que té tots els continguts necessaris per a l'usuari: la castellana.

Pel fet de ser el català una llengua extremadament homogènia i compacta, establir-hi diferències insalvables i fer-ne descompactació lingüística és força complicat (?) des del mateix sistema. Cal l'ajut de la percepció psicològica, de marcar distància mediàtica entre els parlants. El fet d'anomenar de manera diferent una mateixa realitat està lligat al procés psicològic de classificació i de reconeixement.

Encara que la variació sigui mínima, si aquesta agafa força, la distància psicològica pot ser abismal: *puga/pugui* i *sigal/sigui* són variants amb una distància mínima de percepció. Si aquestes variants són defensades com aquell qui defensa casa seva d'un foc etern, es converteixen en eines simbòliques de descompactació. El 1990, la direcció de Canal 9 de València feia una llista de paraules prohibides del nostre valencià, del català de tots, i es decantava cap a una llengua híbrida farcida d'espanyolismes: *Alemània, arrastrar, enterar-se, peluqueria...* i anar sumant-ne.

Els mecanismes actuals per tal de marcar distància psicològica entre les varietats del català són explicitats per Enric Valor:

Joan Fuster deia coses molt boniques a voltes, perquè un dia estàvem parlant de la manera en què, a partir de la pèrdua dels Furs, van intentar, els imperialistes antivalencians o anticatalans, destruir l'idioma, i Fuster em deia: «Mira, la dreta és molt intel·ligent; té una gran pràctica perquè em sembla que fa uns sis mil anys que manen, des de Babilònia, Enric, des de Babilònia manen i se les saben totes. Han provat durant tres-cents anys de destruir l'idioma, no han pogut i han girat full i ara s'han dedicat a defensar-lo: no, que no és català, defensen el valencià, perquè això és un crim. És una manera de destruir-lo, aïllant-lo de tots els germans, aïllant-lo, quedant-nos sense un gran territori dels que compren llibres, que s'escriuen, etc., etc.». Això em deia Fuster. Diu: «Ara intenten destruir-lo alabant-lo, lluitant, però aïllant-lo». «Clar, si es mira el mapa», continua Valor, «el territori valencià és molt petit [...]. No és per a mantenir un gran mercat; per a mantenir una gran llengua com és el català nostre, el català clàssic, que és el valencià simplement. Però la dreta això ho sabia: és igual, canviem. Ara direm que el valencià és preciosíssim i que s'ha de defensar per damunt de tot. A veure si es moren d'una vegada. Eixa era la idea de Fuster. És senzill. Molt bé» (Calafat, 2000a, p. 14).

Una simple distinció ortogràfica (*pujol/putxol/puchol* [cf. Nadal, 1992, p. 15-66]), una petita modificació lingüística, en la mesura que la llengua és element de cohesió i, per tant, simbòlica, produeix el mateix efecte entre els individus receptors que banderes diferents, que, en resum, realitats diferents: «Les distincions ortogràfiques entre el serbi i el croat o entre el ruté (ucraïnès) i el polonès van ser decisives per les "autoritats polítiques", les quals autoritats intentaven de crear

diferències entre comunitats lingüístiques que, altrament, podien seguir un procés d'unificació» (Mollà i Viana, 1989, p. 26).

Entre *com participar-hi* / *com participar / *como participar*, no podem parlar sols d'una falta gramatical a la versió sense clític. Ho hem de fer en termes simbòlics: sense el pronom feble *hi* fa més actual perquè —i ja ho sabem— la distància amb el castellà així és mínima.

En aquest procés de marcar distància psicològica entre els catalanoparlants i paral·lelament atracar-los al conjunt espanyol, el fenomen de la balearització ha estat usat políticament per tal de fer en el català de les Illes una fractura lingüística. El 2004, la directora de l'Ens Públic de Radiotelevisió de les Illes Balears, Maria Umbert, declarava: «Captar un programa en estàndard oral d'una altra comunitat autònoma no és allò més recomanable per als objectius de la política lingüística a Balears» (<<http://www.comunicacio21.com/paper/13/balears1.pdf>>).

Nadal (1992, p. 50) es demana sobre el grau de diferenciació estructural que s'ha de menester perquè un sistema lingüístic pugui erigir-se en llengua independent: «la vinculació dels diversos dialectes», tot parlant del llatí, «a una escriptura neutralitzava la variació del nivell parlat i creava una certa percepció unitària del llatí».

El concepte d'unitat es configura a partir de la compartició d'un tot col·lectiu; per això, Umbert es decantava per emetre les pel·lícules en castellà, la llengua estàndard de tots els espanyols. Ho feia així d'explícit en unes declaracions al *Diario de Mallorca* (27 febrer 2005): «¿En qué lengua se emitirán las películas? Inicialmente en castellano. IB3 todavía no tiene la infraestructura necesaria para doblar películas a la lengua propia de Baleares. Sin embargo, la directora general del ente espera que en el futuro haya actores de doblaje en Baleares para dejar de emitir películas en castellano. IB3 ha rechazado utilizar las películas dobladas que forman parte de la filmoteca de TV3».

Des de finals del 2007, tot coincidint amb el canvi en el Govern autonòmic de les Illes Balears, les pel·lícules s'emeten amb el doblatge de TV3.

La pretensió d'aquells governants autonòmics era la de fer un dialecte farcit de castellanismes, de vulgarismes —mal entesos— i d'una fonètica matussera per tal de presentar una llengua balear fantasma, diferenciada de la resta de catalanoparlants, d'un lloc anomenat *sessiies* (les Illes). IB3 prohibeix paraules com *prou*, *menys*... i anar sumant-ne. I tot plegat, substituït per un dialecte allunyat, molt allunyat del català genuí que parla el poble de les Illes. Tan allunyat que les telesèries s'emetien en dialecte espanyol, sud-americà.

Aquest joc complex de normes i d'ideologies construeix —o destrueix— una comunitat lingüística, on la varietat i la variació lingüístiques es troben —o s'enfronten de ple— per tal de donar forma —o no— a la llengua de la comunitat, tot convertint-la en instrument homogeni d'ús o, simplement, en una rèmora local.

El Temps. 20 Anys, p. 223

Tal com recorda Ferran Soldevila (1999, p. 26-27), la unitat de la llengua catalana era tan gran que «A l'Edat Mitjana la diferenciació dialectal era negligible de tan petita. En la gran majoria dels casos ni els filòlegs més experts no són capaços de distingir la pàtria d'un autor per l'estudi de les seves particularitats lingüístiques [...]. Encara avui, en el llenguatge escrit les diferències són petites. Coromines ha establert, a base del *Cant espiritual* de Joan Maragall, el balanç de les diferències que donaria el seu text escrit en valencià o en mallorquí, i ha hagut de concloure que restaria convertit en mallorquí canviant-hi no pas més de tres paraules: *temo* per *tem*, *deu* per *dau* i *deixeu* per *deixau*; i convertit en valencià canviant-hi no pas més que quatre paraules: *temo* per *tem*, *aquí* per *ací*, *acluquin* per *acluquen* i *aquest-a*, repetit sis vegades, per *este*, *esta*. I cal advertir que la composició no és pas breu, ans consta de quaranta-cinc versos. Es tracta, doncs, d'una prova eficaç, curiosa i eloqüent».

I d'aquest fet constatable i històric hem passat a aquí, amb una rapidesa que fa feredat: «El Saló del Llibre de Pau debatrà si existeix una literatura de les Balears. La ciutat francesa ha organitzat una taula rodona, dues presentacions i una lectura» (<<http://www.diaridebalears.com>>, 10 novembre 2003).

2. Forces endògenes i exògenes de descompactació grupal: una cultura bilingüe?

La llengua no és una eina de comunicació que pugui viure aïllada de les polítiques que s'hi apliquen. La llengua és tridimensional. És comunicació, és expressió, és identificació. La llengua ens identifica amb una cultura, única i diferenciada. En dir que *qui fa tres ase és*, en dir que *en què diran es va morir de fam i en què diré s'hi va acampar bé*, en dir que *qui barata el cap es grata*, o que *no és el mateix Arnau que mestre Arnau*, o que *val més ser cap d'arengada que no coa de pagell*, o que *tal dia farà un any...* No només estic comunicant paraules, fonamentalment estic expressant un comportament de vida que m'identifica amb la comunitat lingüística que me l'ha deixat en herència.

Si dic que *na Maria fa cara d'ametlles agres i de moix fregit* i que, per tant, val més que *se'n vagi a porgar fum*, comunico, m'expresso i m'identifico d'acord amb la meua cultura, per molt que *moix* sigui un mot qualificat de dialectal. I només ho és perquè en la varietat funcional (segona oralitat mediàtica) de la llengua no s'ha difós com un sinònim possible de *gat*. Tot i que els catalanoparlants que tenim *moix* com a mot d'ús col·loquial som els mateixos que a la parèmia *gat escaldat d'aigua teba tem* fem ús amb normalitat social del geosinònim.

Els mateixos catalanoparlants que salam en ocasions d'ús informal no ho fem sempre, ni en tots els registres. Encara que des d'altres indrets de la nostra comunitat lingüística s'ha estès el tòpic que si ets de «ses Illes» has de dir que **són sa una de sa nit*. A Mallorca, des de la trona (àmbit d'ús amb poder simbòlic i, per tant, socialitzador) no s'ha predicat ni resat mai en salat: *Vós qui estau en el cel, sia santificat el vostre sant nom...*, *anar a l'infern*, *anar al cel*, *resar a la Mare de Déu*, *a la Beata*, *anar a la Seu*, *anar a l'església*, etc. I el predicador, en fer el sermó, talment com un presentador d'un programa de televisió de to elevat, no ha salat mai.

No s'ha salat en allò que hom considera que té una intenció comunicativa/informativa que ultrapassa l'àmbit de l'espontaneïtat. Les construccions modals,

tan presents en la llengua de les rondalles i, per tant, en la llengua del poble, es construeixen a partir de l'article literari, en la varietat comuna. Les modals són girs que manifesten l'actitud subjectiva del parlant respecte a allò que diu: *anar a les fosques, anar a la torta, anar a la gatzoneta, anar a les balbes, anar a la puta, anar a la seva, entrar-hi a les bones, entrar-hi a les males...*

El canvi de registre i d'adequació de la forma lingüística, entre el poble que servava la llengua, és ben viu. El poble ho sap i ho sabia. És potser ara i ben modernament que des de les noves formes de socialització, com són ara la cançó i els programes de televisió autonòmics en català o bilingües, s'ha deixat de banda la distribució de formes lingüístiques adequades als registres socials i contextuals de la llengua.

2.1. DEL SÍMBOL A LA DISTORSIÓ

Quan el català ha hagut de passar de la primera oralitat (socialització primària) a la segona oralitat (mitjans audiovisuals que simulen oralitat espontània amb més graduació o menys), ha estat quan potser —i per la força dels anys d'opressió franquista— hom ha perdut aquesta manera inconscient de servir l'estàndard, de saber adequar usos lingüístics a diferents registres. Així, ara podem escoltar des de Mallorca cançons «mallorquines» que se signifiquen pel fet de salar en expressions, modismes i frases fetes que tradicionalment eren fidels a l'article literari. A tall d'exemple, una frase del grup Antònia Font que diu així: «Som es vostres amics de sa Terra». Evidentment, per entesa popular, *sa terra* és allò que podem trepitjar instantàniament, allò que podem abastar físicament. El concepte *Terra* com a planeta sempre ha estat *la Terra*, en contraposició amb *el cel*. I això, com diu Enric Valor, el poble ho sap i ho sabia.

Tot s'embolica, com si la llengua d'ara no fos hereva d'una memòria històrica. Tot s'embulla, per tal de poder-ho adequar a l'àmbit autonòmic. L'agost del 1998, la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear denegava la utilització del llibre *Història d'Eivissa*, de Bernat Joan (Mediterrània), als estudis d'ESO. Entre les raons adduïdes, s'hi digué que «el tipus de llengua que s'hi empra no respecta ni protegeix les modalitats insulars de la llengua». L'autor hi respongué: «El llibre està escrit, naturalment, utilitzant un registre normatiu, d'acord amb la normativa fabriana. Ara bé, el vocabulari específic utilitzat s'ajusta o bé al català estàndard o bé a allò que, sempre que sigui normatiu, deim a Eivissa. Per exemple, entre *tassó* i *got*, escollirem *got*, que és com ho deim a les Pitiüses. De la mateixa manera que, entre *nen* i *nin*, escollirem *nen* (que és com es diu a ca nostra), i entre *moix* i *gat*, escollirem *gat*, que és la forma eivissenca. Les formes eivissenques s'ajusten, moltes vegades, a les utilitzades en català central i difereixen de les de Mallorca».

I és que els geosinònims no es corresponen fil per randa amb les comunitats autònomes de parla catalana marcades des del Govern espanyol. No hi ha un

lèxic «balear» —amb el benentès que aquest no existeix— diferent i diferenciat del lèxic «andorrà», per exemple. A la *Proposta de llibre d'estil per a Andorra Televisió* (2005, p. 119-120, punt 23.4) ens parlen de l'ús que en la llengua oral dels mitjans de comunicació han de tenir els geosinònims. S'hi diu: «entre dos mots sinònims utilitzats en dialectes diferents és preferible utilitzar el que és característic dels Pallars nord-occidentals. Tots els termes següents són normatius i estan recollits al DIEC».

Entre els mots característics dels Pallars nord-occidentals, n'hi ha un bon grapat que coincideixen de ple amb el català de Mallorca —sia dit de passada, català oriental—: *bres* millor que *bressol*, *brossat* millor que *mató*, *carabassa* millor que *carbassa*, *caragol* millor que *cargol*, *escurar* millor que *rentar els plats*, *granera* millor que *escombra*, *padrí*, *padrina* millor que *avi*, *àvia*...

Les autores d'aquest llibre d'estil, a l'apartat «Model de llengua», ens ho deixen clar en delimitar la variació en el conjunt de la comunitat lingüística:

Cal tenir present que les característiques que s'atribueixen a cadascun dels parlars s'han d'entendre en un sentit aproximat i no restrictiu: en primer lloc, perquè trets adscrits als parlars centrals poden ser usats, i són usats, en l'àrea geogràfica dels parlars nord-occidentals (i a l'inrevés); en segon lloc, perquè trets adscrits a un dels dos parlars poden no afectar tota la seva àrea geogràfica; i finalment, perquè molts dels trets descrits com a propis d'un dels dos parlars també són usats en altres varietats geogràfiques (parlars baleàrics, valencians o septentrionals) (Puigdomènech i Solís, 2005, p. 8).

Municipi del Vallès Oriental.

Gentilici: **granerí, -ina**

<<http://esadir.cat>>

El llibre d'estil de Televisió de Catalunya (TVC) i de Catalunya Ràdio (*ésAdir* <www.esadir.cat>) no inclou els termes *escurar* i *brossat*, que són termes preferents per a Andorra Televisió. Que són termes preferents per a un català de Mallorca.

Si fem una cerca de tots dos termes al portal, aquest mitjà ens informa que tots dos són una «cerca sense resultats». Hi afegeix: «si en una cerca ampliada no obtenes resultats, el terme que has teclejat no està introduït a l'*ésAdir*».

I pel que fa a *granera* (consulta: primavera 2007), l'única accepció que ens en dona l'esmentat portal és la de topònim (municipi del Vallès Oriental). Tot i que l'entrada és acompanyada d'un mapa dels Països Catalans, no hi té cabuda el geosinònim.

Gabriel Bibiloni escrivia al *Diari de Balears* (10 setembre 1998) sobre l'actual fragmentació lingüística en els llibres de text. Els arguments que dona aquest lingüista són aplicables als mitjans de comunicació en català i a alguns llibres d'estil: «Hi ha cap comunitat autònoma de llengua espanyola on s'hagi establert que els llibres de text han d'estar escrits en les modalitats locals? Passa això a cap *Land* alemany, a cap estat nord-americà, a cap regió italiana o a cap part de França o Anglaterra? [...]. El fet que no pugui sortir per enlloc el nom de la llengua sense l'afegitó apegalós de les famoses *modalitats pròpies de cada illa* produiria altes dosis d'empegueïment si la situació social de la llengua no impedis l'exercici del ridícul lingüístic».

Una de pirates. Amb l'enxampament d'uns tècnics de Canal 9 al lloc exacte des d'on s'interferia el senyal de TV3 al territori valencià, queda escrit el capítol decisiu d'una tempesta mediàtica que ha protagonitzat durant mesos el dia a dia polític del País Valencià (*El Temps*, 7 juliol 1998).

Entenem que els llibres de text són llengua escrita i els mitjans audiovisuals, llengua parlada, però de cap manera espontània. La llengua dels mitjans comprèn un ventall de registres des d'una alta oralitat (programa d'humor) a una baixa oralitat (telenotícies). La distinció ha de ser sempre de registres i no de comunitats autònomes. Fer aquesta descompactació dins el nostre sistema lingüístic ens hauria de provocar, en paraules de Bibiloni, un empegueïment col·lectiu.

Ens trobam al segle XXI amb una mena de deliri furiós de qui arriba primer a l'objectiu de deixar el català fet un sac d'ossos. Aquesta fragmentació és dissenyada per forces exògenes a la comunitat lingüística catalana (supressió de senyals de televisions en català...) i posada en pràctica per forces endògenes d'aquesta comunitat. Vet ací algunes notícies que en donen testimoni. El 1998, el número 717 de la revista *El Temps* informa del fet que «El govern valencià tolera —com una opció d'un suposat pluralisme legítim— la utilització de l'ortografia secessionista impulsada per l'autoanomenada *Real Academia de Cultura Valenciana*, institució mediocre i sense cap solvència científica en termes lingüístics». El març del 1991, el rei d'Espanya havia atorgat el títol de reial a aquesta acadèmia, defensora d'una llengua valenciana diferent de la catalana. I el mateix 1991, és la Reial Acadèmia Espanyola (RAE) la institució que considera modificar l'acceptació del mot *valenciano*. La notícia publicada a *El Temps* segueix amb la informació següent:

Davant la possibilitat que el coneixement objectiu de la cultura pròpia provoques un augment de la consciència de la catalanitat cultural dels valencians, el govern popular ha optat per la censura. El primer objectiu ha estat la derogació del decret que homologava les titulacions lingüístiques expedides al País Valencià i a Catalunya, que representava, de fet, un reconeixement legal de la identitat entre *valencià* i *català* [...]. Segons les directrius de la Conselleria d'Educació, la llengua dels valencians va aparèixer en el seu territori com una evolució particular del llatí, sense cap relació amb el català (*El Temps*, núm. 717, 1998).

El 13 de juliol del 1998, el Consell Valencià de Cultura, presidit per Santiago Grisolia, dictamina sobre qüestions lingüístiques, a petició de les Corts Valencianes, i acorda, després de 20 milions de pessetes, que «el valencià, idioma històric i propi de la Comunitat Valenciana, forma part del sistema lingüístic que els corresponents estatuts d'autonomia dels territoris hispànics de l'antiga Corona d'Aragó reconeixen com a llengua pròpia».

El 16 de setembre del 1998, es crea (Llei valenciana 7/1998) l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL). En paraules d'aquest organisme: «És la institució que té per funció determinar i elaborar, en el seu cas, la normativa lingüística del valencià, així com vetlar pel valencià partint de la tradició lexicogràfica, literària i la realitat

lingüística genuïna valenciana, així com la normativització consolidada, a partir de les denominades *Normes de Castelló* (<<http://ca.wikipedia.org/wiki/AVL>>).

D'aquesta manera, diu Bibiloni (2005, p. 89), «es produeix una greu escissió de l'autoritat lingüística de la llengua catalana».

Des del Govern espanyol —i el diccionari de la RAE acaba consolidant-ho tot fent esment del valencià com a «llengua pròpia»—, el setembre del 2004, un ministre socialista proposa de diferenciar com a dos idiomes el català i el valencià en la seva petició perquè la Unió Europea (UE) reformi el reglament lingüístic i hi inclogui les llengües oficials. Aquesta feta resta neutralitzada quan des de la Generalitat de Catalunya decideixen de presentar-ne la versió valenciana. El Govern espanyol, tanmateix —i perquè la intenció de bon principi era de fer-ne dues versions diferents: una de catalana i una de valenciana—, decideix presentar-hi dos textos separats, tot i que idèntics.

Els socialistes valencians afirmen que la proposta de Moratinos de separar català i valencià «no té sentit»

El govern espanyol ha demanat formalment a la resta de socis de la Unió Europea una reforma del règim lingüístic perquè el català (diferenciant-lo entre català i valencià) pugui ser llengua oficial a la Unió, segons ha explicat en roda de premsa el ministre espanyol d'Afers Estrangers, Miguel Ángel Moratinos. En la carta enviada al president de la Comissió Europea, Romano Prodi, també es demana l'oficialitat del gallec i l'euscar. Moratinos, tanmateix, ha reconegut que serà una «tasca complicadíssima» convèncer la resta dels vint-i-cinc estats de la Unió. El PSPV-PSOE ha reaccionat amb sorpresa i la seva portaveu, Isabel Escudero, ha dit que els socialistes valencians defensen la unitat de la llengua i que la proposta de Moratinos «no sembla que tingui massa sentit». Pel contrari, la presidenta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL), Ascensió Figueres, del Partit Popular (PP), s'ha mostrat molt satisfeta per la «sensibilitat» del govern socialista espanyol. La portaveu d'ERC, Marina Llansana, ha afirmat que «és absurd que una mateixa llengua tingui dos reconeixements oficials a la UE», tot i que espera que a Europa «seran més intelligents» que el govern espanyol. L'eurodiputat d'IC-V Raül Romeva ha qualificat la decisió de «zaplanista» i ha demanat una «rectificació».

<http://www.vilaweb.cat/www/noticia?p_idcmp=893874#> (15 setembre 2004)

Ens arriba la notícia que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua ha publicat el seu *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià*, que, a banda de fer retrocedir en molts aspectes a l'època anterior al *Diccionari ortogràfic* del 1917, introdueix un bon grapat de duplicitats gràfiques en la «normativa» legalment aplicable al País Valencià: *artiste, coneiximent, bellea...*

<<http://www.avl.gva.es>>

El 2008 podem consultar en línia l'esmentat *Diccionari ortogràfic*: les dobles formes hi són. Hi cerquem *coneiximent/coneixement*. En fa la cerca en els termes següents: «Fent la busca». És clar, fent la busca o fent la guitza? Aquest no és l'únic diccionari que té dobles formes: el DIEC2 (*Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, 2007), a l'entrada *cargol* i derivats ens remet a *caragol*.

Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià

Introdueix la paraula que vales buscar:
coneiximent

buscar

coneiximent → CONEIXEMENT
coneixement; coneixements *rr.* [koneiʝemént] o [koneiʝemént]

DIEC2
 Institut d'Estudis Catalans
 Diccionari de la llengua catalana. Segona edició.

Inici | Pròleg/Introducció | Consulta avançada | Llista d'abreviatures | Instruccions

Consulta bàsica | Consulta avançada

Parada a cercar: | Consultar la consulta:

Resultats de la consulta

Resultats: 1 a 1 | 1 resultat |

cargol

cargol
i derivats.

[LC] [201] V. CARAGOL

[Veure article complet](#)

<<http://www.avl.gva.es>> i <<http://dlc.iec.cat>>

2.2. LA IMPOSICIÓ EXTERNA, EN SENTIT SIMBÒLIC

Els discursos secessionistes que sentim i llegim en els mitjans d'informació són hereus d'estratègies que fa anys que duren, amb el guany sempre de la llengua comuna dels espanyols. No són mesures aïllades entre si, encara que es difonguin així: totes segueixen un fil, només cal estirar-lo.

El veto incompreensible del PP a l'estrena en català a València de l'obra d'Els Joglars *La increïble història del Dr. Floit i Mr. Pla*. Si bé es mira la catàstrofe és mínima comparada amb la persecució contra personalitats de la nostra cultura o amb la censura dels llibres de text dels escolars valencians [...]. La censura, però, no és cap originalitat ni del franquisme ni del PP valencià. Fins al punt que ara la moda també ens arriba des del govern de les Illes Balears. Per primera vegada en molts anys, i gràcies a les gestions del president Zaplana, el seu homòleg balear, Jaume Matas, ha retirat el seu ajut als Premis Octubre [...]. Culmina el seu projecte polític comú amb Zaplana de crear una marca turística —territorial?— sota el títol de *Mediterráneo Español* (editorial d'*El Temps*, núm. 749).

Que el 2007 s'hagin tancat repetidors de TV3 al País Valencià, que se n'hagin ocupat freqüències, no és un producte immediat sinó l'herència de diversos anys d'intents per part de sectors polítics de portar-ho a terme, amb l'objectiu comú d'escarbotar qualsevol projecte de comunitat lingüística.

Mentrestant, assistim des de fa anys, potser des del començament del que es va anomenar «la normalització lingüística del català», a una incapacitat de fer del català una llengua d'ús i comuna per als mitjans de comunicació de la comunitat lingüística catalana; mentre ocorre tot això —i des d'alguns sectors de la mateixa comunitat lingüística—, el català mediàtic fa ús —cada cop una mica més— d'un català aculturat: un nou català, una neollengua, que sembla que pretén l'adaptació del grup català a una nova cultura.

Si a la locució catalana *anar-se'n a porgar fum* li equival, més o menys, *enviar a freír espárragos*, aquesta equivalència comunicativa no deixa de ser res més que això: la representació d'un dels tres nivells que té el llenguatge. Cadascuna d'aquestes dues expressions ens porta a observacions de la realitat diferents. Si, d'aquesta locució espanyola, en faig una traducció literal al català i en dic *Vés-te'n a fregir espàrrecs*, hauré comunicat una idea, emperò de cap manera aquesta haurà estat culturalment catalana.

Si, de l'expressió *plou de valent*, en dic que **plou amb ganes / con ganas*, segurament ja ens entendrem, ja; sobretot perquè la darrera expressió és la que s'usa mediàticament —llegiu-hi les notícies del temps de TV3—, emperò m'hauré expressat amb la imatge conceptual d'una altra llengua. És això potser una cultura bilingüe?

Albert Bastardas (1996, p. 54) parla de la necessitat d'estudiar la llengua des de la tridimensionalitat de la qual participa: «del fet indestriable entre la ment i

el context com a configuradors de la realitat». I, tot citant Morin, expressa «La cultura és en la ment que és en la cultura», i cal considerar la ment com un «producte alhora individual i social». Ho estableix en aquests termes: «A partir de la concepció integral d'aquest complex trinitari proposada per Morin —la *psicosfera*, relativa als cervells/ments individuals; la *sociosfera*, que inclouria la cultura produïda per les interaccions dels cervells/ments, i la *noosfera*, que abraçaria el llenguatge, el saber i les regles lògiques i paradigmàtiques—, hauria de ser possible que, tot conservant el grau d'autonomia necessari, avancéssim resoltament cap a la unificació teòrica entre allò que tradicionalment hem designat com lingüística, psicolingüística i sociolingüística/pragmàtica».

El poeta Joan Brossa, en el fragment final del poema «Sumari astral», d'aquest postulat teòric, en fa poesia:

Seguint els passos del pensament
més enllà de les aparences
avui només presto atenció
a les formes triangulars

Brossa (1999)

Parlar i conèixer una llengua és molt més que posar-hi uns mots perquè vagin fent el fet. Parlar una llengua és saber-ne els matisos, les petites diferències que la fan única. Quants de nosaltres ens podem comunicar en anglès en certs àmbits d'ús? Potser bastants. Emperò diríem del cert que coneixem la llengua? Parlar una llengua significa saber-ne la memòria històrica. Saber una llengua no és tenir-ne la noció més o menys exacta de la correlació de pronoms i de lèxic i de gramàtica en general: és tenir-ne un context tridimensional. És pouar-ne en el fet cultural.

El cas és que des de la *sociosfera* mediàtica catalana (capitals simbòlics) es normalitza massa sovint en els nostres cervells/ments la necessitat i la normalitat de ser bilingües. Se'ns convenç de la nostra incapacitat legal i normal de pouar sense restriccions en la cultura catalana. Joan Brossa ho explica en una entrevista publicada a *El Temps* (19 maig 1997) quan li demanen «I per què no es representa més el seu teatre?». Hi respon: «Això és un problema que no és meu. És un problema de les escoles, de l'educació o dels qui manen. I ells saben per què. Això és un problema que no és meu. És com si parléssim de què ens agrada més, si el sol o la pluja o la neu. Això és un problema dels déus. Ha, ha. I avui a la Terra els déus estan en males mans».

És una qüestió dels capitals simbòlics. I ara aquests ens socialitzen una idea, d'entre les possibles, la de fer-nos normalment bilingües. Aquesta noció és assumida com a pròpia i normal perquè és generada des del *discurs*: «Com més capacitat té algú per conformar les opinions d'algú altre, més capital simbòlic té. La

possessió i/o control de més capitals simbòlics permeten que uns determinats principis de classificació de la realitat siguin més estesos i puguin guanyar acceptació en la resta de la societat. Els propietaris d'empreses de comunicació o tots aquells periodistes encarregats de serveis d'imatge, en gabinets de premsa o equips publicitaris, solen tenir un considerable capital simbòlic [...]. El control del poder de les institucions i el control del sistema social de comunicació de masses van aparellats amb una gran quantitat de capitals simbòlics d'una gran força legitimadora» (Boix i Vila, 1998, p. 141).

La ment social d'un catalanoparlant exposat a la ideologia legal més monolingüe espanyola introjecta en el cervell/ment la idea que l'idioma propi de la comunitat lingüística és una nosa de la qual cal prescindir: «*Perro catalán* [...]. Acabava d'asseure'm al costat i vaig sentir *como usted es catalán* i l'ancià d'esma va respondre, com volent completar l'expressió de la noia, *perro catalán*, assumint calmosament el penjament» (Bauçà, 1998).

Quants cops no hem sentit allò de «per ser respectuós, perquè no sóc mal educat, jo vaig canviar de llengua i vaig parlar en castellà»? Quants cops, a les entrevistes de la nostra televisió, el presentador canvia de llengua i passa a l'espanyol amb l'entrevistat, tot i que l'entrevistat fa un grapat d'anys que viu a Catalunya?

En una entrevista a Jordi Pujol, aleshores president de la Generalitat de Catalunya, publicada al *Diario de Mallorca* (2 novembre 2001), se li preguntà: «¿Utiliza usted a menudo la expresión *Países Catalans*?». La resposta, tot i que científica i ben mesurada, acabà amb l'expressió *no queremos molestar*: «Las Baleares y nosotros somos catalanes de lengua. También somos catalanes de cultura. Compartimos una historia común, y nuestros intereses conjuntos son muy amplios en la actualidad. Ahora bien, según como se use la expresión *Países Catalans*, y dado que el balear se siente balear —más bien mallorquín, menorquín o ibicenco—, eso puede disgustar. No queremos molestar, pero nadie puede negar la unidad de lengua, de cultura, de historia, de intereses y retos compartidos».

2.2.1. *Estratègies d'ús per a la desfeta cultural*

Que des de la nostra psicosfera col·lectiva tinguem aquesta perspectiva i no siuguem del tot capaços de socialitzar el fet que és amb nosaltres que són poc respectuosos i ofensius, no és una cosa d'ara. El ròssec ve de lluny. I tampoc no és una idea particular, sinó una ideologia compartida. Aquesta percepció imposada ens impedeix de sentir-nos —com a comunitat lingüística— culturalment catalans. Això és: amb uns símbols lingüístics, legals, mediàtics, històrics... que marquin el nostre univers de contínuum i ens separin d'altres universos culturals, semblants o no.

On seria la diversitat de clima, paisatge i natura si tota la Terra fos homogènia en elements? Per què visitar Groenlàndia si disposàs d'un clima, d'una gent, d'una

cuina i d'una llengua com les d'Eivissa? Potser, si Groenlàndia i Eivissa fossin iguals, no caldria sinó gaudir de les suposades diferències a través d'un joc d'ordinador.

1981

Que pesats se están poniend els catalans con la cuestió del seu idioma. Qu'ls esenian el català en las ikastolas o donde plasca, pero que no casqueten els palets del personall. ¿Qué volen els catalans obligé a tut el monde qu'habita en Catalonia a parlar y escribar catalá? ¡No fotis tú! ¡Faltaba res! Preservar el idioma catalá está molt bé perquè es una lengua mol saladetta, mol maca, tan guturallment naturall. Pero exigir la oficialidad del catalá en els centres de currar es pasarse, machos...

Carmen Rico-Godoy, *Diario 16* (2 abril)

1984

Los catalanes sólo son importantes cuando escriben en castellano.

Declaracions del senador José Prat, fetes a Francesc Ferrer i Gironès

1991

No sabría verme doblada en catalán. Me moriría de risa.

Carmen Maura (abril)

1994

En Barcelona entienden mejor el teatro polaco en polaco que el teatro castellano en castellano [...].

Los niños de ojos negros de Almería no han ido a Cataluña a aprender idiomas pero me parece magnífico que sean bilingües [...]. Pero me parecería muy mal que se zancadilleara el castellano.

Antonio Gala

<<http://www.rediris.es/list/info/zefir.html>>

Per què hem de menester ser catalans, si per ser-ho ens hem de sentir també espanyols? Els nostres alumnes coneixen García Lorca, de cultura i llengua espanyoles. Coneixen Enric Valor, Guillem d'Efak, Pere Quart...?

La cultura es manifesta en l'esforç d'un poble d'exercir sobre els esdeveniments un punt de vista particular, únic. Aquest fet és un dels pilars que sustenten les diferències entre les llengües i les cultures. És el que dóna riquesa a la humanitat, llibertat d'observació i diversitat. Aquesta diversitat és reflectida en la llengua, en els mots. Quan un espanyol observa el cel, ho transmet en plural: *cielos poco nubosos*,

en pot dir l'home del temps. Un català ho fa en singular: «*Palma*: de matinada i al matí hi haurà cel ennigulat i es podran registrar alguns ruixats. Durant la resta de la jornada, el cel quedarà poc ennigulat o estirat. Les temperatures experimentaran un lleuger a moderat descens» (<<http://www.diaridebalears.com/>>, 12 gener 2008).

Tot coincidint amb el postulat de l'antropologia lingüística, el poeta Miquel Bauçà (1998) defineix la cultura amb aquestes paraules: «sembla que la cultura tingui una funció protectora i defensiva. Allò que més crida l'atenció d'un particular d'una cultura determinada és com tradueix, sedassa o porga, interpreta, tracta una informació provinent d'una altra cultura. Hem de concloure que és incapaç de connectar-s'hi. Així, una cultura, més que el tarannà d'una tribu, és el sistema de rebuig de què disposa per afrontar les altres, hostils o no hostils».

La capacitat d'una cultura d'aplicar als fets, a la història, als símbols, un punt de vista propi i particular, sense haver els usuaris de sentir-se'n culpables, és la que marca el grau de planificació etnocentrada aplicada a través dels òrgans difusors d'ideologia d'aquella comunitat. És evident que entre la cultura espanyola i la catalana hi ha dos punts de vista ben allunyats a l'hora d'analitzar la realitat lingüística d'ambdues llengües.

El PP balear fa costat a Rajoy i diu que el castellà està perseguit a Catalunya
<<http://www.diaridebalears.com>> (17 febrer 2006)

El CGPJ no sanciona la jutgessa del crim d'Isanta que va prohibir el català
<<http://www.vilaweb.cat>> (11 octubre 2007)

Aquest punt de vista diferenciat entre cultures s'aplica també a fets històrics. Felip V pot tenir connotacions d'heroi i de rei per a un espanyol; per a un català, potser són figures d'un altre paner. Vet ací com varia la mateixa informació històrica depenent del punt de vista cultural que s'hi apliqui: en català, en anglès, en castellà i en italià. Escrivim a *Viquipèdia: L'enciclopèdia lliure* la consulta *Xàtiva*. El resultat és el següent:

Els habitants de Xàtiva s'anomenen xativins, encara que popularment es coneixen per socarrats, perquè la ciutat va ser cremada per les tropes de Felip V durant la Guerra de Successió Espanyola.

Birthplace of the painter José Ribera "Spagnoletto" and of Pope Alexander VI, it suffered a dark moment in its history at the hands of Philip V of Spain, who, after his victory in the Battle of Almansa in the War of the Spanish Succession, ordered the city to be burned, changing its name to *San Felipe*. In memory of the insult, the portrait of the monarch hangs upside down in the local museum of L'Almodí.

Durante la Guerra de Sucesión, Játiva tomó partido por el archiduque Carlos, y padeció el asedio de las tropas borbónicas; después fue incendiada, y las mujeres y niños que se encontraban en la Iglesia de San Francisco fueron masacrados. El nombre de la ciudad se cambió por el de San Felipe o *Colonia Nueva de San Phelipe*.

Durante la guerra di successione degli inizi del XVIII secolo la città fu posta sotto assedio dai seguaci di Filippo V poi incendiata e distrutta. Sotto il regno dei Borboni le fu di nuovo cambiato il nome e divenne *Nueva Colonia de San Felipe*. Recuperò il nome di Xàtiva nel 1820 e nel 1822 divenne capoluogo di provincia ma poi perse questo titolo in favore di Valencia. È patria del celebre pittore José Ribera (1590-1652) che operò anche in Italia dove fu chiamato *Lo Spagnoletto*. È sede staccata dell'Università Politecnica di Valencia per corsi sull'automazione.

<<http://ca.wikipedia.org>>

El fet que els de Xàtiva són anomenats des d'aleshores —des que Felip V ho cremà tot— *socarrats* només apareix a la versió en català. Si param esment en la versió italiana o anglesa, hi té lloc preferent el pintor Ribera (*lo Spagnoletto*). Qüestions de noms o de llengües? No, qüestions culturals.

Una cultura interpreta i és en la llengua on es manifesta aquesta interpretació. Entre la locució catalana que ens adverteix popularment d'anar amb esment, *val més la qui guarda que la qui cura*, i la locució castellana, *vale más prevenir que curar*, hi ha tot un univers mental ben diferenciat. I és aquest matís el que dona riquesa a les llengües: la necessitat de llur existència rau en el grau de diferència. Aquest univers es tradueix en visions i versions diferenciades, en el punt de vista.

El diari *El Periódico* (11 maig 1999) titulava «El castellà ocupa el cinquè lloc a Internet. L'anglès és la llengua amb més diaris, seguit per l'espanyol». I explicava el fet que «a l'idioma castellà li queda molt de camí per recórrer tant a la premsa com a Internet». Continuava amb les dades següents: «Per davant hi ha els internautes anglesos, alemanys i japonesos [...]». En la cultura nord-americana el castellà tampoc està passant per un bon moment. L'anuari de l'Institut Cervantes destaca que l'estabilització de l'idioma es podria perdre en aquests pròxims anys. I això malgrat que el 2020 els hispans seran la primera minoria dels Estats Units. Amparo Morales, catedràtica de la Universitat de Puerto Rico, ofereix una de les possibles explicacions: «Els hispans necessiten saber anglès per aconseguir una bona feina i ningú es pot mantenir monolingüe. L'educació bilingüe passa per un moment difícil».

2.2.2. *El punt de vista, català?*

La qüestió ara és demanar-nos si des dels nostres mitjans de comunicació de masses, des del nostre discurs polític i intel·lectual, es crea la mateixa consciència

de preservació de l'entorn català: la sociòsfera necessària, la consciència social necessària per estar a l'aguait. Si la cultura té una funció protectora (defensa ecològica de la diversitat), el fet de socialitzar entre els catalans la idea que el castellà no «està passant un bon moment» (!) i que els hispans necessiten saber anglès per aconseguir una bona feina, i que tot plegat és alarmant, és quasi insultant per a un catalanoparlant. Un parlant de català, no és que necessiti l'anglès per tenir una bona feina, és que no pot anar al cinema en català i no pot ni tan sols, algun cop, demanar un cafè en la seva llengua a una de les seves ciutats (!).

Aquesta idea-noció de fer del castellà una llengua natural a casa nostra i de la qual ens hem de sentir usuaris responsables és un dels entrebancs per poder exercir culturalment com a catalans al món. Aquest punt de vista no propi, extern, resta reflectit en la llengua, en aquesta moda de triar per a la varietat funcional de la llengua els mots que més s'aproximen al continuïum lingüístic espanyol.

El 9 de desembre del 1999, el TERMCAT Centre de Terminologia proposava la forma catalana *espurnilló* «per traduir la paraula castellana *espumillón*, aquella tira o cinta brillant, generalment daurada o platejada, que s'utilitza com a adorn nadalenc per guarnir l'arbre o decorar la casa, tot i que no apareix als diccionaris». Ho feia a partir del criteri de continuïum espanyol. Aquest nou mot «no s'allunya gaire de la pronúncia del terme castellà». I el segueix l'argument de la normalitat social imposada: el terme es proposa perquè «té força possibilitats d'implantació». Conclou l'article amb l'avertiment següent: «no desestimar tampoc per referir-nos al mateix concepte formes més genèriques com ara *garlanda* o *cinta de Nadal*» (<<http://www.termcat.es/termgia/calaix/parlem/temàtic/par0000.htm>> [consulta: desembre 2000]).

En aquesta admissió de mots que depenen d'un altre univers lingüístic s'aplica massa sovint la dependència exclusiva del castellà. Un altre cop s'obliden de l'existència, encara ara, d'una comunitat lingüística catalana que no té necessitat de mesclar termes per entendre's i que, per socialització primària, sap prou bé com anomenar aquestes realitats heretades, de cap manera noves. S'obliden de l'esforç de l'escola, de l'esforç d'entitats civils en general, del pes de la socialització primària, que anomena amb mots propis les realitats conceptuais:

bodegó *m.* Natura morta. [...]

carret *m.* Rodet de fotografia.

<<http://dlc.iec.cat>>

En paraules d'Esteve *et al.* (1998, p. 35) tot parlant del DIEC1 (*Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, 1995): «Aquest cas», fan esment del mot *carret*, «és encara més desafortunat. No hi ha cap justificació per a aquesta admissió, si per a tots els altres casos el mot usual és *rodet*; admetre *carret* només per al de fotografia no té cap sentit».

La filosofia que actualment s'aplica a la compleció formal del català —a fer del català una llengua d'ús modern— és ben diferent de la que alguns mestres han aplicat a la seva obra. Esmentam l'obra lexicogràfica d'Enric Valor. Tota l'obra d'Enric Valor (lexicogràfica, gramatical, literària), seguidor de Fabra, gira entorn de la importància de dotar el corpus lingüístic català de les característiques formals de les llengües no subordinades: valor d'ús general, unitat formal, completenessa formal i diferenciació estilística, per tal d'aconseguir-ne el funcionament autònom (tasca política). L'intel·lectual de Castalla exposa: «El meu estudi de la llengua catalana, com s'ha vist clarament, tenia dos objectius: primer, el més important, intentar entre tots els que hi vam treballar, els meus professors i jo al servei d'ells i dels seus consells, salvar la llengua, que no es desfés a poc a poc en un *patois* impossible per a la literatura i per a una llengua normal de tot un país; en definitiva, un estudi interessat en la seua conservació i èxit social. El segon, procurar-me un domini com més extens millor de l'idioma propi per a satisfer una altra passió meua, molt poderosa, que sentia des de la meua infantesa, que ha estat dedicar gran part de la meua vida a escriure o a crear literatura catalana» (cf. Calafat, 2000b).

L'obra lexicogràfica de Valor és una contribució a fer del català una llengua no subordinada. Diu Casanova (1996, p. 147-180): «Enric Valor amb el seu exemple ens ha mostrat l'únic camí que tenim: enfortir la llengua comuna des del dialecte o variant pròpia aprofitant els recursos genuïns i creatius de la llengua popular i usant a bondó la sinonímia diatòpica o geosinonímica. D'esta manera, catalans, baleàrics i valencians, valencià i/o català, tots eixirem guanyant [...]. Gràcies a ell el lèxic valencià ha anat obrint-se camí, fent-se un lloc en el lèxic català general, i hui és ja patrimoni de tots. Però a més integra i dona a conèixer en les seues obres lèxic de totes les terres de parla catalana».

L'obra que marca l'inici de la tasca lexicogràfica de Valor, el *Vocabulari castellut* o *Llista de paraules del Fabra que caldrà esmenar*, del 1948 (mil lexemes introduïts per Valor, amb oportuns comentaris lexicogràfics i etnogràfics del mestre Josep Giner, seguidor de Fabra), és el resultat d'anotar de cap a cap amb les variants valencianes un exemplar del diccionari de Fabra. De fet, els més de mil vocables anotats com a equivalents als mots del diccionari Fabra són generals a gran part del país. De *banyar*, el *Vocabulari castellut* en diu «pron. Una nova acc.: *mullar-se*. Està plovent i m'he banyat del tot». Aquest exemple és una frase que tots els mallorquins diem més d'un cop a l'hivern.

Formes del *Vocabulari castellut* com ara *becar*, *a esclatacor*, *cementeri*, *fita*, *de deveres* i *clotell* són comunes als registres dialectal i col·loquial mallorquins. Aquests mots són anotats com a accepcions i/o variants que cal afegir a la lexicografia catalana estandarditzada.

La consulta feta al DIEC2 diu a la segona accepció del mot *becar* «fer becaïnes». Al portal de l'*ésAdir*, no hi és entrat aquest mot, tot i que és un mot de llengua

oral i compartit al territori, ben format per fer-ne ús en un grau d'oralitat màxim (anuncis, cançons...): «Fes-te enfora, becadeta, / que no és hora de dormir» (Guillem d'Efak) (<<http://www.mallorcaweb.com/majoral/vouverivoupernodormir.htm>>).

Corbeil (1999a, p. 76), en parlar de norma lingüística i planificació terminològica, analitza aquest joc entre estàndard i varietats/variants en llengües normalitzades com el francès, l'anglès o l'espanyol, per tal de fer continuïtat lingüística i cultural en una societat de la informació/comunicació:

Dans les langues de grande diffusion, comme le français, l'anglais ou l'espagnol, on observe un jeu complexe de normes linguistiques: Chaque communauté suit une norme linguistique qui lui est propre et qui reflètent un environnement, une histoire, des institutions, en somme sa culture, source d'incidences culturelles en lexicologie et en terminologies; Ces normes particulières sont à la fois en concurrence et en rapport d'interdépendance entre elles et par rapport à l'une d'entre elles qui agit comme centre, comme lieu de référence pour les besoins de l'intercommunication entre locuteurs de la même langue par-delà les variantes et pour les besoins des usages internationaux de cette langue. Comme pour tout autre fait social, les règles qui régissent l'usage de la langue évoluent avec la société.

Aquest joc de normes lingüístiques encabides en un mercat comú on la intercomunicació entre els parlants és l'objectiu principal és present en aquestes llengües normalitzades. Aquest joc, ara com ara, és prohibit per al català. El mot *deixondir* el DIEC2 l'introdueix amb la marca de «lèxic comú» i amb el significat de «fer sortir d'un estat d'ensopiment o de peresa». El portal de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals ens informa que és una «cerca sense resultats».

Del mot *cercar*, el DIEC2 (<<http://dlc.iec.cat>>) en diu:

cercar

1 1 v. tr. [LC] Assajar, provar, de trobar, de descobrir. *Cercar una cosa que s'ha perdut. Feia una hora que et cercàvem. Anar a cercar herba per al bestiar. Cercar la veritat, la solució d'un problema. Cercar ajut. Cercar un remei al seu dolor. Cercar una dona, cercar muller.*

1 2 [LC] **anar a cercar algú** Anar a trobar-lo i fer-lo venir. *En Pau és al cafè, ara: vés a cercar-lo.*

1 3 [LC] **cercar una agulla en un paller** Fer una recerca infructuosa, perdre el temps.

1 4 [LC] **semblar que algú vagi a cercar la mort** Anar molt a poc a poc.

1 5 v. tr. [LC] Provocar (baralles). *Cercar bregues, raons, bronquina.*

2 tr. [LC] **cercar món** Recórrer món.

L'ésAdir marca aquest terme com a «ús inadequat», això és, «paraules i construccions arcaïtzants o excessivament literàries, desaconsellables a la majoria de les nostres emissions». Hi recomana com a forma usual *buscar* (també en informàtica).

Nominalitzam i hi cercam *cerca*. Aquest terme és marcat com a «ús abusiu», això és, «paraules usades de manera gairebé exclusiva i expressions estereotipades, que en general evitem a favor d'altres formes més específiques o més genuïnes». Aconsellen restringir-ne l'ús «a l'àmbit informàtic, on ja s'ha consolidat» (consulta: abril 2007).

Aquells parlants que tenen/tenim en la llengua col·loquial-formal (grau d'espontaneïtat limitat en un context amb formalitat mitjana) el verb *cercar* és evident que el trobam genuí i adequat a la transversalitat de l'estàndard difós en un context de segona oralitat.

Bona part dels parlants de la comunitat lingüística catalana som capaços de fer ús del mot *cercar* en el llenguatge d'especialitat i en el llenguatge col·loquial (tal com assenyalava el diccionari). L'elaboració terminològica ens proveeix del terme *fer una cerca* i la llengua d'ús general ens dona *cercar*.

Aquest és un bon exemple d'adequació terminològica a la capacitat cultural de la llengua. Els termes (mots d'especialitat), com recorda el lingüista Marcel Diki-Kidiri (1999, p. 67-74), lluny de ser alguna cosa diferent de la llengua general, en són part integrant. Els mitjans de comunicació fan transversal la varietat comuna i aquesta esdevé llengua compartida, que ocupa tot un ventall ampli de situacions comunicatives i diversos graus de formalitat.

Cal, en tot cas, qüestionar el fet que per a un mitjà de comunicació de segona oralitat (vehiculador de cultura popular a través dels nous canals mediàtics) el verb *cercar* tingui una adequació estilística amb una marca d'«ús inadequat» (arcaïtzant o literari) i que *cerca* sigui un «ús abusiu» (que cal evitar a favor d'altres de més genuïns).

El llibre d'estil d'*El Periódico* no inclou aquest terme. Pel que fa a *El Punt*, hi trobam el terme *motor de cerca*, a l'entrada *cercador*: «Base de dades de pàgines web indexades automàticament amb paraules clau, que permet a l'usuari de cercar-hi informació mitjançant un llenguatge de consulta [T]». La [T] indica que el terme és una proposta del TERMCAT.

En aquesta tria de mots i termes de segona oralitat, s'hi han d'incloure també aquelles paraules que s'adeqüen a un nivell d'oralitat màxim (llengua col·loquial). L'ésAdir les marca amb «ús restringit»: «paraules específiques d'espais informals, habituals sobretot en diàlegs de ficció», com ara *disfrutar*. De tots aquests llibres d'estil, l'únic que retreu que es tracta d'un castellanisme és el d'*El Punt*. En diu: «Acceptem aquest castellanisme, al costat de les formes normatives *passar-ho bé* (que no sempre hi és sinònima), *gaudir*, *fruir*. En contextos informals també són possibles alternatives més expressives com *xalar*. *El públic disfrutava veient el joc*

del seu equip. (O: *El públic fruïa veient el joc del seu equip*; o: *El públic xalava veient el joc del seu equip.*) [P]».

Xalar, mot d'ús tradicional en llengua col·loquial, és un mot sense entrada a l'*ésAdir*. En canvi, en aquest portal, hi té entrada *mosquejar*, que té un «ús restringit» (llengua col·loquial). *Mosquejar-se/mosquearse* té entrada a *El Periódico* (llenguatge col·loquial). I ni *mosquejar* ni *mosquejar-se* tenen entrada a *El Punt*.

Tonteria té entrada pròpia a *El Periódico*, sense marca de «llenguatge col·loquial» («**tonteria**: Ximpleria, beneiteria»). El portal de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals marca aquest mot amb «ús restringit» (llenguatge col·loquial). Hi fem una cerca del mot *beneitura*, mot propi del llenguatge col·loquial i formal: no hi apareix (cf. Calafat, 2007, p. 57).

Els mots de llengua col·loquial i d'ús corrent que marquen distància amb el castellà no apareixen en alguns d'aquests llibres d'estil: *xalar* o *fer bogueta* (estalviar) són mots de llengua col·loquial, d'oralitat alta, que, lluny de distanciar-nos com a catalans, ens donen la possibilitat de diferenciar-nos de la llengua veïna. Per contra, *mosquejar-se*, *disfrutar*, *tonteria*... tenen entrada preferent al registre col·loquial (oralitat alta) en els nostres mitjans. *Cercar* no hi apareix —diuen que és arcaïtzant—; *escurar*, tampoc. Ho hem entès!

Els anuncis de televisió ens recorden massa sovint aquesta incapacitat de fer del català una llengua oral —simulada— transversal i una comunitat lingüística passada pel sedàs de l'estàndard. El gener del 2006, a TV3: «Disfrutes amb un desnatat?». Què, si xalam amb els homes desnatats? Era això el que ens demanava aquell anunci? A la frase li manca el referent.

I més encara, hi ha anuncis —alguns, fets per actors i actrius televisius de cadenes espanyoles— que tenen una frase-símbol que és un «ni carn ni peix». Un exemple n'és l'anunci fet en castellà d'un determinat pa de motlle (gener 2007), al final del qual l'actriu intenta pronunciar la frase-impacte en dues llengües: «*disfrutarás el doble*». Aquesta frase és dita mig en castellà (el verb) i mig —i una mica, només— en català («el doble»). I com que no hi tenim el pronom feble, no hi ha manera de saber de què xalarem el doble!

Un segon exemple n'és l'anunci del «bb», una mena de sopa preparada. És fet majoritàriament en castellà, amb un eslògan que intenta ser en català tot tenint cura de no perdre-hi el mot-joc en castellà: «Disfruta els teus moments *bebe-bebe*: boníssim». Mirau si és «fàcil» parlar en català!

Canvis sobtats de codi, atracament cultural de dues llengües diferents, voluntat efectiva de reduir-ne la diferència, percepció psicològica d'un tot un: difícilment imaginable en una llengua com el francès o l'espanyol, per posar-ne dues de romàniques també.

En aquesta tria lèxica i cultural, cal considerar el procediment dels diccionaris bilingües català/castellà quan es tracta d'incloure-hi i definir-hi mots culturalment

intraduïbles del català al castellà. Beaulieu, Farriols i Rosés (1992, p. 223-256) fan una anàlisi comparativa de tres diccionaris bilingües: l'Albertí, el Moll i el d'Enciclopèdia Catalana. Hi analitzen tant la congruència interna i la quantitat d'informació tractada com llur funcionalitat. Ens interessa ara, d'aquest excel·lent article, mostrar-ne com tracten els mots sense traducció: «mots típics i exclusius d'una llengua que no tenen un equivalent en l'altra». Se centren en quatre mots: *anxaneta*, *castellers*, *tenora* i *flabiol*. I el resultat és el següent: «L'Enciclopèdia és l'únic dels tres diccionaris que parla explícitament del problema en l'apartat "Instruccions per al maneig d'aquest diccionari". El fenomen queda convenientment marcat amb l'abreviatura *Cat* i sempre proposa una solució per a la traducció donant una breu explicació del mot entre claudàtors, si cal». Conclouen que, de tots tres diccionaris, el de l'Enciclopèdia és el que dona una millor solució al problema.

anxaneta *m.* (*Cat*) [niño que en la exhibición de los castellers corona la torre humana], *anxaneta cat.*

casteller -a *adj.* (*Cat*) [de las torres humanas], *castellero -ra cat.*

flabiol *m. mús.* (*Cat*) flautín [de la cobla catalana], *flabiol cat.*

Ni Moll ni Albertí no assenyalen els mots com a típics d'una llengua. Es limiten a donar-ne una traducció.

Els mots *anxaneta* i *casteller* no tenen entrada a Moll i els altres dos es tracten com a mots normals:

flabiol *m.* caramillo, flauta.

tenora *f.* tenora.

L'Albertí no té entrada per a *anxaneta* i els altres tres mots es tracten com a mots normals:

flabiol *m.* Caramillo, caramilla, flautillo (...).

casteller *m.* Cada uno de los componentes de los grupos que forman torres humanas al estilo catalán.

(Beaulieu, Farriols i Rosés, 1992, p. 223-256)

En la llengua dels nostres mitjans de comunicació cada cop és més difícil de trobar-hi mots, parèmies i locucions catalans, frases fetes per a anuncis, etc., que no tinguin correspondència amb el castellà. Les altres, les culturalment intraduïbles, diuen que no fan modern: són arcaïtzants, d'ús inadequat. Fins que s'arriba a l'extrem de fabricar construccions incomprensibles per a un català. La tardor del 2007, de bon matí —i per la ràdio—, un anunci d'un supermercat ens feia

sentir l'eslògan següent: «Estalviaràs molt sense estalviar res en qualitat». Cal entendre que allò que volien dir era que si hi compraves «no hi perdries gens en qualitat, tot i estalviar-hi diners».

Si tenim entès que *gens* vol dir «ni mica» i que *res* equival a «cap cosa», ben bé ens animaven a no anar-hi mai, a aquell supermercat. Ja em direu quin negoci, si no és el de Na Peix-frit!, si tanmateix no hi hem d'*estalviar res* (cap cosa).

Tot plegat ens recorda una mica molt aquella cançó del grup La Trinca titulada «Coses de l'idioma». Aleshores era el senyor de Santa Coloma que volia anar a Madrid i parlar en castellà. No se'n sortia perquè, tot i que col·locava els mots en aquell idioma, culturalment seguia parlant en català. Talment com els anuncis esmentats, però a l'inrevés. Ara difonem mots pretesament «catalans» (àmbit restringit, llenguatge col·loquial de nova oralitat mediàtica) que, emperò, socialitzen frases identificatives d'un món cultural que ens és aliè.

Coses de l'idioma

Vaja un embolic, jo t'ho dic,
 coses de l'idioma;
 un senyor petit i eixerit
 de Santa Coloma
 vol anar a Madrid decidit:
 s'ha de viatjar.
 Però el pobre home
 fa temps que ha perdut
 el costum de parlar en castellà.
 Si vol dir que el cotxe li fa figa,
 ha de dir que el cotxe *le hace higo*.
 I si li fa un pet com una gla,
hace un pedo como una bellota,
señor, eso raí.
 Com que l'home és un somiatruites,
 senyors meus, és un *sueñatortillas*.
 Ell es pensa que és bufar i fer ampolles.
 I se'n diu: *soplar y hacer botellas*,
señor, eso raí.
 Vaja un embolic, jo t'ho dic,
 coses de l'idioma...
 Talment hi ha per llogar-hi cadires,
 vull dir que *hay para alquilar sillas*.
 El pobre home treu foc pels queixals,
 i és que *saca fuego por las muelas*,
señor, eso raí.
 S'ho rumia i pensa: ull viu!
 que en castellà se'n diu: *jojo vivo!*

i per fi se'n va a escampar la boira,
vull dir que se'n va a *esparcir la niebla*,
señor, eso rai.
Vaja un embolic, jo t'ho dic,
coses de l'idioma.
I com veieu, no hi ha res en català
que no es pugui traduir al castellà. *Olé!*

Lletra i música: La Trinca.

<<http://usuarios.lycos.es/latrinca/millor.htm>>

2.3. EINES DE COHESIÓ *VERSUS* FORCES DE DESCOHESIÓ

De la coexistència en aquesta comunitat lingüística catalana actual de dues forces en combat d'idees, en són una mostra les divergències de tries i d'actuacions. Lleis i legalitats, per una banda, i mobilitzacions civils, per l'altra. Pel que fa als llibres d'estil i els usos de la llengua, llur divergència no és només lèxica, sinó fonamentalment d'entesa cultural. De fer una llengua —o no— per a una comunitat lingüística autònoma de la resta de llengües romàniques, o de no fer-la.

Hem constatat com el diari *El Punt* té la intenció de fer un estàndard per a una comunitat lingüística catalana no fragmentada. Aquest és un punt de vista que existeix entre els catalanoparlants. L'altre punt de vista, gairebé oposat, és el que explica el diari *El Periódico*. A la declaració d'intencions o «Avis», hi observam:

— Primer. Que no hi és explícit el límit de la comunitat lingüística a la qual s'adreça: «El model de llengua d'*El Periódico* es caracteritza per ser respectuós amb la normativa de l'Institut d'Estudis Catalans, sense defugir la responsabilitat que té, com a mitjà de comunicació, de reflectir els usos lingüístics habituals de la comunitat a què s'adreça».

— Segon. Que s'hi dona entrada a un bon grapat de termes de caràcter no normatiu, que, com hem assenyalat i com analitzarem en l'apartat següent, tenen una fisonomia coincident amb la d'un altre sistema lingüístic. Ens adverteix del fet que aquests termes són precedits del signe *bolela* (•).

— Tercer. Que no hi ha geosinonímia. Aquest mitjà es decanta per «una colla d'estrangerismes no adaptats», els quals s'escriuen en rodona per convenció «contravenint la norma general». I ens adverteix del fet que «aquesta convenció afecta camps temàtics concrets: esports, tipus d'embarcacions, races de gossos, ètnies i tribus, tribus urbanes, plats, formatges, vins i begudes alcohòliques. Aquests estrangerismes també porten el signe (•) al davant» (2002, p. 9).

Les directrius d'*El Periódico* contravenen la possibilitat de tenir una llengua plena. Entre l'adopció de termes de l'anglès amb una adaptació mínima i una dependència ferma del castellà, el resultat és gairebé una neollengua.

El Punt i *El Periódico* marquen dos extrems de la tria terminològica per formar la segona oralitat. La diferència d'entesa entre tots dos correspon al punt de vista que apliquen sobre la comunitat lingüística: grau de cohesió, o no; grau de dependència, o no.

El Punt

Vivenda* Vegeu *habitatge*.

I a l'entrada **habitatge**, hi llegim: «Casa o pis apte per viure-hi. En singular, denominació genèrica de cases i pisos. *Vivenda és incorrecte».

El Periódico (entrada amb *boleta*)

Vivenda Habitatge.

El Periódico

barranquisme
parapent
dòping
dribbling
estànding
photo finish
pònting

El Punt

descens de barrancs
ala de pendent
dopatge
driblatge
habitatge d'alt nivell
foto d'arribada
salt de pont

Sembla com si una part de l'*statu quo* català s'esforçàs a portar a terme, per allò del *no queremos molestar*, les directrius dictades per forces externes a la comunitat catalana.

I a hores d'ara —en convivència amb els plans de normalització lingüística establerts arreu de les comunitats autònomes de parla catalana—, mentre es produeix aquesta pugna ideològica en la tria de mots per a la llengua de segona oralitat, la cultura nacional continua enfosquida i barrada als grans mitjans de comunicació: aquells que conjunturalment parlen d'Espanya.

Al meu poble, no hi ha cap problema per trobar-hi *El Periódico*. En canvi, *El Punt* és qüestió de comanar-lo, si hom el vol llegir en format de paper. Hi deu tenir alguna cosa a veure el fet que *El Periódico* habitualment tingui com a marc de referència —i per defecte— l'espanyol?

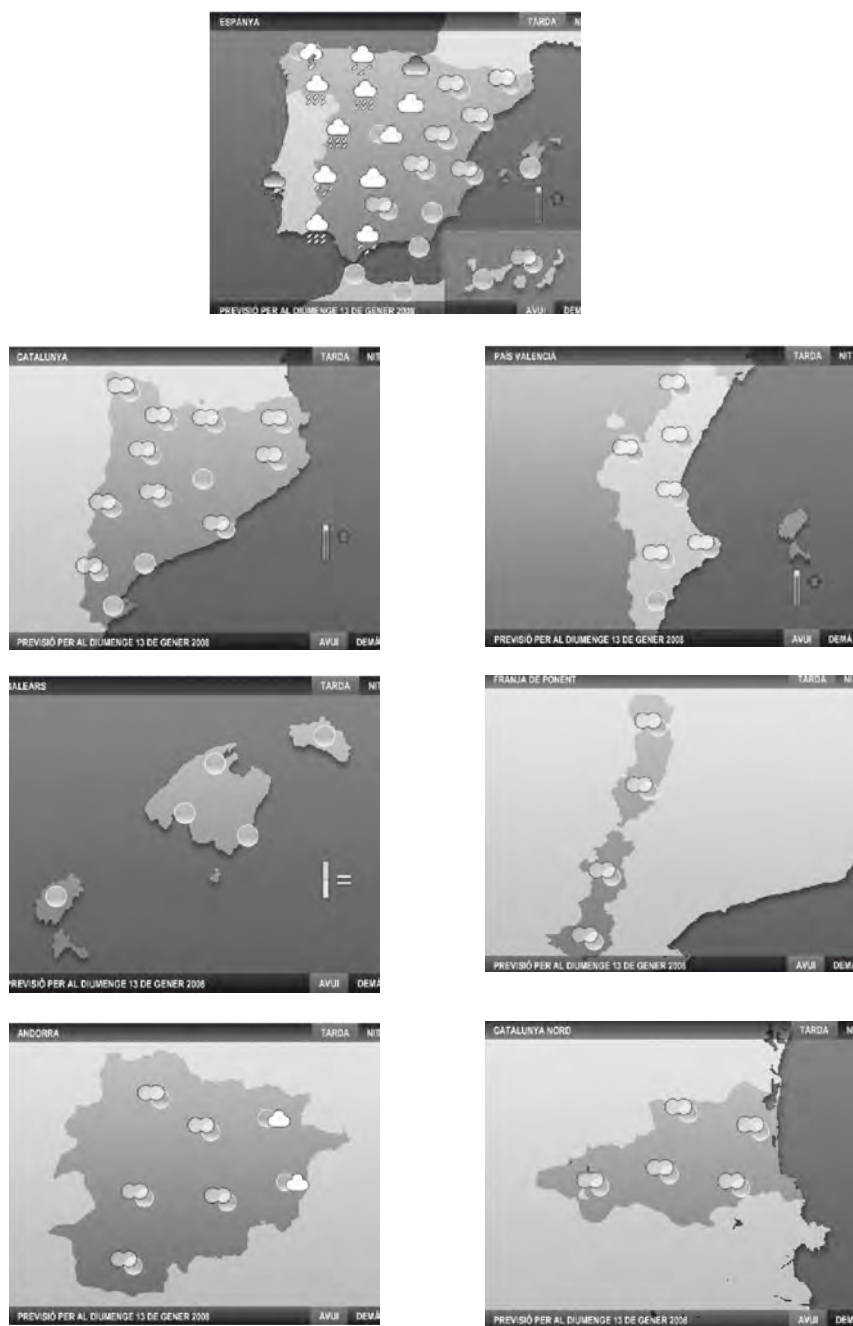
El Periódico (2 setembre 2001)

El periodista Ramon Barnils, tot denunciant la dictadura cultural imposada als catalans, en l'article titulat «Pere Calders» (2001, p. 156), defineix quins efectes té sobre un poble l'alienació de vida i pensaments propis: «La dictadura és que aquell simple redactor», es refereix a ell mateix, «no sabés que aquell escriptor que li sonava era cunyat del seu company de redacció Tísner [...]. La dictadura és la separació de la vida i de l'obra, que esterilitza l'una i mata l'altra d'un sol tret».

Després de trenta anys d'escola en català, sigau valents i demanau als vostres fills qui era Roger de Llúria i qui En Jaume I. A tot estirar, alguns en diran quatre cosetes. Haureu d'acabar de fer la feina a casa (!). I això si no us passa el que em passà tot corregint exàmens de selectivitat, ara fa un parell —llegiu-hi mallorquins— d'anys. A la pregunta sobre Salvat-Papasseit, hi destacaven que començà a escriure en castellà. Ningú, i amb això vull dir ningú, el lligà amb el seu pensament independentista. Aquest matís no s'ensenyava i, per tant, no es pot introduir en el cervell/ment dels estudiants. Aquesta tria sobre la informació que cal difondre no és a l'atzar, ni natural ni lliure.

Des de TV3, en un programa de franja d'horabaixa, el 30 de gener del 2006, ens informaven del fet que «Els premis Goya parlen en català». Havia guanyat la pel·lícula de la directora Coixet, titulada *La vida secreta de las palabras*, de les quals no n'hi havia ni una en català. L'únic que hi posà el matís fou, d'entre tots els contertulians, el professional de la crítica cinematogràfica, Jaume Figueras. Recordà que, en tot cas, caldria dir que «els Goya havien premiat els professionals catalans que fan feina fora de Catalunya». Un matís certament importantíssim.

Tampoc no es mostra simbòlicament on és el nostre territori de parla. Cal que reflexionem sobre la quantitat de vegades que des dels capitals simbòlics ens ubiquen territorialment i geogràficament. El *Telenotícies migdia* de TV3 del 12 d'abril del 2006 informà de la distribució d'oli fraudulent: «l'oli es distribuïa per Catalunya i la costa de Llevant». Aquesta notícia reflecteix desorientació geogràfica pel que fa a la situació espacial del País Valencià amb referència al Principat. La desorientació de l'espai és un altre dels fenòmens de la desculturalització.

<<http://www.3cat24.cat/eltemps>> (Consulta: 13 gener 2008)

Vet ací la pàgina de previsió del temps de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals: <<http://www.3cat24.cat/eltemps>>. Aquest és el comentari que en féu un col·lega, professor del Departament de Física de la Universitat de les Illes Balears (UIB), en proposar-li de consultar la informació d'aquesta pàgina: «Una pàgina de mapes, certament, amb els mapes de la comunitat lingüística (CL) catalana trossejada enfront de l'Espanya més que unida. I no se'n priven, d'anunciar pluges damunt Lisboa!».

El correu electrònic que em trameté tenia per títol «Aquest *El Temps* no és *El Temps*». Feia el joc de paraules entre els dos mitjans de comunicació: un en línia i l'altre que surt setmanalment en paper?

En tot cas, vosaltres mateixos. Els mapes són reproduïts aquí perquè en traqueu conclusions. Es recomana de donar una ullada al trosset del temps que es refereix a la Franja de Ponent. És difícil de reconèixer-la, tan tota soleta!

Aquest combat hi és a tots els plans i àmbits. Si aquest és el model de temps i de mapes que socialitza un ens institucional, aquest altre és el model de país que transmet el web *Tothom.cat*: no hi ha trossets ni redols.

<<http://www.tothom.cat>>

La necessitat de la intercomunicació, del mercat —tal com observa Corbeil (1999a, p. 76)—, entre els parlants de la mateixa llengua per tal de lligar-los en un espai referencial comú més enllà de les variants i varietats d'aquesta llengua és el que permet la formació estable d'una comunitat lingüística, més enllà de subfronteres. Actualment, la comunitat lingüística catalana no té garantida aquesta intercomunicació, ans al contrari, per molt que es parli de «donar corda al català».

Les paraules de Lamuela (1987a, p. 77), dites ara fa vint anys, apleguen més raó i més força com més temps transcorre i més presència mediàtica té el català:

La història recent del català es pot caracteritzar, a grans trets, com la d'una llengua subordinada que ha estat reivindicada com a llengua d'ús general sense que hagi arribat a ser-ho: la insistència a demostrar la seva capacitat intrínseca per a arribar-hi, ja es veu, no és altra cosa que una secreció simbòlica del fet incontestable que no hi ha arribat, i com més lluny serà de fer-ho, més creixerà aquesta insistència.

El 1987, la Generalitat de Catalunya, amb l'ajut d'un reconegut publicista del país, difon la campanya «Som sis milions». La idea era transmetre el fet que tot-hom que viu i treballa a la Catalunya autonòmica és català. Una idea d'integració i de cohesió de país.

El fet simbòlic d'aquesta campanya publicitària va més enllà, perquè qualsevol nouvingut que no sàpiga ni una frase en català o que no sàpiga per què els catalans dinam per Nadal i no sopam la nit de Nadal, la vigília, és institucionalment anomenat català. Un catalanoparlant de Porreres o de Benimaclet no és legalment català: és espanyol també, de la comunitat autònoma de València o de Balears. Per aquestes cinc-centes, l'Estat pot interrompre-hi les emissions de canals autonòmics.

Aquestes distincions són contràries a la creació d'un mercat comú, més enllà de la llengua, en totes les seves dimensions culturals: «La langue est un fait social et son usage au sein de la société est orienté par un ensemble de règles» (Corbeil, 1999a).

2.3.1. *Confrontació lingüística: mots opacs*

L'etnolingüística com a disciplina ha postulat les relacions entre la llengua i la manera de pensar i de fer de cada comunitat lingüística. Què ho fa que parlem en català si ho fem aplicant-hi el sedàs d'una altra cultura? Les paraules de Joan Bastardas (1996, p. 37) són més que eloqüents: «Després, quan ens pensem que *dona* vol dir el mateix que *mujer* i que els dos mots poden ésser usats amb referència a la “muller” d'algu de manera que la frase castellana *mi mujer es portuguesa* correspon a la catalana *la meva dona és portuguesa*, ens trobem que en la frase *son marido y mujer* no és possible la traducció **són marit i dona*. Això vol dir que el català *dona* s'usa amb l'accepció de “muller”, però no ho significa com ho significa el castellà *mujer* [...]. Em sembla que tens raó quan fas la distinció: no és el mateix dir que un mot *significa una cosa* que dir que un mot *pot ser usat amb una determinada accepció*. També en castellà es diu *tomar mujer*».

Conten els qui hi eren presents d'un jutge de pau que feia un casament civil, un dels primers que permetia la llei espanyola: la cosa passava en un poble del Pla de Mallorca. L'home va voler acabar l'acte amb la frase que pertocava i va dir *jo vos declar homo i dona*. Les rialles no es varen poder contenir. Perquè d'això, ja ho eren des que van néixer. Potser a l'home li semblà que dir-hi *marit i muller* era recórrer a una altra varietat lingüística —i aliena. Qüestions de percepció psicològica, importantíssima en els mots. Qüestions de continuïtat lingüística, o no.

Una llengua necessita un ús social que la faci dinàmica en tot el seu abast cultural i que la singularitzi de la resta de llengües que l'envolten. És el pòsit cultural que identifica i singularitza uns parlants entre la resta i en condiciona l'actitud. És el punt de vista. Diu Joan Bastardas (1996, p. 156): «Em costa d'admetre que he de

renunciar a veure una manifestació del temperament català en una frase com aquesta, inspirada en un títol d'una sèrie d'articles de Montserrat Roig: *caldrà posar-hi un pensament de sal i un pessic de pebre*. Quin poble és aquest que converteix un pensament en una mesura?».

El primer cop que vaig sentir una alumna que explicava com *el seu allot havia...*, vaig quedar astorada. La meua resposta va ser demanar-li immediatament com era possible que tan jove ja tingués un fill que digués i fes aquelles coses. Tot va quedar en un ensurt per part meua. Tot allò que explicava no era atribuïble a un possible fill seu, sinó al seu xicot, a l'enamorat, a l'estimat.

El fet de no utilitzar la paraula *promès* ja tenia la seva lògica lingüística, tal com ho explica Joan Bastardas (1996, p. 45): «Amb els mots catalans *promès* i *promesa* no s'hi pot jugar; són massa solemnes. En cas de necessitat hom pot arribar a traduir la frase castellana *¿cuántos novios tienes?* per *quants xicots tens?*, però de cap manera per *quants promesos tens?*».

El mot català *allot*, i en el sintagma *el meu allot*, fins ara significava —i significa— el fill propi. Posem per cas que el mot *allot* modernament sigui entès com una masculinització de *la meua allota*, tradicionalment la xicota d'alguí; fins a quin punt hi ha dependència cultural de l'equivalent en castellà *mi chico*?

I l'adopció per a tot el territori del mot *xicot*? Deu sonar massa «català», és a dir, massa central? És el problema de fer mots amb denominació d'origen regional: *allot/allota* és mallorquí, *xicot/xicota* és català (!). Mentrestant, les paraules manllevades en sentit estricte de l'espanyol són de tothom. És clar que, com que *tothom* no hi és en la llengua veïna, caldria dir *tots i totes*?

El poema «L'àvia» (1994a), de Guillem d'Efak, testimonia com els mots d'una llengua esdevenen morts quan hi ha una suplantació cultural: ell ho anomena canvi d'ànima. L'ànima col·lectiva o les normes de socialització que compacten comunitats:

A conilló amagat rient no juguen / els pensaments, de mots han romàs orfes. / Han ensorrat el buc de la paraula / i han descordat la llengua fil per randa. / Han empeltat una ànima externa / a tots els catalans mentre dormíem. / Pel nostre bé ho han fet ara, ens diuen / quan ens han eixalat timons i ales; / ballen un xarleston damunt les làpides / i fixen les baules a les tombes / dins de les quals els ossos tastanegen / el tremolor de la darrera ràbia.

I és que «una llengua és una cosa rebuda en herència i és també una cosa treballada per segles», com diu el mestre Bastardas (1996, p. 42). No es pot esborrar l'ànima d'una llengua —la cultura— en nom d'arguments tan políticament correctes com «ara s'usa», «és el que ara es porta», «és el que ara es parla»... No es pot deixar de banda que tots aquests arguments responen a polítiques que s'apliquen a la nostra comunitat des de forces exògenes agressives.

A l'argument «és el que ara es porta», la resposta és que aquest «portar modern» respon a mecanismes de fragmentació cultural resoltament aplicats pels grans mitjans de comunicació. «És el que ara es parla» és la conseqüència d'una lenta i acurada maniobra de bilingüització adreçada només als catalanoparlants.

Som al segle XXI analitzant una societat que han volgut —i volen fer— bilingüe. Que no és prou explícit el rossegall d'anul·lacions dels nostres drets i llengua? Quants cops al llarg de la història ens han prohibit parlar la nostra llengua i estudiar-la a l'escola? Tenim mecanismes legals, ara, per fer que els nouvinguts no vegin més necessari aprendre castellà a casa nostra que no pas català?

El fet que redols del nostre territori parlin «el català que ara es parla» i que siguin aquests redols els que marquin la llengua dels mitjans respon a unes estratègies de descompactació.

[...] com a *catalans* érem coneguts, tots plegats, els del Principat, els de les Illes i els del País Valencià a tot arreu de l'Europa medieval i renaixentista. Formàvem un bloc socialment i lingüísticament compacte, i un estranger no hauria estat en condicions de distingir-hi les nostres variants de «regnes»: al capdavall, aquestes variants s'esborraven davant la sobirania única dels reis d'Aragó. Ni valencians ni mallorquins no van tenir més nom internacional que el de catalans. Com a catalans eren coneguts, i com a catalans es donaven a conèixer [...]. Però era la identitat de llengua i d'estirp el que feia que mallorquins, valencians i catalans estrictes apareguessin com un sol poble [...]. I com un sol poble se sentien ells mateixos en confrontar-se amb els pobles veïns: *catalans*, en definitiva (Fuster, 1994a, p. 94).

Part II

**De la subtileza dels canvis:
comunitat lingüística, més enllà del límit físic,
una percepció psicològica**

3. La comunitat lingüística catalana i el discurs de projecció social

Nostres enemics, Els. Per raons pràctiques i epistemològiques és preferible de denominar-los així.

Bauçà (1998)

La percepció psicològica dels individus que formen una comunitat lingüística va molt més enllà de l'argument científic. El dictamen de l'AVL sobre els principis i criteris per a la defensa de la denominació i l'entitat del valencià (9 febrer 2005) fa ús d'aquesta percepció moderna —i imposada per instàncies pedagògiques— del «fet diferencial valencià» per tal d'anar-lo encabint amb normalitat científica:

[...] un sector de la societat valenciana considera que l'idioma propi dels valencians coincidix amb la llengua que es parla en altres territoris de l'antiga Corona d'Aragó, mentre que un altre sector considera que és una llengua diferent. Esta polèmica s'ha vinculat, sovint, al tema de la identitat nacional dels valencians.

<<http://www.avl.gva.es>>

Precisament, la identitat nacional, la pertinença grupal, es construeix a través dels mecanismes de conformitat social. Si alguns d'aquests mecanismes fan esment de la comunitat lingüística catalana en termes d'antigor —«l'antiga Corona d'Aragó», diu el text de l'AVL—, ja començam bé! Al concepte *antic* li deu haver de correspondre el d'ús actual, modern: «valencià, una llengua diferent».

Ha de semblar, en validesa d'acadèmia, que la percepció del valencià com a llengua diferent del català s'ha produït naturalment. L'evolució natural de la llengua els/ens ha portat cap a una altra situació (socio)lingüística. Evidentment deixen de banda la gran naturalitat que suposa prohibir una llengua i els seus referents, descompactar-la geogràficament, subdividir-la...

Els grans mitjans de comunicació de masses, com ara la televisió, escasses vegades ens transmeten realitats com les que podem llegir a webs que parlen de diver-

sitat lingüística: «a Europa hi ha cinquanta-nou llengües, ja siguin oficials o no, en els vint-i-cinc estats membres» (<<http://www6.gencat.net/llengcat/publicacions/mapa/index.htm>>, 2007).

La pàgina institucional de la Unió Europea ens informa que aquesta institució està formada per vint-i-set estats membres i vint-i-tres llengües oficials. Hi aclareix el següent: «Cadascun dels estats membres, en adherir-se a la Unió, marca l'idioma o els idiomes que vol que siguin llengües oficials de la UE» (<<http://europa.eu/languages/es/home>>, gener 2008).

<<http://europa.eu/languages/es/home>> (gener 2008)

Les raons per les quals el català no és una llengua de la Unió Europea eren explicades d'una manera clara per l'aleshores comissària europea d'Educació i Cultura, Viviane Reding, en el programa «300 anys sense imposició?» (30 minuts, TV3, 28 setembre 2001):

«Hi ha estats membres amb diverses llengües oficials: un multilingüisme establert, també a través de les lleis.» Hi afegia que la presència o absència d'una llengua en aquestes institucions no és una decisió de la Unió Europea, sinó «una decisió de l'Estat [...]». En el cas de la llengua catalana —una gran llengua amb una gran literatura i història—, l'Estat no ha demanat que aquesta llengua sigui oficial a la Unió Europea. Així, doncs, no ho pot ser. I la Comissió no té el poder d'imposar-la».

La informació que rebem per socialització primària (família, veïns...) o per socialització secundària, instàncies pedagògiques sobre les quals Encrevé (1976, p. 22) matisa que són sempre imposades per la violència, simbòlica o no, ens condiciona la percepció de nosaltres mateixos i dels externs.

La iniciativa de la Comissió Europea per promoure l'estudi de les llengües arreu d'Europa i el seu coneixement amb la celebració de l'Any Europeu de les Llengües (any 2001) es basava en el precepte que totes les llengües que es parlen a Europa tenen un paper fonamental en la preservació de la diversitat lingüística, entesa com a element fonamental de l'herència cultural europea i del seu futur. Tot i aquestes consideracions aixoplugades sota el concepte *diversitat lingüística*, el català (llengua europea amb més parlants que el finès o el danès) no hi sortí. Hi eren el castellà, el danès, el finès, l'alemany, el grec, el suec... El català, una de les vint llengües més usades a Internet, no hi era, i no hi és. El 26 de setembre del 2001, als webs de la Unió Europea consultats, el català només hi era present a la informació d'Andorra, que no n'és Estat membre (<<http://europa.eu.int/comm/education/languages/es/actions/year2001.html>>). El 31 de gener del 2008, al web sobre les llengües oficials de la UE, tampoc no hi és el català.

Els ciutadans europeus que vénen a Catalunya, hi vénen potser amb la informació que en reben des de la Unió Europea i des de l'Estat membre que ens representa, Espanya. De moment, aquestes instàncies pedagògiques no en diuen res —o poca cosa—, de la presència del català. Vet ací la sorpresa de molts europeus quan ens visiten: es troben una llengua de la qual ningú els ha informat mediàticament.

La informació que rebem condiciona la nostra resposta davant una realitat nova, no explicada o mal explicada. La percepció que poden tenir de nosaltres els estranys pot ser ben bé nul·la, si s'atenen a la informació institucional.

3.1. EL DISCURS EUROPEISTA I LA COMUNITAT LINGÜÍSTICA CATALANA

I nosaltres, quina percepció mediàtica tenim de nosaltres mateixos com a catalans al món? Si no tenim una llengua dins la Unió Europea, òrgan que es manifesta defensor de la diversitat lingüística, deu ser perquè la nostra no és més que una llengua de segona. Ja ens ho deien, que no haviem de molestar amb això d'anar fent amb el català!

A l'Eurocambrà, el 15 de setembre del 2004, s'hi va viure un exemple de coacció lingüística des d'alguns poders institucionals que són difusors alhora del mot/concepte *diversitat lingüística*. Aquell dia, en ple debat a l'Eurocambrà sobre el tractat constitucional europeu, el president d'aquell Parlament, que aleshores era el representant espanyol Josep Borrell, escoltava amb atenció els diversos diputats que hi parlaven. Quan fou el torn de l'eivissenc Bernat Joan (eurodiputat català, membre del grup Els Verds - Aliança Lliure Europea), s'aixecà i deixà el lloc al vicepresident de la cambra, el portuguès António Costa, a qui no només deixà el lloc, sinó també la consigna d'aturar Joan en la seva suposada intervenció en català. Bernat Joan començà la seva intervenció en alemany, tot lamentant el fet de no poder-ho fer en català. Emperò, Costa ja tenia ordres rebudes d'aturar l'eivissenc i li digué que no podia continuar el parlament parlant en una llengua no oficial. Els eurodiputats germanòfons, sorpresos, esclafiren una bona riallada. L'eurodiputat portuguès hagué de reconèixer que s'havia confós perquè no sabia alemany (*El Temps*, núm. 1058).

Aquesta percepció del català com a llengua de segona condiona una visió jerarquitzada en alguns parlants que, amb normalitat social, se senten posseïdors d'una llengua que no ultrapassa els límits de la seva comunitat autònoma.

El Periódico (2 setembre 2001) informava del possible casament del príncep d'Espanya amb la model noruega Eva Sannum. Fins aquí, bé. Un tema més de la premsa. L'apunt que hi afegia el periodista és del tot interessant pel que fa a la visió simbòlica de les llengües. Deia: «Eva parla noruec, anglès i alemany i entén el castellà. Com els seus compatriotes, la model va estudiar dos idiomes estrangers. Els noruecs saben les limitacions de la seva llengua».

El Periódico (2 setembre 2001)

Què hem de pensar, que l'espanyol o el francès o l'alemany són idiomes no limitats? Tota una observació que inclou un judici de valor sobre les llengües. Els que no formen part d'una llengua expansiva devem ser limitats. I això ho diu un diari escrit en català!

Un punt de vista que, en definitiva, ens ve a dir que el català és limitat, també. D'altra banda, si consultam què diuen els mitjans escrits en castellà sobre l'afer Sannum i l'hereu de la Corona, constatarem com els espanyols no se senten limitats. Exerceixen l'orgull lingüístic i agranen cap a casa seva. En primer lloc, afegeixen un grapat de llengües més a la model: «Idiomas: Habla seis lenguas además del noruego. Castellano, alemán, inglés, francés, griego e italiano» (<<http://www.elmundo.es/especiales/2001/05/sociedad/enlace/ella.html>>, 30 gener 2008).

I si *El Periódico* havia dit que la model només entenia el castellà, des d'*El Mundo* donen per fet que també el parla. El castellà surt a la llista com a primer idioma estranger de la model, abans que l'alemany o que l'anglès.

La utilitat d'una llengua és extremadament relativa: els serveix als seus usuaris. Emperò, una llengua no es pot mesurar només en termes de necessitat perquè és més que tot això, és la construcció d'un imaginari col·lectiu únic.

Fent voltes per la Xarxa, ens topam amb aquesta crida: un bloqueig, en adonar-se que el seu bloc era ressenyat a la revista *Bok og Bibliotek*, fa una petició als internautes. Demana si algú pot traduir-li aquell article escrit en noruec.

Algú sap noruec? Sortim a Bok og Bibliotek

<<http://www.bauenblog.info/2007/09/04/algu-sap-noruec-sortim-a-bok-og-bibliotek>>
(4 setembre 2007)

L'idioma noruec s'ha fet útil i eficaç: entre altres coses, perquè el text no ofereix cap mena de traducció ni a l'anglès, ni a l'espanyol, ni a l'alemany ni al català... Vet ací per què no crec que els noruecs sàpiguen «les limitacions del seu idioma».

Per a casa seva el noruec és imprescindible. I en sortir-ne, idò com tothom! I si algú està interessat a saber què fan com a comunitat lingüística, a fer el cap viu, toca! La idea que difon el periodista d'*El Periódico* és la que alguns tenen sobre el català, no la que necessàriament han de tenir els noruecs sobre ells mateixos.

O és que un espanyol quan va al Canadà a una conferència científica, ho pot fer només amb l'espanyol? Vejam si hi troba gaires interlocutors que li responguin en espanyol! Aquesta percepció de les limitacions del castellà no és present en els seus òrgans difusors d'ideologia. Els nostres mecanismes de conformació social sembla que frueixin recordant-nos que el català és una llengua d'estar per casa, en família. Una llengua que no pot traspassar els límits del que és privat.

Explica Toni Fernández (un català que viu al Regne Unit i que en té la nacionalitat, casat amb una ciutadana alemanya) d'una visita a Catalunya:

Visitem les Caves Codorniu. Ens deixen anar un audiovisual sobre l'empresa i les arrels familiars, etc., de deu minuts. Som en un grup de turistes estrangers i el vídeo és en anglès. En deu minuts no s'esmenta cap vegada el mot *català* o *Catalunya*; en canvi diuen *Espanya* i *espanyol* diverses vegades. Fins i tot castellanitzen els noms familiars (Jaime, José, etc.) i amb fonètica castellana de l'empresa. No cal dir que el vídeo original on un membre de la família ens parla de l'empresa i el cava és en castellà, tot i que amb veu en *off* sobreimposada en anglès. Arriben fins i tot a l'absurd ridícul de dir, per tal de no esmentar el mot tabú, que la seva família és «mediterrània» i que «Barcelona és una moderna capital mediterrània». Els fa vergonya dir d'on són?

«Catalunya amb ulls d'estrangers», a infoMigjorn@yahoogroups.com (en línia) (5 setembre 2006)

Entre idees de llengües més bones que altres i el fet que la projecció des de les institucions europees del català és gairebé nul·la, ens trobam que molta de gent externa a la comunitat lingüística catalana no en té ni idea, de l'existència d'aquesta llengua. I per acabar-ho d'arrodonir, nosaltres mateixos, la comunitat lingüística catalana, no tenim prou capacitat col·lectiva per exercir l'orgull lingüístic: consciència psicològica de tenir una llengua de cohesió social.

Què ho fa que molts europeus, ciutadans institucionalment propers, no sàpiguen que a Menorca es parla català i que molts ciutadans espanyols tampoc no ho sàpiguen? I que molts de la comunitat lingüística catalana dubtin a l'hora de donar un nom comú a la seva llengua? En alguns casos, els mecanismes difusors d'ideologia no els ho han dit mai. Ho explica Ferran Pujol (2003, p. 234) en el capítol «El viacrucis R+D: Les dificultats per fer recerca sota un govern demagògic»: «12a estació del viacrucis: *Where are you from?* Quan a fora veuen que ets *español* no acaben de creure gaire en tu. S'ha millorat, però continues sent un ciutadà que viu a costa dels fons estructurals alemanys i et queixes quan te'ls volen

prendre (quins nassos!); si dius que ets català invertiràs quatre hores de reunió i el seu cost corresponent a explicar el que no existeix en el seu imaginari».

El fet que no sàpiguen la nostra existència a vegades és el mal menor. Des dels estats més propers, la informació que actualment trobam —en cas que en parlin— sobre què som els catalans i on es parla català és esbiaixada i de fragmentació grupal. Les instàncies culturals franceses, en fer esment de la llengua catalana, ho fan en termes de descompactació del sistema lingüístic català. A l'adreça <http://site.voila.fr/langues_cultures> (juliol 2007), hi ha formulada —i contestada— la pregunta següent: «Qu'est-ce qu'une langue? Inventaire des langues régionales (métropolitaines). Les français régionaux». S'hi afirma, entre d'altres, que «il existe deux langues, le catalan et le valencien».

El *Diccionario de la lengua española*, talment com l'AVL, introdueix la percepció moderna que tenen alguns parlants aculturats sobre el «valencià» (llengua pròpia) a l'hora de definir aquesta varietat lingüística: «**valenciano**, na. 5. m. Variedad del catalán, que se usa en gran parte del antiguo reino de Valencia y se siente allí comúnmente como lengua propia».

Aquest diccionari no fa esment del sentiment de pertinença quan parla del *castellano* (terme que usa només quan es refereix a l'idioma espanyol parlat dins l'Estat). Tant per tant, som un grapat de parlants de *llengua no espanyola* que no compartim pertinença grupal amb l'espanyol. Que per a nosaltres aquest idioma és com l'anglès, o el francès o el xinès, un idioma més que empram, o no. Si les instàncies pedagògiques no reflecteixen aquesta darrera realitat, vol dir ni més ni pus que no existeix: la ignoren perquè legalment no toca, és prohibida. En canvi, no es priven d'institucionalitzar el secessionisme lingüístic quan es tracta del català. Un secessionisme producte dels esforços franquistes i postfranquistes.

L'Acadèmia Valenciana de la Llengua, en el punt 8 del dictamen esmentat (9 febrer 2005), es decanta cap a versions valencianes pròpies en els àmbits d'ús de conformació d'ideologia i en els canals de difusió de segona oralitat: mitjans de comunicació, productes audiovisuals, aplicacions informàtiques, mercat editorial i texts litúrgics i religiosos. Fins i tot decideix «acollint-se als punts 87 i 88 de la instrucció pontificia *Liturgiam authenticam*, [...] fer una nova versió dels texts litúrgics catòlics, a partir dels texts canònics llatins, fidel no sols a les peculiaritats lingüístiques pròpies sinó a una rica tradició històrica de versions litúrgiques valencianes».

Qüestió de noms? Qüestió d'un mercat cultural compartit, o no. Qüestió de compartir uns mitjans de comunicació no fragmentats, o no. Qüestió de compartir un tot simbòlic, o no.

Entre la pressió de l'espanyol com a llengua hegemònica del mercat audiovisual i la descompactació de la comunitat lingüística catalana en aquest àmbit, el panorama no és per fer-hi festa:

Una de les renúncies fonamentals de la història recent va ser la llei que l'any 1989 va permetre l'aparició de les televisions privades [...] sense cap obligació de tipus lingüístic [...]. Caldria veure a quantes coses hem renunciat, quan hi podia haver hagut un altre tipus d'exigència col·lectiva. Aquesta història més recent explicaria que l'actual mapa comunicatiu català sigui ple de llacunes i de contradiccions.

«Una conversa de Cercle XXI amb Josep Gifreu, catedràtic de comunicació a la Pompeu Fabra», *Butlletí Cercle XXI* (en línia), núm. 0, 9 octubre 2002. <http://www.cercle21.cat/butlleti/00/entrevista_gifreu.htm> (Entrevista a cura de Xavier Vila i Joan Solé Camardons)

Ferran Pujol, en el capítol citat, parla de l'imaginari. Aquest imaginari al qual es refereix Pujol és el que anomenàvem *psicosfera col·lectiva*, la qual resta condicionada per la informació que rebem de les llengües i de les cultures que les representen. El context social que ens envolta no ajuda gens a la conformitat del català. Com diu Nadal (1992, p. 50): «Hi ha d'haver alguna cosa més que la simple pertinença a una mateixa comunitat política o la tinença compartida d'una mateixa llengua literària perquè es consolidi exitosament la idea que es pertany a una comunitat que parla una mateixa llengua».

Certament, hi ha d'haver aquesta percepció més enllà de la realitat política i de la realitat científica. Hi ha d'haver aquesta pertinença a un univers simbòlic compartit: el que Weinreich (1996, p. 227) anomena *idée force*. Una idea abstracta que omple «el cervell i el cor humà amb nous pensaments i sentiments i que porta l'individu a traduir aquesta consciència en fets d'acció organitzada».

Aquesta *idée force* o paràmetre mental de protegir la cultura pròpia —recorreu les paraules del poeta Bauçà quan digué que la cultura té una funció defensiva— no s'exerceix per part d'un catalanoparlant quan, per qüestions de *no molestar* o «per educació», canvia de llengua. Hi és present en un espanyol quan exigeix que *le hablen en cristiano*, deixant de banda, ara, altres consideracions sobre aquesta frase. Hi és present en un alemany quan, pel passeig del Born de Palma, se'ns adreça per demanar-nos la ubicació d'un carrer i com anar-hi i ens envesteix directament en alemany. Evidentment, si l'entens pots contestar-li en català i algunes senyes. Si no és un alemany resident a Mallorca i no ha entrat en contacte amb les forces de descompactació grupal que hi ha a la nostra comunitat lingüística, de ben segur que farà l'esforç d'«entendre» aquelles indicacions. Per contra, si reconeix que hom li parla en català, una possible reacció —i evidentment això varia de cas a cas— és negar-se a entendre-ho.

El comportament de tots aquests parlants depèn de la informació que han rebut des del seu entorn mediàtic. El seu comportament no és individual, respon als estereotips culturals apresos. I és clar, en entrar en contacte amb un altre discurs o amb un altre punt de vista, aquests estereotips es poden trencar i modificar.

Les actituds grupals no són inamovibles: depenen del discurs ideològic que s'hi projecta.

Les actituds dels parlants envers les diferències culturals són elaborades, produïdes i treballades pels mecanismes generadors d'opinió. En un programa de TV3, *Sense títol S/N* (abril 1998), de màxima audiència, hi surt com a personatge convidat la model espanyola Carmen Janeiro, germana del torero Jesulín de Ubrique, protagonista aleshores de la premsa espanyola. L'entrevista es desenvolupa en espanyol i sense incidents lingüístics, fins que el periodista parla en català als espectadors. La reacció de la model és contundent, visceral: *¡Qué te ha pasao, chiquillo, en la boca!* Aleshores es queixa reiteradament d'aquelles *eles velars* catalanes emeses per l'esmentat periodista.

El problema no és la llengua en si mateixa, sinó la diferència entre totes dues llengües; la reacció de la model no és individual, respon a una reacció apresada. La pronúncia catalana de les lletres *ela* i *ce* no es correspon amb la pronúncia que en fan els espanyols de totes dues. Hi ha distància fonètica. La realització fonètica d'aquestes lletres a la catalana ha estat estigmatitzada per part dels mecanismes de conformitat de la normalitat social espanyola. Ho ha estat amb tanta mesura i amb tanta força que es considera fins i tot normal evitar de llegir la lletra *ce* a la catalana. Quants de catalans no diuen un cop i un altre que viuen al pis X lletra */ze/*, talment com si menjassin */zébes/* i no */sébes/*: *cebes*?

Fem una consulta al portal de l'*ésAdir* (<<http://esadir.cat>>), una eina lingüística de consulta imprescindible i que resol dubtes i fa bons aclariments. Hi cercam com hem de resoldre la pronúncia de noms no catalans.

Els noms no catalans, de persona o de lloc, que no tinguin forma catalana establerta s'han de pronunciar respectant al màxim la fonètica original, però sense que sembli que canviem de llengua només per pronunciar el nom en qüestió. Es tracta, doncs, de *reproduir la pronúncia original partint dels fonemes catalans*, als quals n'afegirem alguns més que no ens costen de pronunciar i que pel seu caràcter universal resulten imprescindibles, sense pretendre imitar certs trets secundaris (guturalitzacions o nasalitzacions, per exemple). [...]

En el doblatge, quan ens trobem noms propis hispans de l'àrea americana que contenen la lletra *z* (*López, Zavala, Vázquez, Chávez, La Paz*, etc.), optarem per la pronúncia de l'estàndard peninsular espanyol, especialment en els documentals.

En espais de ficció, podem reproduir la pronúncia original hispanoamericana (dient *López* [lópez], *Zavala* [sabála], *Vázquez* [básques], etc.), sempre que aquesta pràctica no generi problemes (coexistència de personatges històrics i d'actualitat amb d'altres de ficció, etc.). En aquest cas, optarem per seguir la pauta de l'estàndard peninsular espanyol, per no fer barreges.

<<http://esadir.cat>> (gener 2008)

Hem de parar esment en l'apartat de noms espanyols i en la frase «En aquest cas, optarem per seguir la pauta de l'estàndard peninsular espanyol, per no fer barreges». Aquesta recomanació només és possible de fer-la si hom sap que parla per a una població bilingüitzada. No és una recomanació gaire possible per a parlants d'altres llengües que al seu alfabet fonètic no hi tinguin tampoc la *zeta* castellana. La feta ve de no poder superar una realitat actual, actualíssima, i imposada per mecanismes d'Estat, externs a la nostra comunitat de parla: «Hay que fomentar la emigración de gentes de zonas de habla castellana a Cataluña y Valencia para así asegurar el mantenimiento del sentimiento español que comporta» (declaracions del polític Calvo Sotelo, 1983).

Per socialització primària no resulta estrany sentir membres de la comunitat lingüística catalana que adapten a la fonètica catalana el nom del president espanyol, Rodríguez Zapatero, i parlen d'en /rodrigues sapatero/.

Quin model lingüístic té TV3? Des del punt de vista de presentació i de representació de la realitat tenim una situació delicada, perquè la realitat és bilingüe però nosaltres som una televisió monolingüe, una televisió en català i catalana. Alhora hem de mostrar la realitat del país i per això apareix amb tota naturalitat gent que s'expressa en castellà. Pel que fa a les entrevistes, es fa un esforç per mantenir el català si l'entrevistat parla en castellà, sobretot si l'entén. La qüestió també es planteja en la ficció. Enguany la sèrie *El cor de la ciutat* ha fet un canvi d'escenari, volgutament hem passat de Sant Andreu a Hostafrancs, amb unes classes socials més baixes. En algun cas pot no resultar creïble que parlin en català i de fet hi ha alguns protagonistes que parlen en castellà, però si reflexéssim la realitat del carrer potser la meitat parlaria en castellà. Pel que fa a la qualitat de la llengua, tant a la ràdio com a la televisió hem de tenir clar que som profes-

Connexions, núm. 21 (desembre 2005)

En una entrevista a Francesc Escribano, director de TVC (*Connexions*, núm. 21, desembre 2005), es remarca aquesta barrera insuperable de *no molestar* el monolingüe espanyol. En parlar de TV3 i la llengua a les sèries de ficció, declara: «En

algun cas pot no resultar creïble que parlin en català i de fet hi ha alguns protagonistes que parlen en castellà, però si reflexéssim (*sic*) la realitat del carrer potser la meitat parlaria en castellà».

La disposició mental de dependència, de copiar sistemàticament un model extern, afecta la llengua, n'afecta els usos i els àmbits. El 5 de juliol del 2004, es difon per Internet un correu electrònic que demana l'ajut de la societat civil per fer pública i denunciar la marginació dels «cantants i músics en català a la campanya de promoció d'estiu de TV3 d'enguany i optar per musiqueta espanyola tipus *lolailo*»:

Companys i companyes:

Supòs que haureu vist els anuncis de promoció de TV3 per a l'estiu, on s'ha marginat la música en català i s'ha optat per una sintonia tipus *lolailo*. Pel que he sentit, la direcció actual de TV3 ha declarat que no hi ha cap música en català que s'adapti a la campanya de promoció [...]. Us proposo enviar un escrit com aquest.

Senyors:

Exigeixo la dimissió immediata de Francesc Escibano Royo, director de TVC, pels següents motius:

- Per haver declarat que a TVC els professionals poden parlar en espanyol sempre que vulguin, cosa que vulnera els principis fundacionals de TVC pel que fa a la normalització del català (article 14e de la Llei de creació de la CCRTV i punt 5 dels «Principis generals de la programació»).

- Per posar en pràctica dia rere dia aquesta línia.

- Per la imatge servil i provinciana del seguiment de les noces de Felipe de Borbón i Letizia Ortiz.

- Per la seva animadversió envers Euskal Telebista pel fet que es fa íntegrament en euskera.

- Per marginar els cantants i músics en català a la campanya de promoció d'estiu de TV3 d'enguany i optar per musiqueta espanyola tipus *lolailo*.

- Rectificació o dimissió! Atentament.

(Informació difosa per correu electrònic. Grup de lingüistes i intel·lectuals de Mallorca.)

3.2. EFECTES PSICOLINGÜÍSTICS DEL NO MOLESTAR

La mesura a mostrar-nos catalans afecta tots els nivells de la llengua i de la cultura. Els mecanismes de rebuig envers les dues pronúncies anteriorment esmentades (/z/ i /l/) vénen de fora de la nostra comunitat i es normalitzen a través dels mecanismes pertinents dins la nostra, simplement perquè són pronúncies que fonèticament ens diferencien de l'univers espanyol.

El diari *El País*, en analitzar l'actuació de Josep Borrell durant el seu primer debat parlamentari com a portaveu del PSOE, en retreu la palatalització de la *ela*:

«Los expertos coinciden en afirmar que el candidato posee una voz “sugerente” y en que su vocalización es correcta, sin comerse sílabas ni exagerar el acento catalán». Així i tot, «a Borrell, según el académico Madroñal y el lingüista Lodares, se le percibe una leve palatalización de la letra *ele* que denota su origen lingüístico catalán» (citat a Palou, 1999, p. 226).

Són diversos els llibres que han tractat sobre la interferència lingüística a la televisió. Aquest fragment que reproduïm de Torrent (1999, p. 55) afecta els fonemes que marquen diferència entre el català i l'espanyol: «Els espots italians i francesos pronuncien les marques seguint les regles de la fonètica i l'ortografia pròpies, i prescindeixen del seu origen. Així, els italians diuen [tʃíʃ] per 'CIF' o [duratʃél] per 'Duracell'; i els francesos diuen [lansiá] per 'Lancia', [adidás] per 'Adidas' o [cocacolá] per 'Coca-Cola'. Als anuncis emesos en català aquests productes són llegits en espanyol, tot violant l'estructura fonètica del català.

I entre això i allò, i no d'un dia per l'altre, la realitat imposada fa viure situacions com les que explica Bibiloni (1997, p. 56): «A la majoria d'escoles catalanes de ciutats grans els nois que pronuncien la *ela* amb l'articulació velaritzada tradicional són els qui es troben en una incòmoda minoria i subjectes a la pressió per al canvi».

L'argument del «com es parla ara» per fer-ne norma i per anar sumant a la dependència del castellà és una conseqüència de la dependència simbòlica. En algunes zones i en alguns àmbits d'ús, es parla amb interferència del castellà perquè la comunitat lingüística catalana fa segles que rep una pressió sistemàtica en contra de tot el seu sistema cultural.

L'observació que la premsa espanyola fa de la fonètica de Borrell és una actitud lingüística que ve d'antic per part de la comunitat espanyola. Aquests no tenen cap problema a resistir la fonètica francesa aplicada sobre el castellà; parlar aquest idioma amb fonètica anglesa, d'acord; però amb fonètica catalana, això, ni pensar-ho!

El fiscal Antonio Fernández de Córdoba (funcionari espanyol de l'Audiència que hi atén les causes civils i criminals i que s'ocupa de fiscalitzar la tasca de les institucions menors, governades per «locals») acusa l'Ajuntament de Palma (10 de juny del 1782) de no vigilar prou la imposició de taxes sobre els productes. L'Ajuntament de Palma s'oposava a les taxes que l'Estat espanyol volia aplicar sobre els productes de consum; una mesura, d'altra banda, bastant impopular. Aquest és, en principi, el tema de discussió entre tots dos.

Els arguments per rebatre les disposicions borbòniques són acusar el fiscal de manca d'experiència en matèria econòmica illenca i, sobretot, l'Ajuntament al·lega l'especificitat de l'illa en tant que terra diferent del territori castellà, regida fins fa ben poc per unes altres lleis, les catalanes.

En realitat, tot llegint les diverses cartes trameses entre institucions, al primer cop d'ull, hom s'adona del fet que el tema de fons és tot un altre. El fiscal no entra de ple a discutir de les taxes. Ras i curt, el fiscal no concep aquella institució local

com a interlocutor vàlid, pel fet que cap idea, segons Fernández de Córdoba, pot ser bona si hom no sap parlar bé el castellà. En realitat, el tema és cultural, no només econòmic.

Acusa l'Ajuntament d'ignorant, «por construir el mallorquín como él suena al castellano». Per això mateix, qualsevol argument econòmic que addueixi l'Ajuntament davant l'espoli del fiscal espanyol resta sense pes. L'Ajuntament se n'ha de disculpar, d'aquella ignorància: «Bien comprende la ciudad, que siendo el idioma mallorquín tan distinto en las voces y las frases del castellano; y hallándose este Reino separado del continente, lo que no le proporciona el trato tan común, especialmente en la parte de las villas con los que hablan bien el español».

L'intendent Miguel Bañuelos, un dels funcionaris espanyols que el 1777 eren a Mallorca, es definí dels que «pasamos el mar para dirigirlos y tratarlos». I, sobre nosaltres, en digué: «Impera un idiotismo que le he visto en pocas partes del gran mundo que he corrido» (cf. Calafat, 1999). La *Gran enciclopèdia de Mallorca* (1989, tom VIII, p. 127) explica de l'ocupació militar i funcional: «Amb la desaparició del Regne de Mallorca, el Palau de l'Almudaina de Palma es convertí en residència dels virreis i governadors. A l'actualitat, la part del Patrimoni Nacional continua ocupada pel Govern Militar. Des del 1985 és residència oficial dels reis d'Espanya».

El *no queremos molestar*. El canviar de llengua perquè nosaltres, com a catalans, sí que en som, d'educats. El «disculpau-me per parlar en català». El costum d'adreçar-nos en castellà a un desconegut... Tots aquests comportaments lingüístics d'ara són herència cultural imposada, de fa anys i panys.

Aquesta necessitat psicològica de dependència del castellà i aquesta necessitat d'apropar el català al castellà perquè així el català sona millor i fa més modern són mecanismes de pressió de la conformitat de la normalitat social. Són anys i panys de tenir com a llengua referencial l'única que s'havia après a l'escola; l'única que no havia estat titllada de «regional», o de «vulgar» o de «dialecte», l'única que no s'ha vist atacada pels mitjans de comunicació. Ningú no defensa el «madrileny» com a llengua regional diferent del «castellà». I si aquesta idea no se socialitza ni és defensada per cap autoritat mediàtica, és simplement inexistent.

En la producció lexicogràfica dels segles XVIII i XIX, ja hi trobam estudiosos que han de defensar i justificar la llengua catalana (cf. Colón i Soberanas, 1986, p. 114, i Marcet i Solà, 1998). Pere Màrtir Anglès (Tarragona, 1681? - Barcelona, 1754), autor del *Prontuario orthologico-gráfico trilingüe en que se enseña a pronunciar, escribir y letrear correctamente en latín, castellano y catalán; con una diagraphia o arte de escribir en secreto o con llave idia-gráfica*, vol demostrar que la llengua catalana «no es bárbara (como algunos lo piensan) sino una lengua mui regular y mui conforme a su madre, la latina, con la qual se puede hablar bien y eloqüentemente, assí como en qualquiera otra lengua, sin que le falten los términos, pues los tiene para decir y expresar qualquiera cosa. Y aunque no los tuviera,

sino que abundara de equívocos o términos que significan muchas cosas, como por exemplo esta palabra: *Deu*, que significa Debe, Diez y Dios, no por esto sería despreciable, pues ninguna lengua abunda más de equívocos que la hebrea (como no lo ignora quien la entiende) y no obstante es la más apreciable, por ser la madre de todas las demás lenguas».

I més encara. Fra Manuel Marià Ribera (Cardona, 1652 - Barcelona, 1736), autor d'un *Vocabulari català-castellà de mots antics*, exposa una teoria sobre l'entrada dels castellanismes: «por cuya causa en las dudas del significado de algunas voces del vulgar antiguo Idioma, se debe consultar con personas peritas, y versadas en la lección del veterano idioma; ya no usado por la diuturnidad de las edades, como tambien por averse admitido en unos Reynos, muchas voces de los otros, como experimentamos en Cataluña, pues por el vocablo *Sombrero*, hemos dexado el de *Capell*, de las voces *Hermano* y *Hermana* hemos tomado el de *Germà* y *Germana*, que antes se llamavan *Frare* y *Fraressa*, del *porquè* de Castilla hemos admitido el *perquè*, diziendose *car* antiguamente, y desta misma manera se han introducido otros, ò en todo ò en parte semejantes à los terminos Castellanos».

3.2.1. De la dependència en la tria lingüística

Aquesta necessitat d'emprar mots del castellà, aquesta incapacitat de relacionar-nos amb el món sense passar per Espanya, és expressada en termes científics pel mestre Germà Colón. Al llibre *El español y el catalán, juntos y en contraste*, hi exposa el fet que si bé la llengua catalana tenia dos lexemes per a una noció, el panorama contextual ha fet que guanyàs només aquell més proper al castellà: «*Sadoll-fart: har-to; auciure-matar: matar; nafra-ferida: herida; cloquer-campanar: campanario...*».

Com bé assenyala, la Renaixença i l'esforç depurador de l'Institut d'Estudis Catalans posaren fre a l'entrada massiva de castellanismes que entre els segles xvi i xvii pressionaren la nostra lexicografia (cf. Colón, 1989, p. 76).

I ara, a la societat tecnològica, el castellà s'ha convertit en l'estació d'enllaç entre el món i Catalunya: «Ante todo debemos contar con la capacidad expansiva del inglés, pero, desde una perspectiva catalana, es preciso pensar también en estaciones de enlace. La principal estación es el español» (Colón, 1989, p. 78).

D'exemple, un de ben clar: de l'anglès *to invest* (*investment*), el francès en diu *investir* i *faire un investissement*; l'italià, *investire* o *investimento*; el castellà, *invertir* i *inversión*, i el català, *invertir* i *inversió* (cf. Colón, 1989, p. 78).

Als exemples que dona Colón, n'hi podem afegir un bon grapat més. Als anuncis de televisió, no hi surt la *màquina de rentar* sinó la *rentadora/lavadora*. Del *washing machine* anglès —i que el francès ha fet *machine à laver*—, s'ha socialitzat pels mitjans catalans el mot *rentadora/lavadora* i no la *màquina de rentar*. Aquesta darrera opció és un calc ben reeixit que no fa més que reproduir la manera

de la llengua de dir *màquina de batre*, *màquina d'escriure*, *màquina de fer punta*, *màquina de segar*, *màquina d'afaitar*, etc.

Cal matisar que *rentadora* és un mot correcte. I és que no parlam de correcció, parlam de tria lingüística.

El 2007, TV3 emetia un programa titulat *La rentadora*: un documental sobre anuncis i una història de la publicitat a les pantalles de televisió. En aquesta adreça hi ha tots els vídeos del programa esmentat: <<http://www.tv3.cat/larentadora>>. El programa emès el 24 de desembre del 2007, «Torna a casa per Nadal», s'anuncia així: «El Nadal és una època de l'any especialment propícia per a la publicitat i per al consum: torrons, cava, loteria..., temàtiques que ens permetran conèixer també aspectes inèdits de la infància dels nostres convidats».

Abans de veure el vídeo surt una pantalla que ens indica que «El vídeo començarà a reproduir-se després de la publicitat». Curiosament, la publicitat va de «llengües», emperò en castellà. Hi surt un jove que crida emfàticament un tal Borja. L'home ha rebut una samarreta que havia comanat als *chinos de Albacete del todo a 100*. Hi havia hagut de parlar molta d'estona: *más de cincuenta veces y más de una hora*. Es veu que els de la botiga no entenien gaire on havien de trametre la comanda. Ell no sabia si hi havia parlat en xinès mandarí o en xinès cantonès; emperò, això rai! L'home tenia una companyia de telefonia mòbil que li ho permetia; no res, que la festa li havia sortit barata! Curiosament, l'home parla en un espanyol col·loquial: no hi ha cap mot en català, al seu espanyol col·loquial.

La publicitat massa vegades ens fa adonar que el català és prescindible sobretot si es tracta de ser cosmopolita, com venia a dir aquell periodista sobre la llengua noruega. I més prescindibles són els mots que no ens acosten a l'univers castellà. El mot *escurar* ha quedat obsolet per als grans mitjans: es considera un mot dialectal, arcaïtzant o antic. D'*escurar* en diuen *rentar els plats / lavar los platos*. I, per tant, ja resta inviable la *màquina d'escurar*, la qual anomenen *rentavaixelles/lava-vajillas*. Tot i que hem estat capaços de tenir-ne cura a l'*escuradents*, l'*escuraungles* i la *màquina escurabutxaques*; suposo que és perquè no són productes habituals als anuncis.

Que el llibre d'estil d'*El Periódico* (2002, p. 135) recomani, amb el signe de la boleta —amb pretensions que algun dia aquestes propostes entrin a formar part del *Diccionari de la llengua catalana*—, formes com *escaqueig* («en llenguatge col·loquial, evitar una obligació o una situació compromesa») i *escaquejar-se* i que aquests mots siguin qualificats de «llengua col·loquial», és només una manera de fer evident aquesta dependència mental: tot el que s'assembla al castellà és modern i més entenedor.

Vés per on, quan, de tota la vida i en llenguatge col·loquial, d'aquest fet en diem, en diem, *fer-se el beneit*, *fer-se l'orni*, *fer-se el pur*, *fer-se'n el desentès*, *escapolir-se'n*. Que potser totes aquestes propostes són dialectals i són, per tant, arcaïsmes?

Que el meu llenguatge col·loquial sigui titllat d'arcaisme i que qualsevol mot o expressió amb un alt grau de contínuum amb el castellà sigui modern i de llengua col·loquial o adequat als diàlegs de ficció, ens ha de fer pensar, pel cap baix, en la incapacitat —volguda o no— de projectar-nos culturalment com a catalans. Que el mot *enguany* sigui per a alguns llibres d'estil un arcaisme i *aquest any / este año* sigui d'ús preferent no és més que una conseqüència del *no molestar*.

A TV3, en una telesèrie de màxima audiència (4 febrer 2008), el personatge de ficció anomenat Fidel insulta el Paco, li diu /capullu/. I *torracollons, cap de trons, cap de fava, merda seca...*? Per què no ha optat per cap d'aquests termes? És clar, són dialectalismes! A la mateixa sèrie (5 febrer 2008), na Clara informa l'amiga, na Paquita, que tot allò amb el Sergi només ha estat un *polvo* i prou. Devia voler dir que la cosa, de moment, no passava d'un clau o d'un terringo... És clar, són dialectalismes! Entre *pegar un polvo* i *fotre un clau* hi ha més que una substitució de paraules.

En la difusió d'uns termes i no d'uns altres no hi ha una llibertat de tria de l'usuari: hi ha una voluntat, des d'alguns capitals simbòlics, de difondre'n uns en detriment d'uns altres. I l'usuari, poca cosa hi pot fer.

Que el verb *entorpir* (és a dir, posar *emperons* o *traves*) i *entorpiment* i *entorpidor* hagin entrat al nostre cabal lèxic de la maneta dels òrgans difusors de llenguatge i que, actualment, aquests mots tinguin cabuda en el DIEC2 i en el *Gran diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana (GDLC), no és una qüestió de llibertat lingüística; es tracta d'una imposició simbòlica. Recordem les paraules de Vallverdú (2000, p. 111), quan encara fiava que les autoritats lexicogràfiques fessin una pensa amb aquest mot extern: «El verb *entorpir* i els seus derivats. Havent observat que en els informatius de TV3 i C33 s'usen habitualment els termes *entorpir* i derivats, considero oportú de recordar el següent: 1. Descartant el thesaurus lexicogràfic d'Alcover-Moll —el qual és poc útil per a les funcions de l'estàndard—, l'únic diccionari modern que recull aquest terme és el *Diccionari de la llengua catalana* de la GEC».

La història de la llengua es basa, per tant, en un procés d'integració que duu, d'una màxima variació inicial, a una relativa estandardització lingüística que només es localitza, generalment, en alguns àmbits; d'una màxima heterogeneïtat a una relativa homogeneïtat (Nadal, 1992, p. 21).

Superposat a un conjunt de varietats geogràfiques, l'estàndard crea la noció de llengua i esdevé per als parlants la representació d'aquesta. Com a varietat comuna d'un conjunt de persones inicialment parlants de varietats diferents, l'estàndard defineix el mateix concepte de comunitat lingüística i afavoreix la consciència de formar part d'un mateix grup (Bibiloni, 1997, p. 24).

Comptat i debatut, els òrgans de culturalització mediàtica passen pel sedàs de l'espanyol la vehiculació de l'estàndard català i desaprofiten el material lexicogràfic que la nostra cultura ha produït durant segles:

Desgraciadament i amb molta més raó que en el cas dels materials desapropiats del *Diccionari Aguiló* hem d'acabar expressant la recança que l'esforç d'un home com Balari s'hagi en bona part perdut per la descurança nostra. Tal com ha romàs l'Inventari —repetim que s'atura a la lletra G—, és només un «torso», però que està lluny d'haver estat explorat a fons i amb el mirament que caldria. L'exemple del cedulari de Josep Balari —i també el de Marià Aguiló— hauria d'incitar les persones responsables a no negligir altres llegats lexicogràfics (Colón i Soberanas, 1986, p. 208).

La llengua només és una part de la cultura. Si lingüísticament necessitam passar per l'univers espanyol, vol dir que també ho fem culturalment. A TV3, en un programa del capvespre (23 setembre 2004), ens informen del fet que l'actriu Assumpta Serna és la segona dona d'Espanya, després de Sara Montiel, a fer aventura cinematogràfica devers Amèrica.

El 28 de desembre del 2006, Televisió de Catalunya parla de la NBA. N'informa de quatre jugadors: Gasol, Garbajosa, Calderón i Rodríguez. Tots quatre com a nostres, com a espanyols.

Televisió de Catalunya, a través de TV3 i del canal 3/24, i RAC1 van informar sobre l'últim partit de Pau Gasol amb els Grizzlies de Memphis i sobre l'últim partit dels espanyols Jorge Garbajosa i José Manuel Calderón amb els Raptors de Toronto. Catalunya Ràdio informà d'aquests dos partits i del que va jugar l'equip del també espanyol Sergio Rodríguez. La informació va consistir a donar el resultat del partit i a comentar l'actuació dels jugadors esmentats. En el cas de la televisió, a més, la informació parlada va anar acompanyada d'imatges dels partits en què es veia anotar els jugadors Gasol, Garbajosa i Calderón, erigits en protagonistes únics del reportatge. Sobre els altres partits de la jornada de la NBA, res de res, com si no s'haguessin jugat. Els redactors de les notícies i els responsables d'esports d'aquests mitjans consideren que, de la NBA, allò que interessa els seus espectadors i oïdors no és la marxa de la competició, els resultats sorpresa o les actuacions dels grans jugadors, sinó el que fan aquests quatre jugadors. Per què aquests quatre jugadors? Potser perquè tots quatre procedeixen de la lliga ACB? No, n'hi ha d'altres que van jugar a l'ACB i ara juguen a la NBA, i no en diuen mai res. Potser perquè són europeus? Noo, a la NBA hi ha desenes de jugadors europeus dels quals no en parlen quasi mai. Potser, tractant-se de mitjans d'informació catalans, l'explicació és que tots quatre són catalans? Nooo, de catalans només n'hi ha un, Pau Gasol. L'explicació és que per a aquests mitjans Gasol, Garbajosa, Calderón i Rodríguez són els nostres jugadors a la NBA. I per què són els nostres jugadors? Perquè són espanyols, com nosaltres. És ben fàcil d'entendre. Influència del programa *ÑBA* de Cuatro? Els periodistes de TVC, RAC1 i Catalunya Ràdio, de ben segur, ja tenien la *ÑBA* al cap abans que la Cuatro s'inventés el programa.

<<http://www.contrastant.net/nacio/nbacatalans.htm>> (1 gener 2007)

Així, per tant, que alguns llibres d'estil introdueixin en la llengua col·loquial *escaquejar-se/escaquearse* o *escombrar/barrer* (en esports, guanyar molt fàcilment, arrasar) i que aquest darrer terme sigui introduït com a mot de subllenguatge d'especialitat (lèxic d'esports) és la manera moderna de fer del català una llengua sense recursos propis, que necessita recórrer per força a l'estàndard espanyol.

Un estàndard —i el català no n'és cap excepció— és una varietat d'ús que ha d'incloure un grapat de registres, perquè ha de cobrir les necessitats comunicatives d'una societat de la informació: un diàleg de ficció, una conferència, un titular, un programa d'humor o un telenotícies. En definitiva, ha de cobrir tot un seguit de subllenguatges d'especialitat; per tant, ha de ser prou flexible per tenir la categoria de *varietat compartida*. La qüestió rau a saber —sobretot en el cas català—: compartida per qui i per a qui?

Un *subllenguatge* és un sistema parcial o subsistema del llenguatge que s'actualitza en els textos d'àmbits comunicatius especialitzats [...]. La subdivisió del llenguatge global en subllenguatges no parteix —com la teoria dels estils funcionals— de la intenció comunicativa o de la finalitat de l'acció comunicativa, sinó del contingut o tema comunicatiu. Amb l'ajuda d'aquest criteri es pot assignar a cada text un àmbit temàtic o comunicatiu determinat i, per tant, un subllenguatge determinat (Hoffmann, 1998, p. 71).

Comunicam per a algú; per tant, fem una tria lingüística i una tria de la informació. Articulam un punt de vista a través d'una tria lèxica. Comunicar vol dir informar, i tot informant sobre fets i persones expressam una idea, més o menys identificada amb uns paràmetres culturals. Per a qui comunicam nosaltres, per als espanyols o per a una comunitat lingüística catalana completa, més enllà d'autonomies i divisions administratives imposades des d'estats que ens són adversos?

Comunicar és un fet tridimensional, no és abstracte. Hom prepara la informació perquè la rebi algú: és la interacció del llenguatge. Com diu Payrató (1997, p. 23-25): «No hi ha cap problema derivat de la pràctica lingüística que no sigui, en darrer terme, una qüestió comunicativa; la seva resolució, per tant, s'haurà de dur a terme dins el context dels estudis sobre els fenòmens comunicatius».

Entre aquestes dues notícies que presentam, una del diari *Sport* i l'altra de *Marca*, hi ha una distància comunicativa, d'informació. Aquesta distància és marcada pel criteri d'identificació. El diari *Sport* dona la notícia a la portada: primera i destacada a la pàgina web; l'altre diari col·loca la notícia a sota de la pàgina: en petit i mala de trobar. Els enfocaments, diferents. La informació —la comunicació— està lligada a un punt de vista: a un cervell/ment social.

ATHLETIC-BARÇA

El Barça quiere igualar su mejor racha en esta Liga

Tras recuperar buena parte de su capacidad atacante con Henry y Messi, el Barça quiere un triunfo indispensable.

<<http://www.sport.es/>> (27 gener 2008)

ATHLETIC-BARÇA 19:00

Vuelve Leo Messi

Por DAVID MENAYO

La vuelta de Messi al once blaugrana es la principal preocupación de Caparrós.

<<http://www.marca.com/>> (27 gener 2008)

La informació s'estableix en termes d'interacció entre qui escriu i per a qui ho escriu. El periodista Ramon Barnils escriu els seus articles en dependència d'una comunitat culturalment catalana. En són un exemple tots els seus articles. En reproduïm alguns, extrets del llibre *Articles* (2001):

«Carregar i descarregar». Barnils parla d'actes simbòlics, de qui va fer primer el cim a l'Everest, si Mallory i Irvine o Sir Edmund Hillary i el xerpa Tensing: «Tot ho aclareix en el mateix reportatge Hillary», diu Barnils, «quan diu que potser sí que els altres hi havien pujat primer, però que ell i Tensing n'havien baixat». I continua Barnils: «Aquí ja ho sabem: diuen els castellers no fets malbé per la competició que un castell no és carregat fins que no és descarregat».

Sobre la llengua i Espanya (1994). «El uso de una lengua». «Con la inestimable ayuda de la Constitución vamos a quitarle el olor a azufre a la palabra *monolingüismo*, terror de tantos ciudadanos y de la aplastante mayoría de sus vóceros. Constitución española en mano, dos tercios de sus sujetos están sometidos al monolingüismo, así como tres cuartos del territorio: ambas Castillas, Andalucía, Canarias, Extremadura, Murcia, Asturias, Cantabria... [...]. En la última ola sobre que si catalán qu e si castellano en Cataluña, la palabra *monolingüismo* ha brillado por su ausencia, y la que ha salido ha sido la de *bilingüismo* y su aplicación en Cataluña.»

Sobre els referents culturals. Barnils i el Nobel espanyol (1998). «Espriu no arribava al Nobel, ni Ferrater —ni Josep Pla, ni Marcel Proust, ni James Joyce ni Vladimir Nabokov—; Cela sí, i els seus Echegaray, també.»

La informació/comunicació selecciona uns fets concrets i els ajusta a un punt de vista cultural. El 2002, Cela va morir. El 7 de febrer d'aquell any, les nostres tertúlies de ràdio —en català— dedicaren a l'escriptor i a l'obra més d'una hora de programa. I les pàgines dels nostres diaris, un grapat de titulars. Per a quan una hora de tertúlia de mig matí per parlar de Vinyoli, de Bauçà, de Fabra...? Parlen de Cela perquè és internacionalment espanyol. No ho fan dels universalment catalans.

El febrer del 2005, ens va deixar, físicament, el gran pensador, Miquel Bauçà: un poeta, un filòsof, capaç de pouar en el fons de l'ànima de la llengua i fer-ne un

llenguatge viu, modern, sense destorbs, ni interferències. Miquel Bauçà declarava als mitjans de comunicació que la intenció final de la seva obra és la independència dels Països Catalans. Bauçà ha deixat escrites coses com aquestes: «Els jueus eren subhomes, / cogitaven els teutons / [...] La solució final / era allò més previsible. / El misteri és que els jueus / no ho veien, no s'ho creien. / Aquí els nostres enemics / ho farien, si poguessin».

El dia que els mitjans de comunicació nostres varen fer pública la seva mort, es guardaren prou de fer saber la grandesa d'aquest poeta. A Catalunya Ràdio, a les notícies de les vuit del matí, el definiren com a esquizofrènic. La televisió dedicà temps i elogis a Arthur Miller, que també s'havia mort per aquells dies. Miquel Bauçà no hi tingué el mateix tracte. Però Bauçà, amb la clarividència del pensador universal, ja ho havia previst: «El pecat dels catalans / consisteix a comparar-nos / amb els nostres enemics / i restar cofois, permetre'ns / de gandulejar, no fer / més del compte: ens fa pànic».

De Bauçà, en digueren esquizofrènic. De Cela, ningú no en recordà el passat col·laboracionista amb el règim de Franco:

Que habiendo vivido en Madrid y sin interrupción durante los últimos 13 años, cree poder prestar datos sobre personas y conductas, que pueden ser de utilidad. Que el Glorioso Movimiento Nacional se produjo estando el solicitante en Madrid [...] (Instància a la Jefatura del Servicio de Seguridad, II Año Triunfal; document reproduït a Artigues i Calafat (1998), p. 59).

Els referents catalans han de passar, com els mots, per l'estació d'enllaç. Són punts de vista. El lingüista Joan Solà trametia des d'*infomigjorn@yahoo.es*, el 7 de setembre del 2006, l'article publicat al diari *Avui* sobre el programa *Cantamania* (TV3, estiu 2006), en què denuncia com el programa arraconava la cançó en català: «el 80 per cent de les cançons han sigut en castellà: el català hi ha sigut patèticament residual i en algun moment gairebé hi feia el ridícul i tot».

Els dos presentadors ho han fet lingüísticament prou bé, malgrat alguna concessió als costums o a la relaxació actuals (*felicitats* 'per molts anys', *Com això li cantin a gaires dones...* 'Si això ho arriben a cantar a gaires dones...'; *¡com no!* 'evidentment, prou, és clar, no ho cal dir', *per lo tant*). Per tant, aparentment ha sigut un èxit esclatant.

[...] però, de fet, el 80 per cent de les cançons han sigut en castellà: el català hi ha sigut patèticament residual i en algun moment gairebé hi feia el ridícul i tot. Aparentment no hi ha res a dir: l'espectacle ha reflectit «la pura realitat». Ara bé, no hi ha res a dir només aparentment. ¿És bo o no, de conèixer la realitat? De conèixer-la, sí; de no intervenir-hi i d'exhibir-la si ens és nociva, no; i de potenciar-la, de cap manera en aquest cas. [...] Ras i curt: el govern de Catalunya i TV3 no tenen precisament la finalitat d'abdicar davant la nostra realitat

lingüística, cada cop més degradada i marginal, perquè aleshores el govern i TV3 han perdut tot el sentit que la comunitat els atribueix. [...] als ciutadans que lluitem per aquesta llengua el govern ens hauria de dir, amb fets, si vol o no vol que perduri.

<<http://www.avui.cat>>

El text que reproduïm a sota parla de «les llengües de Dani Macaco». El músic només fa mescla de codis quan parla en català, mai quan ho fa en castellà, del qual procura no transgredir la norma:

El dissabte 29 de juliol de 2006, el programa *Sona zero* de Catalunya Ràdio va tenir com a convidat el músic Dani Macaco. Al llarg de l'entrevista Dani Macaco es va mostrar com un alternant perfecte des del punt de vista lingüístic: el pas del català a l'espanyol es produïa d'una manera no conscient i no semblava que el canvi de codi s'hagués d'interpretar en termes retòrics o de voluntat expressiva.

En un moment determinat de l'entrevista el conductor del programa, Lluís Gendrau, comenta a Dani Macaco que al seu repertori hi ha cançons en espanyol, en portuguès i en altres llengües, però que no n'hi ha cap en català, i li pregunta si té la intenció de fer-ne alguna en aquesta llengua. Dani Macaco explica que a la majoria de les seves cançons hi ha alguna paraula o expressió en català, d'acord amb la seva manera habitual de parlar. La raó d'aquesta alternança lingüística, diu el músic, és que a casa parlava català amb el pare i espanyol amb la mare.

No en tenim cap prova, però estem convençuts que Dani Macaco practica l'alternança lingüística únicament quan el seu interlocutor parla en català. Algú es pot imaginar el músic en qüestió alternant el català i l'espanyol en un programa d'una emissora de ràdio espanyola als Països Catalans?

<<http://www.contrastant.net/llengua/macaco.htm>> (9 octubre 2006)

El programa *Cantamania*, el músic Macaco i el mediàtic Buenafuente s'adrecen a un públic jove. Amb aquests models referencials, els joves reben la idea del català com una subllengua moderna del castellà. Hem assistit a campanyes de normalització adreçades als joves, tot recomanant-los de fer ús del català («Treu la llengua»). És massa poc una campanya per lluitar contra una ideologia mediàtica establerta i difosa per canals de segona oralitat i per personatges altament mediàtics.

L'estiu del 2004, per TV3, s'emeteren els monòlegs de Buenafuente. En qüestió de deu minuts de programa, el telespectador hi pogué sentir estructures barrejades com aquestes: *dóna de menjar / dar de comer per donar menjar, veuen/ven per hi veuen...* El senyor Buenafuente va ben amb compte a mesclar els idiomes català i castellà quan parla per Antena 3 o per La Sexta.

<<http://www.jovesllengua.cat>> (2007)

Tanmateix, el senyor Buenafuente té prou clar quins són els seus referents simbòlics, i per això parla i escriu un castellà de televisió espanyola i d'*Academia* (<<http://www.andreubuenafuente.com>> i <<http://www.buenafuente.tv/>>). Si culturalment el sentiment de pertinença és envers una comunitat lingüística, hom no en descarta cap dels seus elements ni símbols (poetes, bandera, etc.); no en descarta la llengua: exerceix la lleialtat lingüística.

Acció des de les Illes per veure-hi el futbol en català
(correu electrònic del 7 de setembre del 2007)

Què passa, nen? Que no es pot veure futbol en català a les Illes?

Ei, Andreu, de bon rotllo: a les Illes ja fa vint anys que veim el futbol en català. I consideram que no és el moment que venguí un català i ens ho prengui. No ho sé... Ho dic perquè arran del fet que La Sexta (en què participau amb accions els d'El Terrat) té l'exclusiva de les emissions de la Lliga de futbol, la gent de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera estam obligats a veure el futbol en castellà. Fa vint anys que sortírem al carrer pel dret de veure futbol en català. I ho aconseguírem. Tu pots evitar que ho hàgim de tornar a fer.

[El president de La Sexta era Emilio Aragón, personatge famós a les televisions espanyoles: mai no ha hibridat el castellà.]

(Informació difosa per correu electrònic el setembre del 2007. Grup d'intel·lectuals de Mallorca.)

Només quan es tracta del català es fa ús del mot *llibertat* per poder lliurement transgredir-ne la norma, per desfer-lo, per deixar-lo fet un pelleringo. Quan es tracta del castellà, cal respectar-ne l'ús, el bon ús i la norma establerta. Amb les idees de llibertat per al català i del català fàcil hem deixat de sentir pels mitjans de comunicació paraules com *cap de fava*, *bosses molles*, *bosses tristes*, *tros de banc*, *beneit*, *beneitarro*, *pur*, *colló*, *collonera*, *mitjamerda*, *moneiot*, *collonera bamba*, *cotorra bamba*, *cap de suro* o *bossot* (correu tramès per Jaume Sastre). Tota aquesta riquesa lèxica resta reduïda a un mot opac per al pensament català com és el mot *gilipollas*. Aquest sí que el sentim pels canals de segona oralitat. I per aquests canals resulta que els catalans ja no podem *boixar*, *cardar*, *fotre un clau*, *fotre un terringo*, etc.; ara només —com els espanyols— podem *follar*!

Encara que no es tracti d'un diccionari general, sinó especialitzat, és interessant veure que, dins de la temàtica sexual, hi ha 10 termes (la gran majoria) ja recollits al *Diccionari eròtic i sexual*, de J. J. Vinyoles, 1989:

baixos, *córrer-se*, *fotre un clau*, *manxar*, *mullar*, *nap*, *pirulí*, *pistó*, *polvo*, *txona* (variant de *xona*)

<<http://esadir.cat/lexic/vocabularijuvenil>>

Pel procés de socialització primària (la socialització secundària no tenia el pes que té ara), hom aprenia un català col·loquial no gaire interferit. La llengua del carrer i les rondalles oferien un bagatge lingüísticoexpressiu valuósíssim. Molts de nosaltres sabem català no només pel fet d'haver-lo estudiat acadèmicament, sinó perquè és la llengua en què hem començat a dir les primeres frases. És la nostra llengua col·loquial, que Vallcorba anomena «català corrent». Aquest català corrent ha marcat sempre distància amb el continuïum castellà: fent ús dels pronoms, de les frases fetes, dels mots compartits a tota la comunitat de parla... El mot *ruixar* no hi és als llibres d'estil. Un mot extremadament útil i eficaç per als anuncis: hom pot arruixar les plantes i tenir-les sanes com un gra d'all, hom pot usar el perfum per arruixar una miconia el clatell amb l'essència.

ruixar

1 v. tr. [LC] Llançar un líquid de manera que caigui dividit en gotes, una quantitat de grans, etc., de manera que caiguin disseminats (sobre algú o alguna cosa). *Em van ruixar la cara amb aigua de Colònia* (DIEC2).

Al poble on visc, Esporles, cada matí les meves veïnes i jo mateixa arruixam el carrer: agafam el poal i fora pols! Joan Francesc Mira, a *El Temps* (29 juliol 1994), usava aquest mot en un dels seus articles: «que tinga cura de la piscina i del jardí, que arruixi i que talle la gespa».

Una bona política lingüística ha de possibilitar que la variació dialectal, com a eina de vehiculació de sinònims i com a eina de completenessa formal, sigui transmesa a través dels canals de subllenguatges d'especialitat. Ara com ara resulta que *escombrar* en sentit figurat (*barrer*) sí que pot ser llenguatge compartit d'ús comú i *escaquejar-se*, també. Per a *El Periódico* és també «llenguatge col·loquial» —i amb boleta— l'expressió *creuament de cables / se le han cruzado los cables* («bloqueig de la ment especialment si s'actua sense lògica aparent»). El que volen venir a dir els d'*El Periódico* és —perquè ens entenguem tots— el que col·loquialment en diem *no tocar-hi* (amb el clíctic incorporat).

Els mots arcaïtzants solen coincidir amb mots de «llenguatge col·loquial» a bona part de la comunitat lingüística catalana. Si des dels nostres mecanismes de difusió són substituïts per mots externs, fins ara, a la llengua, evidentment, amb el temps, ho seran, de bon de veres arcaïtzants.

Al portal de l'*ésAdir*, l'entrada *anit* hi és marcada amb el símbol d'«ús inadequat», això és, «arcaïtzant o excessivament literari, desaconsellable a la majoria de les nostres emissions» (consulta: primavera 2007). I hi proposen formes «més usuals en llengua oral: *ahir a la nit*, *ahir al vespre* o *aquesta nit*, segons el context». Aquesta tria és fonamentalment autonòmica. Un català de Mallorca, per exemple, com a usual en llengua oral, i pel que fa al darrer exemple, hi té *avui vespre* i no tant *aquesta nit / esta noche*, la qual pot semblar-li «estranya» i/o «artificiosa». I si el nivell d'estranyesa no és tant, a hores d'ara, és perquè aquesta forma s'ha socialitzat a través de l'ens audiovisual, també. Pel que fa al terme *anit*, forma part del sistema de la llengua col·loquial de bona part del territori català.

Entre les frases *Anit sortiré de gresca* i *Aquesta nit / esta noche sortiré de marxa / marcha* hi ha una distància de contínuum lingüístic. La primera fa ús de la varietat i de la variació de la llengua per fer segona oralitat en un estàndard transversal. La segona s'apropa a un sistema lingüístic fins fa quatre dies ben aliè (cf. Calafat, 2007, p. 57).

I el *vespre*? Cada cop més, es troba en un espai més reduït o nul: «Les *Orientacions lingüístiques* de Catalunya Ràdio (1998) deixen de banda la salutació *bon vespre*, que queda integrada per *bona tarda* i *bona nit*» (Casals, 2003, p. 116).

Salutacions

1. Fins a dos quarts de tres de la tarda, la fórmula de salutació al començament del programa serà «*bon dia*».
2. Fins que es faci fosc, «*bona tarda*».
3. I quan s'hagi fet fosc, «*bona nit*».

<<http://esadir.cat/convencionsllenguatge/reftemp/saluta/view?searchterm=bon%20dia>>

La distinció útil i eficaç en llengua oral entre el que suposa un *bon vespre* i un *bona nit* ja no és transmesa eficaçment pels canals de difusió de segona oralitat: aquella que, tot i partint d'un text més o menys preparat, és concebuda per ser dita des de l'aparent espontaneïtat i el canal de transmissió de la qual és l'audiovisual.

El que difonen els mitjans és el que garanteix i estableix una normalitat. I si no, pensem en la llei Toubon (Llei 94-665, de 4 d'agost), que establia sancions de fins a sis mesos de presó i 50.000 francs de multa per a tots aquells que tot sent responsables de difondre el bon ús de la llengua francesa (sistema educatiu, televisió, ràdio, publicacions, publicitat, etiquetatge de productes, celebració de reunions internacionals, etc.), no ho fessin. Aquesta llei es caracteritza «pel proteccionisme radical del francès enfront de la penetració d'anglicismes» i atorga a la comunicació pública «el rang de subjecte inequívoc de la *potestas* lingüística». (Pitarch, 1996, p. 53-54). Justa la fusta! Sembla que nosaltres, de moment, no fem aquest camí, normal en altres llengües: «O les accions dutes a terme en el si de l'alemany, que separaren aquest idioma de la resta de llengües europees, pel que fa al tractament dels cultismes» (Bibiloni, 1997, p. 55).

La trajectòria que marquen alguns mitjans de comunicació s'emmarca dins tot un altre context. IB3 Televisió emetia un espot publicitari amb l'eslògan «IB3 va amb tu». Fantàstic! Ho enteníem pel context. La imatge ens mostrava un senyor que portava una maleta, la qual ja feia per manera de significar aquell ens. Ho traduïm al castellà: *IB3 va contigo*. I hi trobam un joc de significats: si en castellà diem que *Este pantalón te va*, vol dir que 'fa per a tu'; si en castellà diem *Pedro va contigo*, i el context es refereix al fet que se'n va amb tu de viatge a no sé on, vol dir que 'en Pere ve amb tu'. En les ocasions que l'espanyol ha emprat *ir*, els catalans hem emprat *fer* i *venir*. I vinga, usar els recursos òmnibus o mots foscs.

Dressler (1987, p. 87-96) parla de les conseqüències en l'estructura de la llengua d'aquest bilingüisme. Són les conseqüències del bilingüisme unilateral i actiu, les conseqüències en sentit estricte, i el català no n'és l'excepció: «Un altre símptoma de decadència terminal és la manca de reaccions puristes contra la interferència massiva». I una de les conseqüències en són «els parlants imperfectes», els quals «no s'adonen d'aquestes corrupcions, i els parlants nadius de més edat sembla que han deixat de corregir-les».

En kiwai —una llengua indo-pacífica de Papua Nova Guinea—, per exemple, hi ha quatre nombres gramaticals diferents: singular, dual, trial i plural [...]. Amb els contactes amb l'anglès i la seva cultura, on aquestes oposicions no són rellevants, s'estan deixant d'emprar aquestes oposicions, o bé es fan opcionals, o bé s'empren malament. Si pensem que cadascuna d'aquestes formes regeix una concordança determinada, no es fa difícil imaginar en quin estat pot quedar el kiwai (Junyent, 1995, p. 57).

Patufet és obsolet; *tebeo* començava a ser antiquat, vam decidir de dir-ne *còmic* (quan *còmic*, per a tots els catalans, volia dir una altra cosa); i al cap del carrer ara resulta que, d'un determinat tipus, gairebé tota la canalla en diu *manga*, que és un mot raríssim, sense cap tradició, lletgíssim, i que a més no vol dir res. Qui distingeix avui entre *estripar* i *esqueixar*, si gairebé tothom *trenca*? Que és que ens pensem que els nois i noies diuen *aixella* o *sotabraç*? Rotundament no, encara que ens costi de creure-ho: pràcticament tots diuen *sobaco* [...]. I entre això, i les *chuches* (del castellà *chucherías*: les lllaminadures, els caramels) i la gent *agobiada* perquè ha d'anar a *currar*, i el locutor pesat que insisteix a dir a l'*audiència* (que és el públic) que aquell *crack* del futbol (si no diu del *fútbol*) s'ha endut la pilota a *tranques i barranques*; doncs, entre allò, això i els *tots els dies* (en comptes de *cada dia*), i els *s'aixeca*, que no *es lleva* ni *s'alça* mai, i els *no feu això, més bé feu allò*, i els *dintre de set dies* i mai *d'avui en vuit*, i el *bareto* i els *no s'esforçava res*, els *hi ha dos*, els *s'ho vaig dir en ell*, els *es va caure*, els *si t'ho diguessi*, els *no vaig anar*, els *no m'agrada molt* (en lloc de *gaire*), i els *porta tres anys fent el mateix*, etc.; doncs, entre això, i entre tots, s'ha aconseguit, involuntàriament, que la llengua catalana vagi cap al 2000 molt més malalta que no va passar del xix al xx. En fi, ara com ara (o *avui per avui?*), hi som a temps? I a temps de què i de fer què? (Badia *et al.*, 1997, p. 11-12).

El maig del 2000, la Universitat de les Illes Balears acollí el II Congrés d'Estudiants de Filologia Catalana. Entre els organitzadors hi havia un bon nombre d'alumnes de l'assignatura de lingüística aplicada (assignatura de darrer curs dels estudis). Entre altres, s'hi va fer una taula rodona sobre «Llengua i normativa»: Lluís Marquet, Albert Pla i Jordi Badia n'eren els ponents. El públic assistent, estudiants de segon cicle de filologia catalana de les diferents universitats del territori català, respongué amb contundència en sentir les argumentacions del corrector Albert Pla. La taula rodona acabà amb una discussió argumentada entre el públic i el corrector esmentat. L'acte s'allargà més de tres hores.

Albert Pla es queixava del fet que els periodistes pensaven en castellà i, a més, eren, en bona part, analfabets en català, la qual cosa justificava, segons el seu parer, l'ús d'expressions com *tenir veu de pito*. De fet, expressava l'any 2000 el mateix que havia dit i escrit el 1989. En valorar aquest corrector els coneixements lingüístics dels corregits (periodistes del diari *Avui*), els dividia en quatre grans grups: «*Els que ho fan molt bé*: són sis o set; *els que fan faltes però redacten bastant bé*: són una dotzena; *els que fan faltes i redacten malament*: són uns deu o dotze; *els que no saben redactar*: són tres o quatre» (1989, p. 222-223).

La justificació de la pretesa ignorància no suposava culturalitzar els professionals, sinó justificar l'existència d'una barreja idiomàtica. Anà més enllà: al·legà que calia fer una revisió de la normativa sobre la combinació de pronoms, partint del fet que els estudiants de batxillerat, majoritàriament, construïen coses com **s'ho diré*, etc. Era precís que la llengua reflectís aquesta nova realitat. Era imprescindible fer el català «més fàcil».

Evidentment, tothora va fer esment de l'adjectiu *fàcil* i no de *senzill* o *planer*. Parlar el català planerament vol dir parlar amb la naturalitat que dona saber un idioma en el registre col·loquial. Encara ara, a Menorca, *parlar pla* vol dir parlar en català. Per què no usà l'adjectiu *senzill* o *pla*? És clar, per a un catalanoparlant ja ho és de senzill, el català.

Què vol dir fer-lo més fàcil? Entre els que ho defensen, vol dir fer-lo dialectalment proper a l'estàndard espanyol. No vol dir atracar-lo als finesos, o als parlants de xinès, o als parlants d'alemany o als parlants d'àrab. No vol dir dotar el català d'eines d'ús i d'aprenentatge pedagògicament adequades als parlants de llengües estrangeres. No vol dir dotar el català d'àmbits d'ús per tal de fer-lo proper als nouvinguts. No vol dir recomanar-los de sentir moltes hores de televisió en català (anuncis inclosos), anar al cinema per avesar-los als diferents registres de la llengua, anar a la botiga i fer diàlegs senzills amb el botiguer, etc. Ben mirat, algunes d'aquestes eines recomanables i imprescindibles per aprendre una llengua no són possibles en el cas català, per molta corda que li vulguem donar i per molt d'eslògan institucional que ens ho recordi: «Dóna corda al català» (<<http://www6.gencat.net/llengcat/corda/>>).

Fer fàcil el català vol dir majoritàriament no complicar l'existència als castellano-parlants. Ho deia Pla (1989, p. 216-219): «No només corregim el que és normativament incorrecte sinó també el que no s'adequa al registre estàndard que un mitjà informatiu d'abast nacional requereix. Per tant, també és la nostra funció substituir dialectalismes, arcaïsmes, etc., per formes equivalents de registre estàndard».

Però, què entén Pla per «nacional»? Quin abast ha de tenir aquest estàndard? I, com a varietat transversal que és, quins registres de la llengua ha d'ocupar? Ho explicita així:

S'ha d'aconseguir un llenguatge informatiu, és a dir, que sigui transparent, que no connoti res. Això només és possible a través d'un estàndard, que en el cas del nostre diari es basa en un dialecte central sense barbarismes ni vulgarismes passat per la normativa (amb tot el que això comporta d'allunyament de qual-sevol parla). Així, per exemple, es tendeix a evitar *enguanys* (forma dialectal que no és viva a Barcelona i la seva rodalia) i no s'admet *dugues*, que tot i ser molt viu a Barcelona és considerat un vulgarisme de l'estil de *tindre*, *poguer*, *volguer*, *vinguent*, etc. [...] la boirosa existència de subestàndards ens impedeix referir a un marc normatiu els textos que no estan escrits en l'estàndard del nostre diari. En aquests casos anem força venuts perquè ni tenim competència lingüística en aquella variant ni podem aplicar cap normativa clara (Pla, 1989).

Aquest reduccionisme deixa el català tan pobre que cal recórrer forçat als recursos d'una altra llengua, en aquest cas el castellà. El castellà és, per a Pla, la llengua neutra, és a dir, la veritable *llengua comuna*:

Les paraules que es proposen, per raons socio-culturals, no són neutres sinó que connoten un registre que està força allunyat de la parla col·loquial en què els normativistes les voldrien inserir. Això fa que el parlant se senti profundament incòmode quan les usa i, tret del cas que estigui molt motivat per una forta consciència ideològica, acabi abandonant-les a favor dels corresponents castellanismes, que són els termes neutres que s'adapten sense grinyolar gens al registre col·loquial i que, no cal dir-ho, no fan cap mal a les orelles ni en cap moment se senten com a paraules estranyes a la llengua (1989, p. 238).

Aquestes argumentacions d'Albert Pla i les que exposa la Plataforma Cívica en Defensa de sas Llengos Baléas o les fetes per la Real Acadèmia de Cultura Valenciana tenen en comú el fet de considerar que el català no sobrepassa els límits territorials marcats per cadascuna de les comunitats autònomes de parla, tot i que catalana, també espanyola.

«Això també passa», continua Pla, «amb les paraules d'argot juvenil. Qualsevol equivalent català que es doni connota un registre diferent del de l'argot. L'única solució és la traducció literal: *comida de coco*, 'menjada de coco'; *rollo*, 'rollo' (¿rotllo?), etc. Algú pot dir que *veure visions*, per exemple, és equivalent a *alucinar por un tubo*, però, si bé semànticament poden ser equivalents en alguns contextos, mai no podran tenir una equivalència en l'ús perquè pertanyen a registres diferents. En un cas així, l'únic equivalent possible és l'adaptació fonètica [...]. Els registres socials no es poden inventar, han d'existir, i és evident que l'ús del català (tret de casos excepcionals) no traspasa els límits d'un determinat món cultural i social i, fora d'aquest, ha d'adaptar-se i traduir paraules d'altres llengües. Quan això no es fa, es pot acabar propugnant —com fa el *whisky*— la paraula *saltamarges* com a equivalent de *ligón*». El *whisky* és com anomena Pla el *Diccionari català-castellà* de l'Enciclopèdia.

Ara ja m'explicareu com hem viscut els catalans tants anys i segles sense tenir registres, ni tan sols el col·loquial, que era l'únic que ens permetien fins no fa gaire. Aquest registre ens ha fet, a molts, catalans. Tot just albirant-ne una mica la riquesa.

I sobre aquest tema, una darrera observació. Al meu poble no hem hagut de menester mai la paraula *ligón*. De tota la vida aquest concepte s'ha verbalitzat en l'expressió *anar de tres qui n'agafa quatre*. Ja ho sé, què em contestaran: això és subdialectal o redesubdialectal. D'acord, però català. I n'hi hauria prou amb el fet que algú mediàtic ho començàs a difondre pels mitjans de comunicació. Si fins fa dos dies ningú no sabia que era un *forfet*! I a base de dir-ho i tornar-ho a dir, ja en tenim la idea. Ho saben fins i tot les nostres àvies.

I per aquestes cinc-centes, el *jo passo* de l'argot juvenil també és neutre, perquè, segons alguns, no fa cap mal d'orella: *jo passo* / *yo paso*. I el *me n'afluix* de fer-ho, o d'escoltar-ho o de dir-ho, com a mínim deu embafar per la complicació del terme: fins i tot porta un clític!

L'estandardització d'una llengua es fa tot ajustant-se a un territori concret. L'adhesió psicològica d'un grup a un territori (extensió, límits geogràfics) determinarà l'acceptació de la «norma» o no. L'adhesió psicològica d'aquest tipus de propostes defensades per alguns pertany a un estàndard que no és el català. Les argumentacions de dialectal i arcaïtzant per a tot allò que a alguns els sona estrany equival a adduir que parlar català fa de poble, que si volem fer fi —i/o fàcil— el català cal ajustar-lo als corresponents termes en castellà. I no pel capdamunt de l'idioma, sinó pel capdavant, pel registre col·loquial, el que havíem tingut de tota la vida. Aquell que quaranta anys de dictadura i de prohibicions de parlar formalment el català no havien pogut trastocar.

Ramon Aramon i Serra ho explicava així: «El català *light* és el català dels senyors que no en sabien i que es van trobar sense formació, havent de fer de professionals de la llengua. Ells no en tenien la culpa, és una conseqüència de la història de la persecució. La gent no n'és culpable més que quan considera que allò que és una falta d'informació seva és un dret seu i una afirmació seva» (*El Temps*, núm. 841).

Els que parlam català no sols perquè l'hem estudiat als llibres i els que parlam català col·loquial, sense haver-lo passat necessàriament per l'escola, tenim un camp nocional o referencial d'identificació amb el medi. El dia de santa Magdalena del 2000, en un bar del poble, en una taulada d'homes (llenguatge col·loquial), un d'ells —del Madrid— feia broma amb el jugador Figo. Al·legava que a partir d'ara podríem dir *Figo* i no hauríem d'escoltar com a la televisió catalana en deien /Figu/. Recordem que el jugador s'havia traslladat d'equip. Un altre d'aquells homes, que escoltava la conversa pacientment, digué: *Ho sents, tu? Mentre en Figo no faci figa ja us anirà bé, als del Madrid*. I aquí acabà el tema. L'ús de la capacitat expressiva del llenguatge col·loquial posà fi als arguments secessionistes.

Quants cops sentim en els mitjans de comunicació que un equip ha fet figa? Comptadíssimes vegades. És el que deia Polanco fa més de vint anys (1984, p. 144): «D'allò de què no tinc cap dubte és que continuar en aquest punt amb la línia seguida fins en aquests moments (dinàmiques separades a cada dialecte, ofegament del català occidental per l'oriental, amb el consegüent aïllament de la realitat lingüística i la problemàtica normativa del País Valencià) només contribuirà a afeblir la cohesió de l'idioma i a afegir inconvenients a la difícil estandardització i normalització de la llengua, especialment en algunes parts del nostre domini lingüístic comú».

En el discurs que argumenta la necessitat que tenim els catalans de mots que vinguin del castellà, hi ha sortit l'adjectiu *fàcil*. Han projectat des dels mecanismes de poder la «gran dificultat del català». Quasi hem arribat a creure i pensar que el català fugia dels paràmetres de les llengües romàniques i que era una llengua

críptica, i que té pronom febles!, dos dels quals sembla que fan més nosa que una busca dins un ull. Ens fartam de veure cartells, anuncis i tanques publicitàries que ens proposen com *collaborar* i no com *collaborar-hi*. De com un *és suficient* es carrega massa sovint el conjunt *haver-n'hi prou*: «El reemplaçament d'una paraula per una altra de sinònima no sempre és intranscendent; de vegades, com en el cas present, significa l'alteració d'unes determinades característiques importants dins la fraseologia de la llengua» (Vallcorba, 2000, p. 13-21).

Te la portem a casa acabada de fer. *La Revista dels Súpers*. 2 superpòsters gratis. I, a més, per *subscriure't* [cursiva meva], et regalem el cd-rom *Noemí i el pilot* (*La Revista dels Súpers*, núm. 30).

Què vol dir això de fàcil, *una llengua fàcil*? Tot navegant per pàgines institucionals de llengües amb poder polític i amb menys parlants que el català, hi trobam el bessó de la qüestió (*This is Finland*, Ministeri d'Afers Exteriors, Departament de Comunicació i Cultura, 1995-2009 <<http://finland.fi>>). El Govern finès explica en aquests termes la tridimensionalitat d'una llengua i hi expressa la lleialtat lingüística. «Qui té por del finès?» Comença així la pàgina web i segueix amb aquest fragment:

El finès té una reputació coneguda de ser una llengua difícil. És veritat que és una llengua difícil? [...]. Tots aprenem una llengua materna de manera automàtica quan som infants. Els infants finesos aprenen el finès, així com també ho fan els infants d'altres països. En aquest sentit el finès no és més difícil que cap altra llengua. Però, evidentment, quan la gent parla d'una llengua difícil el que volen dir és que aquesta llengua és difícil d'aprendre per als estrangers adults.

Continua la pàgina assenyalant que el finès après per estrangers no té trets difícils, sinó que són simplement diferents, posem per cas, de l'anglès. Precisament, una llengua es distancia d'una altra pel fet que té trets diferents, talment com precisa aquesta pàgina del Departament de Comunicació i Cultura del Govern finès.

I què passarà amb el català si n'esborram la diferència? A la fi hauran aconseguit el que predicaven els llibres franquistes: n'hauran fet un dialecte del castellà. Fragment del llibre declarat de text a les escoles per ordre del Ministerio de Educación Nacional el 1939:

¿Se habla en España otras lenguas más que la castellana? Puede decirse que en España se habla sólo la lengua castellana, pues aparte de ésta tan sólo se habla vascuence que, como la lengua única, solo se emplea en algunos caseríos vascos y quedó reducido a funciones de dialecto por su pobreza lingüística y filológica. ¿Cuáles son los dialectos principales que se hablan en España? Los

dialectos principales que se hablan en España son cuatro: el catalán, el valenciano, el mallorquín y el gallego (citad a Solé i Villarroya, 1993, p. 56).

L'anomenada dificultat que els nostres veïns espanyols demostren amb el català no és lingüística. És d'acceptar-ne la diferència. N'hi ha prou amb donar un cop d'ull a l'estretor legal en què ens movem. Si això acabàs aquí, ja aniria una mica bé. La qüestió és que, a poc a poc —i amb l'argument de «fer modern»—, la pretesa dificultat del català ha estat assumida per certs sectors simbòlics catalans. En un anunci emès per TV3 (gener 2008), dues allotes joves han de fer net un pis, bastant brutinyós. De cop, hi troben la solució, amb un producte que diuen que es diu /estreia/. La que ha fet la descoberta és lloada per l'altra amiga, que li diu /ets la meba estreia/. Bé, deu fer modern i deu ser natural!

Què n'han tret, de socialitzar el català fàcil? Un català cada cop més acostat a l'espanyol. El Pla d'Acció Lingüística de la Generalitat de Catalunya (2004) estableix tretze mesures per fer *més fàcil viure en català*: «Punt 5. Àrees d'actuació. Ús interpersonal del català. Immigració [...]. Àmbits lingüístics català, espanyol i europeu».

Record encara un matí del mes de juny del 2006. Un programa de ràdio de la Corporació Catalana cercava desesperadament si el mot *somiatruites* volia dir un *sueñatortillas* o un *sueñatruchas*. Sense entendre que, devers els anys setanta, La Trinca ja ho havia respost en aquella cançó i amb aquestes paraules: «hi ha mots del català que no es poden traduir al castellà».

La noció/concepte que el castellà és a casa nostra per una gràcia divina de riquesa multicultural va de bracet amb la incapacitat volguda de fer ús de la variació lingüística a l'hora de difondre un català complet per a tots els registres de la llengua. En un món on la comunicació entre les persones es fa a través de canals difusors de segona oralitat, en situacions on hom simula que hi ha oralitat espontània (però, tanmateix, és preparada), l'ús d'expressions del registre col·loquial, l'ús de la familiaritat, ha d'entrar dins del gènere i el format audiovisuals. Per tant, tenim una nova llengua (registre transversal), una llengua que és oral preparada i disposada per simular una cultura oral secundària. Els nostres mecanismes d'oralitat secundària, fonamentalment en l'alta oralitat, de moment, només saben transmetre una varietat dependent del castellà.

Abans, la socialització primària, el veïnatge, ens deia quina norma, quin ús haviem de fer de la llengua; ara, la televisió, les sèries o els anuncis són els que ens diuen com i què hem de preferir o com i què hem de parlar. Per tant, és molt important el paper normatiu i correctiu d'un mitjà de comunicació.

La socialització primària (el veïnatge, la veïna) em deia com havia de ruixar les tomaqueres; ara són els anuncis de televisió els que m'ho diuen. Els anuncis ens diuen quin producte cosmètic hem d'utilitzar o quin producte és millor per a la planta o per fer net (*netejar/limpiar*) el menjador de casa. Si pensam en alguns

anuncis emesos per TV3 («Cillit Bang: la suciedad se va en un bang»), aquí ja no hi ha català. Quin català senzill oferim als nouvinguts no castellanoparlants? On és el nostre concepte de *diversitat lingüística*? Vol dir passar per la llengua d'Estat? Quin model oferim als parlants de les dues-centes cinquanta llengües que hi ha ara al Principat de Catalunya? Què li hem de dir a un parlant de zapoteca, o a un parlant de rapanui, o de gal·lès o de makaa? Sembla que els donam el missatge que ho podem deixar córrer tots plegats i que ja ens entendrem en castellà.

El 17 de gener del 2006, el programa *El matí de Catalunya Ràdio* feia una enquesta al passeig de Gràcia per mesurar l'ús del català entre els clients de cafeteries i bars. La periodista ho relata així: «Hi vaig conèixer un client marroquí que se sentia molt còmode en castellà perquè els cambrers li parlen en castellà. Reconeix que a Barcelona no necessita el català; en canvi, als pobles, sí». I hi sentim les declaracions del marroquí: «Intentamos hablar en castellano para entendernos mejor. Lo he estudiado», es referia al català, «pero aquí no lo practico mucho. No tengo demasiado contacto con los catalanes. Llego de mi trabajo y hablo con los extranjeros..., hablamos en castellano».

La diversitat lingüística és la capacitat d'educar —educar-nos— en una visió ecològica de les llengües, tot defugint mesures restrictives i coactives, tot defugint càrregues denotatives pejoratives, com són ara les dicotomies: llengua estatal *versus* llengua regional, llengua majoritària *versus* minoritària. El Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades en dóna la visió ecolingüística: «En les nostres anades i vingudes per tots els racons del país buscant parlants de noves llengües, hem anat coneixent també un gran nombre d'experiències que intenten alhora incorporar aquestes llengües en el nostre patrimoni i compartir el català amb tots els qui no el tenen com a primera llengua» (<<http://www.gela.cat/>>).

Marcar límits lingüístics (regionals o de comunitat autònoma) dins el nostre àmbit no ens permet cobrir formalment les necessitats d'una llengua apta per als mitjans de comunicació, la qual ha de cobrir —passant per l'estàndard— molts d'usos i registres. Fer que la llengua comuna d'aquests límits sigui el castellà no té cap marca de normalitat lingüística catalana etnocentrada. Tot plegat té només el nom de subllengua i de dependència. I a cada bugada hi perdem llençols: el «valencià» es converteix en una realitat diferenciada del català i, mentre parlem de normalització lingüística i de planificació lingüística, la realitat imposada per llei —i socialitzada segons el context autonòmic— ultrapassa tota aquesta altra:

El fet que el *valencià* haja quedat despenjat de la tímida declaració formal del Parlament d'Estrasburg segons la qual es reconeixen determinats usos oficials al català als territoris de Catalunya i les Illes Balears pot ser un mal presagi. La contraposició entre valencià i català a nivell europeu no és només una qüestió de noms sinó una distinció jurídica que ja ha començat a impedir determinades mesures de política lingüística al País Valencià. El fet que el nostre

Estatut d'Autonomia i la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià elevaren a categoria de llei l'ambigüitat legislativa amb l'oficialització del nom de valencià n'és la causa darrera. Algun dia haurem de valorar les conseqüències traumàtiques del suposat possibilisme de la nostra classe política durant la transició (Mollà, 1997, p. 128).

La qüestió no és només com ho veiem nosaltres, els de dins de la comunitat lingüística, sinó també com ens veuen els altres.

4. El disseny d'un imaginari col·lectiu: de reduccions i de complexos

Molts estudiants Erasmus arriben a les nostres universitats sense gairebé informació i —amb comptades excepcions— un nul coneixement de la llengua i la cultura catalanes. En una classe amb estudiants Erasmus pot passar de tot. Les reaccions davant aquella llengua de la qual no tenien ni idea —i que no esperaven trobar a la universitat— depenen dels cervells/ments col·lectius d'aquells nouvinguts i també, evidentment, de la capacitat de reacció —resposta individual— de l'estudiant, del seu tarannà davant la diversitat lingüística.

Actualment, assistim a diverses respostes. El mestre universitari es pot trobar en una situació lingüística semblant a la de l'àmbit d'ús del bar, del cafè... L'estudiant, com el cambrer o com qualsevol altre professional, pot decidir no voler sentir olor de fonètica catalana o bé acceptar la nova situació. El desenllaç final depèn de la resistència lingüística del professor. En cas que el professor decideixi no canviar de llengua i seguir fent les classes en català —i normalment oferir-se a donar suport temporal a aquell alumne mentre fa el procés d'immersió—, l'alumne o els alumnes solen tenir una resposta de resignació.

Hi ha professors —com a l'àmbit del cafè— que decideixen fer-ho «fàcil» i passen al castellà. N'hi ha d'altres que no cal que hi passin perquè ja fan les classes en aquest idioma.

En tot cas, els Erasmus són davant una realitat lingüística alguns cops ni esperada. L'adaptació d'aquests estudiants i la durada de la immersió depenen del context social en el qual desenvolupin les seves activitats extrauniversitàries. En pisos d'estudiants que decideixen ser lleials al català, aquests nouvinguts solen fer una immersió completa en la llengua i la cultura catalanes.

Com a professora universitària, he tingut l'experiència dels estudiants estrangers i dels Erasmus. En contaré una de positiva i una on les idees preestablertes

sobre la classificació de llengües, segons el prestigi i el reconeixement legal, guanyaren la realitat contextual.

El curs 2006-2007, a classe de lingüística (estudis de mestre), hi tenia una alumna magribina: fou en aquesta assignatura —era el seu tercer any— que decidí fer el canvi de llengua. Va fer la seva primera exposició oral en català: acurada. I comprengué la importància de la diversitat lingüística, entesa com la necessitat de preservar llengües. A l'adaptació lingüística la seguí un afany per conèixer història i cultura catalanes.

Al mateix curs, hi tenia dues estudiants italianes. Vingueren a informar-me que volien les classes en castellà, perquè eren italianes. Els vaig fer saber que cap problema, que assistissin igualment a classe i que després els faria un resum del contingut. I que els treballs de l'assignatura podien fer-los en la seva llengua. De les tres lectures a llegir, dues serien per a elles en italià. L'única cosa que havien de fer era assistir a classe i anar escoltant el català, que, de ben segur, en poc temps l'entendrien. La resposta fou que elles ho volien tot en castellà, que havien vingut a aprendre'l. Evidentment, vaig mantenir el meu criteri d'ús lingüístic.

Conta Jordi de Bofarull a l'estudi «Els reptes sociolingüístics de la universitat catalana» («El català a la universitat. Anàlisi i propostes per a la normalització social de la llengua catalana a la universitat», *Butlletí Cercle XXI* [en línia], núm. 4, 2006. <<http://www.cercle21.cat/butlleti/04/index.html>>) l'experiència d'un professor de dret de la Universitat de Barcelona, la qual il·lustra alguns dels elements de l'actual debat sobre la llengua a la universitat. Resulta que a aquest professor li van dir que a classe tenia un estudiant estranger amb problemes de comprensió del català, i va decidir fer la classe en castellà. Al final de la classe, l'estudiant estranger se li va acostar i li va dir: *Por favor, próximo día castellano*. «No crec que el malentès es produís perquè el professor tingués un castellà poc acurat, sinó més aviat perquè aquell estudiant estranger dominava poc el castellà, i no es va adonar que aquell professor feia realment la classe en castellà.»

En l'estudi, Bofarull fa una anàlisi de l'ús del català a l'àmbit universitari, al llarg dels darrers vint-i-cinc anys: «Fa vint-i-cinc anys la mobilitat estudiantil amb prou feines s'albirava. Fa vint-i-cinc anys les universitats catalanes iniciaven el que després podríem qualificar com a bastant reeixit procés de normalització [...]. He parlat d'estabilitat, i d'estancament, però en realitat crec que seria més just d'anomenar-ho període d'estancament que inflexiona a la baixa, com aquell que puja una costa, arriba a dalt i comença a baixar. Per exemple, a la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 1992 les classes en català són el 67 %; el 2002 són el 63 % (el castellà puja en aquests deu anys del 28 al 31; i l'anglès del 4 al 5)».

Segons les dades del 2005 (<<http://www.uoc.edu/euromosaic>>), només el 51 % dels professors de la Universitat de Barcelona fan totes les classes en català. Aquest percentatge oscil·la entre cinc i deu punts a l'alça a la resta d'universitats públiques

de Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Autònoma de Barcelona i Universitat Pompeu Fabra.

La presència del català a les universitats del País Valencià és inferior al 10 %. I pel que fa a la Universitat de les Illes Balears, tot i que gairebé la meitat de les classes són en català, hi ha importants diferències entre departaments i facultats.

A aquesta situació, cal afegir-hi la poca presència de llibres universitaris en català i la manca d'una política editorial universitària que assumeixi un pla estratègic de planificació i normalització lingüístiques. La realitat és, en aquest camp, bilingüe. Vaig demanar a una llibreria universitària si havien rebut la darrera publicació del poeta Miquel Bauçà. La resposta fou si en volia la versió en català o en castellà. El costum que tot es tradueix al castellà i la no-percepció que hi ha llibres que són en català i punt degueren fer que, amb normalitat, hagués de escoltar aquella observació. La meua resposta fou de demanar-li que m'ho donàs en la llengua en què ho havia rebut des de l'editorial, segura com estava que no hi hauria malentesos en la comanda. Ho explica Joan Badia: «[...] diríem que, objectivament i vistos des de fora, nosaltres no som diferents dels ensenyants de danès, de suec o d'altres llengües amb un nombre de parlants semblant al català [...]. Ara bé, sí que hi ha alguna diferència i sembla que important. Fa referència, sobretot, al paper que ocupa la universitat en relació amb la professió d'ensenyant [...]. És a dir, quan un professor de danès (o un mestre) surt de la universitat té un bagatge per a la didàctica de la llengua, una quantitat de recursos en la seva pròpia llengua (i també en altres llengües, sobretot en anglès) que li permeten viure de manera molt més autònoma la seva professió» (2001, p. 32-33).

L'estiu del 2007, compartint jornades professionals amb professors universitaris, vaig adreçar-me a un professor de química: em va fer saber que ell feia les classes en castellà i en anglès, perquè en català no hi havia recursos per poder-ho fer. No en sabia la terminologia. I no només això: no en tenia ni idea, de la tasca terminològica que fan les institucions. Tampoc la seva universitat no havia tingut cura d'informar-lo (<<http://www.ub.edu/slc/termens/quimica.pdf>>).

Les universitats tenen cura de demanar als professionals universitaris que es formin en anglès, de fer-los un reciclatge constant en aprenentatge d'eines informàtiques per a un ensenyament més didàctic i pedagògic, etc. En canvi, els planificadors, els qui marquen les directrius de les nostres universitats, sembla que descuren el fet de dotar d'eines i d'instruments professionals els nostres químics, metges, físics, economistes... perquè siguin, a més de bons professionals, professionals catalans.

L'anglès dels universitaris

Els estudiants que l'any que ve comencin a cursar alguna de les trenta-cinc titulacions adaptades al nou espai europeu d'educació superior (EEES) ho faran

amb el repte afegit que suposa haver de dominar l'anglès com a condició *sine qua non* per poder obtenir el graduat. La mesura, anunciada pel conseller Josep Hugué el mes de setembre passat i concretada ahir una mica més per la comissió-nada per a les Universitats, Blanca Palmada, s'estendrà a totes les titulacions a partir del curs 2009-2010, quan està previst que es completi el procés d'integració universitària a Europa, també coneguda com a procés de Bolonya.

<http://www.vilaweb.cat/www/elpunt/noticia?p_idcmp=2721596> (1 febrer 2008)

És evident que els parlants de català, com els de danès o els d'espanyol, hem de tenir accés a un mercat de treball europeu, que té com a llengua d'ús l'anglès; emperò, per quins set sous aquesta constància aplicada a l'anglès no es dona també amb el català? També haurem d'anar al metge en català, o no? I a casa del notari, i de l'arquitecte, i del pedagog...

Sembla que aquest fet es deixa de banda, com si hi hagués aquell cansament que produeix exigir «una nosa», el *no queremos molestar*.

Mentrestant, diccionaris, material didàctic i llibres en general que són a l'abast de possibles universitaris de fora de la nostra comunitat lingüística informen del nostre món de la manera següent. Vet ací alguns exemples (cerca feta per Àngel Vergès, trama per correu electrònic) de productes comercials/culturals espanyols i anglesos:

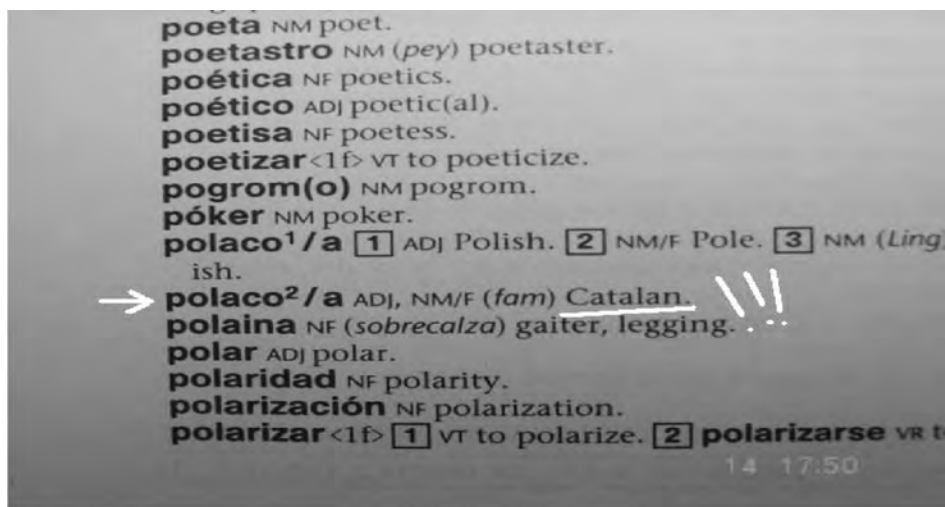
— LEÓN, Víctor (1994). *Diccionario de argot español y lenguaje popular*. Madrid: Alianza: Ediciones del Prado. A l'entrada *catalán* (p. 47), hi llegim: «**catalán** m. En Andalucía, tren expreso entre Barcelona y Sevilla. **catalino-na** adj. y s. Catalán. // **catalina** f. Excremento. **catalufo-fa** adj. y s. Catalán // mallorquín».

— OLIVER, Juan Manuel. *Diccionario de argot*. Sena. A la pàgina 119, ens informa de què és un català: «**catalán**. *ser un catalán*, ser interesado y poco espléndido. Polaco-a».

— En altres llengües —a part de l'espanyol i a partir de l'espanyol—, hi ha la informació que dona el diccionari Collins sobre què és un català (aquesta cerca la podem fer també per la Xarxa). *Diccionario conciso español-inglés, inglés-español*. Grijalbo: «**polaco²/a** ADJ. NM/F (*fam*) Catalán».

Ens situam al web de la Unió Europea (<http://europa.eu/index_es.htm>): entre els idiomes que ofereix, no hi ha el català. En triam l'espanyol, ara. Fem la tria de «Vivir en la UE» i fem un clic sobre «Estudiar». Fetes aquestes passes, som davant de PLOTEUS (*Portal on Learning Opportunities throughout the European Space*), el portal sobre *oportunidades de aprendizaje en todo el espacio europeo*. En triam el programa Erasmus: ens dona l'opció de fer la tria d'un país de la UE. En triam Espanya: informen de les llengües que hi trobarem, *español, inglés*.

Tornam enrere. Triam l'opció, un altre cop, d'«Ir a un país». Ens en tornam cap a Espanya. I ara sí que ens permeten anar a una cosa anomenada *región*. Fem la tria

<<http://www.collinslanguage.com>>

de tres: *Cataluña, Balears i Valencia*. Atenció a l'ordre dels idiomes!, perquè a totes tres diuen que els idiomes disponibles són els següents: *español, inglés, catalán, francés, alemán*. I qui ho vulgui entendre, que ho compri! (<http://ec.europa.eu/ploteus/portal/resultdisplay.jsp>, febrer 2008)

Aquesta és la informació que els europeus reben institucionalment de nosaltres abans de visitar-nos. Per l'altre cantó, i des d'*Espanya*, els seus àmbits de difusió han decidit que no existim, i punt! Això, en el millor dels casos, perquè en parlar-ne, sovint és per fer-nos la contra:

El Poder Judicial no investigará el juez que va negar l'assistència d'un traductor català en un judici a Madrid

El CGPJ allega que aquesta qüestió no forma part de l'àmbit disciplinari

DOLORS BELLÉS

El Consell General del Poder Judicial (CGPJ) va decidir ahir no investigar el jutge José María Vázquez Honrubia per no haver posat un traductor a Jaume Roure i Enric Stern, als quals va condemnar al pagament d'una multa per haver cremat fotos del Rei a Girona. El vocal d'aquest organisme judicial Alfons López Tena havia proposat que s'expedientés el jutge, per falta molt greu d'ignorància inexcusable dels seus deures judicials. Però el CGPJ creu que els fets no són una qüestió disciplinària.

El president del CGPJ,
Francisco José Hernando,
durant una roda de premsa.
Foto: EFE

El Consell General del Poder Judicial (CGPJ) no investigará l'actuació del jutge de l'Audiencia Nacional espanyola José María Vázquez Honrubia durant el judici contra els joves Jaume Roure i Enric Stern per la crema de fotos del Rei a Girona, als quals va negar facilitar un traductor. Tot i que van respondre les preguntes en català, la sentència no reconeix la seva declaració i durant el judici el magistrat els va retirar el micròfon quan anaven a exercir el seu dret a l'última paraula perquè ho volien fer en català.

<http://www.vilaweb.cat/www/elpunt/noticia?p_idcmp=2647511> (29 novembre 2007)

Hernando compareixerà al Congrés

EL PUNT Barcelona

Francisco José Hernando, president del Consell General del Poder Judicial i del Tribunal Suprem, compareixerà al Congrés el mes que ve, tal com ho havien demanat ERC i ICV, per explicar les declaracions que va fer en què equiparava saber català amb ballar sevillanes. En canvi, el ministre de Defensa, José Bono, no haurà de donar explicacions sobre el cas Mena Aguado. La diputació permanent va rebutjar-ho ahir per majoria, al cap d'uns dies que el PP ho exigís formalment.

<http://www.vilaweb.cat/www/elpunt/noticia?p_idcmp=1704491> (18 gener 2006)

La comparança que fa Hernando, president del Consell General del Poder Judicial i del Tribunal Suprem, entre parlar català i ballar sevillanes no és una

pràctica nova entre els discursos opressors de la diversitat lingüística que circulen per aquesta Europa actual. Llegiu la notícia publicada a *VilaWeb* (3 febrer 2008) sobre noruecs i samis: «Els museus noruecs han presentat sempre el poble sami com una cultura folklòrica [...]. Aquesta visió exòtica [...] amaga la història i la realitat social d'aquest poble [...] amb una lluita política pel reconeixement dels seus drets». I tot plegat perquè el periodista d'*El Periódico* digui que els noruecs «saben les limitacions del seu idioma».

El poble sami: una exposició en línia

La nació ha viscut oprimida per l'Estat noruec durant molts anys

Els museus noruecs han presentat sempre el poble sami com una cultura folklòrica, fent servir imatges com les curses de trineus, els vestits típics i les tendes fetes de pell d'animal per emfatitzar-ne l'exotisme. Aquesta visió exòtica, mantinguda per la indústria turística i els mitjans de comunicació, amaga la història i la realitat social d'aquest poble, plenament adaptat a la vida moderna i amb una història de lluita política pel reconeixement dels seus drets. [+ article]

+ Naciopèdia: Informació sobre el poble sami.

<<http://www.mondivers.cat>>

Talment com els noruecs fan amb el poble sami, l'anul·lació de la vida catalana es fonamenta en els tòpics folklòrics més coneguts des del *Generalísimo*. El 25 de març del 2001, a Manacor (Mallorca), s'organitza institucionalment la II Mostra Autònoma de Glossats. Balears, Múrcia, País Basc. En conclou la presentació, entre altres, el glossat de José Martínez, *El Taxista* (Múrcia), amb aquests versos: «Es la ciudad mallorquina / la más bella para mí, / tres bellos años viví / en esa ciudad divina. / Su costa de arena fina / su belleza no la empaña / y el Mediterráneo baña / sus más bonitos lugares, / son perlas las Baleares / de la Corona de España». Tot imprès en paper del bo.

I això sí, des de les instàncies pedagògiques de la capital d'Espanya, no decideixen escriure i difondre articles com el que ens comenta Jordi Castellanos. La revista *MUFACE* (destinada al sector funcional de l'Estat espanyol) publicava, el 25 d'octubre del 2000, la següent reflexió: «Se deshace la Torre de Babel [...]. Mientras que el español está en plena expansión no corren la misma suerte más de 400 lenguas del mundo que en opinión de los expertos están prácticamente muertas». A propòsit d'aquesta sentència, escriu Castellanos: «Mira que bé, he pensat. M'hauran posat aquí, com a catalanoparlant, entre els *prácticamente muertos*? Llegeixo tot el text i no, sembla que això del català tampoc no hi és. La nostra deu ser una llengua ni viva ni morta, la morta viva, que deia aquell. Però l'articlet no deixa

lloc al dubte: “Miles de años después, la maldición bíblica de la Torre de Babel parece estar a punto de extinguirse”» (article tramès per correu electrònic).

Comptat i debatut, la informació que hi ha sobre Catalunya i els catalans no és gaire explícita. I, de moment, és estrany i extremadament dificultós trobar titulars de diari que adverteixin del fet que «no hi som» i si hi som, vés a saber amb quins termes ens presenten. Joan Francesc Mira, en un article publicat a la revista *El Temps* (18 maig 1998) titulat «Una literatura inexistent», explica com l'*Encyclopedia of literature* de Merriam Webster, «un considerable volum de prop de 2.500 columnes, una guia completa i d'autoritat al món de la literatura —autors, llibres, termes i temes— de totes les èpoques i de totes les parts del món», no en diu res, del món català. Afirmar Mira: «No hi he sabut trobar ni un sol nom d'obra literària en català, ni un de sol [...]. Mire després Martorell, Joan o Joanot, i no hi és. Però en la pàgina d'on és absent Martorell apareixen extensament Ezequiel Martínez Estrada, natural de San José de la Esquina i autor de *Radiografía de la Pampa*, i Gregorio Martínez Sierra, veí de Madrid i autor de l'obra mestra *Canción de cuna*. Vostès mateixos».

El 8 de novembre del 1840, Jaume Pujol, advocat artanenc, publica, sense firmar-lo, un article a *La Palma* titulat «De los dialectos con relación a la literatura». En bona part, i sense encertar-la de ple, dóna les condicions elementals per a l'existència, dins i fora de la comunitat lingüística, d'una llengua: «Los dialectos que han dejado de ser la lengua del gobierno son como las ruinas de un grande edificio que yacen esparcidas por el suelo». I, evidentment, sense haver llegit la crítica de Mira a l'*Encyclopedia of literature*, prou que ho situa: «aunque tuviesemos Homeros y Virgilios, no fuera nuestra lengua estudiada por los extranjeros».

De la mateixa manera que no existim, no tenim dret a tenir una llengua plena, diferenciada i vehiculada. Les nostres televisions són autonòmiques i els nostres mots, plens de fantasmes externs. I la nostra diferència? Això són figues d'un altre paner, que ningú des de les institucions no vol ni ensumar.

Ens barren de totes totes la configuració simbòlica de la *idée force*, de l'orgull lingüístic. La traducció que en fem institucionalment és de dependència de la norma imposada.

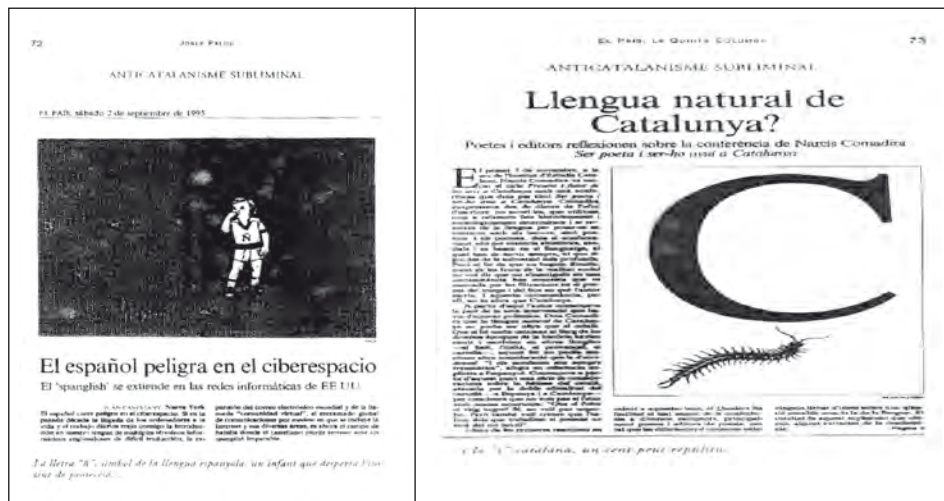
Esteve *et al.* (1998, p. 70) expliquen com, a la primera edició del *Diccionario de la lengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC, 1995), les institucions legals, polítiques, administratives, militars, etc., de l'Estat espanyol hi són tractades com si fossin absolutes o universals, o almenys les pròpies i les úniques dels catalans. Les institucions autonòmiques no són compartides: «De vegades, quan s'inclou la institució d'autogovern, s'oblida que, a banda de la del Principat, també n'hi ha al País Valencià i les Illes: **presidente presidenta m. i f.** [...] || Cap del Govern autònom *de Catalunya* [cursiva nostra; a remarcar que la definició darre-ra és tècnicament un nyap]».

El 2007, l'Institut en fa una segona edició (DIEC2). Explica que «s'han pres en consideració els suggeriments i les observacions fets per usuaris de diferents àmbits arran de l'aparició de la primera edició del DIEC».

El Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans és l'obra de referència normativa pel que fa al lèxic de la llengua catalana. La segona edició del DIEC manté la continuïtat del projecte definit per a la primera i respon a la voluntat de mantenir el diccionari actualitzat. Per això s'han revisat i ampliat la nomenclatura i les definicions tant del lèxic comú com del lèxic d'especialitat i s'han incorporat algunes novetats significatives tocant als criteris lexicogràfics, com és ara la numeració de les accepcions. Finalment, s'han pres en consideració els suggeriments i les observacions fets per usuaris de diferents àmbits arran de l'aparició de la primera edició del DIEC.

<<http://www.iec.cat>>

Les comunitats lingüístiques disposen de mecanismes de promoció del seu ideari simbòlic: sembla que nosaltres no en tenim. La pràctica de l'ideari simbòlic s'executa a tots els nivells: fonètic, lèxic i gràfic. Ens en dona l'exemple una comunitat lingüística veïna. A mitjan anys noranta, els espanyols endeguen una campanya en defensa d'una lletra-símbol-dígraf com és ara la *ñ*. TVE-2 emetia cada migdia un espai infantil el protagonista del qual era Supereñe. Un personatge vestit de Superman que tenia la missió de defensar i difondre la lletra *eñe* al món. Tot plegat, una resposta d'orgull lingüístic —i, per tant, social— a la pretesa decisió de la Unió Europea de no obligar a posar l'esmentada lletra als teclats dels ordina-

dors. L'any 1995, Espanya respongué triant com a logotip de la presidència europea una *e* amb la retxeta de la *ñ* al damunt (cf. Palou, 1999, p. 251-263). Mentrestant, es feia pressió perquè el «valencià» i el «gallec» grafiassin amb la *ñ*, també.

Els mecanismes de conformació no poden —o no volen— fer mostra dels símbols catalans. Aquest comportament és derivat de la desculturalització que actualment patim: la desorientació de l'espai lingüístic, dels mots, la por de ser catalans, el canvi constant de llengua... Tot plegat és ben planificat des dels canals de difusió de normalitat.

Ens diuen que ara sí que podem parlar en català, que ara hi ha llibertat per fer-ho; emperò, els nostres àmbits d'ús lingüístic són restringits i la nostra capacitat de compactació social és minvada amb destresa. Aquest fet és analitzat a *Contrastant.net: Una lectura dels mèdia*. En l'article «El València Club de Futbol, llevanti o valencià?» constaten com a la secció d'esports de la versió espanyola d'*El Periódico de Catalunya* tracten «el Valencia» de «levantinos»: «El sentit comú nacional que traspuja l'autor del text és claríssim. L'autor és un no nacionalista que pensa en espanyol. Perquè el País Valencià només pot ser el llevant de Madrid (o de Nova York, però no creiem que sigui el cas)» (<<http://www.contrastant.net/nacio/EPCllevantins.htm>>).

El col·lectiu Contrastant fa una lectura dels mitjans de comunicació «amb les eines que ens proporciona l'anàlisi del discurs i la sociologia de la vida quotidiana». Pretén «desvetllar alguns discursos que es vehiculen a través dels mitjans de comunicació». Analitza el punt de vista de les notícies, llur enfocament, que per defecte, segons demostren, sempre és marcadament —en diuen esbiaixadament— espanyol. També dediquen una secció als discursos que hi ha als mitjans sobre la llengua:

Observem, també amb preocupació, com una sèrie de columnistes i/o terulians amb gran presència mediàtica han aconseguit propagar un discurs liberal, individualista, sobre l'ús del català, que està destinat a atacar frontalment qualsevol intent que aquesta llengua ocupi un lloc hegemònic en determinats àmbits d'ús.

<<http://www.contrastant.net>> (2006)

El que els mitjans de comunicació difonen com a normal basant-se en un discurs dominant configura i determina la sociósfera de la comunitat lingüística i en predetermina la normalitat social. Mostràvem com els espanyols havien exercit una *idée force* davant la possibilitat de perdre una lletra-símbol en l'àmbit europeu i constatem, també, com la lletra *ç* no és tractada amb tants miraments. Quan, el 2004, diputats catalans a Madrid varen protestar pel fet que els mòbils que els havien lliurat des de la institució espanyola no tenien l'opció de la *ç*, els periodistes autors de la notícia decidiren tractar amb ironia aquella protesta: «però, oh! decepció, sense *software* en català».

Els mòbils parlamentaris espanyols i la ce trencada desapareguda

CONTRASTANT

El 24 de novembre trobem aquest titular a *El Periódico de Catalunya*: «ERC obre un front per la ce trencada». La notícia està relacionada amb els mòbils Nokia d'última generació que el Congrés espanyol ha regalat als parlamentaris.

En primer lloc, els periodistes comenten les excel·lències dels mòbils regalats: «Amb càmera fotogràfica integrada, servei de missatgeria instantània, connexió sense fil, àmplia capacitat d'accés a internet, operatiu als cinc continents, amb un teclat desplegable d'allò més guai», que a més són gratuïts i, que se sàpiga, no tenen límit de trucades [...].

No ens imaginem un diari madrileny o espanyol que davant d'uns mòbils sense la ñ i el *software* en llengua no espanyola no fes molt de soroll.

El diferent tractament prové de la importància de les grafies: la ç és provincial i la ñ és universal.

<<http://www.contrastant.net/nacio/mobils.htm>> (8 desembre 2004)

El nostre imaginari col·lectiu resta modulats per campanyes i per titulars de diaris i per percepcions internes i externes. Les campanyes institucionals per promoure l'ús de la llengua catalana s'adrecen a la població, a una població que massa sovint percep, des de l'inconscient, el fet que fustiguin el seu món conceptual. En el número 2 del *Butlletí Cercle XXI* (<<http://www.cercle21.cat>>), hi trobam un estudi acurat sobre algunes de les campanyes institucionals que incideixen en els usos lingüístics interpersonals. Els lemes «El català, cosa de tots»; «Tu ets mestre»; «Atreveix-t'hi»; «A la *pelu*, en català» (*sic*), etc., s'adrecen a demanar l'esforç del catalanoparlant, un esforç que implica trencar amb titulars de diaris i amb comportaments mediàtics adversos a l'orgull lingüístic d'un catalanoparlant.

Aquell eslògan institucional del 1982 (Generalitat de Catalunya) que ens recordava que el català era cosa de tots convidava a «compartir la responsabilitat de recuperació de la llengua entre els poders públics i la ciutadania». Demanava «el compromís i l'esforç de tota la població, esforç diferenciat per a autòctons i nouvinguts, per trobar una via de solució al conflicte, amb la voluntat de promoure una convivència pacífica entre els parlants d'una i altra llengua» (<<http://www.cercle21.cat/butlleti/02/campanyes.htm>>).

Aquesta campanya de ben segur que va deixondir alguna consciència entre la població autòctona i la immigrada. Emperò, amb l'esforç d'un poble no n'hi ha prou. Cal desfer tots els comportaments lingüístics que ens arriben des dels nostres mitjans de comunicació.

Massa sovint assistim a una televisió en català bilingüe o monolingüe en castellà: alguna vegada he hagut de comprovar si l'emissora sintonitzada era realment TV3, perquè ja havia emès més de dos anuncis seguits en castellà.

A tota aquesta realitat, cal afegir-hi la fragmentació de l'espai comunicatiu. Vicenç Villatoro, aleshores director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, el 12 d'octubre del 2002, declarava al *Diari de Balears*: «Cal que existeixi un model de televisió balear diferenciat del de TV3». I hi afegia que «TV3 no és ni pot ser la televisió de tots els territoris de parla catalana perquè cada espai comunicatiu suposa una realitat diferent. Hi ha d'haver un model de televisió balear diferenciat de Catalunya atès que el nostre no és un territori comunicacionalment homogeni».

Deixava de banda que la llei espanyola del 1989 va permetre l'aparició de les televisions privades, totes en espanyol i gens diferenciades per a les comunitats autònomes amb llengua pròpia. L'Estat no fa tria, no fila prim a l'hora de saber quin és el seu espai comunicatiu o, més aviat, quin espai comunicatiu imposa.

L'escriptor Josep Palou, el 15 de maig del 1994, en l'article titulat «Televisions: llibertat de mercat», publicat a la revista *L'Estel de Mallorca*, feia evident aquest joc d'imposicions de l'espai comunicatiu espanyol:

Primera. La llei de televisions autonòmiques del 1983 prohibeix que aquestes emetin fora del territori de cada comunitat. Segona. Setembre del 1989. Retevisión (llegiu-hi *Ministerio de Obras Públicas*) atorga a Televisió Valenciana la mateixa freqüència que utilitzen els repetidors de TV3 al País Valencià, instal·lats per iniciativa popular. Tercera, també del setembre del 1989. L'Estat concedeix les llicències als canals privats. Es consuma l'aplicació d'una llei que obliga a emetre per a un territori superior al de Catalunya (Països Catalans). Aquest condicionament implica que una televisió privada catalana hauria d'invertir, tant sí com no, en l'emissió per a territori espanyol, on no s'entén el català. La concessió, d'altra banda, i com consta a les hemeroteques, estigué envoltada de bregues i de negociacions fosques. Quarta. Novembre del 1992. La utilització del satèl·lit *Hispasat*, pagat amb doblers dels catalans, es reserva per a Televisió Espanyola i per a altres canals que emetin per a tot l'Estat (condició que les «autonòmiques», com ja hem dit, tenen prohibida). Televisió de Catalunya, un cop més, fora de joc. A més a més, Retevisión ha intentat acabar amb la recepció de TV3 i Canal33 al País Valencià (juny 1992) i a Eivissa i Menorca (març 1993) concedint les seves freqüències a les emissores privades. Les mobilitzacions populars, aquesta vegada, aconseguiren de fer desistir el *Ministerio*.

Una cultura és el sistema de comunicació/identificació de què disposa una societat per tal de distingir-se i diferenciar-se d'una altra, veïna o no, amb l'ajut dels discursos prefabricats des dels capitals simbòlics. Si aquests discursos mostren una cosa i ens n'exigeixen una altra, la disfunció és evident. El resultat, fer voltes a la sinya. I la culpa? Que diuen que és fadrina, que ningú no la vol! La culpa deu ser nostra, dels ciutadans corrents?

El gener del 2006, una unitat mòbil de Catalunya Ràdio, en el programa del matí, fa una enquesta o sondeig: volen comprovar si «parlar en català en llibertat

a Catalunya» és un fet. La informació comença amb el lema de la campanya institucional (2005-2006), un ninot —una mena de barram que camina en donar-li corda—, una música i una lletra: «Parlo sense vergonya, parlo en llibertat i per començar parlo en català; i si m'equivoco torno a començar. Dóna corda al català. Generalitat de Catalunya».

El sociòleg Salvador Cardús feia una anàlisi brillant sobre els efectes d'aquesta campanya en la psicosfera col·lectiva. En l'article publicat a *Avui* (28 gener 2005) titulat «No ens mosseguem la llengua», hi deia: «Vet aquí que l'endemà, dimarts, em trobo que als diaris em parlen d'una nova campanya a favor de l'ús del català de més de 3 milions d'euros recolzada en dos elements simbòlics fonamentals: una dentadura postissa i la corda, un antic mecanisme dels rellotges i de joguines de fa cinquanta anys. Ras i curt, dos emblemes que l'un i l'altre et transporten, pel que fa al temps, a l'antigor, i pel que fa a la salut, a la pròtesi».

Avui (28 gener 2005)

Comptat i debatut, l'antigor ja deu anar amb tot el que és català. Els nostres mots corrents (*enguany, anit, fer figa, cercar...*) són arcaïtzants. Els de l'AVL, per referir-se a la unitat del català, ho fan també en termes d'antigor: «l'antiga Corona d'Aragó».

Hem d'entendre que aquesta campanya s'adreça a les persones que no són catalanoparlants i que l'aprenen. Ja no som davant de «Tu ets mestre», sinó d'«Amolla-t'hi!». Beníssim!

Paral·lelament, des del Govern espanyol i altres, es transmet la idea que és en espanyol que hom no té llibertat de parlar a Catalunya. Recordem el titular de diari reproduït a la primera part: «El PP balear fa costat a Rajoy i diu que el castellà està perseguit a Catalunya» (*Diari de Balears*, 17 febrer 2006).

La realitat que traspuà l'enquesta o sondeig que Catalunya Ràdio féu a establiments del passeig de Gràcia: ben lluny d'aquests titulars. La periodista que feia el reportatge exposava que, dels deu bars enquestats, a cap l'atengueren en català. Tots deu cambrers parlaven en castellà (nou eren llatinoamericans i un espanyol). Tres li digueren explícitament la frase famosa *no te entiendo, háblame en castellano*. D'altres, simplement feren cara de pomes agres. A un establiment hagué de repetir la comanda fins a tres vegades; finalment, resolgueren entendre-la. Emperò, què hi demanà? No res que no tingués una mínima distància lingüística amb altres llengües. Hi va demanar cafès, tallats, pastes salades, tapes, dònuts i aigua.

Antoni Bassas, director del programa esmentat, interpellà la periodista, fent la reflexió següent: «*Dònuts!* Que ho has de demanar en anglès?». La resposta de la periodista fou: «No et pensis, depèn de l'accent, a vegades els costava».

No crec que sigui per esforç de comprensió, sinó per esforç de psicofèria: en català, no, si us plau. En anglès o en alemany *donuts* s'entén millor. És una resposta sociocultural, no del grau d'intel·ligència dels cambrers. Entenem només allò que per norma social estam disposats a admetre. I la fonètica catalana no és que no s'entengui, és que fa antic i de poble.

Antoni Bassas, davant aquest panorama, torna a demanar: «Què en deien els clients?». Resposta: «Reconeixien que canvien al castellà, perquè els parlen castellà».

Ens deixen sentir les reaccions dels diversos clients enquestats. I, com entre el sector de professionals universitaris, les respostes són diverses. Perquè és evident que, en parlar d'una llengua en la seva dimensió cultural, no hi podem aplicar la teoria dels calaixos aïllats. Vet ací les declaracions d'algunes enquestades:

— Una senyora amb accent principatí: «Sí. Perquè és una cosa que no ens *donem compte* i fem. Jo crec que ja ho demanem en /casteïà/».

— Una d'Andorra: «Normalment en català. Em responen pràcticament en castellà. Si veig que no m'entenen parlo en castellà».

— Una de Mallorca: «En català. Amb una mica de dificultat, però en català».

Les adaptacions de grups socials densos (migracions, forçades o no) al lloc d'acollida no depenen de cadascun dels individus que formen la massa social desplaçada (el «depèn de tu» és només un succedani de tot plegat), sinó de la socios-

fera col·lectiva de l'entorn o, dit d'una altra manera, dels corrents de pensament mediàtic que flueixen des del poder i conflueixen en el medi.

Calvià, municipi turístic de Mallorca, és bàsicament «turístic». Els carrers i els llocs de trobada i d'esbarjo són semblants a un aeroport o a una zona temàtica: tot pot ser de per a tot. Aquest medi natural no ajuda a la diversitat lingüística, a fer que el català sigui la llengua de trobada de tothom. Ajuda més aviat a la globalització: ara en espanyol, emperò potser demà en alemany. Un territori manllevat és fàcilment homologable: «Jo he estat a Badalona, / un lloc que ja no existeix, / malgrat que el tren hi passi» (Bauçà, 2005).

Els magribins, els romanesos, els xinesos... que s'estableixen a Madrid o a París no tenen cap problema «natural» a discutir que la seva integració en el grup bàsicament implica la comprensió de la llengua del poder polític: l'espanyol o el francès. Dit això, per tant, la immigració no significa *per se* un problema lingüístic. I el tema central de la immigració no pot ser si aprenen la llengua del país o no. Una prova d'aquest fet és que les notícies que ens arriben des de Madrid no tracten el tema a partir del problema lingüístic. Nosaltres, en canvi, sí que ho fem. Quina n'és la raó?

La immigració —voluntària o no— és una qüestió humana, social, econòmica, política, no necessàriament ni exclusivament lingüística. I si a tot això hi afegim les informacions que reben aquests immigrants de nosaltres des d'Europa i des de casa nostra, la qüestió s'embolica, i no precisament a favor d'una imposició simbòlica catalana.

Cal tenir ben clar que en tot cas —i si al poder li interessa— la immigració només accentua el dèficit o dèficits de la comunitat receptora: dèficits de serveis socials, de polítiques d'acolliment o d'entorn geogràfic gens definit. I aquest és, ara, el cas de la comunitat receptora catalana.

4.1. EL COMPLEX VIGENT DEL NO MOLESTAR

Els impulsors de la globalització (un món únic, una llengua única) se centren bàsicament en la funció comunicativa del llenguatge per tal de donar fonament a certs arguments que constrenyen el mateix pensament humà. Expressen així que una llengua no és res pus que una eina que ha de facilitar l'entesa de la majoria. Una llengua amb molts parlants serà, així, una llengua preparada per exercir aquesta funció. És allò de «com més serem, més riurem»: «Lo que yo no puedo remediar es que usted hable una lengua de menos hablantes; por tanto, menos peso territorial y comercial y económico, que esto pesa mucho, pesa mucho más de lo que cree, que otra». Ho afirmava el professor de filologia hispànica de la Universitat Autònoma de Madrid Juan Ramón Lodares al programa «300 anys sense imposició?» (30 minuts, TV3, 28 setembre 2001).

Aquest és el discurs que, des de les instàncies pedagògiques, arriba a una part dels parlants nostres, aquells que, per *no molestar*, giren la llengua. Aquest és el discurs que introjecten als vells i nous vinguts al nostre territori. Per tant, el «depèn de tu» no és del tot cert. Els catalanoparlants rebem molta, moltíssima, pressió en contra. És meritori que hi resistim, vells i nous.

Els catalanoparlants de naixença, que es mantenen dins el grup, i els vells i nous vinguts que s'hi adapten són elements fora del discurs dominant. Són elements que funcionen per socialització primària. Així, un de fora que s'estableix en un dels nostres pobles o ciutats cohesionats (Esporles, Vic, Xàtiva) té més possibilitats d'entrar dins el món català. Najat El Hachmi, Premi Ramon Llull 2008, declarava als mitjans que als vuit anys va arribar a Vic des del Marroc gràcies al reagrupament familiar i des de llavors ha fet la seva vida a Catalunya.

Najat El Hachmi, Ramon Llull

El Hachmi va insistir molt ahir, en parlar de la seva novella, que no ha volgut tractar del tema de la immigració o de la integració, tot i que admet que la seva obra pot servir per entendre aquesta situació que ella ha viscut en la seva pròpia pell. Als vuit anys va arribar a Vic des del Marroc gràcies al reagrupament familiar i des de llavors ha fet la seva vida a Catalunya. Insisteix que és una novella que portava a l'estómac i que va «sorgir» quan maldava per acabar-ne una altra. «És evident que és autobiogràfica, però fins a un cert punt, conjuga coses que han passat amb altres que no, de fet, hi ha fragments que no sé si són ficció o no.» Dividida en dues parts, la primera està protagonitzada per aquest «patriarca»,

un pare dèspota i omnipresent que la protagonista de la segona part, la filla, intenta comprendre sense condemnar. «És un personatge que va i ve, s'enfronta a un altre de molt específic, el pare, i fa el que pot per trobar el seu lloc en el món, cerca la seva llibertat personal.»

<http://www.vilaweb.cat/www/elpunt/noticia?p_idcmp=2722137> (1 febrer 2008)

Hi ha un bot considerable entre la cohesió social d'alguns pobles i ciutats d'arreu de Catalunya —enteneu-hi comunitat lingüística catalana— i el que mediàticament es mostra. Najat El Hachmi és catalana, se'n sent, perquè n'ha adoptat la llengua, el nostre sistema tradicional d'integració.

La llengua ha estat tradicionalment en aquesta comunitat nostra el vincle simbòlic per excel·lència. Com diu Flaquer: «Davant la concepció francesa de la ciutadania, que recolza en el principi territorial (*jus soli*), i davant l'alemanya, basada en la descendència d'uns avantpassats comuns (*jus sanguinis*), els catalans havíem trobat tradicionalment una via original d'integració dels immigrants a través del que podríem anomenar *jus linguae*, l'adopció del català com a llengua pròpia» (1998, p. 277).

Aquesta via d'integració, *jus linguae*, és explicada biogràficament per l'intel·lectual Guillem d'Efak: «Un fet que em passava moltes de vegades era que anava a una fonda o un casino a dinar i l'amo em demanava què volia en foraster. Quan jo li contestava en català, més d'una vegada em replicaven: "Germanet, si no vos sentís xerrar hauria jurat que éreu negre!"» (cf. Mestre, 1997, p. 49).

La percepció psicològica de ser membre d'un grup a partir del fet de compartir-ne l'ús lingüístic i la forma ha estat un dels elements de resistència cultural més contundents de què ha disposat la nostra comunitat lingüística, des de l'ocupació de les tropes filipistes.

Tot comença arran del que els llibres d'història anomenen Guerra de Successió (1702-1714). Les tropes de Felip V ocupen les ciutats de València, de Palma i de Barcelona. Aquell rei Borbó, representant de la Corona de Castella, aboleix les institucions, lleis i llengua catalanes: *manu militari* hi aplica les lleis castelles.

El català, amb aproximadament onze milions de parlants, amb comptes cap amunt, està administrativament dividit en diversos estats: la Catalunya del Nord (pèrdua del Rosselló pel Tractat dels Pirineus, 1659) és ara a l'Estat francès; el Principat de Catalunya, el País Valencià, les Illes Balears i la Franja són ara a l'Estat espanyol. El català també hi és a l'Alguer, on ha de conviure amb l'italià i el sard, i al Principat d'Andorra.

Després del període dictatorial (1939-1975) del *Generalísimo* Francisco Franco, les terres catalanes a l'Estat espanyol emprenen el que han anomenat políticament «l'autogovern», sota la tutela de la Constitució espanyola (1978). Aquest text

legal estableix que el castellà és la llengua oficial de l'Estat i que les altres llengües —el nom de les quals no hi apareix— són també oficials a les diferents comunitats autònomes d'acord amb els seus estatuts d'autonomia.

Així comença per a la llengua catalana un període de convivència no gaire harmònica ni igualitària amb la llengua de l'Estat. Els estatuts d'autonomia que s'aproven a les tres ciutats catalanes (Barcelona, 1979; València, 1982; Palma, 1983) reflecteixen aquesta cooficialitat de la llengua pròpia amb la llengua de l'Estat.

Cal tenir present que el català parteix d'una situació de persecució de ben bé tres segles. A partir d'aquests estatuts, les tres ciutats esmentades seran les ciutats de tres comunitats autònomes espanyoles. Cal fer memòria del fet que les Illes (Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera) són agrupades en una sola província amb motiu de la divisió administrativa d'Espanya del 1833. Aquesta marca provincial, autonòmica, entre terres catalanes ha donat lloc a situacions com la següent. Durant el període que comprèn del 1999 al 2003, les Illes foren governades per l'anomenat «Pacte de Progrés»: el Govern de les Illes Balears quedà en mans de les forces progressistes i el Consell Insular de Mallorca, exclusivament en mans d'UM (Unió Mallorquina). En aquell període de descans del PP, els governants sostenibles es dedicaren a promocionar un lema: «Quatre illes, un país, cap frontera». Políticament, les Illes havien de ser una mena de Malta i, culturalment, tenir un pacte d'entesa amb la resta de terres catalanes.

El que fa la història potser és posar a lloc —a vegades— les pretensions, els projectes polítics. La memòria col·lectiva posà al seu lloc aquest invent «balear». Al cap i a la fi, entre illes hi ha un lligam semblant al que hi pugui haver a la resta de la comunitat lingüística catalana. Un menorquí que se sap català, ho és de tota la comunitat lingüística, no sols d'una part. Tanmateix, un membre de la comunitat catalana que és sota els efectes de la desmemorització (llegiu-hi descompactació lingüística, secessionisme, etc.) serà balear —en alguns casos— en confrontació amb la resta de membres de la seva comunitat lingüística, actualment dividida per comunitats autònomes i en estats.

I és que, en qüestió de pertinences grupals, no deixa de ser el que recordava Josep Guia (1985), aleshores vicerector de la Universitat de València:

La qüestió plantejada entre nosaltres, de vint anys ençà, consisteix a preguntar-nos si per assolir el nom que ens correspon cal anar pas a pas. Fins a quan hem de dir *Països Catalans*? [...]. Condueix *Països Catalans* cap a Catalunya? Un valencià o un mallorquí amb consciència nacional espanyola troba tan llunyà *Països Catalans* com *Catalunya* [...] i un cop assumida la seva condició de nacional català, una vegada superats els prejudicis del Cat, tant li és *Països Catalans* com *Catalunya*.

Hi hagué respostes a tort i a dret. Pere Calders escriví a *Avui* (23 febrer 1986): «Ja era hora que algú ho digués sense complexos!».

Vuit anys passats del primer Pacte de Progrés, encara ara els articulistes recorden el fracàs d'aquell neoprojecte. El 24 d'octubre del 2007, el *Diari de Balears* publicà un article de M. Àngel Maria, en aquests termes:

Quatre illes

Recordau quan érem, o hàviem de ser, quatre illes, un país, cap frontera? Com a eslògan era bo, però sembla que no va tenir l'efecte esperat. En lloc de projectar les il·lusions compartides i apuntalar un inexistent però voluntariós sentiment de balearitat, justament va servir per posar de manifest les nostres febleses, i sobretot la gran distància que ens separa. Una distància psicològica més que física, em direu, i social i política més que geogràfica, però gran distància. Quatre illes, sí, però país...

<<http://www.diaridebalears.cat/>> (24 octubre 2007)

Aquesta és una de les claus per entendre la situació sociolingüística de la llengua catalana i del seu territori. I aquesta és una de les claus per permetre un discurs amorf i desestructurat. De catalans cohesionats grupalment, n'hi ha arreu del

<<http://www.gencat.net/catalunya/cat/llengua.htm>>

territori; de bilingües culturalment, també. No es poden fer distincions autonòmiques: un català de Xàtiva, culturalment compromès amb el territori i la llengua, no és diferent d'un català d'Esporles. Tot i que les instàncies pedagògiques amaguin aquesta realitat, viva.

Les divisions administratives autonòmiques serveixen, entre d'altres, per no poder parlar clar i català, ni quan es tracta de presentar la nostra història. La pàgina institucional en xarxa de la Generalitat de Catalunya ens informa del domini lingüístic del català. Hi fa ús de la denominació legal autonòmica «Comunitat Valenciana». La *Gran enciclopèdia catalana* recorda a l'entrada *País Valencià*: «El més meridional i el segon en extensió dels Països Catalans, conegut tradicionalment també amb el seu nom històric de Regne de València o, simplement, València».

Joan Fuster, a començaments dels anys vuitanta del proppassat segle («País Valencià, per què?», publicat a *Contra el nacionalisme espanyol*, 1994), escrivia, pel que fa a noms:

Tanmateix, el lector ha de saber, des del principi, que, en defensar la fórmula *País Valencià*, els qui l'adoptem, ja triem, ja hem triat la perspectiva d'un dia de demà «normal» per al nostre poble: sense reminiscències arqueològiques ni nostàlgiques d'un *reino* (o *reine*, o *regne*, o *reialme*) evaporat, i sense la desgraciada degradació provinciana de la *región* (o *rechió* o, singularment, *región*).

Ara com ara, si fem una cerca per Internet sobre «Comunitat Valenciana» (<http://ca.wikipedia.org/wiki/Pa%C3%ADs_valenci%C3%A0>), se'ns remet a l'entrada *País Valencià*, amb el text següent: «El País Valencià és una regió d'Europa i de la Mediterrània situada a l'est de la península Ibèrica. Hui dia és una comunitat autònoma d'Espanya amb el nom oficial de Comunitat Valenciana, i és reconegut com a nacionalitat en el seu Estatut d'autonomia».

L'Estatut del 1982, en el preàmbul, recull l'aparició de diferents noms: «Aprovada la Constitució espanyola, és, en el seu marc, on la tradició valenciana provinent de l'històric Regne de València es troba en la confecció moderna del País Valencià i dóna origen a l'autonomia valenciana».

En la reforma estatutària del 2006, entre d'altres, es declara la «Comunitat Valenciana» nacionalitat històrica. Aquest és un nom territorial que forma part d'una comunitat autònoma d'Espanya. A propòsit d'aquesta denominació, Enric Valor es planyia del fet que «haguessin consentit com a nom del País Valencià el de Comunitat o, pitjor encara, La Comunitat [...]. Un país que perd la seva denominació autèntica, com es podrà refer? Comunitat es refereix sols a les persones i no també al territori que ocupen» (citat a Calafat, 2000a, p. 20).

Aquest nom, a poc a poc —i institucionalment—, ha volgut consolidar una llengua valenciana. Promotora Española de Lingüística (<<http://www.proel.org/index.php?pagina=lenguas>>, desembre 2007) informa de «Las lenguas de Espa-

ña». Hi entren *el árabe, el guanche, el taifit, el catalán i el valenciano*. I un asterisc d'advertiment: «El castellano se habla en toda España». I un afegitó: «En cursiva las extinguidas». Un mapa lingüístic ben complet.

<<http://www.proel.org/index.php?pagina=lenguas>> (desembre 2007)

Quina claredat a l'hora d'anar fent vera la seva veritat imposada. Per contra, les nostres institucions no són clares quan informen de la llengua i de la història del país. A l'adreça de la Generalitat de Catalunya, esmentada més amunt, s'ofereix al lector un tast d'història sobre què és el català: «Una de les llengües romàniques o neollatines formades arran de la dissolució del llatí, entre els segles VIII i X,

en els territoris de l'Imperi carolingi que formaven els comtats de la Marca Hispànica». Diuen que «la llengua catalana és parlada en un territori de 68.000 km² on viuen gairebé 13,5 milions de persones. D'aquestes, s'estima que més de nou milions són capaces de parlar-la, mentre que la poden entendre onze milions».

I ho acaben amb una explicació sobre què li ha passat a aquesta llengua de tres-cents anys ençà: «En els segles del Renaixement i el Barroc va viure una etapa de decadència pel que fa a la literatura culta, però es va mantenir en la legislació i l'Administració i com a llengua popular, fins a la Renaixença (segona meitat del segle XIX), moviment que retorna el català a la categoria literària».

Pel cap baix, hem d'admetre que el text redactat no s'ajusta gaire a la realitat històrica. Tampoc no s'hi ajusta el de Promotora Española de Lingüística, en paràmetres diferents.

Què vol dir «es va mantenir en la legislació i l'Administració»? Segons el GDLC, el mot *mantenir* significa «1. Fer que alguna cosa romangui en un estat determinat, no s'alteri, no s'extingeixi, etc. 2. Fer certa acció o tenir certa actitud amb continuïtat».

La història del poble català i de la seva llengua s'ha alterat per uns condicionants ben documentats: una llengua perseguida, una llengua prohibida en l'Administració pública, en l'ús. Encara ara, qui pot anar a judici en català? I al notari? N'haureu de cercar un, i la cerca pot ser difícil. Qui pot veure la darrera estrena cinematogràfica en català? La història del poble català no ha pogut mantenir «certa actitud amb continuïtat».

Aquesta és la cartellera cinematogràfica del 2006: només dues pel·lícules en català a Palma (amb error ortogràfic inclòs: on diu *decembre*, llegiu-hi *desembre*).

<i>Pel·lícula</i>	<i>Lloc</i>	<i>Municipi</i>	<i>Dates</i>
MALLORCA			
<i>Harry Potter i el calze de foc</i>	Multicinemes Porto Pi	PALMA	14 de decembre al 7 de gener
<i>King Kong</i>	Multicinemes Porto Pi	PALMA	14 de decembre al 7 de gener

<<http://dgpoling.caib.es>>

Devers la primavera del 2006, la Plataforma per la Llengua (<<http://www.plataforma-llengua.cat>>) feia arribar a través de la Xarxa el muntatge visual titulat *El cinema en català: missió impossible* (<<http://www.plataforma-llengua.cat/>

cinema/elsGomis.html>). Les dades són les següents: Barcelona. Sales: 179. Pel·lícules projectades: 252. En català: 1. Reus. Sales: 15. Pel·lícules projectades: 23. En català: 0. Tarragona. Sales: 22. Pel·lícules projectades: 30. En català: 1.

En un informe sobre el cinema i la llengua catalana, aquesta entitat cívica, amb adhesions de cinquanta entitats culturals (Col·legi de Periodistes de Catalunya, Col·legi de Directors de Cinema de Catalunya, les universitats de Girona, Illes Balears, Rovira i Virgili, Barcelona, Autònoma de Barcelona, etc.), conclouia:

1. Només un 10 % aproximat de l'oferta cinematogràfica, en nombre de títols, disposa de doblatge al català. Quant als subtítulats, són comptats els films que ho han estat i moltes temporades no n'hi ha cap.

2. En els casos en què es disposa de versió catalana, la proporció de còpies respecte de les castellanes és molt baixa. En són excepció només els films infantils importats per Drac Màgic, malauradament de difusió comercial molt escassa, en general limitada a una sala a Barcelona ciutat. Són molt poques les pel·lícules que a Catalunya han estat estrenades únicament en català (el cas de Luk Internacional).

3. A la premsa, les cartelleres i la publicitat, costa molt de descobrir quins són els títols doblats al català i, fins i tot, saber en quines sales es pot veure aquesta versió.

4. Algunes pel·lícules catalanes amb versió doblada o subtítulada al català s'estrenen només en castellà a bona part dels Països Catalans, especialment a les Illes Balears i al País Valencià, així com a Andorra.

5. La situació s'agreuja al País Valencià, on les grans distribuïdores cinematogràfiques posseeixen delegacions pròpies diferents de les de Barcelona, que operen a Catalunya i a les Illes. Aquestes delegacions rebutgen sistemàticament la distribució i l'exhibició de les còpies en versió catalana, ja sigui per temor a un rendiment comercial menor o per rebuig ideològic.

Aquests són alguns dels punts de l'opuscle que la Plataforma per la Llengua té en versió electrònica, el qual forma part d'un informe més ampli elaborat per Joaquim Romaguera i Ramió, Josep M. López Llaví i Carles Còdol i Solé.

Vet ací les dades sobre l'ús del català a l'àmbit del cinema i que cada dia cadascun de nosaltres pot comprovar, tot just donant un cop d'ull ràpid a la cartellera. Tot i això, el text institucional esmentat més amunt conclou les pinzellades històriques sobre la llengua catalana amb el fragment següent: «Durant la dictadura franquista (1939-1975), va ser objecte de persecució sistemàtica, però va perdurar com a llengua de transmissió familiar fins que, amb la recuperació de les llibertats democràtiques, *es torna la dignitat al català i se'n normalitza l'ús en escoles, mitjans de comunicació, món econòmic i indústries culturals*» (la cursiva és meua).

Què ha passat per què hi hagi una tria d'informació tan distant de les certeses en què vivim? Què ho fa que institucionalment ens vulguin fer arribar una percepció de normalitat, si el que veiem i el que llegim als mitjans és tota una altra cosa?

Última Hora (10 febrer 2006)

**El Govern recorrerà el decret d'ensenyament,
però assumeix l'hora més d'espanyol**

El Departament d'Educació prepara un decret propi per a regular-la

<<http://www.vilaweb.cat>> (31 gener 2007)

Aquesta realitat que mostren els mitjans és ben lluny de la pretensió d'una normalitat per al català.

En J., un alemany resident a Esporles (Mallorca), i que fa anys que hi viu —el fill del qual té competència lingüística plena en català i en alemany—, en una reunió de pares de l'institut del poble, interrompé el discurs del cap d'estudis. En aquells moments, el cap d'estudis parlava de la necessitat de seguir una metodologia en el lliurament dels treballs. Res a veure amb la intervenció que era a punt de fer en J.

El resident alemany s'alçà de la cadira per tal de demanar per què aquell institut tenia com a llengua vehicular el català, si tanmateix era una llengua que només servia per a aquell poble i poca cosa més; per què no s'hi feia l'ensenyament en castellà o anglès, llengües universals.

En J. simplement es mostrava usuari del discurs dominant. Al cap i a la fi, una escola privada de Palma de gran anomenada, a partir de l'aplicació del trilingüisme, ja havia triat de fer, en col·laboració amb els pares, l'assignatura de medi natural i social en anglès.

24

EL MUNDO/EL DÍA DE BALEARES. SABADO 11 DE MARZO DE 2006

PART FORANA

CALVIÀ / El Govern està elaborando un decreto que les dará poder de decisión / Una encuesta en el CP Migjorn ya reveló que el 90% quiere «más inglés y menos catalán»

Padres de tres colegios se alían para exigir que se implante ya el trilingüismo

EDUARDO COLEM
CALVIÀ.—Un gran número de padres y madres de al menos tres colegios públicos de Calvià han empezado a movilizarse para exigir que se les reconozca de una vez por todas lo que consideran un derecho básico: elegir el modelo lingüístico en el que estudian sus hijos. Y poder acceder al prometido trilingüismo, al que actualmente no pueden optar porque la dirección del centro y el claustro de profesores se opone. El movimiento de momento ha tenido respuesta en los centros de primaria de Son Caliu, Bendinat y Es Capdellà.

Tal y como anunció en primera instancia, el Govern prepara en la actualidad un decreto para permitir que los padres puedan decidir que los centros de sus hijos se acojan al modelo trilingüe. Las llamadas Secciones Europeas, que pasan por impartir una asignatura no lingüística en un idioma extranjero. Actualmente la elección solo compete a la dirección del centro y al consejo escolar, muchos veces dominado por docentes nacidos al cambio.

La coalición sería avalar la solicitud con firmas de más de un 50% de propietarios. Algo que ya hizo el CP La Migjorn de Bendinat mediante una encuesta ante notario que no ha sido atendida por las administraciones. Ahora colegios como Son Caliu o Es Galatzó de Es Capdellà están registrando resoluciones similares.

Los padres temen, no obstante, que la Conselleria acabe desconfiando su decreto y al final no pase tanto su voz como ellos desearían. También subrayan lo difícil que resulta en muchos casos irse a buscar dentro de un APA politizada. El anuncio de promover el modelo

Fachada principal del colegio público Es Migjorn, en el barrio 'calviense' de Bendinat. (E.C.L.)

alcalde de Calvià, Carlos Delgado, y el consejero de Educación y último responsable, Francesc Fiol, para que muevan ficha.

Varios centros de Calvià ya incluyen en sus planes las Secciones

Europeas. Concretamente un Instituto (el de Bendinat, paradójicamente ubicado a 20 metros del CP Migjorn) y tres colegios (San Ferrer, Sa Ginesta y Na Morisca). Imparten una asignatura en un idioma extranjero: inglés o francés, dependiendo de la elección de los padres. Los padres de Son Caliu, Bendinat y Es Capdellà no quieren perder ese tren antes del curso que viene.

«Soy alemán, mi hijo lleva años en un 'cole' de Calvià y no domina el español»

E.C.L.

lenguas que podrían dominar.

Gobierno del PP que no concuerda

El Mundo - El Día de Baleares (11 març 2006)

En J. no sap res de la nostra nació catalana: no en sap ni els límits geogràfics, ni la història, ni el moviment social de base que ens uneix, ni res de la nostra cultura ni una paraula del nostre corrent de pensament català. Mediàticament no li arriba. En J. s'ha cregut el discurs del poder. Un J. qualsevol llegeix les notícies dels diaris: «Padres de tres colegios se alían para exigir que se implante ya el trilingüismo [...]. Soy alemán, mi hijo lleva años en un *cole* de Calvià y no domina el español» (*El Mundo - El Día de Baleares*, 11 març 2006).

En J. no té la «sort» de viure a Calvià, sinó a Esporles, poble sociològicament català. I, per tant, en J. hagué d'abandonar la sala de reunions en sentir la lògica i contundent resposta del cap d'estudis, el qual recordà a en J. que el català servia, pel cap baix, per fer poble a Esporles.

En J. sortí de la sala encès com un pebre de cirereta en veure que a ningú no li interessava la polèmica que ell volia crear. De J., al món nostre n'hi ha molts.

El bessó del problema no és en J o n'X. El problema és el discurs.

El 2 de febrer del 2006, la premsa es feia ressò d'una sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Titular del diari *Última Hora*:

La Justicia obliga a la Generalitat a impartir las clases en castellano a un alumno de Primaria

La sentencia señala que en el centro sólo se enseña en catalán

EUROPA PRESS BARCELONA

El Tribunal Superior de Justicia de Catalunya (TSJC) ha ordenado a la Generalitat impartir clases en castellano a un alumno de un centro docente de Badalona (Barcelona), tal y como reclamaba su padre, quien pedía la escolarización del menor en «su lengua habitual, o sea, el castellano».

La sentencia considera que en

el citado centro, tanto en primer curso como en segundo curso de primaria, «no se imparte enseñanza de castellano» «son obligatorios cuatro horas semanales y se traslada esta asignatura al ciclo medio con tres sesiones semanales, para «hacer la compensación horaria y cumplir la normativa».

El padre del alumno pidió el curso 2004-2005 a la Conselleria

d'Educació que su hijo, matriculado en primero de Primaria, recibiera clases en castellano. La Generalitat desestimó la reclamación del padre, que acudió a la justicia. En su resolución, el TSJC obliga a la Generalitat, como medida cautelar, a que el niño reciba la enseñanza correspondiente al segundo curso de primaria, en el que está matriculado este año, «mediante atención y

soporte individualizado en castellano en todas las áreas de conocimiento». Además, la Generalitat «deberá disponer que se imparta la enseñanza de la lengua castellana correspondiente a ese curso según el horario reglamentariamente establecido, del mismo modo que se hace con las restantes áreas de conocimiento».

El TSJC señala que el cuadro de materias y los horarios de clase del niño «recogen todas las materias de conocimiento salvo la lengua castellana». Asimismo, en el informe de evaluación del rendimiento escolar «se valora pormenorizadamente el rendimiento del alumno en todas esas áreas menos la de castellano».

Última Hora (2 febrer 2006)

Es tractava d'un alumne de segon de primària d'un centre escolar de Badalona, el pare del qual havia demanat a la Conselleria d'Educació de la Generalitat de Catalunya que el seu fill fes classes en castellà. En el seu entorn mediàtic llegeixen a tort i a dret que el castellà *se habla en toda España*.

Refuerzo en castellano, libros en castellano

Cuatro niños reciben en Catalunya atención individualizada, siempre en clase

MERCÉ BELLIAN

Barcelona

La población escolar catalana ascendió a poco más de un millón cien mil niños, de los cuales 247.467 están en infantil (0 a 6 años) y en el primer ciclo de primaria (1º y 2º), dentro del sistema público. De ellos, cuatro reciben atención y apoyo individualizado en catalán. Los cuatro estudian en centros públicos del área metropolitana de Barcelona. Entre ellos figura el alumno de 2º de primaria del CEIP Folín i Vagues de Badalona cuyo padre, Enrique L.F., presentó una demanda ante el Tribunal Superior de Justicia de Catalunya (TSJC) en la que solicitaba que la enseñanza impartida a su hijo fuera «en su lengua habitual, o sea, en castellano», y que se le impartiera «la enseñanza de la asignatura de castellano obligatoria, con el horario previsto en la ley, o sea, de cuatro horas semanales».

En el auto en el que se dictan las medidas cautelares, el TSJC reconoce que el centro ya presta una atención y apoyo individualizado en castellano en todas las áreas del currículum desde el pasado 1º de enero. Si se retrasa tanto en dictarlo fue, según el Departamento de Educación, porque hubo un malentendido entre la dirección del centro y la fe-

milia del niño, pero de hecho el centro no podía negarse porque la ley así lo prevé.

La ley de «Normalización Lingüística» (1983) establece que el sistema educativo catalán se realizará a través de la inmersión lingüística, una segregación de los alumnos por motivos de lengua. En una sentencia de 1993 del TSJC, reformada en 1994 por el Tribunal Constitucional, se señala que en Educación Infantil y los dos primeros cursos de primaria los estudiantes tendrán derecho a recibir la enseñanza en la lengua oficial

que opten, es decir catalán o castellano. El Tribunal explica que la inmersión lingüística es una metodología de aprendizaje bilingüe que pretende no separar a los niños por su lengua de origen.

La Administración actualizó entonces un sistema para garantizar a los niños ese derecho sin segregarlos. Así, los alumnos que solicitan recibir la enseñanza en castellano reciben «apoyo y atención individualizada». ¿Qué significa atención individualizada? ¿Un traductor simultáneo? No.

Se debe tener en cuenta que se trata de niños y niñas muy pequeños, que en los primeros años de su vida en la escuela trabajan el lenguaje de las emociones que va más allá del lingüístico, explica Josep Vallsor, subdirector general de lengua y cohesión social. Poco a poco se les van introduciendo otros tipos de metodologías educativas, en las que las actividades en grupo, son las más habituales y en las que el alumno se inicia la lengua que quiere para hablar con sus compañeros y profesores. En los dos primeros cursos de primaria, donde aún es muy importante el trabajo en grupo y en actividades, el profesor profetiza evitar las lecciones compensatorias, entre otras cosas porque los alumnos aún son demasiado pequeños para permanecer atentos mucho rato. El docente opta por explicaciones en grupos reducidos, donde se resulta más fácil detectar dificultades de comprensión.

Los estudiantes que precisan esa atención especial la reciben en castellano y, además, sus materiales curriculares fundamentales (libros, folios de trabajo) y de aprendizaje de lecto-escritura están en esa lengua. Asimismo, dice el alumno reciben refuerzo en castellano y apoya puntual de otros profesores del mismo ciclo en algunas actividades. En cualquier caso, el niño o la niña nunca es retirado del grupo, insiste Vallsor. En cuanto a los cuatro horas de catalán a la semana, desde Educación se insiste en que cada centro, en función de su proyecto lingüístico y su autonomía, puede decidir cómo distribuir las horas de cada asignatura que deban estudiar en cada ciclo, entre ellas el castellano.

“Excelente convivencia lingüística”

El Síndic de Greuges, Rafael Ribó, asegura que la inmersión «constituye una excelente convivencia lingüística en Catalunya» y que no ha recibido el en 2004 ni en el 2005 ninguna queja por la enseñanza del castellano. Ribó reconoció que en los últimos días ha recibido seis o siete quejas sobre es-

te tema, siendo a entender que forman parte del «frenetismo de la batalla». Responde a la recomendación del Defensor del Pueblo, Enrique Miquel, a la Generalitat que que incluye en los informes de evaluación la lengua en que desean la escolarización. Ribó se limitó a afirmar que no tenía conocimiento de esa iniciativa.

Añadió que «existe una ley de coordinación que podría dar lugar a acuerdos al respecto». Otras fuentes expresaron el maltrato del Síndic de Greuges por la iniciativa a solicitar del Defensor del Pueblo. Miquel aseguró que en el 2005, ha recibido unas 50 quejas en relación con la enseñanza en castellano. — J. BLAY —

La Vanguardia (3 febrer 2006)

Part III

Del discurs taxonòmic.

**La història *natural*: classificació, lleis i principis
per a una comunitat lingüística**

5. De la negació a la neocreació: neohistòria, neollengua

—Com definiries, tu, el moment de Catalunya?

—De reducció per parts, no en conjunt, perquè seria cridaner, car no volem que aquest fer sigui visible.

—Què ho fa, aquest deler?

—És l'estalvi que ho comanda.

Bauçà (2005)

L'enquesta de Catalunya Ràdio al passeig de Gràcia d'aquell gener del 2006 va sorgir arran de la notícia difosa als mitjans de comunicació sobre la persecució del castellà a Catalunya, ho recordàvem en l'apartat anterior. Un tema tan vell com anys fa que els catalans no tenen drets i deures plens i que surt de la idea socialitzada amb naturalitat que la presència de l'espanyol en territori català és un fet natural. Ho explicava així de natural el rei d'Espanya, aquell dia de Sant Jordi del 2001: «Nunca fue la nuestra lengua de imposición, sino de encuentro. A nadie se le obligó nunca a hablar en castellano, fueron los pueblos más diversos quienes hicieron suya por voluntad libérrima el idioma de Cervantes».

Des dels seus capitals simbòlics (discurs polític i discurs intel·lectual) no paren de suggerir-nos que fa estona força que la comunitat catalana és bilingüe. Juan Ramón Lodares, professor de filologia hispànica de la Universitat Autònoma de Madrid, al programa *30 minuts* (TV3, 28 setembre 2001), deia que a mitjan segle XIX tothom del món català ja estava en disposició de fer ús de l'espanyol. Per mostrar-li l'evidència del poc encert històric de les seves afirmacions «científiques», de ben segur que no podem recórrer als nostres llibres de text. La informació que donen —si en fan esment— és, pel cap baix, d'una ambigüitat extremosa. Hem de recórrer —talment com fem amb els usos lingüístics de l'anomenat registre col·loquial— no als diaris, o a la televisió o a alguns llibres de text, sinó a la cultura popular: a l'herència rebuda per socialització primària i de la qual han decidit fer com si no hi fos o, simplement, folkloritzar-la. El cançoner popular desdiu tota aquesta neohistòria (la cursiva és meva):

En Joan quan va arribar va dir:
 «ma mare, *ja vengo!*».
 Oh, fillet meu, jo no t'*entengo*
 si no mudes de parlar.

El discurs ideològic del vicedirector de la Reial Acadèmia Espanyola, Gregorio Salvador, i del professor Lodaes al programa de TV3 (28 setembre 2001) no és només uns mots d'uns personatges amb poder simbòlic, sinó la consolidació d'una historiografia que ens és aliena. Una comunitat lingüística monolingüe ha decidit que no hem existit i que no existim i que si encara gosam alenar, doncs per poc temps, si d'aquesta neohistòria ha de dependre.

GREGORIO SALVADOR: La enseñanza en Cataluña es un atentado contra los derechos elementales. Mientras exista la inmersión lingüística, toda conversación acerca de derechos pretéritos o pasados por lo menos hay que dejarla en suspenso.

JUAN RAMÓN LODARES: Aquellos factores que mantienen unidas las minorías y las cohesionan poniendo en peligro comunidades mayores, fatalmente llegan a la confrontación agresiva.

GREGORIO SALVADOR: Ya hablan [fent esment dels catalanoparlants] una de las lenguas que están en España. Lo otro es aumentar la babelización europea, que ya es muy considerable.

JUAN RAMÓN LODARES: Yo no soy contrario a las creaciones de grandes comunidades lingüísticas. Efectivamente, las grandes comunidades lingüísticas lo que logran es que al final otras lenguas que hacen competencia a esa se dejen de usar. Eso es evidente. Pero yo no soy contrario a ese proceso.

GREGORIO SALVADOR: En aquellos tiempos que fusilaban gente al amanecer, una prohibición de utilizar el catalán en determinados puestos era una cosa mínima.

D'aquest enginy mental s'infereix el fet de la natural presència de l'espanyol en territori català, de la conveniència del seu ús, de l'alegria que ens ha de fer ser bilingües i usar l'espanyol, amb l'advertiment constant del *no molestar*: «La mitad de Cataluña habla español como lengua materna; si se les deja hablar su lengua materna, el catalán va a desaparecer, se nos va a morir; entonces hay que hacer grandes proyectos de dirección científica de las sociedades, hacer que sean bilingües, que hablen catalán, gallego, eusquera, para conformar la nación catalana... Y esto, a mí me parece peligrosísimo» (Lodaes, 30 *minuts*).

5.1. EL SIMBOLISME DE LA NEGACIÓ I DE LA RECUPERACIÓ ESBAIXADA

És el discurs de la negació dels fets històrics que han portat Catalunya a un estat de bilingüisme i d'aculturació simbòlica i a considerar una petitesa històrica

els decrets de Nova Planta: el 25 d'abril del 1707, cau València; l'11 de setembre del 1714, Barcelona, i el 1715, Palma (Mallorca i Eivissa). Menorca resta en mans angleses (Tractat d'Utrecht, 1713), que la dominen durant els períodes 1708-1756, 1763-1782 i 1798-1802, amb intervals de dominació francesa (1756-1763) i espanyola (1782-1798).

El llibre de medi de l'editorial Vicens Vives informa els nens de sisè de primària, que estudien en català, del següent:

Quan, l'any 1700, va morir Carles II, l'últim rei de la família dels Àustries, va deixar com a hereu dels seus regnes Felip V, un príncep francès de la dinastia dels Borbó, que va començar a regnar a Castella, a la Corona d'Aragó, a Navarra i a les altres possessions de la Corona espanyola [...]. El 1715 Felip V va *recuperar* Mallorca i Eivissa, però Menorca va quedar en poder dels anglesos i no tornà a formar part de la Corona fins al 1782 [la cursiva és meua] (*Medi natural, social i cultural* 6, tercer cicle, Balears, educació primària, Vicens Vives, 1999).

Què en diuen els diccionaris, sobre el mot *recuperar*? Fem la cerca al DIEC2. Remet a *recobrar*: «Algú, tornar a tenir, a posseir, alguna cosa que havia perdut».

Per tant, deduïm de la informació del llibre de text esmentat que Mallorca i Eivissa, de tota la vida espanyoles! Els catalans de Mallorca, encara ara, dels espanyols en diem *forasters*. Un altre cop hem de recórrer als mots i a la història explicada pel poble: explicada clar i català! Des de la psicosfera col·lectiva catalana —terme que es refereix a la totalitat organitzada dels processos conscients i inconscients de l'activitat humana en societat— i per entesa cultural històrica, no era cap marca de distinció parlar castellà, més aviat era una norma imposada, una mena de destorb, de nosa. El DCVB (*Diccionari català-valencià-balear*) recull l'expressió *parlar castellà*: «fer so d'esquerdat una olla, càntrir o altre atuell de terrissa».

Aquest diccionari marca les expressions *parlar castellà* i *parlar foraster* com a sinònims, amb referència identificativa d'extern agressiu al grup.

La memòria històrica recorda com des de l'escola s'imposava el castellà i es feia amb mecanismes coactius, per violència: «La imposició del collaret d'ossos a l'infant que sentien parlar en català durant les hores d'escola. Qui portava el collaret a l'hora de sortir al pati, restava castigat a l'aula» (30 minuts, TV3, 28 setembre 2001).

No és, per tant, gens estrany que la comunitat catalana desenvolupàs uns mecanismes de resistència cultural a través de l'eina de cohesió més important: la paraula. Així, expressions com *foraster* o *parlar foraster* s'identificaven amb un mal extern, amb una imposició dolorosa. Ara, socialitzar, a través dels nostres llibres de text, la idea que Felip V va recuperar Mallorca i Eivissa suposa, pel cap baix, un capgirament de la cultura catalana.

Ens prohibeixen el català a l'escola, ara? Ens posen collarets de la vergonya? No. Fan una altra cosa més perversa: ens prohibeixen pensar en català, aplicar-hi el nostre punt de vista simbòlic, explicar-ne la història.

El número 3 del *Butlletí Cercle XXI* és un monogràfic sobre la negació de la repressió contra la llengua catalana, dedicat al *negacionisme*, «al discurs polític i intel·lectual que, des del nacionalisme espanyol, nega, relativitza, minimitza o silencia la persecució política de la llengua catalana. En els darrers anys aquest discurs s'ha reforçat i, per tant, val la pena que hi parem esment».

En reproduïm un fragment, de l'entrevista feta a l'historiador Josep Benet.

Entrevista a Josep Benet

«El tema del negacionisme de la persecució política de la llengua catalana és una qüestió molt important que, com moltes d'altres, no s'ha tingut gaire en compte en cercles intel·lectuals, ni tan sols en els mitjans de comunicació. Però és un tema fonamental. Nosaltres, una de les coses que vam poder aconseguir a Madrid, abans que s'aprovés la Constitució, és fer callar certa classe política espanyola, perquè estàvem tan carregats de raó que davant de certes qüestions ells optaven pel silenci. No perquè estiguessin convençuts dels nostres raonaments, però és que si no s'acceptaven certes coses era sinònim que no havia canviat res. Així, quan parlàvem de la persecució de la cultura i la llengua catalana es produïa el silenci i a Madrid teníem el dret a ser escoltats. Era un tema que pesava. Pesava, i molt. El que no podia passar de cap manera era que de tot això ells en passessin públicament.»

<<http://www.cercle21.org/butlleti/03/index.html>> (8 març 2005)

De fet, Josep Benet, tot parlant del genocidi cultural que pateix Catalunya i d'aquesta aculturació en què ens fan viure, explicava: «En un país normal jo no més hauria estat un lector de llibres d'història contemporània, però aquí n'hi havia tan pocs, d'història contemporània de Catalunya, que..., com deia Vicens Vives, si vols llegir un llibre sobre la història del nostre país, l'has d'escriure tu mateix».

5.2. MOTS D'HISTÒRIA: ABSENTS I INACABATS

Parlem d'història. La història és una narració ordenada sobre el conjunt de fets memorables del passat humà. I memorable vol dir ni més ni pus que digne de memòria. Cada poble ordena els seus herois i les seves gestes i de tot plegat en fa passat històric.

Un passat que ens ha marcat profundament. Comença al segle XVIII. Som al segle XXI i l'arrossegam talment com un mal fat, del qual encara ara no podem dir allò de «festes passades, coques menjades», perquè ni l'hem passat ni és cap festa. Parlam d'una planificació ben acurada i d'Estat per abolir un poble:

Al segle XVIII la llengua catalana sofrirà les conseqüències de la política castellanitzadora del govern [...] els vencedors, que saben que la llengua és un dels elements fonamentals per a l'existència d'una consciència nacional, lluiten per tal de fer-la desaparèixer, primer d'una manera dissimulada, més endavant amb prohibicions legals (Prats, 1995, p. 309).

Aquesta idea, noció, del castellà com a llengua universal no és nova d'ara, ni prop fer-s'hi original del professor Lodaes o del rei d'Espanya. Tampoc no és nova la proclama sobre la natural assumptió de la llengua espanyola per part de tothom, de mig món i mitja bolla. Totes dues proposicions són, com si diguéssim, heretades. El 7 de juliol del 1767, el duc d'Alba proposa a la Reial Acadèmia Espanyola de fer una gramàtica completa «en nuestra lengua», perquè «todas las naciones deben estimar su lengua nativa pero mucho más aquellas que abrazando gran número de individuos gozan de un language común que los une en amistad y en interés. Ninguna, Señor, podrá contarse en esta clase con mejor título que la nuestra, pues a todos los vastos dominios y casi innumerables vasallos de V. M. es común la lengua castellana; y ya que la ha llevado con su valor a los últimos términos del orbe, debe ponerla con su estudio en el alto punto de perfección a que puede llegar».

És clar que la historiografia catalana ens dóna tota una altra versió dels fets. La documentació i l'estudi de les imposicions contra el català, contra tot el món català (llengua, lleis, costums), ocupa molt de lloc a les biblioteques públiques i privades; per tant, només en farem esment de passada.

Abans dels decrets de Nova Planta (ordenament mitjançant el qual els catalans resten sota jurisdicció del Govern de Castella), les audiències catalanes eren únicament un òrgan assessor del virrei. A partir de la Nova Planta, les audiències borbòniques són la representació directa del rei i del Consejo de Madrid. El 1707, les audiències d'Aragó i de València són transformades segons el model de les de Valladolid i Granada, «observando literalmente las mismas reglas sin la menor distinción ni diferencia». Miquel dels Sants Oliver (1901) opina que «La Nueva Planta que, a partir de 1716, varió radicalmente el gobierno de la Isla [Mallorca], fue sin disputa el hecho capital de su historia contemporánea. Quedó equiparado este territorio a los demás de España y reducido a la uniformidad de Castilla».

Tot el sistema jurídic català és canviat i controlat per funcionaris borbònics. El punt setè del Decret de Nova Planta de Mallorca i Eivissa (28 de novembre del 1715) abolix l'estrangeria civil: «Siendo mi intención honrar y premiar indistintamente todos mis vasallos según el mérito de cada uno y emplearlos como juzgare más conveniente, declaro y mando que, en adelante, cesen en Mallorca las costumbres y leyes que hablen de extranjería».

Un acord de la Cámara del Consejo (10 de maig del 1730) estableix que «La Cámara ha procedido siempre con reflexión a que siempre sea mayor el número de castellanos en cada sala que el de naturales, y los fiscales siempre castellanos».

La Reial ordre de 22 de juliol del 1718 anul·la el càrrec de jurat i imposa el de regidor, com a Castella. Jeroni Nét, jurat en cap, havia estat triat a sac i sort, segons la tradició catalana, i, per tant, és expulsat. A partir del 1734, tots els càrrecs municipals de Palma són triats per nominació directa del corregidor, funcionari borbònic.

El 22 d'octubre del 1718, l'Audiència de Mallorca convoca el veguer Jordi Fortuny i li notifica que el rei «se había dignado suspender el empleo de veguer nombrando en su lugar por corregidor de Palma al señor Don Diego Navarro, intendente general del reino».

El 17 de juny del 1723, l'Audiència de Mallorca estableix que el corregidor té les mateixes competències que els de Castella: «Puede compeler por todos los medios de política y justicia a que los corregidores asistan a los ayuntamientos y demás funciones públicas para poner en ejecución las resoluciones que se adopten».

Prou bé ho expressa l'intendent Miguel Bañuelos, un dels funcionaris que el 1777 eren a Mallorca, quan es defineix com a integrant de «los que pasamos el mar para dirigirlos y tratarlos», tal com recordàvem.

A partir del 1771, el corregidor i el síndic personer (jurista procedent dels sectors funcionaris del Govern de Carles III i càrrec públic instituït el 1766 que té la funció de controlar i dirigir les qüestions més importants dels ajuntaments, a més d'informar el Consejo del desenvolupament de les reials cèdules de Sa Majestat i d'avaluar el procés de substitució cultural) són els responsables de controlar i de vigilar la lleialtat dels mestres d'escola quant als llibres de text i l'ús de la llengua. Una Reial ordre de l'11 de juliol d'aquell mateix any, per tal d'evitar «el fastidio e ideas que causan en la tierna edad otros géneros de obras», estableix l'ús dels següents llibres de text: «el compendio Histórico de la Religión de Pinton, el Catecismo Histórico de Fleuri, y algún compendio de la Historia de la Nación».

Per contra, el 1762, l'Ajuntament de Palma desautoritza el llibre de text del teòleg menorquí Antoni Portella *Rudiments de la llengua llatina per aprendre fàcilment i en breu temps la construcció comuna*. L'autor pretén de facilitar l'aprenentatge del llatí a través del català. La institució troba que és «un método al parecer no aprobado del Real Consejo para las escuelas públicas y no muy decoroso a la nación española».

És el 23 de juny del 1768 quan el rei Carles III signa a Aranjuez la Reial cèdula «para que en todo el Reyno se actúe y enseñe en lengua castellana con otras cosas que se expresa»; hi mana que «cese [...] la práctica de actuar en latín» i que l'espa-

nyol sigui l'única llengua de l'Administració. En el capítol v, s'hi disposa que l'Audiència de Mallorca s'ajusti a la terminologia jurídica de Castella pel que fa a les sentències i que sigui la responsable del compliment de la reial cèdula: «Finalmente mando que la enseñanza de primeras letras, latinidad y retórica se haga en lengua castellana generalmente donde quiera que no se practique, cuidando de su cumplimiento las Audiencias».

Aquesta disposició del 1768 vol «extender el idioma general de la nación para su mayor armonía y enlace recíproco» a tots els territoris sota domini castellà.

El comte d'Aranda, un dels autors de la cèdula d'Aranjuez, s'encarrega també d'aplicar aquesta política espanyolitzadora a terres americanes. El *Libro de Cuba*, fent esment de la política de Carles III, explica: «Especialmente el conde de Aranda, quienes desarrollaron un vasto plan de mejoras para el reino con repercusiones en esta su colonia de Cuba».

Pel que fa a Mallorca, el 26 d'agost del 1768, l'Ajuntament de Palma tracta en el Ple de la reial cèdula: «Propuso que el edicto y carta de que había presentado exemplares y acabara de leyerse sobre la enseñanza de la lengua castellana lo había acordado igualmente por deseo de la más perfecta execución y observancia de todo lo prevenido en la Real Cédula de S. M. de veinte y tres de Junio próximo pasado, como también con el saludable fin de hazer presente a la Muy Ilustre Ciudad que, por su parte podía tomar algunas disposiciones muy conducentes para facilitar la enseñanza de la lengua castellana en provecho y utilidad de todo este público, que podía disponer y acordar la continuación de la Gramática y método nuevo de enseñar las primeras letras y latinidad».

Resolen, per tant, encarregar al carmelita fra Tomàs Cifre la revisió de l'*Arte Regio* de Nebrija, el mètode d'ensenyar llatí aprovat pel Consejo. Fins aleshores, el mètode més usat a Mallorca era el de Sentpère. La discussió sobre els llibres de text per ensenyar llatí als infants es perllonga fins ben entrat el segle XIX. El 1802, Guillem Ramon, sota el pseudònim de Roc de Marratxí, escriu el text titulat *Obra petita sobre se obra grossa del Dr. D. Antoni Llodrà, prevera, intitulada: «Carta de un maestro a su Discípulo: Obra, etc.»*. Resposta del dexeble al dit mestre, escrita en llengua mallorquina, perquè la entengan los qui no saben forasté, castellà ni espanyol. L'autor fa una defensa del mètode del valencià Sentpère, tradicionalment usat a les escoles de l'illa, i critica la incorporació del castellà a l'ensenyament a través de mètodes com el de Nebrija.

Tota aquesta informació no és disponible als llibres de text que usen els nostres fills, homologats per les diferents conselleries autonòmiques.

Què passà amb les nostres universitats a partir del segle XVIII? Què en diuen els nostres redactats històrics i homologats? La informació institucional que llegim al web de la Universitat de les Illes Balears diu:

Una mica d'història

El filòsof, poeta i teòleg Ramon Llull fundà el Col·legi de Miramar, que fou un dels primers centres d'estudi i de recerca de l'època.

És per això que la Universitat de les Illes Balears és hereva d'una llarga tradició que es remunta a Mallorca a l'any 1483, data en què fou creat l'Estudi General Lul·lià com a centre d'ensenyament superior, mitjançant un privilegi reial atorgat pel rei Ferran el Catòlic. El 1691, com a resultat de la reconversió de l'Estudi General Lul·lià, es crea la *Universitat Lul·liana de Mallorca, els estatuts de la qual varen ser aprovats el 1697*. El 1772 passarà a denominar-se *Universitat Literària de Mallorca*, i el 1829 queda adscrita a la *Universitat Catalana de Cervera*.

Però el 1951 reneix l'Estudi General per impulsar la cultura a Mallorca i restaurar els estudis universitaris. Al llarg de diversos anys s'hi varen realitzar cursos de dret i de filosofia i lletres, suprimits per raons econòmiques. El 1959 es crea la Càtedra Ramon Llull, adscrita a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, que promou cursos per a l'obtenció del títol de doctor i uns cursos d'estiu altament apreciats en l'àmbit de la filologia, que posteriorment es varen estendre a altres branques científiques.

Finalment, el procés de transició a la democràcia a Espanya i l'impuls econòmic experimentat a les Balears de la mà del desenvolupament turístic, constitueixen les condicions idònies per a la creació, el 1978, de l'actual Universitat de les Illes Balears [la cursiva és meua].

<<http://www.uib.es/ca/infosobre/universitat/historia.html>> (8 febrer 2008)

Analitzem el mot *reneix*: tornar a néixer. La nostra Universitat, entrades les tropes borbòniques i abolit el dret d'estrangeria, quedà ben feta un nyap. Aquesta informació no es recull. Fem una mica d'història comparativa, documents en mà.

L'any 2000, la UIB edita un fullet també amb el títol *Una mica d'història*; de fet, la versió en línia n'és un resum. Aquest document consta dels apartats següents:

— Antecedents històrics: segle xv, la fundació de l'Estudi General Lul·lià (1483).

— Universitat Lul·liana de Mallorca (1691), Universitat Literària de Mallorca (1772) i Universitat Literària Balear (1840).

— El restabliment dels estudis universitaris: Estudi General Lul·lià (1951), Universitat de Palma de Mallorca (1978) i Universitat de les Illes Balears (1985).

En l'apartat que comprèn el període 1691-1840, hi diu:

El 1772 una real ordre va suprimir el nom de Lul·liana i la Universitat esdevingué Literària de Mallorca. Aquest fet va obeir a la política que, des de Madrid, impulsava la uniformització de totes les universitats espanyoles mitjançant

la reforma generalitzada de llurs plans d'estudis i que, en el cas mallorquí, va suposar un impuls de noves disciplines en el si de les àrees de coneixement ja existents, encara que va continuar el predomini de caràcter marcadament religiós de la seva producció científica (*Una mica d'història*, Universitat de les Illes Balears, 2000).

Tot passa amb naturalitat: més encara, amb impuls, «impulsava la uniformització de totes les universitats espanyoles». Cercam al diccionari el mot *impulsar*: fer moure empenyent. O sia, ens dona la idea de passa endavant. Una idea conceptualitzada com un avenç, positiva al cap i a la fi: talment com adoptar mots en castellà per a la nostra llengua col·loquial de segona oralitat.

I ara analitzem quina informació llegeixen els nostres estudiants (futurs professionals catalans) sobre aquests fets històrics abans d'informar-se'n pel web de la universitat illenca:

El sistema polític: unificació i centralització

Felip V va *reorganitzar* el sistema polític espanyol. Durant el seu regnat es van abolir, mitjançant els decrets de Nova Planta, les lleis i les autonomies dels regnes de la Corona d'Aragó (Mallorca, Catalunya, València i Aragó), que s'havien oposat al rei durant la Guerra de Successió. D'aquesta manera es va unificar el sistema polític espanyol [...]. Aquesta unificació implicava la centralització del poder. El rei tenia tot el poder polític, que exercien els seus ministres i funcionaris. L'objectiu principal dels reis i ministres espanyols del segle XVIII era augmentar la riquesa del país. Per això es van preocupar de desenvolupar la indústria, el comerç i l'agricultura [la cursiva és meva] (*Medi natural, social i cultural* 6, tercer cicle, Balears, educació primària, Vicens Vives, 1999, p. 229).

La nostra història oficial es decanta per uns mots ben especials: *recuperar*, *reorganitzar*, *renéixer*..., mots que no són neutres. Fan la sensació d'una continuïtat amb Espanya: Catalunya, de tota la vida espanyola! Catalunya, bilingüe per naturalesa! Aquesta és la idea que ens en donen.

Colloquem un altre cop les dates i dades del fullet de la UIB. Entre el 1691, data d'inici, i el 1772, a Mallorca hi ha passat una guerra. Per això mateix, el 1760, els representants de les capitals de la Corona d'Aragó presenten la queixa següent a Madrid: «En las Indias los párrocos deben entender y hablar la lengua de sus feligreses. Y van a ser los labradores catalanes, valencianos y mallorquines de peor condición que los indios?». Carles III ordena a les autoritats reials i eclesiàstiques de les seves possessions d'Amèrica i de les Filipines (10 de maig del 1770) que «de una vez se llegue a conseguir que se extingan los diferentes idiomas de que se usa en los mismos dominios y solo se hable en castellano» (citat a Rafanell, 1999, p. 105).

Del 1772 al 1777, hi ha per Mallorca el bisbe andalús Juan Díaz de la Guerra, amic del comte de Floridablanca i del comte d'Aranda (autor de la reial cèdula del 1768). L'antecessor de Díaz de la Guerra fou el bisbe Garrido, el qual no gosà de portar a terme les mesures dictades contra el català: «No alcanza de prompto los inconvenientes y embarazos que a caso con el tiempo podrán resultar del nuevo establecimiento que VSI significa». Entre altres coses, Díaz de la Guerra destaca com a ferm antilul·lista: prohibeix que els nadons siguin batejats amb el nom del beat i prohibeix els símbols lul·lians («Prohibimos el uso de éstas y semejantes estampas y nuestro vicario general no las permita»). En prohibeix el culte i supprimeix la Causa Pia Lul·liana. Per tant, el canvi de nom (de Lul·liana a Literària) de la universitat amb seu a Palma no respon a un fet natural.

La gran empresa, l'empresa magna, del bisbe andalús —amb l'ajut i la col·laboració del fiscal de l'Audiència de Mallorca José Ruiz Santos— va ser la d'anul·lar el Col·legi de la Sapiència, fundat el 1629 per Bartomeu Llull, seguidor de la filosofia lul·liana. El Col·legi no depenia directament del bisbe, com era el cas del Seminari. El bisbe controlava els llibres de text, la doctrina i l'educació dels seminaristes. L'absorció del Col·legi significava dirigir absolutament la formació de tot el cos eclesiàstic mallorquí. El bisbe empresonà, amenaçà, prohibí... Andreu Sitjar, catedràtic de la Universitat Lul·liana, fort opositor de Díaz de la Guerra, fou per aquest motiu empresonat.

Sobre el mot *uniformización*, present al llibre de text i al fullet, cal dir que, pel cap baix, la uniformització va suposar, a cop de decrets, posar fi a les universitats catalanes. El 1773, el Consejo de Castilla prohibeix que la Universitat de Cervera (creada per Felip V i que suposà el tancament de la de Barcelona) imprimeixi llibres en català, «entendiéndose la impresión solamente en castellano y latín, pero no en catalán».

El 1785, a Mallorca, com hem assenyalat, hi havia el fiscal Fernández de Córdoba. L'Ajuntament de Palma i la Universitat Literària de Mallorca eren les dues institucions que rebatien els projectes glotofàgics d'aquell funcionari espanyol. S'hi oposaven fermament. Fernández de Córdoba es proposà —i ho aconseguí— d'anul·lar la universitat mallorquina: la decantà de qualsevol credibilitat científica. Aquesta institució feia molt de mal al projecte unificador borbònic: els catalans no illencs decideixen, un cop tancada la de Barcelona, venir a estudiar a Palma. Ho diu el fiscal: «preferían la incomodidad de la navegación a la mayor facilidad que les subministraba el viage para Cervera».

L'any 1785, la Universitat de Cervera, amb el suport legal de Fernández de Córdoba, presenta un recurs contra la de Mallorca. L'acusa de «poca formalidad, poco rigor y exactitud de los poquísimos que ha visto públicos el fiscal». Hi allega que «los doctores de leyes y cánones de las 4 universidades menores aprobadas, solo en serlo [...] se examinen ipso jure, de sugetarse a examen de los tribunales de la

nación, para el ejercicio de estas facultades [...] excepto los doctores de Mallorca, quienes a pesar de sus borlas, consultando esta Audiencia los prejuicios que causaban con su poco saber y práctica en dichas facultades; resolvió S. M. que precisamente se sujetasen a examen del acuerdo, como qualquier bachiller, por expreso auto acordado desde la Nueva Planta». Els professors de la nostra institució són acusats de «cortas luces y pocas borlas».

El rector de la Universitat, Josep Reus, i l'Ajuntament de Palma contesten i rebaten aquests arguments. Ho fan en els termes següents:

Y siendo esto como es assí y *considerando el Reyno de Mallorca como parte de Cataluña* es tanto menos fundado el recurso del chancerrario y claustro de Cervera por querer privar a los catalanes naturales de los honores del doctorado de los grados conferidos por la de Mallorca, en todo igual a la de Cervera [...], que el Real privilegio dado en Valencia, a 16 de las kalendas de Octubre de 1286, mediante el qual se unió este Reyno de Mallorca a la Corona de Aragón y principado de Cataluña, haze comunes a todos sus moradores los privilegios concedidos a entreambos; y con más particularidad los del Principado de Cataluña, por haberse declarado a los mallorquines por catalanes naturales, con facultad de poder gozar todos los officios y beneficios de aquel Principado [la cursiva és meua] (citat a Calafat, 1999, p. 52, del *Llibre d'actes*, Arxiu Municipal de Palma (8 gener 1802)).

Aquell mateix any es dicta la Reial cèdula «por la que se manda que en todas las universidades de estos reynos sea la duración del curso o año escolar desde diez y ocho de octubre hasta San Juan de Junio». S'hi disposa l'homologació d'exàmens, oposicions, assistència a classe, etc., de totes les universitats borbòniques amb la de Salamanca.

El 1802, el corregidor Manuel Antonio de Denia encara es queixa al Consejo del fet que l'Ajuntament de Palma i la Universitat són reticents a acceptar les lleis de Castella com a pròpies: «En otra ocasión precediendo también, preguntó si en esta ciudad y su archivo tenía el cuerpo de las leyes y dixerón lo que hazen caveza que no las habían ni las necesitavan, pues ellos se governavan por otras leyes que las de Castilla. En la Universidad Literaria se encuentra la misma observancia» (cf. Calafat, 1993).

Tornem al text *Una mica d'història*. Ens aclareix que «L'any 1840, durant la regència del general Espartero, la Junta de Govern de Mallorca va restablir la universitat amb el nom d'Universitat Literària Balear o Universitat Provisional i va fixar l'objectiu de la modernització del seu ensenyament amb estudis de llengües modernes».

Comptat i debatut, en un segle i mig la Universitat de Mallorca té tres noms diferents. Els esdeveniments històrics així ho imposen. El darrer nom, *Literària Balear*, s'esdevé set anys després de la publicació del Decret, de 30 de novembre del 1833, que estableix la divisió del territori espanyol en províncies. I fins ara! La *Gran enciclopèdia de Mallorca* (1989, tom 1, p. 342) en diu:

Les Balears no existeixen com a realitat política: és el Regne de Mallorca que tindrà la seva pròpia personalitat [...] la implantació de la primera Constitució espanyola (Cadis, 19 de març de 1812) inaugura un nou període històric. En el seu article 10, estableix una nova divisió territorial del país. Aquí ja trobam la referència a les Illes Balears com a província. Ara bé, aquesta denominació no té cap referència a un ens local, sinó a una circumscripció al servei de l'Estat. El decret de novembre de 1833 duu a terme definitivament la divisió del territori en províncies. El model iniciat el 1833 tindrà vigència fins als nostres dies.

Del catedràtic empresonat Andreu Sitjar, de l'Il·lustríssim Rector Josep Reus, que defensà drets i lleis catalans, no res, ni mitja paraula a la «Mica d'història». Això sí, ens hem assabentat que la uniformització «en el cas mallorquí, va suposar un impuls de noves disciplines». I punt!

D'aquest silenci aclaparador sobre la nostra història, en feia esment el catedràtic Llorenç Valverde en un article publicat al *Diari de Balears* (14 gener 2004):

Diuen que qui no coneix la història està condemnat a repetir-la. La cosa deu ser força més greu si, a més, aquesta història és amagada per un fals sentit de pudor o per qualsevol altra raó més o menys estúpida. Dic això perquè no fa gaires dies vaig caure a la part del web oficial de la UIB, al qual hi ha una breu ressenya de la història de la nostra universitat [...]. Un imprudent silenci, no atribuïble a la manca d'espai, essencialment il·limitat en l'ambient digital web, cau sobre el fet que la Universitat de Cervera [...] va interposar el 1785 un recurs contra la Universitat de Mallorca... (*Diari de Balears*, 14 gener 2004).

A partir d'aquí, l'articulista es basa en els fets anteriorment esmentats i que són documentats a la tesi *El projecte glotofàgic borbònic* (Calafat, 1993).

I del Regne de Mallorca i de les lleis i costums catalans, que tant varen defensar els nostres avantpassats, ni mitja! La *Viquipèdia*, a l'entrada *Balears*, ens informa que aquesta comunitat autònoma té com a símbol el Dia de les Balears, l'1 de març. Actualment, l'article 6.3. de l'Estatut d'autonomia del 2007 consagra aquest dia com la Diada de les Illes Balears. Un invent ben modern: una nova data per a la neohistòria. Els polítics de Mallorca han passat del rei En Jaume (31 de desembre del 1229) al Dia de les Balears (o *Baleares*): «El PSM demana al seu programa que Balears sigui una nació pròpia» (*Diari de Balears*, 7 abril 2003).

La Llei 9/1984, de 30 d'octubre, va declarar l'1 de març Dia de les Illes Balears, amb caràcter de festa oficial en tota la comunitat autònoma, però laborable; i sens perjudici que cada illa pogués tenir la seva pròpia diada per acord del seu Consell Insular respectiu. L'1 de març es considerarà per primera vegada com a dia no laborable el 1999 (Resolució de la Conselleria de Treball i Formació de 20 de novembre del 1998).

Parlem de símbols. La història és un fet simbòlic, com bé recorda el text de la *Viquipèdia*. Esmentàvem el fet que una simple distinció ortogràfica pot agafar dimensions de gegant si aquesta distinció (ortogràfica, fonètica, etc.) és usada per crear distància psicològica entre parlants. Comencem per personatges simbòlics. El rei En Jaume com a mite:

El llegat del rei més gran

Amb Jaume I, al segle XIII es configurà una nova nació a Europa. El rei va impulsar el desenvolupament institucional, social i econòmic del país i, a més, va instituir dos nous estats: un «regne dins la mar», a Mallorca, i «la millor terra e la més bella del món», és a dir, el Regne de València. Jaume I és, per tant, l'origen de la història col·lectiva (*El Temps*, núm. 1233).

El 29 de gener del 2008, la revista *El Temps* dedica les pàgines centrals i l'editorial als «800 anys de Jaume I: 1208-2008». Titula a la portada «“Vergonya, cavallers, vergonya!”».

«Vergonya, cavallers, vergonya!» va ser —diuen— el crit de Jaume I quan, a la batalla de Portopí, el Conqueridor va voler avançar i va veure que ningú no gosava fer ni un pas: un crit exigint dignitat.

Vuit-cents anys després, la situació del país demana a crits un esperit semblant, una reacció honorable, un líder amb coratge i visió de futur. No es tracta d'una situació conjuntural prèvia a les eleccions espanyoles. Ans al contrari: fa la sensació que les eleccions, passi què passi, no serviran per a redreçar una certa decadència econòmica i una inexplicable resignació de les elits, dels cavallers, dels polítics (*El Temps*, núm. 1233, p. 5).

Quan Polònia lluitava per aconseguir la independència de l'intrús alemany, cercà entre la seva mitologia la princesa Wanda, que es llençà d'un penya-segat per tal de no casar-se amb un alemany. Vet ací un exemple de cohesió simbòlica a través de la reinterpretació de la història (cf. Joan, 1996, p. 76).

El rei En Jaume ha estat per al poble català un d'aquests símbols. A Mallorca, mentre passejaves pel carrer de Sant Miquel (lloc on el rei En Jaume lliurà batalla al rei moro), els pares et mostraven les petjades del cavall del rei: tot un símbol. Els ulls d'infant arribaven a percebre aquelles petjades màgiques. I tot Mallorca, dins la memòria històrica, n'és plena, d'aquestes petjades. Posem-hi d'exemple un fragment d'una de les diverses rondalles que fan cap al mite:

Sa llenegada des cavall del Rei En Jaume

Darrera es convent de ses Monges d'Inca, a sa costa des molins, surt una timba a flor de terra i fa una regata, una espècie d'arregussai. Diuen que va esser que el Rei

En Jaume, com perseguia es moros per esvair-los de Mallorca, un dia era dalt es Puig Major, i los me veu devers Inca. I què fa ell tot d'una? Pega esclafit i esperonada an es cavall, i es cavall llongo, i se tirà just damunt aquella timba. Es cavall llenega d'una pota, i tan fort aferrava, que va fer aquella llenegada, aquell arregusai, que encara s'hi veu ben senyat i ben coneixedor. An es moros al punt los hagué assolits, i es bocins més grossos que en deixà foren ses oreies. Ell no s'hi posava per poc, no, aquell Rei. Ni se'n porien riure gens (Alcover, 1983, tom v, p. 106-107).

Han afirmat alguns historiadors (Quintana i Calafat, 1992) que el rei En Jaume «ha estat per als mallorquins un Carlemany: present a les cròniques i a les tradicions populars». Bernat Desclot, a la seva *Crònica*, ja en deixa constància:

Aquest rei en Jacme fo lo pus leyal hom del món, que ell era major que altra hom un palm, e era molt ben format, e complit de tots sos membres [...]. E fo molt ardit e prous de sas armas, valent, e larch de donar, e agradable e tota gent e molt misericordios, e hach tot son cor e sa voluntat de guerretjar ab sarrahins.

La Festa de l'Estendard, amb sermó inclòs, culturalitzava el poble en les gestes del seu heroi: en els fets que eren dignes de memòria des d'aquell 31 de desembre del 1229. Després dels decrets de Nova Planta, la cosa canvia: el nostre poble entra a ser dominat per un altre regne, el de Castella (una altra llengua, unes altres lleis, una altra cultura). I també la memòria del nostre poble és dominada. El 1811, dos cavallers regidors, Pere Orlandis i Antoni Net, expressen ben clarament el que ja havien aconseguit de fer aquells dominadors amb la festa del poble: «Que no n'hi hagi ni ara ni mai per ser irrisòria» (Quintana i Calafat, 1992).

Evidentment, el bisbe Díaz de la Guerra i el fiscal Fernández de Córdoba havien fet una passadeta per Mallorca. El fiscal ja havia dit sobre la nostra història i sobre el nostre rei: «El uso siempre será abuso, el estilo exceso, la práctica errónea, y la costumbre corruptela, aunque su origen viciado venga desde el 31 de diciembre de 1229, de la conquista de la ysla por el señor don Jaime».

Aquest fiscal ha creat escola, perquè, actualment, en les veus espanyoles —des de les esferes intel·lectuals seves i dels nostres «intel·lectuals a sou»—, el rei En Jaume ho passa magre: tan magre com els nostres mots corrents. Paraules d'un intel·lectual, amb cognom català, a *El País*: «La conquista puso en marcha un genocidio [...]. Y mido las palabras: un genocidio sistemático [...]. La conquista de Mallorca por el rey Jaime supone la formación agresiva de una nueva sociedad feudal».

Ara bé, *El País* escriu dels seus herois: «La destrucción de los imperios inca o azteca pudo ser una catástrofe cultural, pero Pizarro y Cortés fueron, sin duda, extraordinariamente hábiles e inteligentes al conquistar pueblos inmensos con tropas minúsculas y empleando a fondo la superioridad técnica, las alianzas y los engaños» (cf. Palou, 1999, p. 77-78).

I ara? Toca escarbotar-ho tot: la llengua, amb aquest català passat pel pont aeri (Barcelona-Madrid). El 25 de novembre del 2007, a TV3, un mediàtic deia que «s'havia muntat un pollastre». Traduíu-ho al castellà, si ho voleu treure net! I, com al segle XVIII, no es conformen amb la llengua, toca també —com ensenyà aquell fiscal general— desmitificar els mites, els de debò, vull dir, sense prohibir-los.

El 1992, el president d'aleshores de la Generalitat Valenciana, Joan Lerma, visità Mallorca convidat per l'Obra Cultural Balear. El diari *Las Provincias* (28 octubre 1992) en deia el següent: «La extraña visita de Lerma a Mallorca [...]. Su pomposa ofrenda ante la figura ecuestre del Rey Jaime I. Lerma nunca ha hecho la ofrenda a Jaime I en Valencia, pero le ha faltado el tiempo para hacerla en Mallorca, a sugerencia de una asociación cultural catalanista [...]. En el mismo *Última Hora*, página 25, está la clave del viaje a la isla: “la unidad de la lengua catalana”, pie de foto del momento en que Lerma está hurgando en el archivo del *Diccionario català-valencià-balear* de Mossèn Alcover, texto que, además, especifica “Lerma no tuvo inconveniente en conocer la Calaixera”». La notícia acaba amb aquestes paraules: «La Generalitat Valenciana ha sido utilizada por una entidad claramente pancatalanista para potenciarse, prestigiarse y dar un aparente respaldo oficial a su apología sobre los Países Catalanes y su independencia».

El 1996, el diari *El Día de El Mundo de Baleares* (28 octubre 1996) es feia ressò d'unes declaracions de la batlessa de València, Rita Barberà, sobre la unitat de la llengua i cultura catalanes: «Rita Barberà dice que la única lengua común es la castellana. Opina que con Baleares comparten clima, sol y mar».

Avançam en el temps, emperò seguim amb la desmemòria. El Consell de Mallorca i l'Associació de la Defensa de la Natura a l'Illa de Mallorca, l'any 2000, editen el llibre *Tramuntana a l'abast dels escolars*. El llibre, escrit en català i modern, primer ens situa geogràficament dins Espanya: «Sabies que... la punta de l'Esperó, que pertany al municipi de Maó (Menorca), és la part més oriental d'Espanya?». I després, històricament, dins Europa: «Recorda que... la conquesta de Mallorca per Jaume I és el començament d'una nova etapa de la història de les Illes Balears. Pensa que... el fet de la conquesta ens va introduir dins el món cultural europeu».

Quines coses, perquè jo de tota la vida —i per tradició popular— em pensava que parlo català perquè som catalans, i perquè el rei En Jaume ens va fer poble: a un lleidatà, a un gironí, a un mallorquí i a un de Xàtiva. Ara resulta que només ens va fer europeus! De tot plegat, en diuen normalització lingüística institucional. Continua la prohibició del nom de les coses.

5.3. NEOHISTÒRIA MEDIÀTICA

Els mediàtics reconeguts com a capparets de la cultura institucionalitzada i amb tradició de normalització lingüística d'anys (i encara no tenim ni cinema subtitulat

en català, ves quina feinada que han fet!) segueixen amb la corda d'anomenar sense donar nom —o capgirant-lo— ni categoria de valor. Titulars del diari *Última Hora* (7 setembre 2001) sobre l'escriptor i ideòleg Gabriel Janer Manila, director amb el PP balear de l'Institut d'Estudis Baleàrics:

Janer Manila desmitifica al Jaume I héroe en el 772 aniversario del desembarco. Escasa presencia del Govern y nula representación del Consell en el acto [...]. El autor algaidí convirtió en un cuento la llegada de las tropas catalano-aragonesas a la isla para conquistarla (*Última Hora*, 7 setembre 2001).

Altres intellectuals decideixen directament passar a la banda de l'embollica que fa fort, que tan bons resultats dóna en qüestions de «llengua col·loquial». Baltasar Porcel és l'autor del text que reproduïm a continuació, extret del llibre en edició de luxe *Los Reyes de Mallorca*, una obra de dos toms de la qual és el director (1996). L'escriptor fa parent *nuestro rey* (llegiu-hi el Borbó) del rei En Jaume: «pues nuestro Rey emparenta directamente a través de su frondosa ascendencia con Jaume el *Conqueridor*». El rei català ho torna a passar magre: no té cap tractament de reialesa, ni En Jaume, ni Jaume I, ni el rei En Jaume... Sort que no li ha dit, com aquell fiscal, *señor don Jaime*.

Por lo demás, entre los títulos heredados por Juan Carlos I figura también el de Rey de Mallorca. Sin que se trate de un legado aleatorio o parabólico, pues nuestro Rey emparenta directamente a través de su frondosa ascendencia con Jaume el *Conqueridor*, pertenece también a la dinastía que alumbró a la breve Casa Real mallorquina.

Porcel (1996)

Rafanell (2000, p. 75) assenyalava que «una comunitat de llengua es perfila i es regula des de fora de la llengua usual». Una comunitat lingüística es perfila, per tant, des dels capitals simbòlics, que són els que tenen la capacitat de conformar les opinions d'algú altre (Boix i Vila, 1998, p. 139). Els òrgans de difusió de la història nostra no són gens clars: deixen buits, llacunes i redefeixen els fets. Ho fan a fi de bé, per tal de no ser un destorb a la història d'Espanya.

El 13 de setembre del 2001, *El Periódico* informava de la mort de la periodista Carmen Rico-Godoy. Dels mèrits professionals de l'escriptora. L'autor de «L'apunt» destacava: «L'Espanya de Carmen Rico-Godoy, descrita i viscuda des del feminisme militant, el compromís amb les causes justes, amb l'esquerra... Li quedaven moltes pàgines per escriure. Quedaran en blanc».

El Periódico (13 setembre 2001)

Hi tornen a deixar un buit, una llacuna. Aquesta periodista, l'abril del 1981, publicava el següent article d'opinió a *Diario 16*, del qual hem fet esment:

Que pesats se están poniendo els catalans con la cuestió del seu idioma. Qu'ls esenñan el català en las ikastolas o donde plasca, pero que no casqueten els palets del personal. ¿Qué volen els catalans obligé a tut el monde qu'habita en Catalonia a parlar y escribir catalá? ¡No fotis tú! ¡Faltaba res! Preservar el idioma catalá está molt bé perquè es una lengua mol saladetta, mol maca, tan guturallment naturall. Pero exigir la oficialidad del catalá en els centres de currar es pasarse, machos (citat a Ainaud de Lasarte, 1995).

En poques línies la senyora Rico-Godoy enumera tot un enfilall de prejudicis contra l'ús lingüístic (àmbit d'ús i poder polític) i la forma d'ús de la llengua

catalana. Demostra un domini de l'exercici desmesurat de la *foneticofòbia*, l'aversion cap aquells fonemes que ens allunyen de l'espanyol. La intel·lectual Rico-Godoy nega poder social (funció social simbòlica) al català. Sort que era defensora de les causes justes!

La senyora Rico-Godoy fou mediàticament lloada pels seus escrits, per la seva categoria professional, malgrat que, com a espanyola, assumís els tòpics que funcionen mediàticament a la seva comunitat lingüística. Joan Brossa, per posar l'exemple d'un intel·lectual nostre, no rep des de les nostres pàgines d'informació un tracte tan preferent.

La *Història de la literatura catalana* de Riquer, Comas i Molas (vol. x, cap. vii, p. 350) escriu de Brossa: «Brossa no ha tingut cap altra professió que la pràctica de l'art, sobretot de la literatura, i més específicament de la poesia. I, expressament, ha renunciat a qualsevol activitat al marge; aquesta dedicació l'entén i l'accepta sota una denominació àmplia [...]. El seu cas, doncs, és el d'un artista pur, un dels darrers que ha viscut consagrat exclusivament a la tasca de creació poètica, emprant sempre una sola llengua: la catalana. Múltiples fets el distancien, i el singularitzen, d'altres escriptors coetanis, sobretot per les seves postures radicalment marginals. Així, *no té cap mena de pretensió com a intel·lectual*» (la cursiva és meua).

És clar, Brossa també ha estat un defensor de les causes justes, però amb un punt de vista ben diferent i diferenciat del de l'escriptora espanyola. Bauçà, també! Vet ací per què en ressenyaven el fet que era esquizofrènic. Recordem alguns mots (gens orfes) d'aquests dos grans poetes catalans:

Personatge

L'ardidesa del Cid
L'autoritarisme de Felip II
La voluntat d'imperi de Carles V
I el cul i la veu d'Isabel la Catòlica.

Sonet a Jordi Carbonell, torturat recentment per exigir el dret a parlar català

Jordi i capalt, tot sol davant la fera,
des del seu cau li escups a la guerrera;
el sol, que es fa pomera, o s'allunya
i l'alba entra al senyal de Catalunya.
La teva estrella nostra presonera
Estén al bat de l'aire la bandera.

Espanya

No existeix censura:
 el que existeix és un Servei d'informació Bibliogràfica
 per evitar possibles prejudicis econòmics als editors.
 No hi ha gent que es mor de gana:
 hi ha persones que sofreixen insuficiències tròfiques
 degudes a insuficiències alimentàries.

Brossa (1960-1973)

Dictadura, la. La Dictadura bàsicament fou un estat d'intoxicació col·lectiva. Un fenomen d'aquesta intoxicació era pensar que quan s'acabés tot canviaria. I això ho pensava tothom. Si no és sota els efectes d'una toxina, hom no pot pensar coses tan extravagants com aquesta.

Folklore, el. En les comunes, s'endureix en funció de la manca de sobirania i dignitat. L'església Catòlica, els colonitzadors, les dictadures el primer que fan és organitzar i promoure les maneres folklòriques. És la mesura més pràctica i econòmica de dominació [...]. En el nostre cas, l'iberisme i la mediterraneïtat són maneres de folklore per tal d'obviar-nos a nosaltres mateixos.

Bauçà (1998)

José María Aznar, expresident espanyol, declarava: «En la Constitución no cabe la megalomanía aldeana, versión caciquil de lo particular» (*El Mundo - El Día de Baleares*, 14 juliol 1998). Que ja ens ho havia dit Fernández de Córdoba que tot això del món català tenia *un origen viciado*. En definitiva, que no fa bo ni europeu. En paraules d'Argemí (1996): «A Europa predomina la mentalitat segons la qual les llengües de dimensió no estatal són, de fet, llengües que sobren [...]». Més aviat els polítics europeus lloen la pervivència de les anomenades llengües regionals o minoritàries, perquè donen un color a l'ambient».

L'any 2000, ens assabentàvem del fet que un magistrat italià havia advertit del perill d'inconstitucionalitat de la llei estatal de tutela de les minories lingüístiques d'Itàlia, aprovada el 17 de juny del 1998 per la Cambra de Diputats i ratificada el 25 de novembre del 1999 pel Senat. Aquest magistrat al·legava que «una cosa és la protecció de les llengües de contigüïtat internacional i una altra la protecció del sard o el friülà», les quals considerava «dialectes perquè no han gaudit mai d'oficialitat de llengua» (Bosch, 2000).

De conformitat amb tota aquesta legalitat europea i mediterrània, han decidit aclucar-nos els ulls: «“Eixe ja ha aclucat”: ja és mort (Val., Cast., Maestr.)» (*Diccionari català-valencià-balear*). Emperò, si no els aclucam definitivament, hi ha

l'esperança de tornar-los a badar: «*Va cloure'ls ulls esparverada, però badant-los ben desseguida*, Víct. Cat., Ombr. 45» (*Diccionari català-valencià-balear*).

Els ulls els aclucam i els badam, no els obrim i els tancam. Això darrer només ho fem amb les portes i altres elements semblants. Altres parts del cos —i ja en matèria sexual— no **s'obren/abrirse*, sinó que simplement *es baden*. Ai, que he tornat a incórrer en *versiones caciquiles y aldeanas*. He tornat a recórrer al català arcaïtzant, dialectal? Ja ho val!

6. Del nom i de la història: de catalans a neomediterranis

Des d'aquelles frases pronunciades per institucions de Mallorca al segle XVIII («Y siendo esto como es assí y considerando el Reyno de Mallorca como parte de Cathaluña») fins a les més actuals («Balears, una nació pròpia», «Comunitat Valenciana», «comunitat autònoma de Catalunya» o «Som sis milions») —totes vigents i legals al segle XXI—, hi ha una feinada feta de «reorganització» i d'«impuls».

Al segle XIX, la seva historiografia tenia clar el domini .cat actual. En deien, de Catalunya, *España incorporada o asimilada*.

Mapa de 1854 (Biblioteca Nacional, Madrid),
difós per Òmnium Cultural

De ser coneguts arreu del món com a catalans i de tenir una llengua sense gaires escltexes en la seva varietat formal, hem passat a no tenir ni nom o, si de cas, a tenir-lo

—com en l'ús dels mots: arcaïtzants/dialectals— amb confusió i amb prohibició simbòlica. En els llibres de text, la marca *Països Catalans* no hi surt. En els mitjans de comunicació més mediàtics i orals, com ara un telenotícies, tampoc. I com en el cas dels mots, la confusió ens porta a interpretar una denominació clara i històrica (Catalunya) com a arcaïtzant/dialectal, és a dir, representativa només d'un trosset i trossejat de la comunitat lingüística. La reinterpretació nominal per anomenar-nos i donar-nos a conèixer segueix les directrius de la terminologia imposada des dels capitals de poder —instàncies legals— i, com en els mots, es juga a la fragmentació.

Un infant català que cursa el cicle superior d'educació primària es troba davant una versió de les tres possibles, segons a quina comunitat autònoma estudiï. *Llengua 6* (Santillana, 1999) té tres versions, una per a cadascuna de les tres comunitats autònomes espanyoles de parla catalana: *Projecte mediterrani* (per a la comunitat autònoma de Catalunya), *Alimara* (Comunitat Valenciana) i *Gavina* (comunitat de les Illes Balears). Canvien tota una pàgina simplement per modificar un antropònim (les cursives són meves):

Pàgina 96

- Quan era *petit*, en *Jordi* _____ cada dia a visitar-la (ANAR)
(Versió per al Principat)
- Quan era *menut*, *Joan _____ cada dia a visitar-la (ANAR)
(Versió per al País Valencià)
- Quan era *petit*, en *Jordi* _____ cada dia a visitar-la (ANAR)
(Versió per a les Illes)

Pàgina 97

- *L'Anna* corregué a *socorre'l* (Principat)
- *Anna* corregué a *socórrer-lo* (País Valencià)
- *N'Aina* corregué a *socorre'l* (Illes)

Aquest pas adaptat de *Jordi* a *Joan* no és gens fútil, ans al contrari. És un canvi simbòlic. Per aquest motiu, hi ha tot un seguit de raons a considerar. En primer lloc, l'antroponímia és extremadament simbòlica, ens fa conèixer al món com a part d'una comunitat lingüística. Entre dir-se *Pedro*, *Peter* o *Pere*, hi ha més que un nom pel mig, hi ha una llengua. Els antropònims són fets culturals i, per tant, de cohesió grupal i alhora marquen distància cultural respecte d'altres comunitats lingüístiques. No debades el règim franquista, l'any 1938, prohibeix els noms de persona en català:

Debe señalarse también como origen de anomalías registrales la morbosa exacerbación en algunas provincias del sentimiento regionalista que llevó a determinados registros buen número de nombres, que no solamente están expresados en idioma distinto al oficial castellano, sino que entrañan una significación contraria a la unidad de la patria [...]. La España de Franco no puede

tolerar agresiones contra la unidad de su idioma, ni la intromisión de nombres que pugnan con su nueva constitución política [...]. En su virtud dispongo:

Art. 1º. En todo caso, tratándose de españoles, los nombres deberán consignarse en castellano.

(Solé i Villarroya, 1993)

En segon lloc, si els noms són elements de cohesió entre els membres d'una comunitat lingüística i si la nostra comunitat és fragmentada en versions, en idiomes regionals, un *Jordi* pot semblar «massa català» (llegiu-hi comunitat autònoma de Catalunya, la dels sis milions) i, per tant, cal no compartir gaire aquest nom. Ara bé, als llibres esmentats les *Laures* i els *Alberts* no es canvien. Tanmateix, no hi ha gaire distància lingüística entre *Laura/Laura* i *Albert/Alberto*; entre *Jordi* i *Jorge*, n'hi ha una mica més.

Finalment, la versió «balear» de la pàgina 97 és ben curiosa. Per una banda, *Anna* passa a *Aina*. Entesos! Correspon a una variació geolectal. La que ja no s'adiu gens amb la variació geolectal és la forma verbal amb clític. Per geoelecte, un català de les Illes diu —i normativament escriu— *socórrer-lo*, com a la versió valenciana. Per què hi han encolomat el *socorre'l* i, en canvi, hi han marcat diferència en l'antropònim? La resposta deu ser cosa dels déus.

Entre l'un i l'altre, entre arcaïtzant i dialectal, arribarà a ser veritat el que deia el règim franquista pel que fa a anomenar *idioma o dialecto* alternativament tot allò que no era castellà: «Se considerarán también nulas y sin valor legal las inscripciones que se hallen practicadas en idioma o dialecto distinto al idioma oficial castellano» (Solé i Villarroya, 1993, p. 43).

Si, com deia Cooper (1989, p. 183), la planificació lingüística consisteix en «els esforços conscients per tal d'influir en el comportament dels altres en l'aprenentatge, en l'estructura i en les funcions de les varietats lingüístiques», l'esforç per fragmentar el català realment hi és. Una fragmentació en tres dimensions: reduccionisme lèxic, minva territorial i subordinació cultural. Un esforç ben calculat i planificat des de factors extralingüístics per fer del català una mena de trencaclosques, en tres dimensions i inconnexes, desorientades.

Tothom sap, ho explica la cultura popular —i que em perdonin els moixos, o els gats o els mixets—, que, per fer fora d'una possessió, d'un carrer o d'un lloc un moix amb la intenció que no torni pel redol, només cal fer una cosa: agafar un sac, posar-hi la pobra bèstia dins i... au, fes-li tantes voltes com vulgues! És a dir, cal deixar la bestiola, com aquell qui diu, centrifugadeta. Acabada aquesta primera part del procés, cal portar el moix a un altre indret, a un altre redol. I feina feta no fa destorb: el pobre gat ja no sap d'on venia. Una pràctica, diuen, efectiva, emperò marejadora i certament dolorosa per a aquell ésser. Talment com ens fan a nosaltres amb l'embolica que fa fort de noms i de denominacions territorials. Al final

del procés hom ja no sap què és, ni qui és, ni d'on ve i menys encara cap on va: només té un punt per orientar-se, i és no perdre la capitalitat, Madrid. Aquesta és la primera conclusió que hom pot extreure després d'haver llegit un grapat de llibres de text dels que estudien els nostres infants, escoltar alguns telenotícies o llegir certa premsa. Tot, evidentment, servit en català.

En un cop d'optimisme i d'eufòria podem debatre'ns entre Catalunya, Països Catalans, comunitats de parla catalana... Com ens hem de dir? Fa una vintena d'anys, semblava que la marca *Països Catalans* havia de tenir acollida, bàsicament perquè ja funcionava com a eufemisme de Catalunya. Emperò, aquest eufemisme també sembla que duu l'estigma del no políticament correcte: «Sembla que comença a prescindir-se de la marca de PPCC en actes polítics d'abast nacional [...]. Si en democràcia es guanya convenent la ciutadania que voti un determinat programa [...], és tècnicament impossible de convèncer-la que voti, que compri un producte, un programa, etiquetat amb unes sigles que la immensa majoria de votants, de compradors, no sap què vol dir ni tan sols aproximadament» (Barnils, 2001).

Sobre el terme *Països Catalans*, Josep M. Llompart (1991) explica com aquesta expressió és marca del senyor Benvingut Oliver, notari de la vila de Catarroja, a l'Horta de València, el qual l'any 1876 l'empra per primer cop (cf. Fuster, 1994a, p. 109-110). I des de l'illa de Mallorca, Pere Oliver i Domenge, l'any 1916, afirma: «Catalunya és una nació [...]. Ara bé, la nacionalitat catalana no es limita al Principat de Catalunya; s'estén, a més, per les terres del Rosselló, Cerdanya i Conflent; per les contrades de la Ribagorça i el Pallars; per les muntanyes lliures d'Andorra; pels vergers de la València i per les blaves i assoleiades Illes Balears» (conferència llegida a la vetlla del 23 de març del 1916 al Casal Catalanista de Sants Els Segadors i publicada a Oliver i Domenge, 1993).

Des de llavors, el terme *Països Catalans* ha inclòs geogràficament la terra catalana completa, com la defineix el poeta Pere Quart, independentment de conjuntures polítiques passades o presents. Al cap i a la fi, «les fronteres polítiques de l'Europa actual no representen les comunitats lingüístiques, i amaguen, en molts casos, l'autèntica realitat plurilingüe del continent» (Mollà i Palanca, 1987, p. 63).

La qüestió és saber si actualment aquests termes nominals —en versió optimista— són prou denotatius pel que fa a llengua i territori i si a aquests termes s'han afegit altres denominacions.

Mentre no fa gaire s'aprovava legalment per al nom general de català —nom d'identificació col·lectiva— la restricció d'«idioma valencià», tot reduint-lo localment, la societat civil fa temps que proclama el fet que «Som un sol poble i parlem català», el lema de la Diada de Sant Jordi del 2004 de la Coordinadora d'Associacions per la Llengua (CAL, <<http://www.cal.cat/>>). Potser és en l'espai cibernètic on tenim la percepció global de l'existència d'aquesta xarxa social, a vegades o sovint amagada i ignorada per bona part de la ideologia establerta legalment.

És a l'espai virtual on la presència del català pot superar de manera falagüera les fragmentacions territorials: <<http://www.gencat.net/temes/cat/llengua.htm>>, <www.jppujol.club.fr> (el 2007 des de la Catalunya del Nord) o <<http://usuarios.lycos.es/uipcpc>> (Unió d'Internautes dels Països Catalans). En el portal *Racó Català*, hi llegim el text següent: «Històricament parlant els Països Catalans sempre hem sigut independents respecte a Espanya o Castella. Independents fins al 1714, any en què Felip V va conquerir la nostra terra al·legant que fèiem costat a un altre rei (veritat per cert). Des de llavors Espanya i França han negat la nostra identitat».

Difícilment trobarem als llibres de text o als grans mitjans de comunicació un enfocament semblant del fet històric que s'esmenta. Més aviat, des de certs discursos polítics se'ns recorda que la història no pertoca de recordar-la, que una Catalunya moderna —entenent aquest nom amb la seva restricció autonòmica— es construeix a partir d'un futur que cal *reinventar* ara.

Paral·lelament a aquest discurs institucional, tot l'àmbit català compta amb aplecs (no fa gaire se celebraren a Pollença [Mallorca] els trenta anys d'Aplecs Excursionistes dels Països Catalans), trobades culturals de tota mena i actes lúdics, cívics i reivindicatius que fan cap al concepte *Països Catalans*.

En el mateix àmbit i ideologia —entesa aquesta com a punt de trobada de pensament cultural de la societat civil—, hi conviuen entitats històriques, creades pels volts dels anys seixanta i setanta del segle passat, que són pioneres i capdavanteres en el fet d'aglutinar la força d'aquest sentiment de poble i des de l'inconscient transportar-lo al conscient en fets d'accions organitzades. Són entitats culturals que de bon principi es dedicaren a fer cursos de llengua i cultura catalanes. Són entitats que traspuen la negativa del poble català a restar perversament diluït. Ara bé, algunes d'aquestes entitats marquen, també, el límit de comunitat autònoma, tot i que alhora fan puntualment extensiva la seva dinàmica a altres entitats paral·leles de les diverses comunitats autònomes catalanes.

Tant les entitats que expressen la seva voluntat de fer un front conjunt, independentment de la divisió administrativa, com les que restringeixen el límit geogràfic tenen en comú la no-presència física a tot el territori.

Les noves tecnologies de la informació i de la comunicació han permès als catalanoparlants de comunicar-se lliurement. És aquí on trobam premsa pensada per a tot l'espai comunicatiu català. En destacam, per la qualitat i continguts, VilaWeb. Hi ha també publicacions periòdiques la distribució de les quals és gairebé general: *El Temps*, revista periòdica editada al País Valencià, amb un tiratge d'uns trenta mil exemplars i presència a tot el territori català; *Presència*, suplement del diari *El Punt*, amb un tiratge d'uns cinquanta-cinc mil exemplars i que es distribueix a les Illes a través del *Diari de Balears*; *Serra d'Or*; *Cavall Fort*, etc. (cf. <<http://www6.gencat.net/llengcat/altres/mitjans.htm>>).

El marc legal limita les possibilitats de conjunt del poble català, fins i tot en les reivindicacions. És el cas de les mobilitzacions ciutadanes per tal d'aconseguir presència esportiva al món. En l'adreça <<http://www.racocatala.cat/madafaka/enlluïta/seleccions/seleccions.html>> es reivindica el dret dels esportistes catalans a defensar la marca de Catalunya, entesa, però, en el sentit de comunitat autònoma. La pàgina fa un resum històric dels anys que fa que el poble reclama aquest dret:

En lluita! Volem seleccions esportives catalanes!

Any 2004

[...] El 21 de juny se celebrarà a London (Canadà) el Mundial d'hoquei en línia. França, Txèquia, Itàlia i Portugal van amenaçar de boicotejar el Mundial (a petició de la federació espanyola) si Catalunya hi participava.

Cal pensar i desitjar que els esportistes catalans de fora del Principat —ara no hi són presents— hi tindran cabuda més endavant. Al cap i a la fi, els compartiments estancs donen la raó als mecanismes exògens a la nostra comunitat lingüística.

Donant un cop d'ull a la Xarxa, i pel que fa al nom que s'usa per designar-hi la comunitat lingüística catalana, sovint hi és present la doble nomenclatura: *Països Catalans* / *Catalunya*. Cercadors com ara el Google en fan un ús específicatiu: Google Català / Google Països Catalans. És a dir, sembla que tenen la necessitat d'especificar-ne el límit geogràfic. Així, per tant, el nom *català* —des de la perspectiva lingüística— no deixa clar a quin espai geogràfic es refereix. D'altra banda, *Catalunyaonline.com*, portal català d'Internet, inclou, en l'apartat «Societat i cultura», tant l'Associació Cívica per la Normalització del Valencià com la Colla de Geganters i Grallers de Maçanet de la Selva.

També hi ha a la Xarxa webs on es fa ús exclusivament del terme *Països Catalans*: el Casal dels Països Catalans a Califòrnia (<<http://www.casalppcc.com/Home.html>>) o moviments estudiantils com ara el Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans (SEPC, <<http://www.sepc.cat>>). N'hi ha d'altres en què es fa una distinció (amb base territorial) de tots dos noms: la *Guia de Catalunya i dels Països Catalans* (<www.països-catalans.com>), una mena de guia cibernetica d'hotels i restaurants a «Catalunya» i als «Països Catalans».

En definitiva, i en el cas que se'n faci ús, el terme *Catalunya* i el terme *Països Catalans* poden incloure tot el territori català o, en el cas del primer, referir-se exclusivament a la «comunitat autònoma» d'aquest nom.

Aquesta darrera accepció, la dels compartiments estancs entre els nostres territoris, és la més comuna i institucional: per exemple, Institut Cartogràfic de Catalunya (<www.icc.cat>) (cf. *Contrastant.net: Una lectura dels mèdia*, 6 desembre 2005).

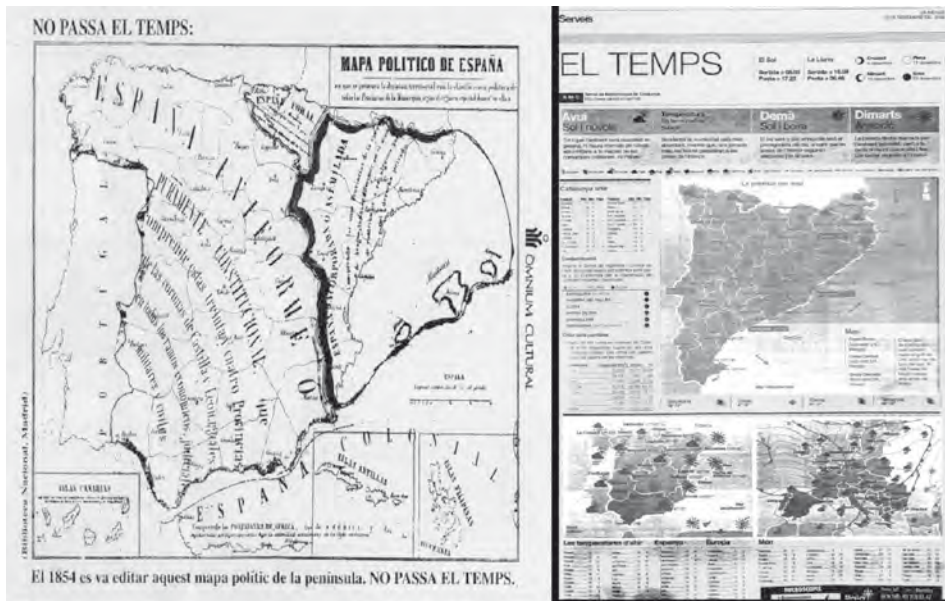
El nom del país és confús, no hi ha una terminologia establerta, la qual cosa ens porta a fer les conclusions següents:

— Primera. L'ús institucional —regionalitzat— del mot *Catalunya* ha permès més que mai la disgregació de la comunitat lingüística catalana.

— Segona. A hores d'ara, el terme *Països Catalans* ha passat de ser un mot clar i d'ús entre el moviment independentista (un terme de base potser eufemística, tot tenint en compte les connotacions que des de la legalitat tenia i té el mot *Catalunya*) a viure una reconversió terminològica, la mateixa que patí, ara fa més estona, el mot *Catalunya*. La marca de plural —que es refereix a més d'un i s'oposa a singular— ha donat l'ocasió de parlar ara de *Països Catalans, en plural* (Pons, 2005).

Aquesta estructura nominal és el títol d'un llibre de recent publicació que, a la contraportada, ens fa la reflexió següent: «com podria ser moralment justificable que els ciutadans dels *països de llengua catalana* no ens esforçàssim...» (la cursiva és meua). Al web de l'Institut d'Estudis Catalans (<www.iecat.net>, 31 març 2006), hi llegim la informació i documentació de la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana.

— Tercera. Aquesta fluctuació denotativa i la confusió terminològica de territori i llengua han permès crear dubtes, com ara, si a la Catalunya estricta, s'hi parla català, als altres llocs que no són «Catalunya», què s'hi parla: català versionat o dialectal o llengua catalana?

1854, des de Madrid

2000, des de la Catalunya (autònoma)

Per què triar, entre els llibres distribuïts, els de l'editorial Santillana? Primer, perquè és la número u de vendes a l'Estat espanyol; segon, perquè, de les editorials compartides dins el territori català (Principat, País Valencià, Illes), és la més difosa (darrere hi ha l'editorial Vicens Vives); tercer, perquè totes dues editorials figuren als catàlegs de llibres de text en llengua catalana aprovats (1990-1999) pels governs autonòmics, i quart, perquè totes dues tenen versions diferents adequades a les comunitats autònomes espanyoles de parla catalana.

Versió per al Principat
(Santillana, 1999)

Versió per al País Valencià
(Voramar-Santillana, 1999)

Versió per a les Illes Balears
(Santillana, 1999)

Observau la portada d'aquests tres llibres: el mateix nivell, la mateixa llengua i els mateixos continguts distribuïts en les mateixes pàgines. Posem-hi un exemple: la pàgina 102 de *Projecte mediterrani* (Catalunya), *Alimara* (País Valencià) i *Gavina* (Illes Balears) té un contingut idèntic. Així i tot, tenim portades diferents i adaptacions per a tots tres. Fan adaptació morfològica i lèxica i fragmentació en antropònims, en fronteres lingüístiques subjectives i en espai geogràfic. Canvien una pàgina sencera per treure una *o* o afegir una *e* a la flexió verbal, per canviar un nom de *Jordi* a *Joan*, etc.

Ara bé, hi ha trets que tots tres llibres comparteixen sense cap mena d'adaptació: primer, tot l'espai geogràfic i lingüístic fa esment d'Espanya i de l'espanyol, i segon, l'eufemisme denotatiu per a les comunitats autònomes espanyoles de parla «nostra» és el *Mediterrani*. Aquest eufemisme és normalitzat en sentit territorial, històric i lingüístic.

Catalunya, a la zona mediterrània

Catalunya, un país mediterrani: Les influències culturals del Mediterrani

El mar ha estat bressol de cultures i les bones condicions per navegar han afavorit el contacte entre els països del nord d'Àfrica, de l'Àsia occidental i d'Europa. Per això, el Mediterrani ha estat un vincle de comunicació entre els pobles del seu litoral. *En contacte amb tots aquests pobles, el nostre país va anar definint la seva personalitat amb uns trets propis, amb una llengua, el català, i amb una cultura [...]* [la cursiva és meva].

Límit territorial de Catalunya

Què és i com és Catalunya?

Catalunya limita al nord amb França i Andorra; a l'est, amb la mar Mediterrània; a l'oest, amb l'Aragó, i al sud, amb la Comunitat Valenciana.

(*Coneixement del medi social i cultural* 5è, cicle superior de primària, Barcelona, Santillana, 2000, p. 6-8)

La imprecisió semàntica i terminològica és una constant en la redacció quan es tracta de parlar de la comunitat lingüística catalana: «En contacte amb tots aquests pobles, el nostre país va anar definint la seva personalitat [...] amb una llengua [...]».

El llibre editat a Burgos l'any 1972 i escrit, evidentment, en castellà guanya en rigor terminològic: a Catalunya, s'hi parla català, idioma derivat del llatí.

Cataluña es una región histórica. Cataluña y Aragón en la Edad Media dominaron el Mediterráneo. Cataluña mediterránea está muy poblada. *Se habla el catalán, idioma derivado del latín* [la cursiva és meva] (*Vida social: Geografía e historia* 5.º, Burgos, Hijos de Santiago Rodríguez, 1972, p. 87).

Llegint el llibre de text actual, de moment sabem que «Catalunya és un país de l'Europa mediterrània, situat al nord-est de la península Ibèrica i al nord-oest del conjunt mediterrani». Fins ara, en aquest conjunt mediterrani no s'ha fet esment de les Illes de parla catalana. A la pàgina 100 (activitat 3) fan la pregunta «Quins països del Mediterrani són també illes?».

En aquesta lliçó (tema 10, «Paisatges rurals i paisatges urbans del Mediterrani») es demana a l'alumne que llegeixi una llista i digui, dels noms esmentats, «Quins d'aquests països banya el mar Mediterrani: França, Austràlia, Egipte, Mèxic, Itàlia, el Marroc, Grècia i el Líban».

2. Els paisatges urbans del Mediterrani

Saps la resposta?

- Com són les ciutats tradicionals del nord d'Àfrica?
- Com són les ciutats tradicionals de l'Europa mediterrània?
- Què és una mesquita? On es poden trobar les mesquites?
- Quin és l'origen de les ciutats mediterrànies?

El Mediterrani, el bressol de les ciutats

Les primeres ciutats del Mediterrani van sorgir a Gal·les fa gairebé 3.000 anys. Els primers rius es van convertir en rutes comercials en una sèrie de ciutats grans i densament poblades. Totes es van convertir a l'antiga Grècia en centres de govern de les ciutats. Per primera vegada es van formar les ciutats, les ciutats, van tenir un objectiu: ser centres de ciutats que tenen el futur del país.

Un cop començat, les ciutats van créixer molt més ràpidament que les ciutats antigues del Mediterrani. Diferents factors, com la indústria i l'agricultura, van fer créixer les ciutats fins a l'actualitat.

Coneixement del medi social i cultural 5è (2000)

Ho hem entès, de moment: Catalunya autonòmica és un país («Catalunya és un país de l'Europa mediterrània»). Les Illes Balears —també autonòmiques— no ho són. De moment, seguim sense tenir cap referència de cap illa catalana.

Les pàgines 102 i 103 del llibre són ocupades a l'engròs per un mapa de la Mediterrània de cap a cap: de l'Alguer al Líban. L'observam atentament. Hi constatarem, curiosament, que Gènova, Marsella, Barcelona, València i Alacant són capitals anomenades i marcades en negreta: molt bé!

Palma —vull dir, la capital de Mallorca— no hi surt. Les Illes Balears hi surten a l'engròs, en un tot amorf i sense cap més indicació que «Illes Balears» escrit damunt Menorca, la qual no té nom. I per a més brou, a sobre d'Eivissa —que tampoc hi surt anomenada—, s'hi escriu el topònim *Cap de la Nau*. Una mica més de cura en el dibuix potser hauria pogut evitar aquesta topada, que no es dona en cap altra circumstància en aquest mapa mediterrani.

De l'observació em revé aquella cançoneta popular que les àvies cantaven mentre s'encarregaven d'avaluar la capacitat motriu de l'infant. A sobre de la faldilla, amb l'infant agafat pels braços o per les mans, amb el moviment de balanceig (amunt i avall), projectaven tot de fonemes de dificultat alta en la parla de l'infant i orientaven geogràficament el nou membre de la comunitat amb aquella cançó: «Arri, cavallet, anirem a Alger a collir taronges a un taronger. Una taronja va caure, en Joan la va collir, arrió, Catalineta, anirem a Portopí. De Portopí a València, de València cap aquí».

Ara resulta que, al mapa mediterrani nou i modern, no hi surt Portopí (Palma), ciutat també mediterrània, on el rei En Jaume féu passadeta històrica. Compatat i debatut, si ens referim a allò que hi ha a la Mediterrània en aquests llibres del 2000, de bon principi hi trobam l'Àfrica: «Com són les ciutats tradicionals del nord d'Àfrica? Com són les ciutats tradicionals de l'Europa mediterrània? Què és una mesquita? On es poden trobar les mesquites?».

El llibre del 1972, quan parla de la Mediterrània, hi mostra Barcelona, Palma i Eivissa.

Barcelona. — Puerto de la Paz y Abanico a Gótic.

La agricultura catalana no es tan rica como la levantina porque el suelo es muy montañoso. Sin embargo, el trabajo constante de los catalanes hace que estas tierras producen al máximo.

Los cultivos están esencialmente con hortalizas típicas que los levantinos y en ellas se dan almendros, vid, avellanas. En las depresiones hay hortalizas. Frutales y, sobre todo, arroz en el delta del Tago y en el del Ebro (segundo centro arrocero de España).

Son famosas las huertas de tritales de Lerida; para manzana y melocotón.

Culturas de tritales.

Los catalanes tienen una enorme capacidad de superación que les ha llevado a crear la gran industria de que hoy disfrutamos. Esta garantiza el trabajo para todos sus habitantes, y mucho superando de otros regiones españolas, incluso desfavorecidas.

Barcelona, Tarrasa, Sabadell, Hospitalet y Badalona son grandes centros industriales.

La industria textil catalana produce la mayor parte de los hilados y tejidos de algodón. Hay pocas fábricas de seda industrial química y de maquinaria.

Barcelona. — La Sagrada Família.

La Catedral de Mallorca.

Estas catedrales forman parte de lo que se llama la época de los Reyes Católicos.

Jaume I el Conquistador se las arrebató a los árabes y desde entonces empezó la expansión de España por el Mediterráneo.

Relieve

El poco más elevado de la isla es Puig Mayor (1.445 m.).

Sus costas tienen dos importantes golfos: al Norte, la bahía de Alcudia; y al Sur, la bahía de Palma, hasta a la capital.

Las cuerdas de agua subterráneas son formadas grutas de estalactitas y estalagmitas, son maravillosas las cuevas de Artá y del Orach.

Balnearios es la provincia española que produce más alumbres. También es famosa su industria del calzado.

Pero la riqueza más importante, desde hace unos años, es el turismo. La suavidad del clima y sus bellezas naturales atraen todos los años a más de dos millones de turistas. Esta ha hecho que la industria turística haya pasado a ser la fuente de mayores ingresos.

La mayoría de los habitantes trabajan en la industria turística.

La isla de Mallorca es la más extensa (3.500 km²), la más rica y la más poblada. Entre la Sierra de Mallorca y la Cordillera de Levante se encuentra la Huesera central en la que se concentra la población. En ella se encuentra Palma, la capital, que tiene un magnífico puerto, y es un poderoso y floreciente centro turístico. Su aeropuerto es el más concurrido de España.

Clima

El clima es mediterráneo. Debido a la cercanía de Maratón hay riego de raras montañas. En este archipiélago sepa en fuerte viento procedente del norte. Debido a el los árboles de la isla de Menorca están inclinados hacia el sur.

Recursos

Es la región más pequeña y tiene características muy peculiares a la Región Levantina.

En ella se cultivan viñas, cereales, pino, olivo y almendras.

Tiene hermosas playas, que junto con el clima y la vegetación, ofrecen a los turistas un hermoso paisaje.

Ibiza.

Ibiza y Menorca, son islas menores, impresionantes actualizante por el turismo. Conservan mejor su ligeros y nocturnos que la capital.

Menorca exporta azúcar y algodón. Su capital, Mahón, tiene un hermoso puerto natural.

Vida social: Geografía e historia 5.º, Burgos, Hijos de Santiago Rodríguez, 1972, p. 93-94

Fem un altre esforç per veure si quan es parla de llengua en els llibres moderns, diuen alguna cosa de Menorca o d'Eivissa... No res! A «El teu primer mapa de Catalunya» (*Coneixement del medi social i cultural 5è*, 2000, p. 12) demanen que l'alumne respongui a la pregunta «En quins d'aquests territoris també es parla català?». Tenen noms i opcions: «Catalunya, Aragó, Andorra, França, mar Mediterrani, límit de Catalunya, Comunitat Valenciana, Barcelona, límit lingüístic del català».

No res de les Illes: han marxat. Han passat per ull o s'han esbucat i s'han enfonsat. Tal volta hem d'entendre que a l'opció «mar Mediterrani» correspon llegir-hi «Illes».

Coneixement del medi social i cultural 5è,
Barcelona, Santillana, 2000

No ens desanimam i, amb la pretensió de trobar les Illes en alguna d'aquestes adaptacions, fem una cerca en el llibre *Coneixement del medi 6* (Voramar-Santillana, 1999). L'únic mapa del País Valencià és en el tema 16 del «Quadern de l'explorador». Informen que a través d'aquest quadern «descobriràs la teua localitat i la teua comunitat autònoma».

La mateixa constatació: ens han tornat a esborrar. Al lloc de les Illes, un «mar Mediterrani». De passada, és clar, tot emmarcat dins el context d'Espanya i d'Europa. A la pàgina 4 d'aquest llibre, s'hi especifiquen els descriptors de l'assignatura, anomenats «Procediments». El marc geogràfic i social presentat és el *nostre país* al llarg dels darrers vint-i-cinc anys, amb els continguts següents: «la població espanyola, densitat de població *de les c. a.*» (llegiu-hi comunitats autònomes).

- Explicar les principals característiques del medi natural europeu, amb una atenció especial al cas espanyol.
- Observar fotografies i il·lustracions de diversos paisatges, poblacions, activitats econòmiques, etc., d'Europa i d'Espanya.
- Investigar qüestions *senzilles* sobre Espanya i la Comunitat Valenciana.

- Interpretar mapes d'Europa i d'Espanya de diversos tipus: població, relleu, rius, climes, agricultura, indústria...
- Identificar i explicar *els grans canvis que s'han produït al nostre país els últims vint-i-cinc anys*.

Coneixement del medi 6, Voramar-Santillana, 1999

Espanya, Europa i la Mediterrània són un tot; emperò, el fet és que ni la versió «valenciana» ni la «catalana» fan esment de les Illes.

I des de les Illes, què en diuen? En *Coneixement del medi 6. Illes Balears* (Gavina-Santillana, 2000, p. 155) es diu que les Illes formen part del «relleu de l'Espanya insular». No hi ha cap il·lustració que ho confirmi, només hi ha una redacció de text que ho explica. Atenció, perquè dels dos arxipèlags de l'Espanya insular, el canari és el que en surt guanyant. La serra de Tramuntana és un pelleringuet comparada amb el Teide, que és la muntanya «més alta del *nostre país*» (la cursiva és meva). I ja hi som amb l'embolica que fa fort! Perquè un infant català pot llegir en aquestes versions el sintagma *nostre país* uns cops amb el significat de comunitat autònoma i d'altres en qualitat de sinònim d'Espanya (la cursiva és meva):

A Espanya hi ha *dos arxipèlags*: el balear, a l'est de la península, a la mar Mediterrània; i el canari, al sud-oest, en ple oceà Atlàntic.

A l'*arxipèlag balear*, el relleu és poc muntanyós i predominen les planes. Només destaca la serra de Tramuntana, al nord de l'illa de Mallorca.

A l'*arxipèlag canari*, el relleu és molt més muntanyós. Les illes occidentals són més elevades que les orientals. A l'illa de Tenerife es troba *el pic del Teide*, que amb 3.718 metres és la muntanya *més alta del nostre país*. A les illes Canàries hi ha moltes formes del relleu volcànic.

(*Coneixement del medi 6. Illes Balears*, Gavina-Santillana, 2000)

Vida social: Geografía e historia 5.º,
Burgos, Hijos de Santiago Rodríguez, 1972

L'arxipèlag balear resta lligat a les propietats espanyoles insulars, talment com ho transmetia el llibre del 1972 de l'editorial Hijos de Santiago Rodríguez. A la pàgina 93 ens parla de les *regiones insulares y africanas*. Geogràficament, també hi lliguen les Illes amb les Canàries. No han trastocat res, només que el llibre del 2000 és escrit en català i no hi han gosat de presentar-ne el mapa.

Sembla fet ben a posta. El 16 de febrer del 2008, feia un vol de tornada Barcelona-Palma. Els veïns de més a la vora, tant a la dreta com a l'esquerra, eren un grup musical d'ètnia gitana. La professió no va ser gaire difícil d'endevinar, car en uns vint minuts vaig tenir temps de sentir vida i miracles d'aquelles persones. Tot això és només anècdota. La cosa és que en arribar a Mallorca des de l'aire, un dels participants en aquella conversa féu l'observació següent: «¡Anda, si es el Teide! Hostia, que no, que sólo es el Puimayor» (llegiu-hi Puigmajor). No vaig poder sinó lligar-ho amb la informació tan recent que tenia dels llibres de text.

Aleshores, també em vingué al cap aquell article que escriví Gabriel Bibiloni sobre el topònim *Palma* versus *Palma de Mallorca*:

Palma de Mallorca és una invenció moderna i forastera, començada a difondre a partir de la reestructuració territorial de l'Estat del segle passat: el decret de 1833. En aquell ball toponímic, provincial i província aparegué als espanyols la necessitat de diferenciar Palma, Las Palmas i La Palma, tres noms amb els quals sempre s'han fet un embolic sensacional. I aquesta qüestió «interna» dels nostres veïns és l'origen de l'esguerro Palma de Mallorca (*Diari de Balears*, 30 abril 1999, i <www.bibiloni.net>).

L'abril del 1998, l'Ajuntament de Palma conclou que el nom oficial de la ciutat és el de Palma de Mallorca. I es canvia el nom de la Rambla de la ciutat per «rambla dels Ducs de Palma de Mallorca». El ducat de Palma de Mallorca és un títol nobiliari que el rei d'Espanya concedí a Cristina de Borbó i Iñaki Urdangarin el 1997.

Bernat Joan (1996, p. 71) escriví sobre l'ocupació nazi a Polònia i les conseqüències en la toponímia del poble ocupat: «es germanitzaren els indicadors, es destruïren els arxius. En tornar a recobrar el territori, la política de planificació lingüística endegada pel Govern polonès inlogué com a punt principal la recuperació toponímica: els noms d'arrel germànica varen ser reemplaçats per noms anteriors en polonès».

Nosaltres, de moment, conservam el nom oficial de Palma de Mallorca des d'aquell 1833 i, recentment, ens hem convertit en ducat de Palma de Mallorca.

I totes tres comunitats autònomes de parla catalana compartim un mot centrifugat, desorientador: *nostre*, d'imprecisió denotativa i multiconnotatiu. És l'equivalent de *Mediterrani*, *espanyol* i *comunitat autònoma* (c. a.). És el substitut del terme tabú *català* / *llengua catalana*. En la mateixa pàgina (p. 122) de

totes tres versions de *Llengua 6* i en la mateixa activitat («Taller de llengua i literatura»):

Joan Salvat-Papasseit (1894-1924) va ser un dels principals creadors de calligrames en *català*.

Joan Salvat-Papasseit (1894-1924) va ser un dels principals creadors de calligrames en *la nostra llengua*.

La primera frase correspon a les versions «catalana» i «balear» i la segona a la versió «valenciana» (les cursives són meves). Des de la Catalunya autonòmica, el *nostra* funciona en aquests mateixos paràmetres.

La *nostra* indumentària tradicional

Els homes i dones que han habitat al llarg dels anys les riberes del Mediterrani es caracteritzen per la varietat de costums i tradicions. Aquesta varietat cultural es manifesta en múltiples aspectes, com les llengües, la música, les festes, les tradicions o la indumentària tradicional. Els vistosos *vestits tradicionals de cada comarca, regió o país continuen formant part de les festes i el folklore de molts pobles mediterranis* [La cursiva és meua] (*Coneixement del medi social i cultural 5è*, cicle superior de primària, Barcelona, Santillana, 2000, p. 139).

Quin poble permetria una imprecisió semàntica tan extrema en mots simbòlics com el nom d'un país, el mapa lingüístic, el nom de la llengua...?

Si no tenim un nom concret, si som país, comarca, regió o comunitat autònoma, «Catalunya és una de les disset comunitats autònomes de l'Estat espanyol» (*Coneixement del medi social i cultural 5è*, 2000, p. 8). Si la nostra geografia és anul·lada —passada per ull si ens atenim a les Illes, que vés a saber a hores d'ara on són—, la «nostra» història també ho passa magre.

De fet, tot el que representa la simbologia d'una nació, o país o regió (aquells elements que formen la *idée force* de la qual parlava Weinreich) és en aquests llibres magistralment tapat, eufemísticament narrat. Sense cap mena de pudor a l'hora d'incórrer en errors històrics. Podem parlar d'Estat espanyol el 1472?

A l'Estat espanyol, la primera impressió amb tipus mòbil es va fer a València, l'any 1472 [la cursiva és meua] (*Coneixement del medi social i cultural 5è*, 2000, p. 161).

A tanta comunitat autònoma de parla «nostra», ben deslligades entre si fins a arribar a l'extrem de canviar pàgines senceres per encabir-hi un eufemisme, li correspon el marc referencial mediterrani per excel·lència: Espanya. Quan es tracta d'aquest espai comú i europeu, no es canvien pàgines ni comes: no s'hi valen

7

El sastre i el sabater

En un poble de la comarca de la Ribera vivia un sastre que devia molts diners a tots els veïns del poble, i com que guanyava molt re-poquet, no podia pagar els deutes.

—Que podria fer? —es preguntava una ve-
gada més.

A la fi va trobar-hi una solució: faria el mort i així li ho perdonarien tot. I envià la dona a plorar al carrer.

—Ai, ai, el meu home! Pobret meu! Ai, el meu marit! Ai, que ja és mort! Ai, ai!

Els veïns, en assabentant-se de la notícia,

va dins de la calxa tot rient-se de l'èxit de la seva trampa i pensant quina cara farien quan a l'hora d'enterrar-lo el venen riu viú de la talxa.

I allà, a l'església, solitari, quedà el difunt.

Però el sabater, que anava a la soua, entrà poc després a l'església, s'acostà al mort, alça la tapa de la calxa i digué:

—Torna'm el quinze, sastre del dimoni!

En això estaven, quan es va sentir un soroll, i el sabater es va amagar dins d'un confessional. Aleshores entraren uns ladres que co-

—Jo l'hi pegue una, i si em doneu més di-
ners, l'hi pegue més.

I el filladre ja s'acostava al sastre quan aquest, que ho havia sentit tot, alçant-se de la calxa i amb una veu cavernosa, digué:

—ATUDEU-ME, DIFUNTS!

I el sabater, en sentir-ho, amb veu més fos-
ca encara, cridà:

—ALLÀ, ANEM-HI TOTS JUNTS!

Quina tremolor de cames sentiren els lla-
dres! Amb una por que no podien més —ca-
mes ajudeu-me!— niqueren de l'església com
un llamp, mentre el sastre i el sabater es re-
partien els diners.

Quan ja se n'anaven, el sabater es recordà
de l'assumpte que l'havia portat allà, i tornà a
demanar-li el quinze al sastre.

En aquell moment el capità dels ladres, que
es confirmava amb el que havia passat i, so-
bretot, no volia perdre els seus diners torna-
va cap a l'església. Però ja a la porta, va sentir:

—VENGA, DONA'M EL QUINZET!

I en sentir això e
pressa que abans i c
panyis:
—Correu, correu,
funts que han tocat

al·lodegh

Estira el fil

● Explica aquest conte com si fóra una
notícia.

● Quins mitjans consideres més adequats
per a resoldre els problemes amb les altres?

● La z de la paraula
Digues si són son-
destacats d'aquí
... cosa

7

El sastre i el sabater

En un poble molt petit vivia un sastre que
devia molts de diners a tots els veïns del
poble, i com que guanyava molt re-poquet, no
podia pagar els deutes.

—Que podria fer? —es preguntava una i al-
tra vegada.

A la fi va trobar una solució: es faria el
mort i així li ho perdonarien tot. I envià la
dona a plorar al carrer.

—Ai, ai, el meu home! Pobret meu! Ai, el
meu marit! Ai, que ja és mort! Ai, ai!

anava dins de la calxa tot rient-se de l'èxit
de la seva trampa i pensant quina cara fa-
rien quan a l'hora d'enterrar-lo el venien
sortir viu.

I allà, a l'església, solitari, quedà el difunt.

Però el sabater, que anava a la soua, entrà
poc després a l'església, s'acostà al mort, alça
la tapa de la calxa i digué:

—Torna'm els quinze sous i el menut, sastre
del dimoni!

—Deixà anar el menut, home! —diu el sastre.

Tots callaren, una mica impressionats. Per
fi, si més menudet, més atrevit, digué:

—Jo l'hi clav una, i si em donau més do-
blers, l'hi clav més.

I el filladre ja s'acostava al sastre quan
aquest, que ho havia sentit tot, alçant-se de
la calxa i amb una veu cavernosa, digué:

—ATUDAU-ME, DIFUNTS!

I el sabater, en sentir-ho, amb veu més fos-
ca encara, cridà:

—ALLÀ, ANEM-HI TOTS JUNTS!

Quina tremolor de cames sentiren els lla-
dres! Amb una por que no podien més —ca-
mes ajudeu-me!— sortiren de l'església com
un llamp, mentre el sastre i el sabater es repa-
rtien els doblers.

Quan ja se n'anaven, el sabater es recordà
de l'assumpte que l'havia portat allà, i tornà a
demanar-li els quinze sous i el menut al sastre.

Però el capità dels ladres no semblava que
es confirmava amb el que havia passat i, so-
bretot, no volia perdre els seus doblers, i tornà
a l'església. Però ja a la porta, va sentir:

—VENGA, I

I en sentir això
pressa que aban-
panyis.

—Correu, com
difunts que es t

al·lodegh

Estira el fil

● Explica el conte com si fos una notícia.

● Quins mitjans consideres més adequats
per resoldre els problemes amb les altres?

● La z de la pa-
Digues si són
restacats d'a

Versió per a les Illes (Llengua 6: Gavina, Santillana - Illes Balears, 1999, p. 97)

Amb aquestes mesures de referència, les Illes poden semblar qui sap si a l'altre cap de món. Als excel·lents campus d'estiu que organitza la Federació Catalana de Bàsquet ja fa tres anys que un allot d'Esporles (categoria infantil) s'hi desplaça i en gaudeix. La cosa és que, el primer any de ser-hi, els altres nois, en notar-li l'accent, li demanaren d'on venia: ell va contestar-los que d'Esporles (Mallorca). La resposta del col·lectiu fou de sorpresa: «Ui, i tu véns de Mallorca. Véns de Mallorca només per fer aquest campus?», «Però no és molt lluny Mallorca?», «Quant de temps d'avió hi ha, o vingueres en vaixell?». A totes aquestes preguntes el nadiu d'Esporles contestà: «Si només són vint minuts i escaig d'avió!». Quedaren ben astorats: no ho haguessin dit mai, que la cosa fos tan a prop. És que han vist i observat que als seus mapes hi ha mar i mar i mar. Tot i que la cosa no acabà aquí. Després d'una estoneta de parlar plegats, li demanaren que si era de Mallorca els parlàs en mallorquí. I és que el que venia de mar enllà, avesat des de menut a anar pel país, els parlava fent ús de l'article literari. La resposta fou que ell no havia fet altra cosa des que havien iniciat la conversa que parlar-los amb el seu català.

Potser la darrera volta del sac —aquell sac que conté el gat al qual pertoca treure-li del cap el redol on habitava— resta exemplificada a la pàgina 97 (activitat 5) de tots tres llibres *Llengua 6*. Si donem un cop d'ull a les frases que han de relacionar amb el tipus de present que contenen (històric, futur, habitual), només n'hi ha una que es manté a totes tres versions: *Colom descobreix Amèrica l'any 1492*.

I una altra que resta ben escarbotada. La frase que conté el topònim *Empúries* ha estat canviada a la versió per a la «Comunitat Valenciana»: *Empúries* ha passat a *autobús*. Els nins de les Illes no poden saber on és la comarca de la Ribera i els del País Valencià no poden saber-ne res, d'Empúries.

Exemples

Pàgina 97, activitat número 3: Principat		País Valencià	
• A casa meua sopem a les vuit	present històric	• En ma casa sopem a les nou tots els dies	
• Colom descobreix Amèrica l'any 1492	present futur	• Colom descobreix Amèrica l'any 1492	
• A l'estiu ens banyem cada dia	present habitual	• *Escric una carta a la meua cosina	
• Demà arriba la tieta		• Demà arriba la tia	
• Els grecs funden la ciutat d'Empúries		• *Els meus amics esperen l'autobús	

Illes Balears	
• A ca meua sopem a les vuit	
• Colom descobreix Amèrica l'any 1492	
• A l'estiu ens banyem cada dia	
• Demà arriba la tieta	
• Els grecs funden la ciutat d'Empúries	

El fet que Colom descobrís Amèrica el 1492 és el que conta la història oficial. Que els que parlam català miram i alenam la Mediterrània ho diuen la geografia i la llengua: «la mar fa forat i tapa», «la mar, com més té, més brama», «tenir mig peu a la mar i mig en terra»... És evident, per tant, que la nostra història va lligada a la mar i a la mar Mediterrània. Què en diuen, d'aquesta feta, els llibres de text? A un nom mediterrani per a la llengua catalana li ha de correspondre una història mediterrània; això sí, sense Jaume I, sense almogàvers i sense gaire Corona catalanoaragonesa.

El fet històric més representatiu d'aquest Mediterrani apareix a «El Mediterrani fa cinc-cents anys»: el descobriment d'Amèrica, el qual fou protagonitzat per «europeus del Mediterrani».

Europeus del Mediterrani van descobrir noves terres [...]. Els reis d'Espanya i Portugal van organitzar viatges per comerciar directament amb aquestes terres [...]. Els castellans, amb l'expedició de Cristòfor Colom, després de travessar l'oceà Atlàntic, van descobrir un nou continent, Amèrica (*Coneixement del medi social i cultural* 5è, 2000, p. 160).

Només en dues ocasions en aquesta història mediterrània es fa esment de Mallorca i de Menorca:

— En parlar de les cartes nàutiques: «Fa sis-cents anys, el camí més ràpid per intercanviar idees i productes entre els pobles del Mediterrani era el mar. Per això, els navegants del Mediterrani van dibuixar mapes que descrivien la línia de la costa i la situació dels ports. Durant molts anys, les cartes nàutiques o portolans elaborats a Mallorca i Catalunya van ser considerats els millors del Mediterrani».

— En l'activitat «Taller: Còmic i història», es parla de la conquesta de Menorca (1287). Hi ha unes preguntes sobre què és un còmic i una proposta de cercar dades: «Esbrina, consultant en una enciclopèdia o en un llibre d'història de Catalunya, què va passar a Menorca durant el segle XIII».

Cap redactat editorial sobre la Corona catalanoaragonesa. Enlloc la presència del rei En Jaume, ni d'Alfons II ni de Jaume II. Per saber de la *Hispanidad*, no han de recórrer a cap enciclopèdia. Colom no és una activitat de còmic.

No gens costaria escriure-hi dos mots sobre els reis catalans i mediterranis. N'hi hauria prou amb reproduir algun paràgraf de la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC):

La conquesta de Mallorca, el 1229, per Jaume I de Catalunya-Aragó, posà en un perill greu la independència de fet de la Menorca musulmana: pel tractat del cap de Pera (1232), signat entre Jaume I i el moixerif de Menorca, l'illa esdevenia vassalla de la corona catalanoaragonesa. La conquesta de Menorca fou duta a terme, el 1287, per Alfons II de Catalunya-Aragó (GEC, tom 15, p. 84).

TALLER: DOCUMENTS PER CONÈIXER EL PASSAT

DOCUMENTS

Còmic i història

El còmic és un gènere artístic i literari que combina el dibuix i el text a través d'una successió de vinyetes que expliquen una història. En la part dibuixada, alguns autors l'han aprofitat per recrear altres temps o altres èpoques amb una fidelitat màxima.

La conquesta de Mallorca. Any 1287.

1 Respon

- El còmic:
  - Què és un còmic?
  - Com ha conegut l'autor del còmic els fets per poder dibuixar la història?
- Els fets històrics representats al còmic:
  - Estrim, consultant en una enciclopèdia o en un llibre d'història de Catalunya, què va passar a Mallorca durant el segle XIII.
  - Decima les vinyetes, tot fent-hi un text i en el que s'hi diu. Descriu l'aspecte dels personatges que hi ha representats.
- Valoració
  - Coneixes altres còmics que recreïn altres èpoques? Pregunta als teus mestres o pares si aquesta tècnica s'ha fet servir a la realitat històrica.
  - T'agraden els còmics? Per què?

100%

Coneixement del medi social i cultural 5è,
2000, p. 13

Entenc que, en aquest fragment, hi han sortit un grapat de paraules clau —i gens eufemístiques—, les quals exigirien tota una explicació sobre la Mediterrània catalana.

Els allots han de recórrer —com en temps passats— a la socialització primària per poder gaudir del mite que ens féu nació. I com passa amb qualsevol mite, el poble en refà la història. Qualsevol gesta o feta memorable és atribuïda al rei En Jaume. La culturalització com a catalans molts de nosaltres no la férem a l'escola (franquista i amb llibres de text en castellà i mestres de províncies ben castellanes), la férem a la llar de foc tot escoltant pares i avis que narraven les gestes del rei. I si des de Mallorca o València ens decidírem a estudiar filologia catalana o, tot i estudiar ciències de la Terra, físiques, químiques, etc., a impartir la nostra assignatura en català és, en part, conseqüència del bagatge cultural après des de l'inconscient del poble.

Un poble culturalitzat és capaç d'adaptar tot el que li ve de fora: fer-ho propi amb la llengua o amb un punt de vista particular. I això ho teníem. Talment com som capaços d'adaptar el mot *coca-cola* tot neutralitzant on cal, hem adaptat les llegendes externes, tot exercint la bona pràctica de la diversitat cultural. A la rondalla titulada «Lo que comanà el Rei En Jaume com se morí, i lo que succeí com

va esser mort» (Alcover, 1983, tom v, p. 114-115), Antoni M. Alcover hi afegeix tres notes a peu de pàgina ben aclaridores:

- Primera. Qui n'és el narrador: «m'ho contà el mateix sen Jaume Calces».
- Segona. La contextualització i procedència històrica i l'adaptació: «Aquest fet és lo que conta el romancer castellà del Cid, que, com fou mort a València, el posaren embalsamat dalt Babieca i sortiren amb ell els cristians a combatre l'exèrcit del Rei Bucar [...]. Se veu que aqueixa llegenda trobà eco a Mallorca o Catalunya i que el poble atribuï tal fet an el Rei En Jaume».
- Tercera. La constatació que el mite sobrepassa els arguments històrics. En reproduïm el fragment final, quan el rei En Jaume, mort i tot, espanta els moros:

Ho és, es dimoni de l'Emperador a cavall! I deien que era mort! Bona casta de mort! Ni mai que no es morirà, aqueix dimoni d'homo! I si no feim via, mos arronsa a tots! Qui es pot salvar, que es salv! Sobre tot, tanta de via feren a fugir, que com es cavall amb so cos del Rei En Jaume arribà a sa vorera de la mar, es moros ja eren dins ses galiotes, i aquestes se n'anaven veles esteses, des d'allà cap a Alger. De llavó ençà ja no ho han provat pus, es moros, de pendre Mallorca, ni hi ha que tenir-ne por mentres conservem es cos del Rei En Jaume.

I aquí acaba la rondalla i comença la precisió històrica d'Antoni M. Alcover: «Aquí se veu la confusió que fa el poble entre el Rei En Jaume I i el rei En Jaume II de Mallorca, que és el qui està embalsamat i enterrat a la nostra Seu. Dins la memòria del poble mallorquí no hi és romàs En Jaume II, ni el Rei En Sanxo ni En Jaume III; no hi ha més que el Conqueridor, an el qual atribueixen tot lo bo d'aquells altres».

I així com m'ho transmeteren a mi —tot i tenir-ne consciència històrica secundària a través dels llibres—, ho vaig transmetre com a mare. Perquè un cop hom ha transmès el mite, pot transmetre'n la història.

Les pel·lícules (segona oralitat) més modernes ens transmeten els mites de la Taula Rodona, del Cid... No tenim pel·lícules que parlin d'herois catalans. No tenim ni llibres de text ni mediàtics que en parlin. Teníem/tenim la memòria col·lectiva d'un poble que servava els seus orígens a través de la llegenda: «Si seguiu una mitja hora endavant cap a Biniforani, trobareu sa cadira del rei En Jaume, cavada dins sa penya, i que hi fa bon seure ferm».

Altres fets cabdals de la història de Catalunya també són magistralment suprimits o audaçment redactats en els llibres de text. De l'entrada de Felip V a terres catalanes, de l'abolició de drets i llengua, en fan una petita referència o simplement l'obvien. L'adaptació de les Illes Balears, a la darrera unitat, fa una mica d'història:

La comunitat autònoma de les Illes Balears té una llarga història. Fa més de 700 anys les Illes Balears passaren a formar part de la Corona d'Aragó. Jaume I va conquerir Mallorca (1229); Guillem de Montgrí, les Pitiüses (1235), i Alfons III (1287), Menorca. Fa 700 anys, *durant un temps, les Illes Balears*

formaren el *Regne de Mallorca* [...]. L'any 1715, amb el Decret de Nova Planta, Felip V acabà amb l'*autonomia* de les Illes [la cursiva és meva] (*Coneixement del medi 6. Illes Balears*, Gavina-Santillana, 2000, p. 62).

A banda de l'ús no neutre i ahistòric d'aquesta terminologia, «la comunitat autònoma de les Illes Balears» és ben nova, fan un bot de més de dos segles: de Felip V passen a l'any 1983. I afegeixen a l'afirmació que «durant un temps, les Illes Balears formaren el Regne de Mallorca»; prou temps com per fer-nos catalans. Se'n guarden prou, de matisar-ho!

La versió per a la «Comunitat Valenciana» també fa el mateix bot, tot i que té més història: «La *Comunitat Valenciana* té una llarga història. Sabem que algunes terres valencianes ja eren habitades fa més de 30.000 anys» (la cursiva és meva).

Ni Jaume I ni la batalla d'Almansa tenen entrada pròpia. L'any 1982 té paràgraf no compartit amb cap altre període històric.

Miquel Bauçà (1998) dedica algun poema a parlar d'aquesta modernor de la Mediterrània: «**Mediterrània, La.** La cultura d'aquest nom, a part de no existir, és una grosseria. Imagino que volen dir humor jueu, però els jueus no tenen res de mediterranis. Cada tribu cultiva i pateix uns mites específics. La mediterraneïtat és un d'aquells que els catalans fóra molt convenient que ens en desempa-lleguéssim».

L'ARRIBADA DELS ESPANYOLS

La conquesta dels imperis indis per part dels espanyols va ser una gran aventura. Els espanyols, que van conquerir l'imperi asteca i el dels incas, van introduir entre els indis la religió cristiana.

Van desaparèixer les velles religions indígenes i els seus temples van ser destruïts o abandonats.

Alguns cronistes i mariners van recollir dades i records i van mirar de salvar notícies sobre les cultures precolombianes, les restes de les quals fa que n'adimem la grandiositat i la bellesa.

ACTIVITATS

- Quins eren els dos grans imperis que els espanyols van trobar a Amèrica?
- Observa l'armament que utilitzaven els espanyols i els indis. Com justificues la facilitat amb què els primers van conquerir els seus imperis? Quants d'homes formaven les dues expedicions de conquesta més importants?

Il·lustració: representació del setge de la ciutat de Tenochtitlan per part de les tropes d'Hernán Cortés.

«Els espanyols van sofrir i derrota a la batalla coneguda com la Noche Triste».

La història del Mediterrani té fets més cabdals per a aquests agents de socialització i de conformació d'ideologia que parlar d'història catalana. El llibre *Medi natural, social i cultural 6* (Balears, educació primària, Vicens Vives, 1999) ens dóna la idea de quins fets històrics ens han d'interessar. Per exemple, l'arribada dels espanyols a Amèrica, amb continguts d'herois:

Els conqueridors espanyols eren pocs. L'expedició d'Hernán Cortés, que va conquerir l'Imperi asteca, era integrada per sis-cents homes, [...] en general, els conqueridors eren homes decidits i ambiciosos [...]. Els espanyols van sofrir una greu derrota a la batalla coneguda com *la Noche Triste* (p. 207).

Si ho comparem amb la informació del llibre de l'època franquista (1972), els «nostres» herois, les fetes històriques, etc., no han canviat gens:

Vencido Narváez y unidos ambos ejércitos, regresó a Méjico, donde los naturales se habían sublevado contra los españoles, que, combatiendo desesperadamente hasta la muerte de la mayoría, tuvieron que abandonar la ciudad. Esta retirada se conoce con el nombre de la *Noche Triste*. Pasado algún tiempo, venció a los aztecas en Otumba, entró de nuevo en Méjico y sometió definitivamente el país.

Hernán Cortés

Vencido Narváez y unidos ambos ejércitos, regresó a Méjico, donde los naturales se habían sublevado contra los españoles, que, combatiendo desesperadamente hasta la muerte de la mayoría, tuvieron que abandonar la ciudad. Esta retirada se conoce con el nombre de la **Noche Triste**. Pasado algún tiempo, venció a los aztecas en Otumba, entró de nuevo en Méjico y sometió definitivamente el país.

Vida social: Geografía e historia 5.º,
Burgos, Hijos de Santiago Rodríguez, 1972

El descobriment d'Amèrica com a fet cabdal de la història mediterrània és estudiat en els dos cursos del darrer cicle de primària. Entre l'editorial Vicens Vives i Santillana, hi ha un fet a esmentar: aquesta darrera dona l'opció (p. 196) a l'alumne perquè pugui fer-ne un enfocament més divers. Hi reproduïx l'opinió de fra Bartolomé de las Casas (1550):

Els espanyols, per al pare Las Casas, no havien anat a Amèrica a socórrer ningú, sinó a matar, a desposseir i a robar els innocents i a usurpar-los les terres, les hisendes, els estats i els senyorius.

DEBAT L'esclavitud dels indígenes

UN DEBAT ANTIC DOCUMENTS

1 La situació dels indígenes

Després de la conquesta, la major part dels indígenes van treballar a les mines i a les explotacions agrícoles.

A les mines, les condicions eren molt precàries. Una part de la producció s'envia a l'estranger i la resta es quedava a les mines. Els indígenes eren explotats molt durament. Havia de treballar molt durament i sense descans. Els indígenes eren explotats molt durament i sense descans.

Les mines van ser explotades amb gran duresa. A causa d'aquesta explotació, els indígenes van morir de gana i de fred.

2 L'opinió de Juan Ginés de Sepúlveda (1550)

El doctor Sepúlveda pensava que els indígenes eren més salvatges que els europeus i que, per tant, calia dominar-los.

- Per la gran quantitat de guerrilles que cometien. Per exemple, alguns indígenes mataven a les dones i als nens.
- Perquè els indígenes eren molt durament explotats i que, per tant, calia dominar-los.
- Perquè els indígenes eren molt durament explotats i que, per tant, calia dominar-los.

3 L'opinió de fra Bartolomé de las Casas (1550)

Los indios de esta tierra son gente muy buena que tiene el ingenio para entenderse con los españoles y para ser cristianos. Pero los españoles los han tratado como bestias, como si fueran animales, y los han explotado muy duramente.

Los indios son gente muy buena que tiene el ingenio para entenderse con los españoles y para ser cristianos. Pero los españoles los han tratado como bestias, como si fueran animales, y los han explotado muy duramente.

ANÀLISI DELS DOCUMENTS

1. Llegeix els documents i respon:
  - Com eren els indígenes americans a les terres conquerides fa 500 anys. Bona o mala?
  - En què treballaven? Com eren les seves condicions de treball i els camps?
2. Imagina que ets un conquistador i un indígenes americana fa 500 anys. Explica quina opció tindràs cada un d'ells sobre l'esclavitud.

GUIÓ PER AL DEBAT

1. Elabora un guió que tingui aquests punts:
  - Analitza les dades, qual era l'esclavitud, què eren els indígenes, què eren els europeus, què eren els indígenes.
  - Raona que els indígenes eren molt durament explotats i que, per tant, calia dominar-los.
  - Raona que els indígenes eren molt durament explotats i que, per tant, calia dominar-los.
2. Expressa la teua opinió sobre l'esclavitud d'indígenes a l'Amèrica espanyola i raona-la.

Coneixement del medi social i cultural 5è,
Barcelona, Santillana, 2000, p. 196

El mitjà de comunicació *Cambio16*, el 1992, va difondre el llibret *Brevísima relación de la destrucción de las Indias*, de fra Bartolomé de las Casas. Hi llegim fragments tan «heroics» com aquest:

Entraban en los pueblos, ni dejaban niños, ni viejos, ni mujeres preñadas ni paridas que no desbarrigaban e hacían pedazos [...]. Tomaban las criaturas de las tetas de las madres por las piernas y daban en la cabeza con ellas en las peñas [...]. Otras criaturas metían a espada con las madres juntamente [...]. Hacían

unas parrillas de varas sobre hogueras y atábanlos en ellas y poníanles por debajo fuego manso, para que poco a poco, dando alaridos en aquellos tormentos, desesperados, se les salían las ánimas.

Tanmateix, la història més oficial és la que descriu aquell intel·lectual d'*El País* quan diu que els conqueridors espanyols havien estat «extraordinariamente hábiles e inteligentes al conquistar pueblos inmensos con tropas minúsculas y empleando a fondo la superioridad técnica, las alianzas y los engaños».

Els nostres intel·lectuals —no tan mediàtics ni tan difosos— han escrit també sobre el tema amb un enfocament ben diferent. Ho han fet adesiara a través de la paraula poètica:

Iberisme, L. Sempre ha acabat malament: sang, desolació, destrucció i algun poema dolent [...]. Ha tingut sempre més èxit que la pancatalanitat, per moltes raons, que no seran mai ni anomenades a la Universitat (Bauçà, 1998).

La Reial Acadèmia de la Història, l'any 2000, acusava les comunitats autònomes amb llengua pròpia d'oferir en els llibres de text una visió tergiversada i parcial de l'ensenyament de la història i de reduir al mínim el concepte d'Espanya i el seu passat: «L'actual ministra de Cultura, Pilar del Castillo, feia poc havia denunciat un *excés de localisme* en l'ensenyament de la història i va parlar de la necessitat d'unificar sistemes educatius massa diferents» (la cursiva és meua) (*Avui*, 29 juny 2000).

Tanmateix, la veritat de la qüestió, si ens atenim al que hem analitzat fins ara i a la poca formació en història de Catalunya que tenen els infants catalans, ens porta a haver de creure els titulars del diari *El Periódico* (2 juliol 2000): «Els llibres de text desmenteixen l'Acadèmia [...]. Els llibres d'història més usats sí que parlen d'Espanya».

Algunes perles

No acabarem mai, si haguessim de reproduir les tergiversacions i omissions que esquitxen els llibres de text analitzats. Hem optat per reproduir-ne algunes perles, morris.

■ **Secessionisme:** "En la sociedad política de España existen otras comunidades lingüísticas a parte de la que forma el castellano, y son la comunidad lingüística del catalán, la del vasco, la del gallego y la del valenciano." (Mestre, Ed. SM)

"El latín era la lengua que hablaban los ciudadanos hispanorromanos. Castellano, gallego, valenciano y catalán son lenguas románicas, porque proceden del latín." (*Lengua castellana y literatura*, Ed. Bruño).

"Los nombres de las lenguas de España en su propia lengua son castellano o español, catalán, valenciano, gallego y euskera o euzkara." (*Configura*, Anaya)

■ **Confusions:** "El catalán se extendió por el área mediterránea y dio origen al valenciano." (Berece, Santillana)

■ **Omissions:** "En la nostra llengua es constaten dues grans varietats, l'occidental i l'oriental, cadascuna de les quals presenta alhora altres varietats." (Marjal, Edebé)

■ **La part pel tot:** "Les diverses formes que una llengua presenta atenen al lloc on es parla s'anomenen dialectes geogràfics. Així, el valencià no es parla de la mitjana onera a Carcaixent, Sagunt, Crevillent, Ontinyent o Moncada." (*Valencià: llengua i literatura*, Ed. Eicr)

El Temps, núm. 1146 (30 maig 2006)

El fragment reproduït a dalt forma part de l'article de la periodista Núria Cadenes que fa conèixer l'informe que l'Observatori de la Llengua Catalana, format per diverses entitats cíviques i culturals, ha elaborat sobre *El tractament de la llengua catalana als llibres de text de secundària*, d'Ester Pascual i Toni Jaimez.

La periodista es demana sobre la possibilitat que tenen els estudiants, en aquest cas valencians, de saber quina llengua parlen i quin territori ocupa aquesta llengua:

Diu un llibre de text (*Valencià. Llengua i Literatura*, primer de Batxillerat, Ed. SM) que «la llengua ens identifica i ens fa saber qui som». Si és així, ho tenen bastant difícil els alumnes del País Valencià, per trobar-se la identitat: la llengua que *ens fa saber qui som*, però que té la mala idea de depassar àmbits autonòmics, pren formes canviants a cada pàgina: tan aviat se'n diu *diasistema lingüístic*, com *llengua pròpia del poble valencià*, *llengua comuna*, *llengua autòctona*, *la nostra llengua*, *el nostre sistema lingüístic*, *la llengua o*, *ras i curt*, *la nostra* (*El Temps*, núm. 1146, 30 maig 2006, p. 60).

La simbolització del món conceptual català no es prohibeix en aquest Estat de les autonomies, simplement s'escarbota. Les conseqüències: una aculturació, una anomia. És a dir, un estat social de confusió i de greu desorientació que, en el nostre cas, resta reflectit en actituds grupals, com ara el fet d'haver-nos de disculpar per parlar català, de no saber on som a Europa, de no saber-nos dins els nostres de la mateixa comunitat lingüística... És a dir, haver passat pel sac del gat.

Molts cops, en identificar-me com a catalana, des de la mateixa comunitat lingüística m'han matisat que el que volia dir era que era mallorquina. Sempre en termes d'exclusió.

Des de les posicions simbòliques mediàtiques que conformen la ideologia dels nostres infants és difícil trobar-hi paraula que expliqui per què l'espanyol és oficial al nostre territori. N'hi ha prou amb constatar el bot històric que fan els llibres de text, de més de tres-cents anys. Ni una trista referència al milenar de lleis en contra de tot el que fa olor de català. Ni un petit tast de culturalització en català: «Ens priven la batalla / de tots contra un. / Sense brega no hi ha vega / de claror i llum; / no m'endevinis, / val més que un poc m'entenguis / salvant paraules» («Vou-veri-vou per no dormir», Guillem d'Efak, 1995).

Poc en parlen, de la imposició durant tres-cents i busques d'anys de l'espanyol a Catalunya. Potser aquesta poca formació volgutíssima —pedagògicament externa— és una de les causes del fet que, després de vint anys llargs de normalització lingüística mediàtica, les estadístiques més institucionals reflecteixin una minva de l'ús social del català a tot el territori. Jordi Roigé i Solé, director general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, declarava en una entrevista a *El Temps* (núm. 993, 24-30 juny 2003): «Hi ha un problema amb la llengua, volem que hi hagi més ús social. A les grans ciutats se sent molt el castellà, és cert. En els àmbits de l'oci i de la cultura juvenil hem de fer molts més esforços, ha d'haver-hi més cinema en català, etc.».

Prou em tem que el problema d'aquesta normalització —que no funciona— rau en el fet de no tenir present que institucionalment som incapços de transferir

valors culturals catalans: cultura catalana. Sembla que volem *reconstruir-nos* a partir del poder que ens ha destruït. I això és com si volguéssim reconstruir una casa sense recuperar-ne els fonaments. Com podem pretendre que les teulades siguin catalanes i els fonaments, espanyols? En traurem uns hostes ben marejats!

El 4 de maig del 2001, el Govern de les Illes Balears (Pacte de Progrés) aprova el currículum integrat de llengües (CIL, Decret 67/2001), pel qual s'estableix el currículum de l'educació primària a les Illes Balears i normes posteriors. S'hi diu que «El català i el castellà són dues llengües romàniques que presenten molts components lingüístics i culturals comuns o semblants i perquè són les dues llengües oficials de la nostra comunitat».

Cal tenir en compte que tota construcció de poder sempre es fa contra un altre. Si no hi ha aquesta motivació, és absurd. Europa, per tant, és un absurd, car figura que no va contra ningú. La propaganda que hom fa de l'etnicitat de totes les tribus del món, tret d'Amèrica, és clar, és un equivalent al folklore més conegut. És obligatori de fer-ho. Els nostres enemics no serien uns europeistes tan abrandats si no tinguessin el convenciment i garantia que per a nosaltres serà la destrucció definitiva, sense ni haver de fer cap decret ni promocionar la sardana, que eren els mitjans que abans tenien més a l'abast. Ja ho donen per fet (Bauçà, 1998).

El català i el castellà, com el francès i el català, com el portuguès i el castellà, com l'italià i el català, com el castellà i el francès..., presenten molts components comuns i molts de divergents, que per això són cultures diferents.

La diferència entre les llengües i entre els seus parlants no és només lingüística, és de matís. És per aquest matís que *l'infern* i *los infiernos* no coincideixen en l'observació. Les llengües no coincideixen ni en la comunicació no verbal: quan un espanyol alça el dit del mig de la mà, els seus compatriotes interpreten coses com ara *vete a la mierda* o *a tomar por culo*; el que nosaltres en diríem *a ca una puta*, tu o el que vulgueu dir-ne. De la mateixa feta gestual, un català n'interpreta tota una altra cosa: *puja aquí i hi veuràs Portopí!, ni t'ho pensassis!, treu-t'ho del cap!...*

La pretensió de fer de dues cultures una de sola —uep!, i només per als que no tenen lleis— és com perdre la llet pasturant. Ja ho diuen, a mitges no n'omplen sitges.

L'Institut Ramon Llull (IRL), a la seu de Palma, el 2003, i de la mà del senyor Àlex Susanna, informava: «Com pot un autor d'aquí despertar interès a fora? El pas més habitual —però no imprescindible, és clar— és que la primera traducció que es faci sigui al castellà, perquè és la llengua que més ens pot ajudar com a plataforma d'accés a altres llengües [...]. L'IRL recolzarà de manera molt específica les traduccions al castellà durant el 2004».

7. Les comunitats autònomes: els mots amb denominació d'origen

L'espai de comunicació català no només és fragmentat als mitjans de comunicació, ho és també en els llibres de text, ho és en les lleis i ho és en totes i cadascuna de les activitats simbòliques que conformen i performen el cervell/ment de la comunitat lingüística catalana. El penjament de bilingües, sense nom cert; la certesa d'haver de canviar de llengua una hora o altra; la impossibilitat col·lectiva de deixar de pensar en Madrid i no poder fer-ho en Palma-València-Barcelona-Perpinyà; la impossibilitat mediàtica de deixar de banda el que els veïns més propers i externs pensen de nosaltres..., no ens deixen medrar.

I mentrestant es difon a tort i a dret que parlar català mai no havia estat tan «fàcil». Josep Gifreu, catedràtic de Comunicació a la Universitat Pompeu Fabra, s'expressa en termes semblants als de Corbeil pel que fa a les necessitats que té una comunitat lingüística d'expressar-se amb identificació col·lectiva. A la pregunta «Com és el mapa comunicatiu actual dels Països Catalans, i quins en són els problemes principals?», n'assenyala dos: la llengua i el seu espai de comunicació.

La llengua és el pilar fonamental de la identitat i de la possible identificació, no solament amb la mateixa llengua, sinó també amb algun tipus de projecte de vida comuna. A més, la llengua és també un mitjà de comunicació fonamental del grup i de reconeixement en un mapa general de comunitats lingüístiques diferenciades.

[...] el fet que la llengua no estigui reconeguda com a llengua pròpia, oficial i única de tots els territoris històrics del català constitueix un dels greus problemes no resolts que d'entrada arrossega el nostre mapa comunicatiu (*Butlletí Cercle XXI*, 9 octubre 2002).

Per què l'escola, la universitat... no ens fan catalans per exercir-ne a tota la comunitat lingüística? Per què els nostres mecanismes simbòlics de formació no

ens preparen per apropar-nos al món amb el nostre punt de vista? La certesa de la feinada que fan els mestres dins les aules, de l'esforç del mestratge i de la coordinació a nivell d'associacions i entitats de la societat civil hi és! Molts de nosaltres la percebem cada dia.

Ara bé, res no hi ajuda en l'àmbit de la conformació d'instàncies simbòliques: ni el context (àmbits d'ús) ni el text (discurs polític). El director general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya (*El Temps*, núm. 993, 24-30 juny 2003) recordava que al Quebec hi ha dues línies d'escolarització, la francesa i l'anglesa. A Euskadi també: les *ikastoles* i les escoles en castellà. A Brussel·les —l'única regió bilingüe de Bèlgica—, la flamenca i la francòfona: «El resultat d'aquestes experiències», explicava, «és que es creen dues comunitats que difícilment mantenen contacte entre elles». Aclaria que «aquest no ha estat el model de Catalunya, que és molt diferent. Diria que gairebé és únic. Hi ha una única línia d'escolarització, on el català és la llengua vehicular, i que garanteix que al final de l'escolarització tots els nens saben el català i el castellà».

L'afirmació potser més colpidora de tota la declaració és la següent: «Al Quebec es mostren molt sorpresos. Hem de ser conscients del que tenim, que el nostre model és bo i l'hem de saber defensar. Això implica, és cert, que de vegades el català no avanci al ritme que voldríem, però avança segur». I continua: «Per tant, jo faria una crida. Hi ha un problema amb la llengua, volem que hi hagi més ús social».

El que és cert és que cal fer una crida, perquè hi ha un problema de fons: i no és lingüístic, repeteixo, és cultural. No es pot interpretar el nostre món en dependència envers un altre: això és el que no funciona. No ens poden oferir mapes trossets, ni es pot usar constantment l'eufemisme: *nostre/a*. Aquest mot no és denotatiu de res i no connota més que desorientació enfront de tot allò que sí que té un nom i el té clar. No ens poden deixar desorientats i esperar resultats positius a l'engròs en augment de culturalització catalana.

Els nostres veïns propers no tenen eufemismes en els seus diccionaris: l'*español* és la llengua comuna d'Espanya i el *castellano*, la llengua espanyola, d'ús terminològic dins el territori espanyol.

castellano, na. 4. m. Lengua española, especialmente cuando se quiere introducir una distinción respecto a otras lenguas habladas también como propias en España.

español, la 3. m. Lengua común de España y de muchas naciones de América, hablada también como propia en otras partes del mundo.

<<http://drae.rae.es/>>

Per què nosaltres jugam a l'eufemisme? Si no ens mostram gràficament ni geogràficament a nosaltres mateixos ni al món extern, si la «nostra Comunitat

Valenciana» té trenta mil anys d'història, si la Catalunya autonòmica limita amb tothom manco amb les Illes, lluny som d'exercir el principi de llibertat i rigor històrics amb nosaltres mateixos.

On són els llibres de text que reproduïxin versos dels poetes catalans que parlen de què som i on som? Casa meva és a la Vilanova (Esporles) i per a Brossa, al carrer de Balmes; i a banda d'aquest redol on visc, hi ha un univers català al qual pertanyo; casa meva / casa nostra és al número 3 del carrer de la Indústria, que ja ho diu el refranyer popular: «Caseta mia per pobra que sia».

Sóc a casa meva
 La casa és al carrer de Balmes
 El carrer de Balmes és a Sant Gervasi
 Sant Gervasi és a Barcelona
 Barcelona és al Principat
 El Principat és als Països Catalans
 Els Països Catalans són a Europa
 Europa és una de les cinc parts del món
 El món és un astre
 i l'astre ens transporta sense treva
 espais enllà.

Brossa (1977)

Quan els nostres infants llegeixen frases com aquestes en els seus llibres d'estudi: «Miquel Martí i Pol. Va començar a escriure quan tenia uns vint anys i actualment és un dels poetes més llegits a *casa nostra*» (la cursiva és meva) (*Llengua 6*, Barcelona, 1999, p. 70), quan no els hem deixat clar què vol dir *nostra* i els hem creat el dubte d'haver de triar entre nació, regió o comunitat autònoma, és difícil descartar que els resti la sensació que «casa nostra» es compon d'una masia i prou: de reduït, de poca cosa.

Quan transmetem nocions com «Vicent Andrés Estellés. *Va morir l'any 1993 però, encara actualment*, és un dels poetes valencians més llegits de tots els temps» (la cursiva és meva) (*Llengua 6*, València, 1999, p. 70), quina idea socialitzam de continuïtat? Encara que un poeta sigui mort, no ho és pel que fa a la lletra escrita. El poeta és un símbol que representa la comunitat lingüística. Els grans poetes, com Estellés, són alguna cosa més que un enfilall de mots ben col·locats, són fonamentalment referents de país. La constatació que un poeta és un símbol resta palesa en el fet que, en aquests llibres de text, els poetes hi són també fragmentats, com els mapes, els noms i els mots. En el «Projecte poesia» (p. 70 de totes tres versions de *Llengua 6*), Gabriel Ferrater i Miquel Martí i Pol són els referents per

al Principat, Enric Soler i Godes i Vicent Andrés Estellés ho són per al País Valencià i Josep M. Llompart i Miquel Martí i Pol ho són per a les Illes.

A aquest despropòsit, contestem-hi amb els versos magnífics de Vicent Andrés Estellés sobre la solidesa dels mots i les marjades de Mallorca. La pedra viva feta poesia visual. La duresa hàbil d'un poble que roman intacte:

molt més que un temple, bastiria
amb les meues paraules, aspres i
humils, una marjada com aquelles

que vaig veure un dia a Mallorca.
les pedres, sàviament organitzades,
amb una organització ben sòlida,
contribueixen a salvar de l'erosió
la terra batuda pels vents marins.

m'agradaria, amb una semblant assemblea
de pedres, preservar amb els meus mots
un idioma, un país, una forma de vida,
i que ningú no sapigués mai quin és el meu nom,

com tampoc hom no sap el nom de l'autor d'una marjada.

Estellés (1974)

La presentació del nostre passat i del nostre present en els llibres, en els diaris... no té res de sòlid, tot el que pertany a «casa nostra» és com volàtil, caduc... Que no són morts Ramon Llull i Pompeu Fabra? No per això deixen de ser grans referents. És el concepte transmès subtilment: la nostra història no hi és, tot el que és «nostre» fa antic («antiga Corona d'Aragó», «dóna corda al català»...).

Hem de ser moderns i multiculturals: envers els altres no podem marcar diferències. La fragmentació i la diferència només són permeses dins el *nostre* mercat cultural. Aquí hem de fer-hi totes les barres i barreres que permeten l'espai físic i el mental: uns comptes fa l'ase, uns altres el traginer i els altres l'amo de l'ase. No és difícil identificar-nos amb un dels tres personatges d'aquesta dita.

La introjecció d'aquest procés d'estancament és viscuda amb normalitat. Us imagineu llibres de text espanyols que fragmentassin els poetes seus? Us imagineu que García Lorca fos obviat per als nens de Madrid? L'assumpció d'aquesta normalitat col·lectiva fa que no es visqui com una vergonya viva que un *Jordi* sigui un *Joan* al País Valencià, que un *Roger* o una *Maria* siguin noms per al Principat i per al País Valencià i que tota una pàgina (la núm. 49 de *Llengua* 6) s'hagi de canviar per encabir-hi, a la versió balear, un *Ramon* i una *Maria*. No tenim informació cultural

sobre el país català, ni passat ni present, perquè constantment ens hem de *redefinir*. Només sabem que som moderns; per això, incorporam tot un seguit de mots que ens són imposats com a moderns. Jordi Carbonell (*El Temps*, núm. 841) ho explicava, tot recordant el mestre Aramon i Serra:

Aquest home que ha defensat el país a dins i a fora a capa i espasa, que mai no va capitular, i que s'acaba de morir, la gent jove no el coneix, ni els llicenciats en filologia catalana. Això és una injustícia que fa caure la cara de vergonya. Hauria de ser als llibres de text. Però això passa perquè no coneixen que aquest país va ser perseguit, que va ser ocupat militarment [...] (*El Temps*, núm. 841).

Certament, el mestre Aramon hauria de ser en els llibres de text, i també hi haurien d'aparèixer les lleis i prohibicions que ens caigueren a sobre a partir de Felip V, i explicar prou bé què significà la Corona catalanoaragonesa en aquesta Mediterrània moderna... Tot això no hi és —o hi és poc. Màgicament, de Felip V hem passat a comunitat autònoma moderna, tot plegat com per encanteri, on ens trobam fermats i lligats.

En aquestes condicions, és difícil o, si més no, complicat a «casa nostra» poder parlar d'alguna cosa que s'assembli al terme *multilingüisme* i a la seva aplicació, a partir de l'anomenat *multilingüisme establert*, perquè:

— Primera. Segons les instàncies europees, és l'Estat qui ens hauria de reconèixer el ple dret de funcions i usos de la llengua catalana.

— Segona. És l'Estat, en tot cas, el que hauria d'assumir aquest multilingüisme.

— Tercera. Fins ara, el que tenim són àmbits d'ús ben barrats per al català, i no hi afegim el secessionisme cultural, que des de l'Estat mateix, també, es promou i institucionalitza per a la nostra comunitat lingüística, de tal manera que allò que passa al País Valencià sembla que sigui una cosa que no vagi amb nosaltres com a catalans. Ara bé, allò que passa a l'altre cap de món, allò sí que és difós als nostres mitjans!

— Quarta. Des de les nostres instàncies, no s'ha superat el discurs bilingüista. Ara mateix, qualsevol «progrés» del català ha d'anar lligat a preservar els drets individuals dels únics monolingües del «nostre país», els hispanoparlants, vells i de nova incorporació. Amb l'afegitó que els «altres» parlants de llengües europees que s'instal·len al nostre territori entenen, per normalitat social i legal, que han de saber la llengua de l'Estat, que és l'espanyol; per tant, ja hi afegim una nova generació de castellanoparlants.

Els nostres redactats legals estableixen sempre el «dret individual» d'aquests altres, que alhora, també, tenen drets col·lectius de rang superior, drets constitucionals, mentre que els dels catalans no ultrapassen els drets d'Estatut: retallat, fragmentat i confús.

El setembre del 2000, a les Illes es fa el Decret d'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, de l'educació primària i de l'educació secundària obligatòria (<<http://www.troc.wa/ciemen/mercator/but-con.htm>>). El decret estableix que la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, és la llengua de l'ensenyament. Emperò, s'hi afegeix que «en qualsevol cas, s'han de respectar els drets lingüístics individuals, d'acord amb la legislació vigent i el que s'estableix en el projecte lingüístic de centre». Aquesta és una informació extreta de la nota de premsa que el 8 de setembre del 2000 trameté la Presidència del Govern als mitjans de comunicació.

L'article 15 de la Llei de normalització lingüística de les Illes Balears estableix que «La retolació pública es farà en llengua catalana, acompanyada si calgués de signes gràfics que en facilitin la comprensió als no catalanoparlants. La retolació en català i castellà s'emprarà quan així ho aconsellin les *circumstàncies socio-lingüístiques*» (la cursiva és meva).

Dit això, el que és evident és que el terme *multilingüisme* sovinteja en el nostre discurs institucional o institucionalitzat, quasi com una entesa de llenguatge «políticament correcte». Mentrestant, poc es recorda l'establiment actual del bilingüisme social aplicat només als catalans, i menys encara s'enumera la tirallonga d'àmbits restringits per a l'ús de la llengua catalana des de fa temps i ara mateix.

Hem confós volgudament també aquests termes. Expressions com *nova immigració* i *multilingüisme* són noves maneres institucionals, eufemismes, d'anomenar el concepte *bilingüisme unilateral*: «català, espanyol i europeu». Donant un altre cop d'ull al Pla d'Acció de Política Lingüística 2004-2005 (Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria de Política Lingüística) i a les tretze mesures per «fer més fàcil viure en català», «En català també, en català primer» (<http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/SPL/Arxius/pla_2009.pdf>), observem com el pla té com a objectiu no només aconseguir àmbits d'ús per al català, sinó també «aconseguir un tracte igualitari per a les quatre llengües de l'Estat espanyol i millorar l'estatus del català a la Unió Europea». I com a àrea d'actuació: «àmbits lingüístics català, espanyol i europeu». I tot per fer fàcil viure en català! Quin joc màgic de mots, termes i paraules per seguir amb la tassa i mitja de sempre! Per què, vejam, quin àmbit lingüístic és l'europeu, es refereixen al friülà, o al sard o al bretó?

El *Llibre de les preguntes* (2000, p. 143), en les versions per al País Valencià (Voramar) i les Illes Balears (Gavina), parla d'aquest eufemisme modern i europeu: «Europa ha rebut al llarg dels segles, i més en l'actualitat, un gran nombre d'immigrants d'uns altres continents. Això ha configurat una *Europa multicultural*» (la cursiva és meva).

Què ens volen dir, que els romanesos a Madrid parlen romanès a les botigues i tenen cinema en romanès? Què ens volen dir, que cada 12 d'octubre els romanesos treuen la seva bandera al carrer? Què ens volen dir, que les revistes *¡Hola!*,

Semana, etc., fan una versió en romanès per a les perruqueries? Què ens volen dir, que a París els berbers estudien en la seva llengua? Què ens volen dir, que a Londres els indis a la BBC s'expliquen en hindi, en tàmil o en urdú?

Hi ha tot un altre corrent, que expressa que una llengua no pot ser entesa ni estudiada com si fos autònoma del seu medi i del context sociopolític. Ara com ara, des de les institucions europees es parla de *multilingüisme establert*. Un mot-concepte molt usat, el significat del qual sovint ha deixat de ser poc clar i s'ha convertit en una mena de calaix de sastre. Fins i tot, la definició que ens en dóna el GDLC deixa de banda funcions, àmbits i usos de la llengua o de les llengües: «**multilingüisme** [de *multilingüe*] *m* LING/SOCIOLOGIA Ús alternatiu de diverses llengües en un individu i, per extensió, en un grup social».

Un grup social multilingüe? També deu ser l'excepció de la norma. Entenc que un individu en sigui, de multilingüe; que ho sigui en un àmbit d'ús restringit un grup social que per qüestions de feina domini tres llengües o més; emperò que, en entrar a la botiga d'un territori determinat, hom hagi de fer l'esforç d'endevinar en quina llengua —de tres o quatre de possibles— li parlarà el botiguer, això, no crec que passi gaire sovint al món.

Montaner (1987) o Maurais (1994) afirmen que el multilingüisme aplicat a un Estat significa l'assumpció de la diversitat lingüísticonacional per part d'aquest òrgan; per això mateix, l'Estat suís és francès a Ginebra, alemany a Zuric i italià a Lugano. Emperò, tampoc el multilingüisme, que en si és el respecte a la diversitat i, per tant, la plenitud de funcions i usos per a cadascuna de les llengües al seu territori, no és un model exempt de xoc. Montaner (1987) aclaria:

El model menys conflictiu possible per als estats heterogenis, l'igualitarista o multilingüe, no acaba de resoldre els conflictes existents en l'interior de cada Estat. Sobretot, no acaba d'assegurar la supervivència per ell sol de cada un dels grups minoritaris [...]. La política multilingüe igualitària, pel que hem vist, no constitueix tant una fórmula beatífica de posar seny per part dels estats heterogenis sinó un canvi d'estratègia enfront d'uns conflictes que poden arribar a posar en perill la mateixa existència de l'Estat [...]. La instauració del multilingüisme a Suïssa, doncs, és el resultat directe de la pressió francesa i de la urgència d'integrar en el sistema confederatiu uns territoris francòfons que podien ben bé resistir-s'hi i preferir França si se'ls imposava l'assimilació a l'alemany.

Tretze anys després, l'any 2000, l'anàlisi de Montaner ens tornava a arribar en forma de notícia periodística. Jordi Tejel, en l'article «Suïssa, l'altra guerra de la llengua», explicava la confrontació que les llengües establertes viuen per garantir llur existència. El conseller francòfon, Pascal Couchepin, feia una conferència de premsa en anglès («una broma amb un gust amarg»). Era un acte simbòlic de protesta per la decisió del responsable d'Ensenyament alemany que havia decidit

d'introduir l'aprenentatge de l'anglès dos cursos abans que el del francès, llengua nacional de Suïssa:

El conseller federal francòfon, Pascal Couchepin, obria el 18 de setembre una conferència de premsa en anglès que va provocar rialles entre els periodistes parlamentaris. Una broma amb un gust amarg. Es tractava de la primera ocasió en què un representant del Govern parlava en públic després que el responsable d'Ensenyament del cantó de Zuric, Ernst Buschor, anunciés la decisió d'introduir l'aprenentatge de l'anglès dos cursos abans que el francès, llengua «nacional» de Suïssa. Buschor justificava aquesta mesura per la necessitat «urgent» d'adaptar-se a la modernitat i d'oferir les millors condicions als joves suïssos alemanys per integrar-se a la cultura de l'era global marcada per l'anglès [...]. Però les reaccions irades dels polítics i col·legues francòfons de Buschor no s'han fet esperar. Primer de tot per una qüestió de forma [...]. En segon lloc, per una qüestió de fons. Per a molts es tracta d'un atac directe contra la solidaritat confederal. I dubten de la promesa del cantó de Zuric de millorar l'ensenyament del francès per tal que els alumnes dominin aquesta llengua igual que l'anglès. Per als crítics, un cop haurà estat donada la prioritat a la llengua estrangera, el francès, que als joves suïssos alemanys no els agrada aprendre, serà deixat de banda. Un escenari possible que no faria altra cosa que augmentar encara més la fossa existent entre «llatins» i «germànics» amb el risc de provocar tendències *separatistes* al si de la Confederació Helvètica [la cursiva és meua] (*El Temps*, núm. 858).

Més enllà del joc conceptual i eufemístic que les instàncies mediàtiques catalanes apliquen a aquest mot, més enllà d'aquesta idea instaurada amb normalitat mediàtica de la no-confrontació, cal tenir ben present que una llengua forma part d'una cultura i una cultura, «més que el tarannà d'una tribu, és el sistema de rebuig de què disposa per afrontar les altres, hostils o no hostils»; només així hom pot preservar-ne la diversitat.

El valor referencial dels mots canvia d'una cultura a una altra, segons el discurs que s'hi imposi. El Govern canadenc —al Quebec són francòfons—, quan parla de multiculturalisme, ho fa en termes d'integració al medi, al territori. Raymond Chan, diputat i ministre d'Estat (Multiculturalisme) del Canadà, i d'origen xinès, en una conferència a Ottawa (Ontario), el 3 de novembre del 2005, definia així aquest concepte: «Au Canada, le multiculturalisme est synonyme d'intégration et d'inclusion. Il repose sur une identité canadienne forte qui valorise la diversité» (<www.multiculturalism.pch.gc.ca> i <<http://www.pch.gc.ca/pc-ch/sujets-subjects/divers-multi/multi/>>, 20 octubre 2005).

Per a aquell poble, saber quina és la llengua d'entesa social entre tothom, vinguí d'on vinguí, no és discutible ni ocupa espai. És establert per llei, i prou. I és establert amb referència a l'espai territorial de la llengua.

**UNE VUE
D'ENSEMBLE**
Un Canada pour tous
Plan d'action
canadien contre
le racisme

<<http://www.pch.gc.ca/pc-ch/sujets-subjects/divers-multi/multi>>

El Govern quebequès garanteix —i per llei— els drets dels immigrants, en francès. A partir del 1991, l'Estat canadenc dóna responsabilitat al Quebec en matèria de política d'immigració i d'integració. És quasi sobrer dir que, a hores d'ara, aquesta realitat multicultural quebequesa és impensable a casa nostra, entre altres raons, perquè les «nostres lleis» no superen la barrera del bilingüisme i ni prop fer-s'hi la denuncien: «Arreu del món, el bilingüisme no és la norma, sinó l'excepció» (Antoni Castells, economista, «El bilingüisme imperfecte», a Badia *et al.*, 2001, p. 39-48); «Televisió de Catalunya ha embogit. Tot el que fa de nou en cable o Internet és en castellà. Ha arribat a crear un canal de televisió que es diu Canal Super3 i que emet exclusivament en castellà» (Vicent Partal, director de *VilaWeb*, «El futur ja no serà mai més monolingüe», a Badia *et al.*, 2001, p. 134-143).

Les llengües legalment estables exerceixen una funció discriminant i gaudeixen de «practicitat completa en el sentit que permeten de participar en totes les activitats conegudes en la societat que les utilitza» (cf. Lamuela, 1994, p. 47). Les llengües sotmeses, en procés d'aculturació constant, serveixen només a mitges, perquè tenen àmbits prohibits, barrats o amb prou traves per fer desistir l'inconscient col·lectiu.

La comunitat lingüística catalana es troba amb aquestes traves que eufemísticament són anomenades «circumstàncies sociolingüístiques». Un altre eufemisme per al camp qui pugui. Jugam el rol de la democràcia establerta, del multilingüisme establert, de la llibertat i la facilitat per viure en català... En aquest joc, hem d'usar-hi mots del «figura que»: mots de joguina, sense valor d'ús real.

L'oblit de la voluntat correctiva per part de les instàncies mediàtiques catalanes contrasta amb el que significa fer una falta d'ortografia o mostrar incapacitat en l'estàndard francès o espanyol, així com introduir-hi manlleus o calcs evitables. En aquestes llengües establertes, són fets de condemna social. Descurar la norma en català és normal, fa modern, multicultural, és la voluntat del poble, és el català que ara es parla, és l'evolució... I el que s'usa no té excusa.

La voluntat correctiva i discriminant que exerceixen amb normalitat social les altres llengües, en el cas català, s'ha substituït per un altre eufemisme: *l'ús modern del poble*.

Però, quin poble? Quina part del poble? Quins parlants d'aquest poble? Qui pren en consideració el fet que ens han fet semiparlants (bilingües imperfectes)

per força? Qui pren en consideració que no podem veure ni un sol anunci que no tingui un mot, una frase, un mot-símbol, un fonema, que no sigui també en espanyol? Qui pren en consideració que ens han prohibit l'escola durant segles? Qui pren en consideració que tenim àmbits d'ús barrats? Qui pren en consideració el genocidi cultural que els nostres mots han patit al llarg de la darrera dictadura?

pilot/pilota [...] Aquesta terminació, que en principi podria ser sorprenent, creiem que *han de ser les usuàries les qui decideixen d'usar-la o de rebutjar-la*, però cal proposar-la [la cursiva és meva] (Mestres *et al.*, 1995, p. 307).

Els postverbals acabats en -at [buidat/buidatge; rentat/rentada] Al «Prefaci» del DLC, Ramon Aramon i Serra diu que «han estat reduïts a uns límits convenients els noms d'acció o d'operació tècnica en -at, substantivació de participis de passat, dels quals hom tendia, per influència del castellà, a fer un ús abusiu». Això vol dir que en aquests casos s'han preferit molts cops les terminacions -atge o -ament, considerades més genuïnes que no pas -at, i aïlladament també la terminació -ada. [A aquesta consideració, hi afegeixen Mestres *et al.* (1995):] De totes maneres, *l'usuari es troba sovint que la seva espontaneïtat el porta a formar aquests mots acabats en -at. Fins a quin punt, però, està incorrent en un castellanisme?* [la cursiva és meva] (Mestres *et al.*, 1995, p. 464-465).

L'espontaneïtat, la modernor, no neix en aquest cas com un bolet o un esclata-sang, és a dir, aïllada d'un medi cultural. És evident que els bilingües som els catalans. L'endarreriment d'anys de tenir prohibit fer escola en català, de no tenir mitjans de comunicació en català, hi deu tenir alguna cosa a dir. Res a veure amb cap força intrínseca de la llengua, aquest ús popular modern, sinó amb les conseqüències d'un context extralingüístic que ara fa uns tres-cents anys que dura i perdura i que ha tingut el seu punt àlgid en aquests darrers vint-i-cinc anys.

En els noms de llocs no catalans es farà servir la forma catalana si n'hi ha: *Belgrad, Cadis, Costa d'Ivori, canal de la Mànega, Florència, Lausana, Lleó, Londres, Mèxic, Milà, Munic, Nou Mèxic, Nova York, Oriola, Osca, Pequín, Saragossa, Sardenya, Tunis*. Modernament, algunes formes tradicionals han caigut en desús i han estat reemplaçades per la forma de la llengua original, com és el cas d'*Antibes* (*Antíbol*), *Cuenca* (*Conca*), *Frankfurt* (forma catalana: *Francfort*), *Livorno* (*Liorna*); en aquests casos se seguirà *l'ús popular actual* [la cursiva és meva] (Televisió de Catalunya, 1995, p. 43).

No sabem ben bé de quin ús popular actual fan esment, perquè, per als catalano-parlants del meu redol, si és per redols que ens hem de moure, encara funcionen amb vigència ferma *Conca, Liorna*, etc.: «T'enviaré a Liorna, que qui hi va, no torna».

L'argument de l'ús modern o de l'ús actual per justificar una tria lingüística va de bracet amb el castellà i es contradiu amb la vitalitat de l'ús lingüístic de bona part del poble —aquell que *ells* anomenen dialectal o arcaïtzant.

Sobre el tractament de persona i l'argument modern, des de la cultura popular, se'ns ha llegat l'ús del *vós*, emprat per adreçar-se a algú amb respecte o de poca coneixença: «I *vós* qui sou un home sabut, lletrut que passa de mida, que em sabríeu dir quin és l'animal que quan és viu no diu res i quan mor crida?».

Actualment, el *vós*, talment com la distinció útil i eficaç de *bon vespre* i *bona nit*, és arraconat a favor del *vostè* (*usted*): «El tractament *formal modern es fa amb vostè*. Però en una entrevista en què, per exemple, el personatge entrevistat utilitzi el *vós*, l'entrevistador pot adaptar-se a aquest tractament» (la cursiva és meua) (Televisió de Catalunya, 1995).

Un altre cop a voluntat del consumidor, a mercè de l'ús popular que en faci l'entrevistat, tot depenent del redol d'on vingui. Hi ha altres propostes, altres perspectives, dins els nostres llibres d'estil:

Vós, amb el plural *vosaltres*, és la forma més tradicional i més genuïna de respecte o distància, informalment i formalment; *vós* s'usa en el llenguatge administratiu i jurídic. Convé evitar-ne, doncs, el retrocés mitjançant el reforçament de l'ús, que pel seu origen clàssic, hauria de constituir un orgull per als qui el mantenen, orgull que hauria de servir per garantir-ne la pervivència i la difusió (Alomar *et al.*, 1999).

Com recorda el DIEC, el *vós*, quan és subjecte, exigeix el verb en segona persona del plural, cosa que el fa infinitament útil en els cartells, anuncis i avisos, perquè implica la persona del singular i la del plural.

Modernament, sembla que la tria i l'ús lingüístics resten en mans de l'usuari i es deixa ben clar que si l'usuari és castellanoparlant, no cal fer-ne traducció al català, que per això som multilingües en castellà tots els catalans! La idea que donam a un nouvingut sobre la poca necessitat del català a casa és clara.

A les *entrevistes amb personatges no catalans*, les preguntes s'han de fer en català, independentment de la llengua de l'entrevistat, i només si l'entrevistat no l'entén i és capaç de conversar en castellà es pot canviar al castellà. En els altres casos es requereix un intèrpret. Les *declaracions* gravades en una llengua que no sigui el català, s'han de doblar. Si són en castellà, no cal.

<<http://esadir.cat/convencionsllenguatge/llenguaentrev>> (21 febrer 2008)

Ho hem entès: talment com amb les campanyes de normalització lingüística que ens demanen de fer un esforç, també ens fan usuaris responsables de la tria lingüística; mentrestant, «ells» ja decideixen quins mots són arcaïtzants i quins fan modern.

En el supòsit que fos veritat allò de «tu tries», ens ajuden els llibres de text a tenir consciència i eines lingüístiques per fer ús com a catalans d'aquest criteri?

Del llibre *Llengua 6 (Projecte mediterrani, Alimara i Gavina, Santillana, 1999, p. 76-77)*, el text que en reproduïm a continuació és de la història «El sastre i el

sabater»: tres versions d'una història, per canviar-ne els clítics i per fer-hi un ball de pronoms febles (les cursives són meves).

—Què podria fer? —es preguntava una vegada i una altra. / A la fi *va trobar* una solució [...]. —Allí, *anem tots junts!* (Principat)

—Què podria fer? —es preguntava una vegada i una altra. / A la fi *va trobar-hi* una solució [...]. —Allí, *anem-hi* tots junts! (País Valencià)

—Què podria fer? —es preguntava una vegada i una altra. / A la fi *va trobar* una solució [...]. —Allà, *anem-hi* tots junts! (Illes Balears)

Sembla un ball mal girat, «el ball dels clítics». A la versió per al Principat han decidit decantar-los tots; a la versió per a les Illes, hi han fet un *fifty-fifty*. Canviar tota una frase per incórrer en incorreccions gramaticals, pel cap baix, és esquizofrènic. Observam que la frase que més s'hi aproxima és l'opció per al País Valencià. Emperò, com que es tracta d'escarbotar-ho tot una mica i de marcar les diferències entre els elements referencials de la llengua, no hi podem aplicar una norma, en aquesta tria: en l'índex del tema 14 de tots tres llibres, a banda del ball del lèxic (*gat/moix; cercar/buscar*), la versió per al País Valencià no marca la tematització (les cursives són meves).

— El gat. Busquem-ne les causes: De tot se n'aprèn. (P)

— El gat. Busquem-ne les causes: De tot *s'aprèn*. (PV)

— El *moix*. *Cerquem-ne* les causes: De tot se n'aprèn. (IB)

La referencialització a través dels pronoms febles és esquarterada. Guillem d'Efak, a l'obra de teatre *Rondalla de rondalles* (1994b), llança un clam de consciència i fa dels pronoms catalans un cant poètic:

N'hi, se't, m'ho, s'ho. / Te'l, se'n, me-li. / Ens hi, vos ho, / t'hi se'ls, li, l'hi. / I que nos hi arremolinam? / Arremolinem-nos-hi! / Me, te, se, / nos, vos, los. / La, li, lo, / ne, les, hi. / Arremolinem-nos-hi! [...] / En el món tot és de tots. / Però... si és la bolla dels mots / pronunciats així com cal! / És la bolla del Tresor / oriental de les vocals.

Decantar elements de referència en català no suposa cap problema per a aquests llibres; ara, compartir-hi morfologia nominal o verbal o lèxic, això, ni pensar-ho (les cursives són meves)!

Pàgina 87

— Feu un recull de cartes al director de diferents diaris. (P)

— Feu un recull de cartes al director de diferents diaris. (PV)

— *Feis* un recull de cartes al director de diferents diaris. (IB)

Pàgina 107

- Omple l'esquema del text. / Escriu un text que expliqui quin procés se seguia per preparar els fulls de pergamí. (P)
- *Ompli* l'esquema del text. / Escriu un text que *explique* quin procés se seguia per preparar els fulls de pergamí. (PV)
- Omple l'esquema del text. / Escriu un text que expliqui quin procés se seguia per preparar els fulls de pergamí. (IB)

Pàgina 97

- *Espero* que quan farà més fred ja (arreglaràs / hauràs arreglat) l'estufa! (P)
- *Espera* que quan farà més fred ja (arreglaràs / hauràs arreglat) l'estufa! (PV)
- *Esper* que quan farà més fred ja (arreglaràs / hauràs arreglat) l'estufa! (IB)

El ball del lèxic (mostra)

- gat (P/PV) / moix (IB)
- faldilles (P/IB) / faldetes (PV)
- guineu (P/IB) / rabosa (PV)
- Un viatge de franc (P/IB) / Un viatge debades (PV)
- Els països més petits de la Terra (P/IB) / Els països més menuts de la Terra (PV)

- nois (P) / xics (PV) / nins (IB)
- diners (P/PV) / doblers (IB)
- buscar (P/ PV) / cercar (IB)
- sortir (P/IB) / eixir (PV)
- vuitanta (P/IB) / huitanta (PV)
- vei (P/PV) / veïnat (IB)

És que les nostres llengües més veïnes no tenen variació lèxica, morfològica, etc.? Evidentment. D'altra banda, en cas que les llengües veïnes decidissin reflectir variació, en un cas molt hipotètic, potser —o de ben segur— tindrien més cura lingüística, si més no en els llibres de text; per tant, més cura de no ensenyar despropòsits als fills.

En la darrera imatge mostrada, «El ball del lèxic», hi trobam errors greus. A tall d'exemple, la distinció *faldilles/faldetes*. El primer mot és atribuït al Principat

i a les Illes Balears; el segon mot és reservat al País Valencià. La falsedat és monstruosa. En primer lloc, i sense necessitat de recórrer al diccionari, tot just fent cap al llenguatge col·loquial, l'expressió *és/ets un faldetes* s'usa a Mallorca per dir que algú és efeminat. En segon lloc, i si recorrem a les fonts escrites —i atès que en teoria es tracta de fer distincions dialectològiques—, el *Diccionari català-valencià-balear*, de l'entrada *faldetes*, en diu: «Falda de dona (Ribagorça, Ll., Pla d'Urgell, Camp de Tarr., Calasseit, Priorat, Gandesa, Tortosa, Maestr., Cast., Val., Mall.)».

Sobre la distinció *veí/veïnat*, la darrera variant és reservada a les Illes. A Eivissa —com a altres bandes de Catalunya— s'usa *vesí*. De la variant *doblers*, a Eivissa en diuen *sous*.

Emperò, en aquest cas que analitzam, no es tracta de *respectar* les variants d'una llengua, sinó de fer petits boliquets per a cadascuna de les comunitats espanyoles de parla catalana. La *riquesa* de la variació no surt reflectida en els seus llibres de text, que han de formar en l'ús simbòlic de l'estàndard els seus usuaris.

La sinonímia és feta per compartir-la, no per fer-ne talls com si fossin part d'un formatge foradat. Com diu Bibiloni (1997, p. 135), «L'existència de morfologies verbals —sobretot verbals— regionals és la base principal de la regionalització de la llengua de referència; una regionalització que, com hem remarcat en un altre lloc, dificulta la fluïdesa de la comunicació interdialectal».

Fer tot un canvi de pàgina per reflectir-hi sinònims, i fer-ho no només amb traduccions al català, sinó amb autors que han escrit el text original en català, és per llogar-hi cadiretes, per estirar-se l'arrel dels cabells... Tal volta és això el que pretenen: deixar-nos sense arrel, tallar-nos de soca-rel!

Vet ací un text escrit per Maria Aurèlia Capmany, «Les faldilles de l'Eulàlia». Té títols diferents segons la versió autonòmica: «La faldeta d'Eulàlia», per al País Valencià; «Les faldilles de n'Eulàlia», per a les Illes. Tot el text de Capmany hi és modificat:

— «Això què té que veure» és transformat en la frase normativa «I això què té a veure» al País Valencià.

— «Saltant de graó en graó» té les versions «saltant d'escaló en escaló», per al País Valencià, i «botant d'escaló en escaló», per a les Illes.

ajenos. *Cargaron las culpas sobre él*» (<<http://buscon.rae.es/draeI/>>). En català, quan volem expressar aquesta idea, ho fem amb una locució: *carregar el mort a algú* («li han carregat el mort») o *carregar-se el mort* («me l'han carregat»). En català, el referent és masculí i singular: *el*. Entenem ara aquest pronom *les* d'on surt: de *las culpas*. En català, com passa amb *el cel / los cielos*, no hi ha *culpes*, hi ha *culpa*, la qual, per cert, diuen que és fadrina, perquè ningú no la vol.

Tanta modificació i cura de canviar *sortir* per *eixir*, *guineu* per *rabosa*... i gens de cura a l'hora d'introduir interferències. Cap proposta per a solucions que ens puguin allunyar de la proximitat amb el castellà. En la pàgina 102 (totes tres versions) (la cursiva és meva):

- Quina és la manera d'actuar de la guineu per sortir-se amb la seva? (P)
- Quina és la manera d'actuar de la *rabosa* per a *eixir-se* amb la seva? (PV)
- Quina és la manera d'actuar de la guineu per sortir-se amb la seva? (IB)

Cap de les tres versions no ha pensat en la frase feta *fer la seva*. Han respectat *sortir-se amb la seva* perquè s'assembla a *salirse con la suya*. Han tingut cura de no optar per *sortir-se'n amb la seva*, perquè ja em direu com justificam el pronom feble: en espanyol no l'empren així.

Tampoc no canvien un verb ben dubtós com és *airejar* en el sentit de 'publicar'. En la pàgina 116 de totes tres versions:

Els diaris van airejar la notícia de la malaltia.

No hi trobam planerament el verb *triar*. Totes tres versions comparteixen el verb *escollir/escoger*: «Escolliu tres motius...», «Escolliu un d'aquests escenaris». Tant de geolecte i no han pensat que a Mallorca tothom *tria* i té cura de no baratar gaire, perquè «qui barata, el cap es grata»?

Ho podem treure net en els espais de comunicació? Ens fan optar per tries segures, etnocentrades i culturalitzades que ens facin parlants competents? La resposta ja ha estat més que argumentada. Parem esment en altres lectures a l'abast de tothom, també: donem-hi un cop d'ull / *un golpe de ojo*. Si en parlar castellà estàndard per un dels seus mitjans de socialització secundària, hi digués *un golpe de ojo*, ho trobarien modern o, per contra, m'enviarien a fer de cop la primària de cap a cap? Deixem-ho estar!

Primer. En codi escrit. Anuncis a la premsa.

relacione't, Sra. Vidal l'hi proporciona, senti com m'ho monto, coneixen's, em llisco amb (Secció de contactes i relax, *Avui*, 19 novembre 1999).

En fer l'advertiment al mitjà de comunicació, la resposta fou que els anuncis no passaven per correcció.

Greenpeace publicava periòdicament als mitjans de comunicació un anunci, tot advertint del respecte que cal tenir a l'entorn marí. El text no té consol. El curs de lingüística aplicada (1999-2000, UIB) féu una carta a aquesta organització tot advertint-los dels errors que hi havia al text de l'anunci. Se'n proposava un d'esmenat. S'hi exposava que les llengües —com tot l'entorn— han de menester respecte: cal tenir-ne cura, si allò que defensam i protegim és la diversitat ecològica. En feren avís de recepció. No n'esmenaren els errors. L'anunci feia així (en produïm un fragment):

Hi ha pescadors que no *distingueixen* entre un peix espasa i un catxalot. Fins que no són morts. Hi ha pescadors que no *distingueixen* entre pescar i extingir. *I estan posant fi a moltes espècies al pa de milers de famílies...* [la cursiva és meva] (*Diari de Balears*, 30 novembre 1999).

Segon. En format de nova cultura oral. Anuncis televisius.

A l'aigua Font Vella, li ha aparegut un ieisme impropï i gens adequat a cap context, ni tan sols als «diàlegs de ficció». La *Proposta de llibre d'estil per a Andorra Televisió*, en l'apartat 12.6 (fonètica), hi diu: «Cal pronunciar clarament el so de la *ll*, d'acord amb l'escriptura. S'ha d'evitar articular-la com una *y* castellana o com una *i*».

L'estiu del 2006, TV3 emetia l'anunci del refresc de la marca Font Vella amb una frase de fonètica dubtosa i de morfosintaxi trista. Una frase del tot agramatical: «Font Beia: bols una de yimona?».

Sort en teníem, que la imatge en desfeia el malentès: «bols una de yimona?» ben bé pot voler significar si «hom vol una nina inflable de llimona» per col·locar-hi alguna cosa. Sense el clític *en*, és gairebé impossible «entendre» que es refereix a l'ampolla, ni a res! Ja hi som! La segona oralitat és acompanyada de la imatge. I, en aquest cas, la imatge ens transporta una gent moderna, jove, garrida i fresca, en contrast extrem amb la nul·la frescor que té la frase. «Els parlants imperfectes», segueix Dressler, «poden tenir una competència gramatical i lèxica molt restringida de la llengua recessiva i tenir alhora una excel·lent competència sociolingüística/comunicativa, de manera que és possible que hom no s'adoni de la seva minsa competència gramatical i lèxica».

Les característiques d'aquest anunci ens permeten d'analitzar-lo tridimensionalment: des de l'esfera gramatical (noosfera), atempta contra la norma, alhora que socialitza (sociosfera) uns fonemes de variació lliure i els lliga a un àmbit de modernor, de joventut. El receptor té la possibilitat d'interpretar (psicosfera: ment/cervell) que aquells trets lingüístics són adequats a un context modern i àgil. El telespectador pot interpretar que parlar català sense interferències en sentit

estricte és cosa de «vellesa» i fer-ho tot interferint en el sistema lingüístic propi, de «joventut», de progrés.

En una sola frase —i no qualsevol, sinó una que es difon un grapat de vegades al dia—, aquest anunci pertorba la realització de tres fonemes: el lateral palatal, l'alveolar lateral i la vocal neutra.

Els fonemes catalans tenen en el joc popular una representació i un aprenentatge. Qui no recorda endevinalles, cançonets infantils..., la missió darrera de les quals és, també, tenir cura de transmetre'n el bon parlar?

Sols reproduiré alguns dels recursos de socialització primària que m'han arribat directament i que han constituït el meu aprenentatge de membre de la comunitat lingüística catalana, tot i l'escola franquista. Hi incloc aquelles cançons i dites que treballen els fonemes pertorbats en l'anunci esmentat.

Fonema alveolar lateral

Hi ha un betlem / color de cel, / color de lila. / Tothom que el mira, / se'n va a l'infern.

El cul

Rotlo, rotlo, sant Miquel / tots els àngels van al cel / carregats amb un baül. / Tira't de cul!

Fonema lateral palatal, alveolar lateral i fricatiu palatal sonor (a partir de la cançó)

El gall i la gallina

El gall i la gallina / són en el balcó. / La gallina està adormida. / El gall li fa un petó. / «Dolent! Dolent! / Què dirà la gent?» / «Que digui lo que vulgui / que jo ja estic content.»

En Joan petit com balla, / balla, balla, balla. / En Joan petit com balla, balla amb el cul. / Amb el cul, cul, cul...

Fonema fricatiu labiodental sonor (a partir de l'endevinalla)

«Volen, volen...» / «Voltors!» / «Volen, volen...».

Fonema alveolar sonor i labiodental sonor

I amb què hi anirem? [mitjà de locomoció] / Amb s'ase d'en Beia (n'Abella) / que tothom qui el veia li deia: au, arrenca, pelut.

(*La plagueta de català per als infants de Mallorca*, 2000).

El cançoner popular ensenya la fonètica, la construcció de la frase i els usos morfològics i sintàctics de la llengua catalana. Parem esment en la cançoneta

popular següent: «L'arc de Sant Martí. / La pluja, la pluja. / L'arc de Sant Martí. / La pluja ja és aquí».

La darrera frase, copulativa, és regida pel verb *ser*, tot indicant que l'objecte, en aquest cas *la pluja*, hi és transitòriament: tot mostrant l'ús clàssic, el bon ús tradicional, dels verbs *ser* i *estar*. Modernament, i pels canals de segona oralitat (anunci publicitari), hem après a dir que *X està de vacances*, gràcies a no sé quin compte d'una caixa nostrada d'estalvis. Per tant, ens crea el dubte de si l'anunci ens vol dir que *X* no hi és transitòriament, de vacances, que s'hi queda per tota la vida.

Aquest fenomen lingüístic de descurar la fonètica catalana coincideix amb la percepció psicològica moderna del fet que el castellà ha passat de ser una «llengua forastera» (època franquista) a ser un tret més dins la comunitat lingüística catalana. I a pocs àmbits simbòlics (llegiu-hi lleis, escola o mitjans de comunicació) es recorda la resistència que des de l'inconscient (psicosfera) exercí la comunitat lingüística contra la llengua imposada.

L'infant estudiava en castellà, a l'escola franquista; emperò mentrestant, a casa seva, hi era present l'adequació formal a l'ús lingüístic i a la forma lingüística catalans. Les correccions lingüístiques des de gairebé la naixença eren part de l'aprenentatge domèstic, de la socialització familiar, al llarg d'aquells anys de resistència. Els embarbussaments eren un altre dels recursos que la cultura popular feia servir per tal que l'aprenent identificàs els fonemes de la llengua. A més a més, aquests embarbussaments són pensats des d'una perspectiva sociocultural, car són els elements del medi immediat aquells que es veuen «embarbussats» i que l'aprenent ha d'aprendre a destriar, de tal manera que el primer cop que el sent és incapaç d'identificar-ne tots els mots i els sons. Només l'enginy mental i la pensa en català faran que l'aprenent se'n surti:

Cards verds taquen, secs piquen
 Ram usat, sac arnat, suro amb ham
 Un carro carregat de terra roja

Que el poble ha resistit en la llengua explica, en part, per què l'assimilació lingüística i el projecte glotofàgic de la darrera dictadura no reeixiren. Que el poble era l'hereu d'aquesta llengua ho testimonien les obres de Guillem d'Efak, adequadíssimes per difondre en llibres de text: en aquests, no hi surt Guillem d'Efak. Bona part de la poesia de Guillem d'Efak és testimoni de la paraula del poble i de la seva saviesa:

Plou i fa sol

Plou i fa sol
 qui ho havia de dir?
 El teu somriure entre llàgrimes
 és l'Arc de Sant Martí.

Plou i fa sol,
 pentina el teu neguit,
 i canta, maldament ploris,
 somriu i canta amb mi.
 Encara que pensis
 que te trobes sol
 les estrelles resen
 per dar-te consol.
 La lluna, la pruna
 ja s'ha tret el dol
 i l'oratge canta
 i t'eixuga el plor.

Uns versos que ens recorden les estratègies dels embarbussaments, glossats i parèmies per tal de transmetre als nous de la comunitat, infants i nouvinguts, aquells fonemes que caracteritzen la llengua catalana i la distingeixen d'altres de romàniques i properes: la velarització i la palatalització de la /l/, etc.

Que es difonguin parèmies i locucions ben estranyes a la llengua catalana; que sigui freqüent —sobretot en els anuncis televisius— trobar en canals de difusió de cultura oral secundària un trencament sobtat de llengua; que escoltem com en un anunci dit en català se socialitza, de cop i resposta, la frase feta, que funciona com a frase símbol o divisa, *Soy Juan Palomo, yo me lo guiso, yo me lo como* (2005-2006); que la locució catalana adient, *ell tot sol es fa el so i balla*, no hi aparegui, que es tendeixi a les paraules òmnibus (les que només tenen significat si el tenen també en castellà) i a violentar els matisos del nostre lèxic, no té res a veure amb una pretesa llibertat per al poble català. És una imposició de referent extern. El resultat final és que *Juan Palomo* fa modern i *ell tot sol es fa el so i balla* no ultrapassa el registre dialectal/arcaïtzant: antic.

El mot *cap*, en català, abasta una gran quantitat de significats. El trobam a locucions, compostos, compostos sintagmàtics i frases fetes: *tenir el cap ple de fum*, *tenir el cap espès*, *ésser un cap d'orenola*, *tenir molts de pardals al cap*, *fer un cop de cap*, *ésser un cap de trons*, *un capbuit* i un llarg etc. Quan algú es col·loca en posició invertida, en diem, d'aquest fet, que «s'ha posat cap per avall», és a dir, que no està «cap per amunt».

L'estiu del 2004, l'anunci de promoció de TV3 mostrava un actor en posició de cap per avall i alhora socialitzava la frase símbol «TV3 em/et posa del revés». És a dir, girat *al revés* / *del revés* com una camisa o cap per avall? És difícil entendre aquesta frase anunci sense pensar en l'espanyol.

Que tot aquest relaxament de l'estructura lingüística i aquests canvis de llengua que actualment observam als mitjans de comunicació —aquesta manca de correcció— contrastin força amb totes les possibilitats pedagògiques que la cultura

popular, sense menystenir exemples d'altres registres de la cultura, ha elaborat per tal d'ensenyar els infants de la comunitat lingüística, fa pensar en una planificació elaborada i premeditada per anorrear-nos.

La llengua revela el coneixement adquirit d'un poble a través dels mots i de llur conjunció i esdevé una construcció històrica: el dimoni sap més per vell que per dimoni. És en aquest rol col·lectiu que la llengua esdevé un símbol, un tipus de signe que no es limita a mostrar i a recordar una altra cosa, sinó que, representant-la i imitant-la, la revela.

La nostra fraseologia ha pastat tota una conceptualització del que és femení com a dipositori de béns. Així, quan hom vol fer constar que és fora de perill, que ha defugit un parany, que es troba sa i estalvi, ho fa tot invocant el referent femení. D'aquesta realitat que vol fer avinent, en diu *tocar mare*. La *mare*, en llenguatge mariner, és també l'ànima d'un cap: un cordó que es posa enmig d'un cap de corda torçut en quatre. *Dur la mare malalta* es diu d'algú que va magre de recursos. I hi podem afegir expressions com *Ma mare ja me'n cantava es vou-veri-vou*. Quants de titulars de diari no podria omplir aquesta frase feta!

Posats a filar prim, la Mare de Déu de Montserrat, de Lluc o dels Desemparats són títols servats dins el pòsit cultural català per anomenar Maria, la mare de Jesús. En altres llengües sovinteja més l'ús d'altres denotatius: *la virgen*.

És només a partir d'aquesta dimensió mental que es fa necessari parlar de diversitat i de multiculturalitat. És quan podem abraçar la quantitat de matisos i dimensions que les llengües ens regalen que podem parlar de llibertat. La resta és homogeneïtzació, fer anques enrere en el coneixement humà. I, com diu el nostre refranyer, «De tot lo món fiau, i dues voltes a la clau».

Entre el mot gran *tocar-hi* (entendre una cosa en tot el seu abast) i el mot *tocar* (entrar en contacte amb algú o alguna cosa), entre *veure* i *veure-hi*, entre *filat* i *filat-hi*, hi ha un camp semàntic de pensament, d'entesa col·lectiva. Les voltes que cal donar per fer entenedora en una altra llengua la frase feta «la hi tocava, la hi tocava».

Ens calen accions de socialització secundària que no siguin fragmentades, ni esquifides ni esgarriades. Ens cal cultura, punt de vista català, a través de la paraula clara, neta i catalana. Qualsevol altra mesura implica anar de lloguer, i «qui té el cul llogat no seu quan vol».

Epíleg

LA PARAULA

Basta dir una paraula:
pinotell o *baladre*,
i el món sona més clar
que en claretat de rama.
Quina claror rentada
té el món a dins la boca!

Quina tremolor antiga
oir *ginjoler*, i sentir
la lluminosa distància
entre el color d'una branca
i el seu nom que en mi sona!

La paraula és el món
que surt ungit de la fonda
aurora constant de Déu
dins nosaltres, amants pàl·lids.

I som canyes humanes
que sona Déu, sonant-les,
quan parlam. Canyes fràgils,
però plenes de música.

Blai Bonet
(*Cant espiritual*)

Bibliografia

- Actes de les terceres jornades d'estudi de la llengua normativa* (1989). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- AINAUD DE LASARTE, J. M. (1995). *El llibre negre de Catalunya*. Barcelona: La Campana.
- ALCOVER, A. M. (1983). *Rondaies mallorquines d'en Jordi des Racó*. Palma: Moll, tom v.
- ALOMAR, A. I. [et al.] (1999). *La llengua catalana a Mallorca: Propostes per a l'ús públic*. Palma: Consell de Mallorca.
- ARACIL, L. V. (1983). «Sobre la situació minoritària». A: *Dir la realitat*. Barcelona: Països Catalans.
- ARGEMÍ, A. (1996). *Monolingüisme, bilingüisme i plurilingüisme a Europa*. Barcelona: Associació Josep Narcís Roca i Ferreras: Ketrés.
- ARTIGUES, A.; CALAFAT, R. (1998). *Ecologia lingüística*. Barcelona: La Busca.
- BADIA, J. [et al.] (1997). *El llibre de la llengua catalana per a escriure correctament el català*. Barcelona: Castellnou.
- BADIA, J. [et al.] (2001). *És possible viure en català?* Barcelona: Angle.
- BARBERÀ, J. (2003). «Bla, bla, bla». A: MARTÍ I CASTELL, J.; MESTRES I SERRA, J. M. [cur.]. *L'oralitat i els mitjans de comunicació: (Actes del seminari del CUIMPB-CEL 2002)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Servei de Relacions Exteriors de l'IEC, p. 165-178.
- BARNILS, R. (2001). *Articles*. Barcelona: La Magrana.
- BASSOLS, M.; RICO, A.; TORRENT, A. M. [ed.] (1997). *La llengua de TV3*. Barcelona: Empúries.
- BASTARDAS, A. (1995). «Política i planificació lingüístiques: perspectives i preguntes per a un camp interdisciplinari». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 24, p. 145-163.
- (1996). *Ecologia de les llengües: Medi, contactes i dinàmica sociolingüística*. Barcelona: Proa.
- BASTARDAS, J. (1996). *Diàlegs sobre la meravellosa història dels nostres mots*. Barcelona: Edicions 62.
- BAUÇÀ, M. (1998). *El canvi*. Barcelona: Empúries.
- (2001). *Els estats de connivència*. Barcelona: Empúries.
- (2005). *Rudiments de saviesa*. Barcelona: Empúries.
- (2007). *Certituds immediates*. Barcelona: Empúries.

- BEAULIEU, H.; FARRIOLS, A.; ROSÉS, F. (1992). «Comparança de tres diccionaris bilingües». A: SOLÀ, J. [ed.]. *Sobre lexicografia catalana actual*. Barcelona: Empúries, p. 223-256.
- BIBILONI, G. (1997). *Llengua estàndard i variació lingüística*. València: Eliseu Climent.
- (2005). «Amenaces dins els espais comunicacionals: el cas català». A: *Política i planificació lingüística a la UE*. Eivissa: Mediterrània-Eivissa, p. 73-91.
- BOIX, E.; VILA, F. X. (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.
- BONET, B. (1953). *Cant espiritual*. Barcelona: Proa.
- BOSCH, A. (2000). «Itàlia i la llei de les altres llengües, amb el català de l'Alguer». *Llengua Nacional*, núm. 30, p. 34-35.
- BROSSA, J. (1977). *Poemes de seny i cabell: Triada de llibres: 1957-1963*. Barcelona: Ariel, 1977.
- (1999). *Sumari astral*. Barcelona: Empúries.
- CALAFAT, R. (1993). *El projecte glotofàgic borbònic*. Tesi doctoral inèdita. Palma: Universitat de les Illes Balears.
- (1999). *Sabotatge a la llengua catalana*. Palma: Lleonard Muntaner.
- (2000a). «Enric Valor: pensament i obra (I)». *Llegir: Revista de Llibres i Cultura* [Palma: Taura], núm. 29, p. 18-20.
- (2000b). «Enric Valor: pensament i obra (II)». *Llegir: Revista de Llibres i Cultura* [Palma: Taura], núm. 30, p. 14-16.
- (2000c). «Enric Valor: pensament i obra (III)». *Llegir: Revista de Llibres i Cultura* [Palma: Taura], núm. 31, p. 9-11.
- (2007). «La culturalització del terme en la segona oralitat». A: *V Jornada de l'ACATERM: II Jornada de Terminologia i Serveis Lingüístics*. Palma: Universitat de les Illes Balears, p. 49-58.
- CASALS, D. (2003). *El català en antena: 20 anys construint el model lingüístic de Catalunya Ràdio*. Benicarló: Onada.
- CASANOVA, E. (1996). «Aportacions d'Enric Valor a la lexicografia catalana: el *Vocabulari Castellut* de 1948, d'Enric Valor i Josep Giner». A: *Simposi d'Estudi i Festa Enric Valor: Actes*. Alacant: Diputació d'Alacant, p. 147-180.
- COLOMINA, J. (1995). «Enric Valor i la llengua normativa». A: *Els valencians i la llengua normativa*. Alacant: Generalitat Valenciana: Institut de Cultura Juan Gil-Albert, p. 173-188.
- COLÓN, G. (1989). *El español y el catalán, juntos y en contraste*. Barcelona: Ariel.
- COLÓN, G.; SOBERANAS, A.-J. (1986). *Panorama de la lexicografia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Coneixement del medi 6* (1999). Primària. València: Voramar-Santillana.
- Coneixement del medi 6. Illes Balears* (2000). Gavina-Santillana.
- Coneixement del medi social i cultural 5è* (2000). Cicle superior de primària. Barcelona: Santillana.
- COOPER, R. L. (1989). *Language planning and social change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CORBEIL, J.-C. (1999a). «Le plurilinguisme terminologique». A: *Terminología y modelos culturales*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 75-84.
- (1999b). «Planification du travail terminologique». A: *Terminología y modelos culturales*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 85-95.

- DIKI-KIDIRI, M. (1999). «Terminologie pour le développement». A: *Terminología y modelos culturales*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 67-74.
- DRESSLER, W. U. (1987). «La mort de les llengües». *Límits*, núm. 3, p. 87-97.
- DROU, P. *Llibre d'estil d'El Punt: Llengua 2*. Hermes Comunicacions. [Exemplar fotocopiat]
- EFAK, G. d' (1994a). *Poemes, cobles i cançonetes: 1956-1993*. Manacor: Sa Nostra. (Tià de sa Real)
- (1994b). «Rondalla de rondalles». A: [Antologia poètica] [en línia]. <<http://www.mallorcaweb.com/mag-teatre/>>
- (1995). *Tampoc el foc*. Palma: Esquerra Republicana de Catalunya, Illes Balears i Pitiüses. (Germania; 3)
- ENCREVÉ, P. (1976). «Introduction». A: LABOW, W. *Sociolinguistique*. París: Les Éditions de Minuit.
- ESTELLÉS, V. A. (1974). «Horacianes». A: *Les pedres de l'àmfora*. València: Tres i Quatre, p. 213-305.
- ESTEVE, F. [et al.] (1998). «El diccionari de l'Institut. Una aproximació sistemàtica». *Els Marges*, núm. 60, p. 5-96.
- ESTEVE, F. [et al.] (2003). *Diccionaris, normativa i llengua estàndard: Del Fabra al Diccionari de l'Institut*. Palma: Documenta Balear.
- FABRA, P. (1932). *El català literari*. Barcelona: Barcino.
- FISHMAN, J. A. (1972). *The sociology of language: An interdisciplinary social science approach to language in society*. Massachusetts: Neubury House.
- FLAQUER, L. (1998). «L'impacte de les noves tecnologies sobre la llengua i les seues dimensions pública i privada». A: MOLLÀ, T. [ed.]. *La política lingüística a la societat de la informació*. Alzira: Bromera, p. 277-300.
- FUSTER, J. (1994a). «Qüestió de noms». A: *Contra el nacionalisme espanyol*. Barcelona: Curial, p. 93-116.
- (1994b). «El nacionalisme espanyol i la transició política (1977-1981)». A: *Contra el nacionalisme espanyol*. Barcelona: Curial, p. 265-371.
- GIFREU, J. (2003). «Els mitjans audiovisuals, laboratoris de la segona oralitat». A: MARTÍ I CASTELL, J.; MESTRES I SERRA, J. M. [cur.]. *L'oralitat i els mitjans de comunicació: (Actes del seminari del CUIMPB-CEL 2002)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Servei de Relacions Exteriors de l'IEC, p. 135-147.
- Gran enciclopèdia de Mallorca* (1989-2004). Palma: Promomallorca.
- GUÀ, J. (1985). *És molt senzill: digueu-li Catalunya*. Barcelona: El Llamp.
- HOFFMANN, L. (1998). *Llenguatges d'especialitat: Selecció de textos*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- JOAN, B. (1996). *Les normalitzacions reeixides*. Barcelona: Oikos-tau.
- JUNYENT, M. C. (1995). *Vida i mort de les llengües*. Barcelona: Empúries.
- (1996). *Estudis africans*. Barcelona: Empúries.
- LAMUELA, X. (1987a). *Català, occità, friülà: Llengües subordinades i planificació lingüística*. Barcelona: Quaderns Crema.
- (1987b). «Llengua i funcionament social». A: *Català, occità, friülà: Llengües subordinades i planificació lingüística*. Barcelona: Quaderns Crema, p. 62-63.
- (1987c). «Funcions lingüístiques de la societat i normalització lingüística». A: *Català, occità, friülà: Llengües subordinades i planificació lingüística*. Barcelona: Quaderns Crema, p. 64-65.

- LAMUELA, X. (1994). *Estandardització i establiment de les llengües*. Barcelona: Edicions 62.
- El libro de Cuba: Edición conmemorativa del Cincuentenario de la Independencia 1902-1953, y del Centenario del Nacimiento de José Martí 1853-1953*. L'Havana: Biblioteca del Palacio de las Armas.
- Llengua 6: Alimara* (1999). València: Voramar-Santillana.
- Llengua 6: Gavina* (1999). Santillana - Illes Balears.
- Llengua 6: Projecte mediterrani* (1999). Barcelona: Santillana.
- Llibre d'estil: El Periódico de Catalunya* (2002). Barcelona: Primera Plana.
- LLOMPART, J. M. (1991). *Països Catalans i altres reflexions*. Palma: Moll.
- LLULL, A. (2001). *Bruixat per la llengua: Paraules de mossèn Antoni M. Alcover per l'enaltiment de la llengua i l'Obra del Diccionari*. Palma: Sa Nostra. (Tià de sa Real)
- MARCEP, P.; SOLÀ, J. (1998). *Història de la lingüística catalana 1775-1900: Repertori crític*. Vic; Girona: Eumo: Universitat de Girona: Universitat de Vic. 2 v.
- MARTÍ I CASTELL, J.; MESTRES I SERRA, J. M. [cur.]. *L'oralitat i els mitjans de comunicació: (Actes del seminari del CUIMPB-CEL 2002)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Servei de Relacions Exteriors de l'IEC.
- MASSOT I MUNTANER, J. (1985). *Els mallorquins i la llengua autòctona*. Barcelona: Curial.
- MAURIS, J. (1994). «Es pot justificar l'unilingüisme des del punt de vista de l'ordenació lingüística?». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 22, p. 135-144.
- Medi natural, social i cultural 6* (1999). Tercer cicle, Balears, educació primària. Vicens Vives.
- MEDINA, J. (1995). *L'anticatalanisme del diari ABC: 1916-1936*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MESTRE, B. (1997). *Balada d'en Guillem d'Efak*. Palma: Documenta Balear.
- MESTRES, J. M. [et al.] (1995). *Manual d'estil: La redacció i l'edició de textos*. Barcelona: Eumo: Universitat de Barcelona: Universitat Pompeu Fabra: Rosa Sensat.
- MOLLÀ, T. (1997). «Opcions de política lingüística: models i vies». A: MOLLÀ, T. [ed.]. *Política i planificació lingüístiques*. Alzira: Bromera, p. 105-130.
- MOLLÀ, T.; PALANCA, C. (1987). *Curs de sociolingüística*. Alzira: Bromera.
- MOLLÀ, T.; VIANA, A. (1989). *Curs de sociolingüística 2*. Alzira: Bromera.
- (1991). *Curs de sociolingüística 3*. Alzira: Bromera.
- MONTANER, E. (1987). «Igualitarisme lingüístic i Estat espanyol». A: *La diversitat (im)per-tinent*. Barcelona: El Llamp, p. 67-112.
- NADAL, J. M. (1992). *Llengua escrita i llengua nacional*. Barcelona: Quaderns Crema.
- (1999). «Normativa i història de la llengua». A: FELIU, F.; JUHER, C. [cur.]. *La invenció de les llengües nacionals*. Barcelona: Quaderns Crema, p. 13-38.
- OLIVER, M. dels S. (1901). *Mallorca durante la primera Revolución*. Barcelona: Emegé.
- OLIVER I DOMENGE, P. (1993). *La catalanitat de les Mallorques*. Palma: Esquerra Republicana de Catalunya. (Germania; 1)
- PALOU, J. (1999). *El País, la quinta columna: L'anticatalanisme d'esquerres*. Palma: Documenta Balear.
- PAYRATÓ, L. (1985). *La interferència lingüística: Comentarís i exemples català-castellà*. Barcelona: Curial: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1990). «Contacte de varietats en la parla». A: *Català col·loquial: Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. València: Universitat de València, p. 149-178.
- (1997). *De professió, lingüista: Panorama de la lingüística aplicada*. Barcelona: Empúries.
- [cur.] (1998). *Orament: Estudis de variació funcional*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- PITARCH, V. (1996). *Control lingüístic o caos*. Alzira: Bromera.
- PLA, A. (1989). «Problemes dels correctors i assessors dels mitjans de comunicació». A: *Actes de les terceres jornades d'estudi de la llengua normativa*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- La plagueta de català per als infants de Mallorca* (2000). Palma: Consell de Mallorca. Servei de Normalització Lingüística.
- POLANCO, L. (1984). «La normativa al País Valencià. Problemàtica i perspectives». A: CABRÉ, M. T. [et al.]. *Problemàtica de la normativa del català: Actes de les Primeres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 107-145.
- PONS, D. [ed.] (2005). *Països Catalans, en plural*. Palma: Moll.
- PORCEL, B. [dir.] (1996). *Los Reyes de Mallorca*. Inca: Promomallorca.
- PRATS, M. (1995). «L'estat de la llengua i de la cultura». A: *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*, 5. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, p. 308-317.
- PUIGDOMÈNECH, L.; SOLÍS, M. (2005). *Proposta de llibre d'estil per a Andorra Televisió* [en línia]. Andorra.
- PUJOL, F. (2003). «El viacrucis R+D. Les dificultats per fer recerca sota un govern demagògic». A: *Les mentides del PP*. Barcelona: Angle, p. 218-235.
- QUINTANA, A.; CALAFAT, R. (1992). *La pervivència del Rei En Jaume*. Palma: Documenta Balear.
- RAFANELL, A. (1999). *La llengua silenciada*. Barcelona: Empúries.
- (2000). *El català modern*. Barcelona: Empúries.
- RIQUER, M. de; COMAS, A.; MOLAS, J. [dir.] (1980-1988). *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Ariel.
- RUAIX, J. (1996). *Diccionari auxiliar*. Moià: Josep Ruaix.
- SOLÀ, J. (1999). «L'actitud de l'escola davant la norma». A: VILÀ, M.; FARGAS, A. [coord.]. *Normativa i ús de la llengua*. Barcelona: Graó, p. 9-22.
- SOLDEVILA, F. (1999). *Què cal saber de Catalunya*. Barcelona: Proa.
- SOLÉ, J. M.; VILLARROYA, J. (1993). *Cronologia de la repressió de la llengua i cultura catalanes (1936-1975)*. Barcelona: Curial.
- TELEVISIÓ DE CATALUNYA (1995). *El català a TV3: Llibre d'estil*. Barcelona: Edicions 62.
- TORRENT, A. (1999). *La llengua de la publicitat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- TUSON, J. (1998). *Mal de llengües*. Barcelona: Empúries.
- VALLCORBA, J. (1999a). «Les interferències en els adverbials *en* i *hi* i les substitucions esgarriadores. Primera part: Presentació. Les fórmules castellanes». *Llengua Nacional*, núm. 28, p. 18-24.
- (1999b). «Les interferències en els adverbials *en* i *hi* i les substitucions esgarriadores. Segona part: Les formulacions catalanes». *Llengua Nacional*, núm. 29, p. 12-19.
- (2000). «Les interferències en els adverbials *en* i *hi* i les substitucions esgarriadores. Tercera part: Les interferències i les substitucions. L'anafòrisme del partitiu (i)». *Llengua Nacional*, núm. 30, p. 13-21.
- VALLVERDÚ, F. (2000). *El català estàndard i els mitjans audiovisuals*. Barcelona: Edicions 62.
- VENY, J. (1991). *Mots d'ahir i mots d'avui*. Barcelona: Empúries.
- Vida social: Geografia e historia* 5.º (1972). Burgos: Hijos de Santiago Rodríguez.
- WEINREICH, U. (1996). *Llengües en contacte*. València: Bromera.

BIBLIOTECA CÀTEDRA UNESCO

Títols publicats

- 1/1 Lluís MALLART, *El sistema mèdic d'una societat africana: Els evuzok del Camerun*, vol. 1 (2008)
- 1/2 Lluís MALLART, *El sistema mèdic d'una societat africana: Els evuzok del Camerun*, vol. 2 (2008)
- 2 Rosa CALAFAT, *Torcebraç entre dues cultures: De l'ecosistema de les llengües: de discursos i de percepcions* (2010)

MAPA POLITICO DE ESPA

Aquest és un llibre sorprenent perquè és capaç d'encarnar —en el sentit religiós de la paraula, «revestir d'una forma corporal», que diu el diccionari de l'IEC— les més sofisticades teories sociolingüístiques en el dia a dia més ordinari de la llengua. La potència de l'anàlisi de Rosa Calafat prové del fet que para atenció a allò que és donat per descomptat, evident o implícit. És a dir, allò que, de tan habitual, passa desapercebut i esdevé gairebé invisible a la consciència. Al contrari que en un joc de mans, *Torcebraç entre dues cultures* mostra l'engany que el truc ens havia amagat.

